

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Dissertationes Juridico-Theologicæ De Jure, & Justitia

Karchne, Simon

Augustæ Vindelicorum ; [Graz], 1714

Dissertatio V: De Restitutione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40013

DISSERTATIO V.

De Restitutione.

ARTICVLVS PRIMVS.

An Restitutio sit necessaria ad salutem?

348. **N**ecessitas ad salutem, est alia medij, alia præcepti. Id est necessarium necessitate medij ad salutem quod est medium per se institutum ad conferendam primam gratiam, seu ad peccati remissionem, unde cum sine gratia nemo saluari possit, sequitur, quod etiam inculpabiliter omittens tale salutis medium non salvetur: necessarium autem necessitate præcepti est omne id, quod est necessarium, ut observetur præceptum, seu ut impediatur novum peccatum, quod si fieret, impediret salutem, idcirco si inculpabiliter omittitur, salus non impeditur.

Dico primò restitutio non est necessaria necessitate medij ad salutem, ita plerique Theologi contra Gabrielem, &c. Probatnr; quod est necessarium præcisè, ut evitetur novum peccatum, secùs ut medium per se ordinatum ad delendum

peccatum, non est necessarium necessitate medij ad salutem, sed restitutio est præcisè necessaria, ut euidetur novum peccatum, secùs ut medium per se ordinatum ad delendum peccatum, ut patet in inculpabiliter non restituente, ergo major patet: nisi enim hæc sit differentia omnia necessaria necessitate præcepti forent etiam necessaria necessitate medij. Hinc dixi in *tract. de Sacram. num. 23.* solum Baptismum, & Sacramentum pœnitentiæ esse necessaria necessitate medij ad salutem, secùs Eucharistiæ, licèt etiam hæc probabiliter per accidens conferat primam gratiam, quia non Eucharistia, secùs priora Sacramenta per se ordinantur ad primam gratiam, seu ad deletionem peccati, Eucharistia verò per se ordinatur ad evitandum novum peccatum.

Dices Baptismus, & Pœnitentiæ Sacramentum, sunt necessaria necessitate

rate medij ad salutem, quia sine illis in re, vel in voto, in dilectione, aut contritione perfecta incluso susceptis salus non obvenit; sed etiam sine restitutione rei alienæ in re, quando hæc fieri potest, vel in voto incluso in dilectione, &c. quando fieri non potest ob ignorantiam, aut impotentiam, nulli salus obvenit.

Respondeo distinguo majorem, quia sine illis in re, vel in voto susceptis velut medijs per se ordinatis ad remissionem peccati salus non obvenit concedo majorem, quia sine illis solum requisitis, ut evitetur novum peccatum salus non obvenit nego majorem, restitutio autem in re, vel in voto est necessaria duntaxat ut medium evitandi novum peccatum, hinc votum restitutionis inclusum in dilectione, quando fieri potest non est per se ordinatum ad delendum peccatum præteritum, sed impediendum novum. Eodem modo votum Eucharistiæ inclusum in dilectione non est propositum per se ordinatum ad delendum peccatum præteritum, sed ad impediendum novum.

349. Dico secundò restitutio est necessaria ad salutem necessitate præcepti primò naturalis, quia lumen naturale dicitur, quod tibi non vis, alteri ne feceris: ergo sicut non vis jus tuum lædi, aut si est læsum, vis id reparari, ita debes læsum reparare. Secundò positivi divini ex primâ Cor. 6. *Neque fures Regnum DEI possidebunt.* Et Matth. 22. *reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.*

Dices jus proprietatis nulli creaturæ est naturale, sed accidentale utpote separabile à creatura, ergo ejus violatio non est reparanda ex naturali præcepto.

Respondeo transeat antecedens de quo vide *num. 5.* nego consequentiam quia supposito jure proprietatis etiam accidentali, ratio dicitur non esse violandum, & si est violatum, ut resarciatur.

Quæres an anima defuncti tamdiu hæreat in purgatorio, quamdiu hæres, aut executor testamenti omnia debita non persolvat? Ratio affirmandi sunt plures animæ ex purgatorio apparetes postulantes persolutionem antequam non sint liberandæ, uti testantur scriptores pij, & de hoc ipso extant Testimonia S. Birgittæ *L. 6. Revel.*

Respondeo negativè, fieri tamen posse, ut diutius hæreat, si restitutio fieret citius. Ratio primi ex communi apud Dicastil. hic *L. 2. tract. 2. Disp. 1. dub. 4. n. 38.* contra Angelum, nam defunctus aut in mortis Articulo fecit quantum potuit, ut debita persolverentur, vel non? si non fecit pro posse, jam non est in purgatorio, sed in inferno, si fecit pro posse, ergo postquam fuerit satis passus juxta mensuram pœnæ peccatis remissis debita, est contra æquitatem, ut detineatur in purgatorio donec hæres, &c. restituat debita. Omissio enim hujus non est imputabilis testatori, sed hæredi. Ratio secundi, quod licet per se, ac directè non habeat vim satisfaciendi post mortem restitutio ab hærede faciendâ, utpote pro tunc non libera defuncto, multipliciter tamen proinde per accidens, ac indirectè prodest defuncto. Primò per modum suffragij illam pro defuncto applicando. Secundò quatenus DEUS ob illam executionem tum à defuncto, dum adhuc viveret applicatam, tum ad procedentem ab Executore DEUS potest inclinari, ut fideles exci-

excitet ad orandum pro eo. Tertiò post restitutionem persoluri excitantur sæpe ad preces pro defuncto.

Ex his responderetur ad rationem asserendi, quod non probet defunctum liberandum ante restitutionem, sed quod contingat sæpe cum tam citò non exire sicut exiret si citius fieret restitutio, per quam sæpe juvatur, ut citius exsolvat totam poenam debitam, quam sine illa propter allatas rationes ad secundum.

Instabis restitutio post mortem, si de se non satisfaceret pro defuncto, fideles in vita legata reliquentes deciperentur, cum credant sibi profutura ad poenæ remissionem, secundo si non prodesse, executores per omissionem legatorum non facerent defuncto injuriam, hoc autem est falsum, siquidem secun-

dum jus omitrentes sunt excommunicandi *C. qui oblationes 13. q. 2.* ergo executio legatorum prodest defunctis, quod fieri nequit, nisi prout procedit à voluntate defuncti, ergo est satisfactoria, seu poenæ remissiva. Respondeo nego decipi fideles licet executio prout fit ab hærede &c. immediatè, & directè non profit defunctis, adhuc enim ipsa voluntas relinquenti legata prodest illis directè, ejus verò executio executori mandata prodest illis duntaxat indirectè ut dictum. Executores omitrentes solvere legata, & debita faciunt injustitiam defunctis, quia ex officio, seu Justitia obligantur exequi, Item faciunt injustitiam pauperibus legatarijs, aut creditoribus habeatibus jus strictum ad legata & debita.

ARTICVLVS SECVNDVS.

An præceptum restituendi sit positivum, vel negativum?

350. **D**icendum est, quod directè ac per se sit affirmativum, indirectè verò negativum, prohibens omissionem actionis impeditivam actionis positivæ restitutionis, ita Tambur. *L. 8. in Dec. tract. 3. c. 1.* Gormaz *Disp. 14. n. 754.* contra Lugo & plures alios. Probatum primo præceptum restituendi per se, ac directè non prohibet actionem retentivam rei

alienæ, ut patet in restitutione famæ, in qua per se, ac directè non prohibetur positiva famæ detentio, cum infamator catenus famam retineat, seu non restituat, quatenus omittit verbo, aut scripto revocare causatam infamiam, ergo per se, ac directè præcipitur in restitutione famæ positiva actio revocatoria, Eodem modo restitutio temporalium fit per actionem positivam, per quam red-

ditur

ditur res ablata; aut consumpta vero Domino, ergo hoc præceptum per se, ac directè præcipit altum positivum, non autem per se, ac directè prohibet actionem positivam, ut patet primo in casu quo res absumpta est à fure, tunc enim nihil positivè retinetur. Secundò in casu possibili, quo DEUS furi daret potentiam replicandi aureum furto sublatum: quo casu restituendo illum sub una locali præsentia satisfaceret Domino: & tamen adhuc positivè retineret eundem sub alia præsentia, ergo positiva retentio directè, ac per se non prohibetur à restitutionis præcepto aliàs dicta præsentia directè prohiberetur; prohibetur igitur solum indirectè, quatenus scilicet impedit actionem positivam, per quam res redditur Domino suo, unde cum supposito dicto miraculo aureus est jam restitutus, hinc nec indirectè prohibetur retentio ejusdem sub alia præsentia utpote non impediens restitutionem.

Confirmatur non obstat quod præceptum restituendi reducat ad præceptum septimum Decalogi negativum, ex hoc enim non probatur esse directè tale: sicut etsi præceptum solvendi debita reducat ad dictum præceptum, attamen est directè positivum, præcipit enim solutionem debiti sitam in actione positiva, prohibetur verò indirectè omissio solutionis, unde non solutio debiti non est continuatio alicujus actionis damnificativæ, quia obligationem solvendi debita nulla præcipit damnificatio, igitur præceptum solvendi est per se positivum, ergo etiam præceptum restituendi est per se

positivum, etsi spectet reductive ad septimum Decalogi.

351. Objicies primò, si equus à te furto sublatus aufugiat ad Dominum suum: jam restituisti, & implesti præceptum (quia ullam actionem positivam exercueris) nempe per hoc quod amplius non retineas equum, ergo restitutio non est actio positiva, sed negativa, nempe non continuatio actiones positivæ contra jus proximi, ergo præceptum directum restitutionis est negativum, seu prohibens perseverantiam positivæ actionis injustæ. Secundò præceptum obligans semper pro semper est negativum, tale est præceptum restituendi.

Respondeo ad primum distinguo antecedens id concedendo de restitutione, & impletione præcepti materiali, sed de formali, non per hoc, quod non retineas equum, sed quia cessat materia, sub qua obligat restituendi præceptum: negatur autem utraque consequentia: sicut quando mihi remittitur restitutio ad nihil teneor, non quod restituerim, sed quia materia restitutionis est sublata.

Respondeo ad secundum obligare semper pro semper est proprietas non quarto sed tertio modo præcepti negativi, quatenus omne negativum est tale, sed non solum, sicut omnis homo est bipes, sed non solus, idcirco ergo quod etiam præcepto positivo restitutionis non secundum quod affirmativum est, sed secundum quod est negativum obliget semper pro semper, nempe quatenus prohibet continuationem illatæ damnificationis.

ARTICVLVS TERTIVS.

De radicibus restitutionis.

352. **C**ertum est quod universalis radix restitutionis sit læsum jus proprietatis alterius, & lex naturalis, ac positiva eam præcipiens; hæc radix est formalis, ac quasi activa, de qua hucusque actum. Sermo hic est de alio genere radices, nempe materialis, seu tenentis se ex parte materiæ & objecti, ac præbentis occasionem, ut quis sit adstrictus restitutionis præcepto. Radices huiusmodi Dicaſtillo ponit tres, alij quatuor, alij septem, injustam damnificationem, injustam acceptionem, injustam retentionem, injustam cooperationem, rem acceptam, ex contractu, ac demum ex quasi contractu, nempe ex munere, ex officio assumpto, ut Parochus, Judex, Advocatus, Tutor, Curator, Executor, Medicus, Chyrurgus, imò si pro stipendio conducti sunt, tenentur ab absoluto contractu.

Dicendum est cum Lugo *Disp. 8. sect. 2.* ex D. Thom. obligationem restitutionis strictè talis radicari solùm in re accepta, vel in injusta acceptione, cuius nomine venit hic tam ablatio, quam damnificatio, utraque debet esse actio externa; nam sola hæc ponit inæqualitatem inter debitum unius, & jus alterius, unde furans vestem tuam credens esse meam, mihi nihil reddere tenetur, quia

contra me solo assensu interno fuit injustus.

Dixi *restitutionis strictè talis*; quia obligatio aliquid præstandi vi, aut quasi vi contractus non est restitutio propriè talis (hæc enim est juris formaliter, aut naturaliter læsi reparatio) sed est aut solutio, aut traditio æstimationis. Leges jubentes reparare damnum à tuis animalibus illatum, aut non obligant in conscientia ante Sententiam iudicis, aut obligant solùm ad restitutionem in læro sensu. Ex his ratio conclusionis est, quod universa restituendi obligatio sit, aut delictum, aut non delictum: si delictum, sub hoc comprehenduntur prima quatuor radices sententiæ septem ponentis, si non delictum, tunc radix est sola res accepta, secus contractus aut quasi contractus, ut explicatum est, ergo est duntaxat duplex videlicet injusta acceptio, aut res accepta.

Differentia inter has duas radices est hæc notabilis, quod obligatio ex re aliena non sit perpetua, sed transeat cum re de persona ad personam nondum absumptâ re, aut cessat totaliter, si sit absumpta, ita ut nec in æquivalenti existat superstes: obligatio verò ex injusta actione sit perpetua, donec restituatur, fundatur enim in acceptione injusta rei nondum restitutz.

ARTICVLVS QVARTVS.

De obligacione restitutionis ex re aliena possessa.

353 **P**ossessor rei alienæ est, aut bonæ, aut malæ fidei: quando quis possidet sciens, aut credens rem esse alienam, aut ignorat ignorantiam mortaliter culpabili esse talem, dicitur malæ fidei possessor; si prudenter existimat esse suam, dicitur possessor bonæ fidei, quam non impedit culpa venialis per n. 173. de utraque hac fide fusè dictum est à n. 171. Præter bonæ, & malæ fidei possessorem datur possessor fidei du-

biæ, estquè ille, qui dubitat an res sit aliena, quod dupliciter accidit Primò accipiendo rem cum tali dubio. Secundò post fide bonâ acceptam dubitando an sit aliena. Huc revocatur dubium, quo debitor fit dubius, an solverit debitum, aut commodatarius, vel depositarius dubitat, an sua culpa interierit commodatares, vel deposita. Idem est de conductore.

§. I.

De restitutione possessoris bonæ fidei.

354. **F**ructus rei sunt triplices, naturales, industriales & mixti. Primos gignit natura sine notabili hominis industria, ut herbas in pratis, glandes, nuces, Sylvas cæduas &c. Industriales sunt qui potissimum adhibito hominis labore, & cura rei alienæ impensa proveniunt, ut lucrum ex alieno instrumento artefacto, negotiatione pecuniæ, exportatione frumenti alieni ad locum, ubi carius venditur, aut ex furtivo semine in tuo agro seminato, semen enim utpote mortuum, per se non fructificat, sed vivificatur ab agro, & ideo est potius fructus agri, quam seminis. Mixti sunt, qui pendunt partim à nota-

bili beneficio rei alienæ, partim à notabili industria humana, ut segetes in alieno fundo natæ ex semine à te injecto, & secundum aliquos. Ut Platell. fœtus animalium, lac, lana, in eis enim sustentandis necessaria est notabilis industria.

Adverte tamen bene, quod fructus mixti, quando in ijs natura prævalet industriæ, sint regulandi secundum fructus naturales, quia tunc diceandi sunt simpliciter naturales, quando autem prævalet industria, induant naturam industrialium, in dubio autem, quodnam illarum prævalet, relinquitur in foro externo iudicis, in interno autem

Con.

confessorij prudentis arbitrio. Censet autem Sanch. L. 2. Moral. c. 23. n. 53. Cum Barth, Baldo, Menoch. Covarruu, fructus civiles regulariter industrialibus accensendos, quia magis industria versatur in domibus construendis, locandis, & censibus constituendis. At Haunold, tract. 3. n. 263. eos distinguit ab industrialibus, quia non sunt propriè fructus, sed loco, ac vice fructuum habentur *Leg. usura ff. de usuris*, plerosque tamen fructus civiles revocat ad mixtos, ut pensiones rerum locatarum, mercedes servorum, vecturæ navium, jumentorum &c. vocantur autem fructus civiles idcirco, quod fictione juris civilis loco fructuum habeantur. Dixi plerosque quia usuras ex pecunia aliena revocat ad mere industriales propter *L. 221. ff. de U. S. Contra Lugo Disp. 17. n. 40.* inter fructus simpliciter naturales reponit animalium fœtus, lac, lanam, quia natura prævalet. & n. 50. pretium elocationis domûs eisdem accenset

355. Dicendum est ex universali in Theologia recepta Regula apud Lugo *Disp. 17. n. 8.* Possessor bonæ fidei obligatur solum, quam primum commodè potest restituere Domino rem ejus extantem, aut quantum ejus causa sub momentum, quo rescit esse alienam cum debito eam restituendi, factus est certo locupletior. Ratio quia si res extat adhuc habet jus in re Dominus rei, ergo is, apud quem extat habet debitum eandem statim, si potest, restituendi: Si autem in se non extat, ut si est bonæ fidei vendita vel absumpta cum emolumento absumentis, ut sitantundem pepercit rebus suis, proinde est factus ditior Dominus rei habet jus ad rem respectu pretij pro

re accepti, vel ad id, in quo evasit ditior, hoc enim totum succedit loco rei.

Dixi primò *quamprimum* commodè potest, quia ab eo tempore non restituens potens restituere incipit possidere mala fide, & formaliter violare jus alterius.

Dixi secundò *quantum ejus causa*, unde si domi cænando plus insumpsisset, quam insumpserit bonæ fide cænando ex furtivis, non tenetur totum valorem suæ cænæ reddere, sed valorem absumptum in cænâ furtiva.

Dixi tertio *sub tempus quo rescit*. Si enim dubitat an sit aliena, aut solum probabiliter advertit alienam esse, non est obligatio statim reddendi, sed diligenter est veritas indaganda, quâ diligentia præmissâ, si nequit certò constare esse alienam, dubium prudenter deponi potest, & res retineri, cum melior sit possidentis conditio. Deinde etsi patrimonium fuisset auctum ante habitam notitiam, si tamen bonæ fide est absumptum per hoc non est ditior factus tempore, quo cessat fides bona, consequenter cessat obligatio restituendi.

Dixi quartò *rescians esse alienam cum debito restituendi*: quia etsi rescia-tur esse aliena, si tamen non advertatur ad obligationem restituendi, cessat obligatio restitutionis, etsi res perierit, aut sit absumpta citra augmentum suæ substantiæ: nam *per n. 174.* illationem quartam fides non cessat sine advertentia ad præfatam obligationem

Dixi quintò *factus certò locupletior*. nam dubius an sit ditior factus, de-obligatur in foro utroque propter meliorem possessionis Conditionem, Sanch. L. 2. Moral. c. 23. n. 37. contra aliquos.

Zz 2

356. In-

356. Infero primò fide bonâ donans rem alienam non donaturus aliam, si eâ careret, ad nihil tenetur, quia ejus causa non est ditior, secus si occasione donationis à donatario accepisset remunerationem, hæc enim succedit in vices rei donatæ Sanch. n. 30. nempe secundum valorem rei donatæ, secus quoad excessum.

Infero secundò fructus naturales rei spectare ad Dominum, unde fructus agri spectant ad hujus Dominum, etsi apud hunc ager defectu culturæ nullos tulisset, Lugo n. 40. unde cum fructus pecudum sint simpliciter naturales per n. 354. in fin. pertinent ad Dominum. Eo revocatur etiam pretium elocationis Domûs, equi, usus torquis &c. Lugo n. 50. pretium enim hoc est pro usu Domûs &c. qui est inseparabilis à domo &c. hinc non est paritas à pretio accepto ex pecuniæ alienæ negotiatione, ubi verè

actioni tuæ pretium correspondet, secus elocatione rei alienæ ut dictum.

Infero tertio fructus merè industriales etiam extantes non esse restituendos, sequuntur enim industriam.

Infero quartò fructus mixtos possessor bonæ fidei detractis expensis debet restituere: fructus enim ut notat Sanch. n. 49. ex jure civili sunt illi, qui ex re frugifera supersunt deductis expensis in ijs excolendis, colligendis, & conservandis factis: secundum hoc enim sunt, opus naturæ, est contra aliquos apud Sanch. n. 63. attribuentes possessori bonæ fidei fructus mixtos, contra quos est aperte Lex certum 22. Cod. de rei vindicatione: certum est, inquit, mala fidei possessores omnes fructus solere cum ipsa re prestare, bonæ fidei verò extantes. Unde cum hæc lex codicis sit posterior Legibus in speciem huic illationi repugnantibus apud Lugo à n. 41. revocat has anteriores, ita Haunold.

§. II.

De restitutione rei malâ, aut dubiâ fide possessæ.

357. Certum est primò Possessorem malæ fidei non teneri restituere fructus merè industriales, sed satisfacere restitutione rei.

Certum est secundò obligari reddere fructus non modo naturales, sed etiam mixtos deductis expensis etiam assumptos, quin ditior evaserit per cit. L. 22. in fine, n. 356.

Dixi *absumptos*: nam si casu, aut justa hostili incursione pereant aq̄ue certo perituri apud Dominum E. g. incendio, aut inundatione, &c. deobligatur eos refarcire, Less. L. 2. c. 12. num. 92. quia Possessor malæ fidei ratione interitus rei, aut fructuum non est causa efficiens damni, quod si pereant incursione hostili injustâ, non excusatur à restitutione

tionem malæ fidei Possessor, sed hic subit idem onus, quod subiisset ille alius, Lessius cit. Idem onus eum gravat in casu, in quo dubium est, an res, fructusque ejus apud Dominum periissent, ut si dubitetur, an eam alienasset ante tempus interitus, quia in dubio melior est conditio innocentis, cit. Less. quia à num. 93. probabiliter liberat à restitutione eum, qui rem certo perituram casu, aut justè absumit, intra illud tempus, quo apud Dominum periisset: Dominus enim præsumitur tunc non esse rationabiliter invitus, quia in jis circumstantijs est nullius pretij contra Palao tract. 31. p. 24. S. 9.

Quid si manens apud Dominum certò periisset incendio, vel justà incursionem, at tu eam furto surreptam transfers ad locum securum, eamque ibi absumis, aut tibi furto tollitur, aut postquam morosè non restituisti, casu periisset? Respondeo cum Lessio n. 96. furtum debere restituere, quia res eo in loco non cessat esse Domini secundum valorem, quem in eo habet, ergo secundum eum restituenda.

Certum est tertio ex n. 355. Eum, qui bonâ fide possedit, sed postea suborto prudenti dubio, an res sit aliena, obligari sufficienter veritatem inquirere; justitia enim obligat, ne ullus periclitetur in rei suæ amissione ex culpa tua: Præmisso sufficienti examine, si adhuc dubium tolli non potest speculativum, possessor ad nihil tenetur, non enim laborat dubio practico, sed hoc impeditur per meliorem possessionis Conditionem.

Certum est quarto eum, qui initio possessionis dubitat, an res sit aliena, ut si rem emat prudenter dubitando, an

sit furtiva debere sub mortali inquirere veritatem ex Justitia; quia alter habet jus certum ad aliquam spem circa illam rem, quâ spe privo illum incipiens possidere cum eo dubio, nisi veritatem inquiram, Lugo Disput. 18. num. 5. Unde de accipiens rem cum dubio an sit aliena animo non inquirendi peccat mortaliter, debetque rem totam cum fructibus perceptis restituere ei, à quo accepit: si cum tali dubio accepit rem à altero titulo emptionis, aut donationis, &c. obligatur, ut dictam indagare, si conperit non esse alienam, justè incipit si se bonâ possidere, si remanet dubium, ut frequenter potest accidere, dum artifices, aut Mercatores emunt à personis valde suspectis, hujusmodi emptio, si non est malæ, saltem est dubiæ fidei, nisi incipiat possidere animo indagandi veritatem; tunc enim non esse malæ fidei possessorem, atque aded, si res apud eam inculpabiliter pereat, deobligari restituere tradit Lugo Disput. 17. n. 82. Sanch. L. 2. Moral. c. 23 n. 174. Ex hoc tamen non sequitur eum fore possessorem bonæ fidei, nisi post præmissum examen formare possit prudens judicium, quod res sit venditoris per num. 172.

358. An Possessor malæ fidei possit deducere expensas? Respondeo in foro conscientiæ posse necessarias, ac etiam utiles salvâ substantiâ non auferibiles, aliàs Dominus fieret locupletior cum jactura alterius, Lugo à num. 61. Havnold. tract. 3. à num. 294. Dixi primò in foro conscientiæ, quia forum externum potest in pœnam malæ fidei negare deductionem utilium inseparabilium, & à fortiori voluntariarum, secùs necessariorum, aut utilium separabilium, Z z 3 L. 6.

L. 6. Cod. de Rei vindicat. Dicta pœna cum non sit juris naturalis ante sententiam illam subeundi nulla est obligatio, uti nec remittendi expensas voluntarias, quas ipse Dominus fecisset, fecus quas nunquam fecisset cum dispendio rei familiaris in rem merè recreationi fervientem.

Demum habenda est præ oculis sequens Regula: debitum certum non extinguitur solutione incertâ; jus enim certum alterius inducens debitum urget solutionem certam. Hinc dubius debitor, an solverit debitum, tenetur integrè solvere, Lugo *Disput. 18. à n. 6.* contra Tannerum totaliter deobligantem, quando etiam creditor dubius est de solutione percepta, & contra Laym. *L. 1. tract. 1. c. 5. §. 4. n. 42.* contentum solutione partis secundum proportionem dubij.

Infertur secundò commodatarium aut depositarium dubium an res commodata, vel depositâ suâ culpâ interierit ad nihil teneri, quia in dubio non præsumitur delictum sine conjecturis fundantibus prudentem præsumptionem, Lugo *num. 14.* contra paucos. Idem dic de conductore rei alienæ: dubius enim an suâ culpâ interierit, manet liber, habetque locum universaliter in omni contractu, imò & in omni debito propter generale principium, quod delicta in dubio non sint præsumenda, *L. merito si ff. profocio.*

Pariter in dubio an experis possidere bonâ aut malâ fide, aut dubiâ ex eodem principio nec malâ nec dubiâ præsumitur, nisi judicia fundent contrariam præsumptionem Lugo *num. 16.*

ARTICVLVS QVINTVS.

De restitutione ex injusta actione.

359. **C**ommunis Doctorum sensus negat ullum teneri ad restitutionem ex sua omissione, aut actione absque omni prorsus culpa illius præscindendo ab onere rei acceptæ (de cujus obligatione actum est Articulo præcedente) & ab omni contractu, culpa autem ex *num. 145.* est aut Theologica mortalis, vel venialis,

hæcque talis ex semiplena aut plena advertentia: aut est juridica divisa in latam, levem, & levissimam. Quid nomine actionis injustæ intelligatur præmisimus *num. 352.* ut fundet obligationem restitutionis, debet esse formaliter injusta, id est, debet imputari suo Auctori, atque ad eò fieri cum advertentia, quod jus alienum violetur.

Quæ-

Quæritur ergo qualis culpa debeat intervenisse in actione, aut omissione proximi damnificativa, ut obligatio sit reparandi damnum. Prima sententia cum Adriano, Panormit. Angelo & alijs ait eam nasci ex omni culpa juridica. Secunda obligationem hanc ante judicis sententiam fundat in culpa juridica lata, scilicet in levi, aut levissima, nisi post sententiam, ita Sylvester, & alij post Innocent. Tertia stat pro sola culpa Theologica, cum qua, quia regulariter sit culpa juridica lata, etiam hæc regulariter est radix obligans, si tamen accideret juridica lata sine Theologica, nequit hæc sententia obligare, ita communior cum Molin. Vasq. Less.

Dico primò potest ex dispositione legis lætæ oriri obligatio in conscientia reparandi damnum illatum cum sola culpa juridica ut tali etiam lata ante judicis sententiam, defacto tamen sic non obligant ita Molin. *Disput. 698. num. 6.* Ratio primi, quia jus ad reddendos homines cautiores potest suppositâ culpâ juridicâ dare læso jus exigendi reparationem damni per talem culpam illati, quo jure exigendi supposito damnificans tenetur in conscientia reparare damnum ante judicis sententiam. Ratio secundi, quod nullius legis canonicæ, aut civilis ullus textus ante sententiam judicis transferat jus ad damnificatum ad exigendam damni illati reparationem, nec conditores earum intendisse ejusmodi translationem (seclusâ sententiâ prob. Molin. varijs textibus *Disp. 797.* neque earum finis aliud exigit, qui erat major cautela fortuitæ damnificationis; hic autem finis sufficienter obtinetur per sententiam judicis.

Cæterum aliqua leges, quas Adversarij autumant loqui de culpa juridica obligante ad restitutionem, loquuntur de juridica lata, quam dixi regulariter simul esse culpam Theologicam, hoc modo est intelligendum *c. si culpa de injurijs*, uti colligitur ex illis verbis: *nec ignorantia te excusat, si scire debuisti*: loquitur igitur de vincibili ignorantia: pariter *c. contulisti secunda. quest. 4.* ubi Stephanus V. jubet monendos parentes, nec tenellos secum collocent in eodem lecto, ne ex negligentia superveniente suffocentur: monitio igitur, ne collocent secum in eodem lecto, facit ut eorum collocatio sit causa per se moralis occisionis, consequenter est culpa Theologica gravis, nec monitio patitur inadvertentiam ad periculum. Unde dixi, quod culpa etiam lata juridica ut talis præcisè non fundet obligationem.

360. Dico secundò culpa juridica lata cum culpa solùm veniali Theologica semideliberata graviter damnificans proximum nequit esse radix obligationis mortalis reparandi damnum grave illatum, sed requiritur, ut intervenerit formalis injustitia mortalis Lugo *Disp. 8. num. 56.* Less. Probatur: obligatio restituendi ex vi præcisè formalis injustitiæ nequit esse major, quam sit ipsa formalis injustitia; hæc enim supponitur unica esse radix obligationis, atqui formalis injustitia supponitur esse solùm levis, ergo ut obligatio sit mortalis, injustitia debet esse mortalis. Amplia conclusionem contra Haunold. ad obligationem reparandi damnum grave illatum per plura minora furta plenè delibe-

rata,

rata, uti probatum est à num. 254. & oppositum fundamentum Haunoldi refutatum.

An autem dicta culpa Theologica ex imperfectione, seu indeliberatione actus venialis obliget ad partem, vel minorem damni cum proportione ad culpam. Affirmat Melin, *Disput. 698.* approbatus à Laym, *L. 3. tract. 3. p. 1. c. 6. num. 4.* addente hanc obligationem esse mortalem, quando pars damni reparanda est notabilis. Econtra Vasq. *de Restit. cap. 2. §. 2. dub. 2.* obliget ad reparationem totius damni, cum sequitur Turrianus non explicant tamen an obligatio hæc sit gravis, aut levis: sed non esse grave urget argumentum nostrum, nec gravitatem obligationis probat materiæ gravitas, in qua datum est damnum, quia tota obligatio restitutionis radicatur in culpa damnificationis, non in damno materialiter sumpto sine respectu ad culpam damnificantis. Demum communis cum Lugo à n. 56. Haunold. *tract. 2. n. 194.* post Lessium & alios deobligat ab omni restitutione, eo quod ejusmodi damnum sit potius fortuitum, quam voluntarium, atque adedò damnificatus nequeat esse rationabiliter invitus, quæ sententia est tuta teste Laym. ac in eam sat clarè propendet Gormaz *Disp. 15. n. 795.* ubi ex sententia Soarez. *tom. 2. de Relig. L. 1. cap. 6. c. 2. de juramento c. 7.* negat oriri obligationem etiam levem implendi in materia gravi promissionem factam homini, aut DEO votum vel juramentum aut contractum inicum ex imperfecta deliberatione, ergo nec injusta damnificatio in materia gravi potest inducere obligationem restituendi rem gravem. Re-

spondeo mihi magis probari sententiam Vasq. à paritate culpæ venialis deliberatæ in materia levi, & culpæ mortalis in materia gravi obligantis ibi sub veniali, hic sub mortali ad reparandum totum damnum, ergo etiam culpa formaliter injusta semideliberata circa materiam gravem obliget leviter ad reparandum totum damnum, quia circa totum damnum est commissa levis injustitia, ergo fundat obligationem levem totum reparandi, hoc enim est conforme juri naturali, aliàs nulla pœna de jure naturali posset infligi.

361. Objicies primò jus naturale obligans in materia gravi obligat graviter, sed in nostro casu etsi culpa sit ex imperfectione venialis, est materia gravis, ergo. Secundò Excommunicatio minor est pœna fatis gravis, & tamen potest quis ei subijci ex culpa veniali, ergo etiam oriri potest gravis obligatio restituendi ex culpa levi. Confirmatur à pœna purgatorij graviore quavis pœnâ vitæ præsentis, nihilominus ea imponitur ob culpam levem. Tertiò, homo potest se voto obligare sub levi ad materiam gravem; superior sub levi materiam gravem subito præcipere; pariter contrahentes possunt se sic mutuo obstringere, ergo etiam ex delicto levi in conscientia potest oriri obligatio levis restituendi rem gravem.

Respondeo ad primum major est vera quando obligatio fundatur in materia, seu re accepta, secùs dum fundatur in culpa levi, sive in materia comparative ad culpam venialem.

Ad secundum Excommunicatio imponi potest, vel ut Pœna, vel ut Medicina: Ecclesia ut *Spia Mater* raro imponit

nit illam ut pœnam propter culpam levem, sed ut Medicinam, ut filius lapsus reviviscat: obligatio autem restituendi non est Medicina, sed quasi pœna: dum oritur ex delicto, quam sibi imponit delinquens.

Ad confirmationem omnes respondere debent, cum nullus Judex humanus queat decernere culpæ levi pœnam tam acerbam, igitur jus tam naturale quam civile aliter meretur gravitatem, & levitatem pœnæ relatè ad rempublicam mortalem, quam sit pœna relate ad

republicam immortalem, respectu hujus enim judicatur pœna levis, quæ judicatur à nobis gravissima.

Respondeo igitur pœnam purgatorij etsi gravissimam comparativè ad quamvis pœnam vitæ hujus, non esse gravem relate ad rempublicam æternam, in qua quævis pœna temporalis relate ad pœnam æternam censenda est levis.

Ad tertium Respondeo hoc esse pro nobis ut patet ex responso in fine n. 361. quod objectio confirmat.

ARTICVLVS SEXTVS.

De obligatione restituendi ex contractu justo, & ex quasi Contractu.

362. **E**X contractu duplex obligatio nasci potest, una immediata E. g. agendi, solvendi, tradendi id, ad quod te ex contractu, seu pacto expresso obligasti; altera mediata v. g. cum consensu Petri apud eum deposui centum aureos suo tempore restituendos, hæc obligatio restituendi est immediatè ex contractu, si culpa Petri pereunt aurei, præter aureos immediatè vi contractus justii debitum debet mihi reddere damnum inde secutum v. g. lucrum cessans, quod patior ex non restituti suo tempore aureis, hæc obligatio immediatè radicatur in culpa, mediata autem & radicaliter ex contractu

oritur, vi cuius se obligavit ad inculpam depositi conservationem. Similiter obligandi modum habent quasi contractus, id est, pacta implicita administrandi bene officia: assumens enim officium tacitè paciscitur cum eo, circa quem est exercendum, sic ex quasi contractu obligantur Tutores, Curatores, Procuratores, Advocati, Medici, Professores, Artifices, Confessarij, Chirurghi, Obstetrix, &c.

Circa contractus tres sunt dispositiones juris civilis. Prima est de contractibus cedentibus in solius recipientis commodum ut commodatum (respicit quidem hoc etiam commodum dantis siquidem,

dem post lapsum temporis est restituenda, quia tamen ipse effectus est operabilior commodatario, quam commodanti, idcirco dicitur hic contractus esse in solius recipientis commodum, ut singulariter notat Haunold.) in quibus recipientis tenetur ex juridica etiam levissima, secus de fortuito *cap. unico de commodato & L. in rebus commodatis 18. ff. commodati.* Excipitur precarium, seu res concessa ad nutum concedentis restituenda, in quo est obligatio duntaxat ex dolo, vel lata culpa, secus si pereat ex levi aut levissima *L. contractus ff. de Reg. Jur. & L. quassitum ff. de precario.*

Secunda est de contractibus in utilitatem solius dantis: in quibus recipientis obligatur solum ex dolo, vel lata culpa, ut si quis recipiat alterius librum: aut pecuniam citra hujus ullum commodum *L. 5. §. 2. ff. commodati.*

Tertia si contractus cedit in commodum utriusque, ut emptio, venditio, locatio, conductio, depositum, quando datur pretium pro rei custodia, elaboratio, dum datur pannus sartori, aurum vel argentum aurifici, ut fiat artefactum est obligatio reparandi damnum ex culpa lata, & levi, non ex levissima, *§. creditor 4. Just. quibus modis contrahitur obligatio.* Ubi deciditur eum, qui habet pignus satisfacere id custodiendo adhibita exacta diligentia, pignus autem cedit in utriusque commodum.

Controvertitur an hæc juris positivi dispositio ante sententiam judicis in foro conscientie procedat, vel verò solum in foro externo ad ferendam sen-

tentiam, proinde in interno solum attendendum ante sententiam, utrum intervenerit etiam culpa Theologica gravis, vel levis cum juridica? communior stat pro foro conscientie cum Molina, Navar. Less. Laym. quia suppositis divinis legibus homines contrahendo censentur secundum eas saltem virtualiter inire contractus, ac juxta naturam contractus, proinde ad compensandum damnum secuturum ex neglecta debita diligentia etiam sine interventu culpe Theologica.

Negativa est Haunold. *tratt. 2. num. 250.* Lugo *Disput. 8. à num. 106.* Esp. Gormaz *Disp. 16. num. 839.* quia etsi contrahentes possint se præfato modo obligare ad compensandum damnum, defacto tamen non sunt præsumendi se sic obligare, nisi exprimant, aut praxis monstrat, sed non exprimunt, nec praxis monstrat, jus potuit quidem hoc onus contrahentibus imponere ad evitandas fraudes & delicta per modum immediatæ obligationis ad resarciendum damnum in dictis casibus, quasi per quandam assecurationem, at defacto sic esse impositas nequit probari, nam hæc non aliter significant obligationem, quam leges aliæ significant obligationem solvendi damnum illatum à tuo animali, &c. sed hæc non obligant in conscientia ante judicis sententiam *per num. 359.* ergo nec leges, de quibus hic, sed solum tribuunt jus exigendæ cautelam eam, quam aliter absque peccato gravi scienter, & resultantem inde obligationem non potest omittere.

363. Pro decisione nota ex Haunold. *num. 248.* Lugo à *num. 111.* quod jus civile exigat majorem cautelam in

contractu cedente in utilitatem solius recipientis, quam in contractu cedente in utriusque commodum, atque in hoc majorem quam in contractu cedente in solius dantis utilitatem, id fundatur in jure naturali: hoc enim pro diversitate contractus exigit diversam diligentiam contra Gormaz *Disput. 16. num. 850.* ita ut eadem materialiter sumpta sufficiens in uno contractu non sufficiat in altero, ut si habeas duos equos Petri apud te unum depositum, alterum tibi commodatum, eosque ponas ad idem stabulum ostio non clauso satisfacis contractui depositi, non commodati: culpa enim juridica, quæ est levis respectu depositarij non obligans eum ad restitutionem equi depositi abducti ex stabulo non clauso, est lata proinde regulariter Theologica gravis respectu commodatarij, nisi excuset inadvertentia, siquidem non soli diligentiores, sed etiam diligentes commodatarij eo in casu ostium claudunt, natura enim commodati petit hanc majorem cautelam. Quare leges in uno contractu poscentes majorem diligentiam, quam in altero, loquuntur de majoritate materiali, & absolute sumpta, proceduntque in hoc sensu etiam in foro conscientie utpote fundatæ in jure naturali.

Dico primò omnis contractus justus & quasi contractus formaliter, & immediate obligat ad id agendum, vel solvendum, &c. quod vi contractus debetur: & quidem præfixo tempore, quando præfixum est, etsi creditor non morneat *e. fin. de locato & conducto*: si terminus est nullus præfixus, tempus erit id, quo creditor petit: si hic petere impeditur, terminus est is, qui prudenter cre-

ditur esse ex intentione creditoris. Ratio: quia hæc omnia inclusa videntur in ipso contractu, seu consensu debitoris. Hinc.

364. Dico secundò debitor ex contractu tenetur ad resarciendum totum damnum emergens, & lucrum cessans securum ex mora culpabili extra casum juris aliter disponentis, prout jus positivum disponit, ne quod aliàs est jure naturæ secundum quid commune omnibus contractibus, se extendat ad contractum emptionis, & venditionis, in quo ob maximam frequentiam ad vitandas lites est cautum, ne vendentes, aut ementes pro mora culpabili teneantur ad totum damnum emergens, & lucrum cessans (has leges non habere locum in foro conscientie tenet Lugo *Disput. 18. num. 28.* contra Molin.) sed solum ad immediatum, nempe ad fructus, quos emptor fuerat percipiturus, & ad intrinsicum interesse ipsius mercis, & fructuum, ut si fructus percipiendi plus valebant, quam valeant tempore, quo fit post moram traditio, totum incrementum morosus debitor debet compensare emptori, secus lucrum aliunde cessans, aut damnum ex illa mora emergens: pariter si emptor accepta merce fuit in mora solvendi pretium venditori, huic ultra pretium debet solvere etiam fructus ex re interim empta perceptos, aut quos percipere potuit. Ratio conclusionis est, quod ex vi, & natura contractus, ac legum dispositione circa contractus debitor debet quoad omnia illatum jus creditoris servare, quod acquisivit ex justo contractu.

Ex dictis sequitur, quod Nobiles præfixo tempore non solventes culpabiles

liter mercatoribus merces emptas, teneantur his ad interesse, seu ad lucrum cessans, & damnum emergens. Observat autem Lugo terminum in hujusmodi contrahentibus non mathematicè, sed moraliter more communi, juxta quem terminus præfixus ex benignitate habet aliquam dilationem, unde cum in ea parva mora creditores valeant exigere solutionem, & non exigant, censentur pro ea mora non graviter invitati. Imò plures non improbabiliter requirunt, ut moneatur debitor de damno emergente extraordinario creditoris, ut teneatur illud etiam solvere, E. g. ego ob defectum solutionis tuæ culpabilis cogor pecuniam ad interesse accipere, ut debitor hoc debeat resarcire, prius est à me monendus: tunc enim debitor fortè solvisset, vel alià viâ providisset, Azor P. 3. L. 5. c. 4. de usur. q. 3. & probabile censet Lugo. Sed verius est oppositum, quia debitor etiam non præmonitus verè est causa ejus damni.

365. Dico tertio contractus ex vi legum de quibus *num. 362*, ante sententiam judicis (clusâ culpâ gravi Theologica probabiliter non obligant ultra id, ad quod jus naturale obligat supposito contractu. Conclusionem hanc probat negativa sententia relata in fine *num. 362*, cujus opposita affirmativa est certe probabilis, ac tutior.

Dico quarto nullus ex quasi contractu tenetur sub mortali resarcire damnum ex culpa levi, vel levissima, sed ex sola lata plenè voluntaria, proinde sit in conscientia graviter culpabilis (qualiter regulariter contingit, ut monui *num. 359*.) unde si ex inadvertentiâ culpa juridica lata careret culpâ gravi

Theologicâ cessaret omnis obligatio restitutionis, ita Gotmaz *num. 852*. Vasq. Less. Lugo. Ratio, quia nullus, sive gratis, sive conductus manus acceptet, censetur se obligare ad exquisitam diligentiam, sed ad moralem in suo munere, seu talem, qualem homines prudentes communiter adhibent in talibus muneribus, quàmque ipse adhiberet, si tota administratio cederet in bonum suum, major hâc obligatio foret nimis difficilis.

Ex hac conclusione sponte sequitur mortaliter peccare eos contra justitiam cum obligatione resarciendi omnia damna, qui acceptant officium carentes peritiâ communiter necessaria pro ejus administratione, ut Medicus, Chirurgus, & alij, de quibus initio *num. 362*. Contra nullus eorum tenetur quodcunque damnum reparare secutum sine sua culpa gravi Theologica.

366. Quæres an mora debeat esse Theologicè culpabilis, & quidem graviter, ut sit obligatio in conscientia restituendi interesse creditoris; vel verò hæc obligatio fundetur in tacita conventionione, quæ ex legum dispositione inest contractibus? & quid nomine interesse veniat, dum agitur de rei restitutione & interesse.

Ad primum est duplex sententia. Prima Haunold. *tom. 5. tr. 5. n. 148*. fundat obligationem in tacita conventionione, quia primaria intentio est contrahere secundum leges, & naturam talis contractus, atqui secundum leges non requiritur culpa Theologica, ut quis ex contractu propter moram obligetur restituere interesse, uti ubi ostendit ex legibus in contractibus tam bonæ fidei, quam stricti juris. Secunda

da sententia deobligat tam ab ordinarij quam extraordinarij interesse restitutione, nisi mora sit graviter Theologicè culpabilis, ita Less. *L. 2. c. 10. dub. 10. & n. 70.* Tamb. *L. 8. in Dec. tract. 3. c. 4. §. 6. n. 7.* Lugo *Disp. 18. n. 35.* credens hanc sententiam esse ab omnibus in praxi receptam, quam Palao *tom. 7. tr. 32. Disp. 1. p. 17. §. 10.* extendit etiam ad debitorem ex delicto, eo quod non sit in mora solvendi, consequenter nec causa injusta damni à tempore, quo justè excusatur à restitutione, hanc sententiam amplectitur etiam Diana *p. 11. tr. 6. ref. 20.* addit. Dicast. *hic tract. 2. D. 10. dub. 3. n. 73. & 75.* causam justam esse gravem necessitatem approbat Lugo *D. 21. n. 17.* contra Less. *c. 10. & n. 33.* Rectè autem advertit Lugo *Disp. 18. n. 40.* non requiri, ut mora ob impotentiam, vel præsentem inadvertentiam sit in se culpabilis, sufficit enim, quod sit culpabilis in radice, nempe in acceptione aut retentione culpabili: Ex hac enim omnia damna sequuntur imputabiliter etiam pro tempore gravis aut extremæ necessitatis, in qua est debitor ex delicto,

Respondeo utramque sententiam esse probabilem. Primam spectato jure esse probabiliorem; Secundam verò spectatâ ratione præferendam videri, quia non constat sufficienter de animo se

obligandi ad tantum onus citra grave peccatum interveniens, ergo non est imponendum debitori inculpabiliter moroso.

Ad secundum (de quo fusè citat. Haunold. *Contr. 15.*) Respondeo tam damnum emergens quam lucrum cessans significari uno vocabulo interesse; & quando agitur de restitutione interesse, intelligi de interesse extrinsecè, seu de eo, quod rei principali extrinsecè accidit id est, quod est extra rem ipsam principalem, sive debitum E. g. pretium debito tempore non solutum, unde sic Haunold. rectè definit interesse, *esse id, quod nobis facto alieno abest quod lucrari potuimus.* Radix itaque obligationis solvendi interesse est morosa non præstatio debiti, aut facti debitoris.

Interesse cit. Tamb. *n. 2.* dividit in ordinarium, & extraordinarium, primum accidit, dum res debita pluris valeat uno tempore, quam alio, sive id fiat ob incrementum rei intrinsicum ut fit in equo facto ex hinnulo, sive ab extrinsecò crescat rei valor, ut si hoc mense pluris valet frumentum, quam alio. Extraordinarium erit, quando lucrum fundatur in opera extraordinaria creditoris E. g. in negotiatione, privans hoc lucro dicitur private interesse extraordinario.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

Secundum qualem valorem facienda est rei restitutio?

367 **Q**uæstio multipliciter agitari potest. Primò dānificāsti alterum destruendo rem mille florenorum, at tu ex invincibili errore æstimas non valere ultra centum Florenos, quæritur an debeas restituere secundum valorem verum, vel sufficiat restitutio secundum valorem erroneum inculpabilem. Secundò destruxisti, aut furatus es hinnulum valentem decem aureos, qui spectatâ spe futuri eventûs deductis expensis valuisset aureos centum. Tertiò, furatus es equum, eumque vendidisti florenis centum nec plus pro tunc valentem, at Dominus eum servasset in tempus, quo valuisset centum quinquaginta; vel e contra Dominus vendidisset illum priore tempore nempe quo valuisset centum, quam nunc fur vendidit 150. Quæritur ergo secundum cuius temporis valorem fieri debeat restitutio; est autem valor rei alius intrinsecus, qui re accrescente crescit, ut dum equus fit ex hinnulo: alius rei extrinsecus major, aut minor taxatus ex circumstantiis, proinde variabilis (de quo vide n. 230.) E, g. triticum Mense Januario valet flo-

renis duobus, Mense Maio semi tertio, Augusto duobus florenis, interea triticum furto sublatum est absumptum mense, quo valebat florenis duobus, in his & similibus decidendum est, secundum cuius temporis valorem res destructa, aut vendita à fure est restituenda, vel verò utrum præcisè attendendum sit ad damnum injustâ actione illatum.

Triplex est Sententia. Prima Bonacin. *de contrâh. Disp. 1. q. 3. p. 11. n. 5.* obligat solum ad valorem temporis, quo rem Dominus vendidisset, aut absumpsisset. Secunda Navarri in *summa c. 17. num. 26.* quam probabilem censet Lugo *Disp. 18 n. 12.* vult restituendum summum valorem, sive is intrinsecus, sive extrinsecus, quem res habuit tempore intermedio, quia hoc tempore res extans manet sub Dominio Domini, ergo eidem accrescit pretium sive extrinsecum sive intrinsecum. Tertia sententia Lessij *L. 2. c. 12. dub. 16.* Molin. *Disp. 725.* Vasq. fundat quantitatem restitutionis non in valore, quem res habuit, sed in damno, quod injusta acceptio aut detentio infert Domino, quam sententiam censet verissimam Lugo; manet tamen inquit diffi-

culpas, utrum illatum damnum etiam sic taxandum ex valore rei habito.

368. Dico Primò destruens rem alienam valentem mille, quam ipse per errorem inculpabilem æstimat centum, ita, ut nec dubitet de majore valore, satisfacit restituendo centum, *Esparza hic q. 34. Art. 5. Haunold. tract. 2 n. 221. contra Lugo Disp. 8. n. 63. Gormaz Disp. 15. n. 807. Probatur: radix restitutionis hic adæquata est injusta formaliter damnificatio, atqui secundum excessum invicibiliter ignoratum damnificatio non est formaliter injusta sive imputabilis.*

Dices ad actionem externam graviter injuriosam sequitur obligatio gravis reparandi totum damnum inde secutum, licet ignoretur: sicut qui est in mora culpabili restituendi, tenetur casus etiam fortuitos, & improvisos reparare. Secundò cum Palavicino projiciens rem in mare credens esse parvi valoris intendit projicere totum, quodcumque illud esset, sic autem projiciens se debet obligare ad restituendum totum, etsi ipse non æstimaverit superare valorem grossi,

Respondeo ad primum negando assertum, obligatio enim commensuranda est injuriæ præcognitæ. Ad Instantiam est disparitas, quod ex natura contractûs creditor habeat jus, ut indemnus servetur, unde debitor morosus in solvendo scienter exponit periculo creditorem, proinde est voluntaria causa totius damni.

Ad secundum nego majorem (aliàs ut arguit Haunold. deberet restituere totum, licet invicibiliter non esset reus

culpæ etiam levis) sed vult projicere, ac nocere secundum quantitatem præcognitam.

369. Dico secundò quando res ablata habet augmentum intrinsecum in manu furis, etsi apud Dominum nunquam fuisset in tanto accremento. E. g. ex vitulo non fuisset factus bos, fur tenetur restituere secundum valorem summum, seu in optimo statu, si eam in hoc absumit, aut vendit, etsi Dominus etiam in hoc statu non absumpsisset, aut non vendidisset, *Lugo Disp. 18. n. 119. Laym. Less. Probatur: quia totum accrementum detractis expensis & operis est Domini, ergo est restituenda Domino secundum valorem habitum tempore absumptionis &c.*

Dico tertio, & complector rem totam distinguendo triplex tempus primum quando res valet tres florenos: secundum quo valet quatuor; tertium quo decrevit ad pretium minus primo. Hoc posito diligentissimè est advertendum; tum ad tempus, quo fur rem alienam absumit, aut vendit &c. tum ad tempus, quo Dominus rem suam absumpsisset, vel vendidisset &c. si fur consumit primo tempore, & eodem Dominus absumpsisset, obligatur solùm valorem ejus temporis reddere, quia plus non nocuit, nocuisset verò in summo valore; si Dominus intermedio tempore vendidisset, & ideo debet restituere secundum summum valorem. At si Dominus destruxisset rem tertio tempore, quo res reducta est ad pretium minimum, debet restituere pretium primi temporis, quo eam accepit, aut rem similem æqualis bonitatis, quia in tanto, & non plus abfuit, si fur eam vendat, aut absumat
secun-

secundo tempore, valor hujus temporis est compensandus, etsi Dominus illam alio tempore distraxisset, quia res tempore facta à fure venditionis &c. fuit Domini, ergo eam vendendo debet ejus loco dare valorem, quem tunc habet, si enim tunc vellet à furto liberari, deberet rem extantem secundum valorem tam intrinsecum quam extrinsecum restituere, ergo cum in defectum rei succedat pretium, totum hoc est restituendum, ita ut certum erudit Tambur. *L. 8. Dec. tract. 3. c. 2. §. 7. à n. 13.* si demum fur rem alienat &c. tempore tertio, quam Dominus absumpsisset primo, pretium temporis primi est rei subrogandum, temporis verò tertij si hoc eodem tempore alienasset Dominus, quia sicut pretium in primo casu crevit Domino, ita

decrevit eidem in tertio, supponitur enim extare impermixta, consequenter manere in Dominio Domini.

Quando foret dubium, quo tempore Dominus se spoliasset re suâ, quaeritur, secundum cujus temporis valorem fur debeat satisfacere? Respondeo etsi communis sententia cum Less. *n. 109.* post Vasq. obliget ad valorem status optimi, quia inquit, in dubio est melior conditio innocentis; est tamen tuta opinio Lugo *n. 133.* Molin. *n. 8.* satisfieri restitutione valoris minoris summo propter incertitudinem, hæc enim minuit pretium, ergo pro ratione dubij ex circumstantijs prudenter pensatis valor restitutionis debet definiri. Argumentum adversariorum procedit, quando res est indivisibilis, secus in divisibili.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Plura deciduntur quæsitæ de restitutionis obligatione.

370. **Q**uæres primò an fur rem furtivam destruens, aut absumens paulo post perituram apud Dominum teneatur restituere? Respondeo primò, quando culpâ furis res perit, obligatur restituere, etsi certo, injustè tamen periisset apud Dominum E. g. injustâ hostili incurfione &c. est communis cum Dicast. *L. 2. tract. 2. Disput. 2. dub. 4. n. 75.* Ratio fur præveniens aliorum injustitiam in se transfert

onus restitutionis ab illis subeundum per *num. 329.*

Respondeo secundo datum responsum valere etsi apud Dominum peritura fuisset fortuito E. g. incendio &c. quando publicè adhuc ignoratur illud casuale periculum, Molin. *Disput. 726.* Lugo *Disput. 19. num. 76. §. 143.* Ratio: quod, quamdiu ignoratur periculum habeat pretium idem, quod haberet sine eo, ergo sicut emptor rei cum ignoran-

tia periculi debet dare pretium totum, ita fur totum debet supponere

Respondeo tertio, quando res furtiva apud furem casualiter perit aequali infortunio, aut iustâ invasione certo peritura apud Dominum; furatuses E.g. vicino crumenam, quæ ex incendio apud te est incinerata æque incineranda apud vicinum, fur deobligatur restituere Lugo *num. 141.* Molin. Less. & passim, alij contra Palud. Barr. Bald. & communem Legistarum. Ratio: quia actio furtiva non fuit efficaciter iniuriosa, sed duntaxat affectivè, re ipsa autem totius damni causa est, aut incendium, aut iusta incurfusio, alterutrum interruptit furis animum retinendi, &c. rem furtivam, ergo impedit efficaciam nocendi sitam in proposito retinendi, ergo cessat actio externa esse iniusta, atqui non obligat, nisi ut iniusta ad restitutionem, fur itaque tunc non destruit jus in re Domini, sed casus fortuitus etiam à Domino inevitabilis.

Si dubium sit, an apud Dominum perijisset, ut si forcè eam prius vendidisset, vel eripuisset incendio, est valor pro ratione dubij restituendus, nam in dubio est melior conditio innocentis. Est contra Mol. Less. obligantes ad restitutionem totius.

371. Quæres secundò an, & quando quis teneatur ad restitutionem impediens alterum ab asecutione alicujus boni debiti ex virtute Justitiæ commutativæ, vel distributivæ, vel ex Justitia indebiti E.g. hæreditatis, aut Legati, &c.

Respondeo primò impediens alterum etiam precibus, blanditijs, &c. à consecutione boni, ad quod impeditus habet jus in re, vel ad rem, peccat contra Justitiæ commutativam cum onere

restitutionis damni injustè illati, Lugo *num. 90.* Molin. Less. Ratio: quia efficaciter violat strictum jus alterius, unde est totum restituendum, quod debetur attentò jure impediti à consecutione boni, proinde dum impeditur alterius jus in re nondum executioni mandatum per possessionem ejusmodi boni, est compensandum ferè totum tale damnum, aut ejus valor detractâ solùm possessionis nondum habitæ æstimatione, possessio enim est pretio æstimabilis propter periculum, cui subest jus in re ante possessionem. Econtra dum jus ad rem competit impedito, non est huic compensandum totum ferè damnum, sed pars solùm E.g. beneficij, ad quod est præsentatus, ita cit. Doctores.

Respondeo secundò quando indignus impeditur à consecutione boni E.g. beneficij ex Justitia distributiva debiti, nulla est obligatio reparandi damnum, etsi id fiat ex odio, vel violentia vel fraude, quia licet peccetur tunc ob malum affectum contra charitatem, imò etiam contra Justitiæ, si impediens per infamationem cum onere hanc resarciendi, attamen nullum jus strictum violas relate ad bonum Tamb. *L. S. in Decal. tract. 3. c. 4. §. 2.*

Respondeo tertio impediens alterum à consecutione boni liberaliter conferendi E.g. Legati, hæreditatis, &c. si id facit absque vi, vel fraude, vel mendacio, sed precibus, consilio, &c. non peccat contra Justitiæ, Lugo *n. 93.* Molin. *Disp. 727.* & passim Theologi, quia utitur jure suo citra ullius juris alterius violationem. Ampliat Molin. *num. 4.* etsi dicto modo impediret expresso nocendi animo, contra Scot. Palud.

B b b

lud.

lud, animus enim nocendi non influit in
damnum, nisi actio ipsa externa sit iniusta.

Respondeo quartò collatorem Offi-
cij, aut beneficij ex Justitia distributiva
debiti, aut cujusvis alterius boni gra-
tuiti, sive illud sit beneficium, sive Of-
ficium, sive Legatum vi, vel fraude,
vel mendacijs falsisque criminationibus
avertit ab ea voluntate conferendi bo-
num personæ eo dignæ peccat mortali-
ter contra Justitiam commutativam cum
onere restitutionis boni impediti secun-
dum spei quantitatem, quam habebat
ad ejus consecutionem, Molin. *num. 6.*
& *7.* Ratio: quia quisque habet ad jus
strictum, ne hoc modo impediatur à
consecutione boni, quo dignus est.

Dixi primò mendacijs, aut falsis
criminationibus, quia fas est prode-
re verum crimen jis, quorum interest,
quando crimen facit minus habilem ad
tale officium, &c. aut collationem mi-
nus decoram: jis inquam, quorum in-
terest, E. g. collatori, secùs alijs.

Dixi secundò secundum spei quan-
tatem, quia etsi quis dignus sit tali bo-
no, si tamen non habet ullam conse-
quendi id spem, nulla est obligatio re-
sarcendi bonum tale, quia vis aut
fraus, &c. non influxit.

Dixi tertid, quo est dignus: nam
etiam vi, fraude, mendacijs impedire
indignum officio, &c. (hoc enim non
potest conferri indigno) non est contra
Justitiam, consequenter cessat obliga-
tio restituendi, indignus enim nullum
habet jus ad Officium in libera collatoris
potestate positum. Less *L. 2. cap. 12.*
num. 125. meritò tamen obligans ad fa-
mæ restitutionem, è contra quisque habet
jus ad hæreditatem Legatum, &c. in li-

bera testatoris voluntate positum non ab-
solutum, sed conditionatum, nempe si te-
stator velit aliquem instituere hæredè, vel
Legatarium dignum, ut hic non impedi-
tur vi sicut fraudulenter, aut mendaciter.

Et cum officia aut beneficia conferen-
da sint dignioribus impediens vi, frau-
de, &c. dignum ut conferantur ea digno-
ri, ad nihil tenetur restituendū Less *n. 125.*

Econtra qui vi, vel fraude impedit,
ne testator condat testamentum ut ipse ab
intestato succedat, &c. non potest postea
succedere, & si successit, debet restituere,

Idem est, si Notarium, &c. à mo-
ribundo vocatum avertit, ne is testamen-
tum scribat, Lugo *num. 91.* qui *n. 103.*
pari restitutionis oneri subjicit eum, qui
testatorem volentem testari in favorem
alicujus spe falsâ sanitatis, aut longio-
ris vitæ à testamento condendo distrahit,
agit enim fraudulenter. Eodem refert
Laym. *L. 3. tract. 2. c. 7. num. 3.* eum,
qui molestis & importunis precibus im-
petrat à moribundo mutationem testa-
menti, quia inquit Sporer *tract. 4. in*
Decal. c. 2. num. 203. est quædam co-
actio, facit enim ut se liberet ab ea mo-
lestia, hoc ipsum hic Author extendit ad
maritum vehementer persuadentem u-
xori, ut testetur in suum aut suorum
commodum.

Pariter tenetur damnum resarcire,
qui vi, fraude, mendacijs, &c. abstra-
hit homines, ne dent labores aliquibus
opificibus, aut Emptores avocet ab alijs
mercatoribus, clientes ab Advocatis, &c.
secùs eos abstrahendo absque vi, frau-
de, vel mendacijs, &c. & alliciendo
ad suam officinam, Lugo *n. 109.*

372. Quæres tertid an judices ac-
cepta munera à partibus teneantur resti-
tuere?

tere? & quid de officialibus alijs publicis stipendiatis, ut fungantur officio, si pro expeditionibus & obsequijs suis expressè, aut tacitè prætendunt munera?

Respondeo circa primum utroque jure civili quidem *L. Plebiscito 18 ff. de Offic. Præsid.* Canonico verò in *c. cum ab omni de vita & honest. clericor.* Judicibus veritatem esse munerum acceptiorem ante sententiam: munera enim magni valoris communiter inducunt perversionem Judicij, aut hujus periculum, & ideo etiam jure naturali talia sunt prohibita, & refert ex communi Haunold, *Tom. 5. tract. 2. num. 61.* Nihilominus munera sic accepta ante sententiam condemnatoriam non sunt restituenda cit. Haunold, *num. 60.* ex communi Lugo *Disput. 37. num. 134.* quia communiter Judices etiam timorati non restituant nec Confessarij obligant. Ex quo colligitur eos non reddi per citatas leges incapaces Domini munerum, etsi accipiantur ante sententiam. Post sententiam latam liberaliter oblata licitè acceptantur, quia non est periculum perversionis.

Respondeo ad secundum eos peccare contra Justitiam, proinde teneri restituere, quia petunt pretium pro actu ex Justitia debito, nisi à Republica stipendium insufficiens sit constitutum, tunc enim possunt exigere salarium suo labori proportionatum secundum circumstantias locorum, & personarum taxandum, Spoter *tract. 5. in Decal. s. 5. n. 127. & sequent.* quem vide.

373. Quæres quartò an animus nocendi graviter imperans actionem leviter injustam inducat gravem obligationem

restitutionis? Respondeo negativè cum Haunold. *tract. 2. n. 230.* Tamb. *c. 2. s. 5. num. 12.* contra Lugo *Disput. 2. à num. 74.*

Probatum: non obligatur graviter ad restitutionem sine animo graviter nocendi, cum actio externa non influat nisi leviter, ergo nec cum tali animo obligatur graviter, quia hic animus nihil adjuvat actionem externam de se levem, esto eam graviter injustam denominet, ut enim injustitia graviter, obliget, debet esse gravis gravitate externâ.

Dices: licet temperantia non obliget, ut omittatur cœna, aut confabulatio de se licita, graviter tamen obligat, ne cœna, aut confabulatio fiat ex intentione secuturæ pollutionis, ergo etiam licet Justitia graviter non prohibeat actionem de se externam leviter injustam, graviter tamen eandem prohibet, ne positivè procuretur ex fine graviter nocendi proximo.

Respondeo disparitatem esse, quod injustitia propter jus alterius medium rei respiciat, à quo medio per actionem leviter injustam non fit, nisi levis recessus stante etiam intentione graviter nocendi, hæc enim nihilo minuit jus alterius, temperantia verò respiciat medium rationis, à quo notabiliter recedit intentio procurandi pollutionem per media alioquin de se licita.

Non nego quod aliquando actio de se indifferens per intentionem injustam determinetur ad actum injustum, ut acceptio cibi alterius animo sibi appropriandi, sic enim determinata graviter lædit jus alterius, intentioque prodit in ipsum actum externum.

ARTICVLVS NONVS.

De Circumstantijs Restitutionis.

Has complectuntur hi duo versus.

*Quis, quid restituat, cui, quantum,
quomodo, quando,
Quo ordine, quovè loco, qua causa
excuset iniquum.*

374. **Q**uæres primò, quis teneatur restituere? & quid? Respondeo ad primum primò teneri omnem, apud quem est res aliena titulo, sive iusto, sive iniusto existens in se, vel in æquivalenti. Secundò teneri omnem iniustum damnificatorem malæ fidei possessorem, & retentorem, & cooperatorem ad damnum. Etiam his à Doctõribus accensetur pauper fictus, qui simulatâ paupertate accipit Eleemosynam saltem notabilem: accipit enim fraudulenter. Unde hæc de rigore juris deberet restitui Domino, Molin. *Disput.* 210. *num.* 6. at tamen tuta est sententia restituendam esse veris pauperibus; quia hæc est præsumpta voluntas Domini Vasq. observat autem Tambur. *L. 8. in Decal. tract.* 4. *c. 1. §. 1.* quod etsi pauper congesserit ex stipe quotidiana 25. aureos sepositos pro futuris necessitatibus, licitè tamen pergat mendi-

care, ut exinde quotidie vivat, quia dicta summa non excedit limites paupertatis. Tertiò hæredem defuncti, quando hic non restituit.

Respondeo ad secundum regulariter est restituenda res ipsa ablata, si extat, si non, ejus æstimatio, regulariter inquam, quia etsi res extet, si tamen eam nequeat per se sive periculo infamix, nec per alium reddere, sufficit restitutio valoris. Item restituendi sunt fructus juxta dicta de possessore bonæ, malæ, ac dubiæ fidei à *num.* 354. sicut & lucrum cessans, ac damnum emergens *p.* 364 & 366.

375. Quæres secundò cui & quantum restituendum? Respondeo prius ad secundum debere restitui tantum, quantum necesse est, ut compensetur jus alterius læsum.

Respondeo ad primum restituendum illi, ad quem res ablata, aut retenta, aut destructa immediatè spectabat (nisi causa rationabilis aliud perat) si vivit, eo defuncto ejusdem hæredibus, quod procedit etiam in casu viventis Domini, sed ob absentiam nequit ei reddi cum expensis moderatis, nec per litteras, &c. potest ejus voluntas explorari, ita

ita Sporer: Tambur. verò §. 8. n. 5. vult faciendam restitutionem pauperibus, quia moraliter, perinde se habet tunc Dominus, ac si esset incertus

Responsio hæc generalis licet sit verissima, nondum tamen declarat in particulari, neque distinguit inter bona restituenda, pro horum enim diversitate diversis restituenda sunt.

Bona igitur alia sunt vacantia, alia inventa, alia incerta, eaque vel ex delicto, vel ex contractu, de quibus, & cui ea sint restituenda sufficienter constat à num. 371.

Insuper hic adverte quando bona incerta sunt talia ex delicto, ea in pauperes sunt distribuenda, nomine autem pauperum hic veniunt omnia pia loca, & animæ mortuorum. Secundò priusquam fiat distributio diligenter inquirendus est rei Dominus; omisâ enim hæc diligentia distribuens in pauperes violat jus Domini cum onere restituendi eidem denuò fors postea comparituro, nisi adhuc res pauperibus data apud eodem extet, tunc enim hi secundum omnes tenentur reddere. At si post adhibitam debitam inquisitionem spes non affulgeat compariturum Dominum, si ejusmodi bona applicata sunt pauperibus, hi probabiliter deobligantur restituere comparienti Domino, etsi applicata bona formaliter, vel æquivalenter extent; quia res secundum rationabiliter præsumptam Domini voluntatem alicui applicata, transit in hujus Dominium, Lugo *Disp.* 21. n. 102. contra Less. Molin. probabiliter contrarios eo quod putent applicationem fieri conditionatè, nempe si Dominus non comparebit re adhuc extante.

Si obligatus restituere pauperibus sit ipse pauper, potest etiam inconsulto confessario sibimetipsi applicare, ut si necessarijs pro suo statu sit destitutus, etsi ostiatim non mendicet, quia jura solum obligant ad dandum pauperibus, quia tamen facile affectus in propria causa excæcat, idcirco absque evidenti inopia non fiat applicatio absque Consilio prudentis confessarij.

Quando restituenda est res deposita, commodata, præcario data, elocata &c. debet reddi non Domino, sed depositario commodatario, elocatario, &c. quia habet jus possessionis, & custodia, aut usus, sic artifices sunt custodes materiæ elaboratæ &c. si tamen Domino redderetur, monendus est possessor, ut sciat se deobligari restituere Domino, Trullenck *L. 7. in Decal. c. 14. dub. 3. n. 1.* At res furtiva furi subtracta non huic sed Domino est reddenda, uti & res ablata filiofamilias, vel Religioso spectantes ad Patrem vel Conventum Patri, aut Conventui sunt dandæ, nisi filius, aut Religiosus per se restitueret, tunc enim ut consulatur famæ ejus, ipsi debet reddi.

376. Quæres tertio, quando res restituenda? & ubi? an capax absolutionis differens restitutionem ad tempus mortis per hæredes?

Respondeo ad primum de tempore restitutionis ex contractu justo constare ex n. 364. videlicet tempore præfixo, si nullum est præfixum, solvenda sunt debita saltem postquam est debitor requisitus à creditore: quæ requisitio non est necessaria, quando præfixitur tempus, dies enim interpellat pro creditore, unde ab eo tempore debitor est in mora, si non solvit, quando commodè potest,

B b b 3

cam

eam tamen culpabilem moram, etsi creditor sapius debitum exegisset, à culpa mortali secluso lucro cessante, & damno emergente liberat Molin. *Disp.* 753. n. 1. quod Tambur. *L. 8. in Decal. tract.* 4. §. 1. §. 6. n. 4. extendit ad casum, in quo vi contractus dies est præfixa Juramento firmata, Juramentum enim intelligitur adjunctum modo morali, nempe, ut non obliget mortaliter executio, quando solutionis dilationi non est annexum damnum emergens, aut lucrum cessans.

Loquendo autem de restitutione ex delicto, certum est, quod à momento, quo quis practicè cognoscit se alienum invito Domino detinere, debeat restituere, nisi ex justa causa præsumi possit Dominum non fore rationabiliter invitum, si ad tempus differatur. Præceptum enim restitutionis indirectè est negativum per n. 350. consequenter obligat semper pro semper seclusâ rationabili causâ. Quare à tempore agnitæ obligationis restituendi fovens propositum non restituendi peccat mortaliter in materia gravi, hoc tamen etsi longissimo tempore continuatum, nisi interrumpatur per pœnitentiam, aut formale propositum restituendi, probabilis est unicum numero peccatum, nec interrumpi per impotentiam restituendi, aut somnum aut distractionem Lugo *de pœnit. Disput.* 16. n. 549. Actus autem externus restitutionis ex delicto debitæ non urget à momento Mathematico ad modum præfati propositi restituendi, aliàs media nocte memor obligationis deberet lecto deserto se accingere ad restituendum, sed à momento moraliter tali, id est, quamprimum commodè, sive absque damno æquali, vel graviori fieri potest, ita omnes, unde etiam

ad plures septimanas, menses dilatio non est mortalis, quando creditori non est notabiliter damnosa, Molin. cit. à tempore moræ culpabilis in restituendo debitor debet totum interesse, hoc est lucrum cessans, & damnum emergens restituere una cum re debita.

Respondeo ad secundum circa locum restitutionis est distinguendum, vel enim debetur res ex contractu, aut ex re accepta, aut ex delicto: si ex contractu est reddenda in loco secundum contractum expressè aut tacitè innotum, aut secundum loci consuetudinem Vid. Lugo. *hic Disput.* 20. à n. 198.

Respondeo ad tertium absolvi non posse primò eum, qui differt restituere usque ad mortem, quia non habet affectum absolutum, qualem exigit præceptum restitutionis, sed conditionatum nempe si morior, proinde habet voluntatem alienum retinendi quoad vixerit.

Secundò eum, qui dubitans de possessione legitima in vita non examinatur, sed vult relinquere hæredibus examinandum. Tertio neque illum, qui in agone constitutus, non vult ipse, etsi commodè possit restituere, sed vult onus hoc hæredibus imponere, oneris enim hujus derivatio in hæredes est per se mortalis, quia experienciâ teste ordinariè sunt morosiores ipso testatore, resque multis litibus exponitur, Molin. *Disp.* 756. & passim Doctores apud Tambur. *cit.* §. 6. à num. 3.

377. Quæres quartò quomodo res restituenda? Respondeo esse restituendam eo modo, quo per pensis circumstantijs personæ nempe debitoris & creditoris rei que debitæ (salvâ famâ debitoris, & remoto scandalo, si quod est) deveniat res ad

ma-

manus creditoris, aut si transmissam contingat non pervenisse, creditor nequeat esse rationabiliter invitus novamque postulare satisfactionem. Ratio: quod neque justitia nec charitas queat plus exigere.

Infero igitur primò læsæ Justitiæ satisfieri sive per se, sive per alium, sive occultè, sive publicè. Unde obligatus ex debito occulto non tenetur palam reddere ob jus conservandi famam suam, econtra publicus injustitarius ad removendum scandalum debet publicè restituere, non titulo Justitiæ, quia occultè posset tollere debitum, sed titulo charitatis obligantis tollere scandalum.

Infero secundò debitor ex delicto ad amovendam suspicionem furti, aut periculum infamiæ, quod timer etiam ex restitutione occulta satisfacit tandem donando creditoribus. E. g. in ejus natali offerendo gemmam, aut vas argenteum æquivalens debito, etsi prævideat creditorem in signum gratitudinis vicissim valorem tantum redonaturum Tamb. cit. §. 5. n. 2. si enim licitè differtur, aut etiam omittitur restitutio titulo famæ servandæ, cur non sub specie dñi non sit restitutio licita, talis enim restitutio non est causa directa redonationis, sed occasio, quam periculum infamiæ facit licitam.

Infero tertio quando res debita quocunque titulo restituitur per personam intermediam à creditore designatam, debitor satisfacit, etsi res pereat casu aut malitiâ mediatoris, quia hic est moraliter una persona cum creditore. Idem est si debitor ex consensu creditoris designet personam fidelem.

Infero quartò debitor ex contractu aut re accepta rem realiter sive in specie debitam, ut depositum, precarium, pignus &c. mittens per hominem communiter habitum fidelem, etsi talis homo dispareat cum re, ad nihil tenetur, quia adhibuit moralem diligentiam, ut res perveniret ad Dominum, ultra qualem vi contractus non tenetur.

Econtra quando est debitum personale, si non constitutum sub Dominio creditoris ut pretium pro equo, etsi debitor mittat per hominem fidelem à se designatum, si perit, antequam creditori extradatur, perit Domino suo nempe debitori, Tambur. tract. 4. c. 1. §. 5. n. 4. ex consensu Doctorum cum ipsdem merito obligans debitorem ex delicto transmittentem rem sive realiter, ut equum furto sublatum, sive personaliter debitam, ut pretium pro equo vendito per hominem fidelem etiam confessarium ad iteratam restitutionem, si debitum non pervenit ad creditorem: hic enim non debet pati damnum ob delictum debitoris, estque hæc sententia communior, ac ex principijs intrinsicis ferè certa teste Lugo Disp. 21. n. 59. contra aliquos, quos non omnino improbabiler deobligare credit Lessius L. 2. c. 16. n. 67. quia, inquit, talis debitor facit, quantum in se fuit.

Amplia dictam communio rem sententiam ad casum, quo pœnitens bonâ fide confessarij erroneè inductus debitum ex delicto restituit pauperibus, dum esset restituendum Domino: adhuc enim huic debet restituere ob dictam rationem. Nihilominus in hoc casu Tambur. n. 8. pœnitentem deobligat, etsi in cæteris casibus, communior sit practican-

da,

da, quia Dominus à pœnitente tam piè, & promptè exequente mandatum confessarii, nequit plus rationabiliter petere. Hæc Sententia est probabilis.

378. Quæres quintò quo ordine creditoribus facienda restitutio; dum debitor non est omnibus solvendo? Hic non quæritur de ordine creditorum habentium pignus, aut hypothecam, de quibus fusè disputabitur infra à n. 415.

Respondeo primò quando res aliena in individuo existit, cujus scitur Dominus, huic ante omnes creditores est reddenda, nam penes illum est ejus Dominium. Amplia ad casum rei alienæ injustæ adhuc existentis, cujus Dominus est ignotus, tunc enim ex ea re debitor nequit satisfacere reliquis certis creditoribus, eo quod non spectet ad debitorem, sed ad pauperes juxta dispositionem juris Canonici.

Respondeo secundò etsi Rebellus cum aliquibus debita ex delicto præferat debitis ex contractu oneroso. Valentia verò cum Cajetano, Navar. debita contractus præferat debitis ex delicto, probabilius tamen est nullum esse inter ea servandum ordinem, sed pro rata satisfaciendum, Haunold. *tract. 10. n. 403.* Molin. *Disp. 760.* Lugo *Disp. 20. n. 136.* quia nullum jus positivum præfert unum alteri, nec etiam jus naturale, quia hoc jure radix obligationis restituendi ex delicto non præfertur radici obligationis ex contractu, seu non est præstantior, nec e contra: radix enim est jus alterius nempe creditoris consideratum quoad se ipsum, sed hoc qua tale nullam fundat prælationem, etsi debitum ex delicto præsupponat allatam injuriam, secùs debitum ex contractu,

Respondeo tertio ante omnes creditores debitore mortuo solvenda sunt expensæ funerales, confectio inventarij, apertio testamenti, Medici, Chirurgi, Pharmacopola, præferuntur enim etiam privilegiatis hypothecarijs. Lugo n. 81. ex *L. penult. ff. de Religiosis & sumptibus funeralibus.*

Respondeo quarto seclusis privilegijs, qui prior est tempore creditor, est etiam potior jure, nihilominus posterior potest tutè in judicio petere solutionem prioribus creditoribus non petentibus, eoquè casu jus prælationis per sententiæ executionem posterior acquirat Haunold. n. 406. ex legibus sic decernentibus ob Judicis auctoritatem, & ad remunerandam creditorum vigilantiam, Ratio autem primæ partis est cum eodem Haunoldo n. 405. & multis contra Molin. *Disput. 536. n. 41.* & alios nullam agnoscentes prælationem, quorum sententiam tutam appellat Haunold. Ratio nostra est, quod debitor E. g. Emptor equi se obliget suo creditori, quod velit solvere ex bonis suis disjunctim, id est ex hoc, aut illo suo bono, proinde ex hoc determinato fundo, si ex alijs non possit, seu si alia bona non habebit, ergo in defectu aliorum bonorum nequit se amplius licitè obligare secundo creditori ad solvendum debitum hoc secundum eodem fundo, quia ex vi promissionis factæ primo, fundus manet obligatus primo, proinde hic præfertur posterioribus,

Hinc probabilius est, quòd eo casu debitor sponte, seu judice irrequisito solvens posteriori creditori, ab hoc potest solutum expetere, prior creditor, Haunold., n. 415. ob textum apertum

cate-

ceteris posteriorem in *L. ultim. §. 6. C. de jure deliberandi.*

Respondeo quintò debitor ad instantiam posterioris creditoris, aut extra judicium priùs petentis solutionem probabiliter potest, & debet integrè solvere debitum, quando creditores sunt ejusdem qualitatis (si priùs est hypothecarius, vel privilegiatus, secùs posterior, ab hoc prior potest repetere, ut proximè dictum. Lessius. Laym.) quia diligentia facit illum potiorem in & extra judicium, utitur enim jure suo. *L. pupillus 24. ff. qua in fraudem creditorum.* Unde Molin. *Disp. 536. n. 46.* non audet damnare debitorem, qui petenti posteriori creditori extra judicium ceteris non petentibus solvit integrè, oppositum tenet Lugo à n. 172, cum aliis.

Respondeo sextò debitorem non posse voluntariè solvere uni ex creditoribus non petenti, nec egenti integrè debitum aliis manentibus insolutis Lugo n. 174, ex communi, quia cum alijs sit par in jure, nec vigilantia in petendo faciat potiorem, debitor integrè eum solvendo præfert injustè eundem ceteris: est enim prælatio præjudiciosa, proinde contra Justitiam. Dixi *nec egenti*: nam an debitor possit creditori personali pauperiori etsi graviter non egeat (graviter egenti est priùs subveniendum Laym. *L. 3. tract. 2. c. 15. n. 7. Less.*) priùs solvere, quam diviti non egenti, etsi pauper priùs non petat, est sub lite apud Lugo à n. 161. estque ejus negativa sententia probabilior, quia nullum jus præfert magis indigum, sed potiùs jus naturale præfert potiorem tempore. Vide Less, *c. 15. à n. 45.*

Respondeo septimò creditor bonâ fide accipiens solutionem etiam integram oblatam à debitore non tenetur restituere alijs creditoribus etsi anterioribus, his enim nec ex accepta, nec ex injusta actione obligatur, Ita Doctores apud Lugo n. 179.

379 Quæres sextò ad quas expensas teneatur debitor ex delicto, si aliqua sint faciendæ, ut res debita perveniat ad Dominum? certum est restituendam esse in eo loco, in quo eam haberet Dominus, nisi foret accepta, vel detenta, vel destructa: Unde equum mihi Græcij sublatum, quem nunc haberem Viennæ, restituendus est mihi Viennæ (aliàs non esset æqualitas inter debitum, & jus) expensis furis deductis ijs, quas ipse Dominus in eo transferendo necessario fecisset, communior cum Molin. *Disp. 752. n. 5.*

Ad quantas autem expensas teneatur, sunt Doctores divisi, Vasq. cum Cajet. obligat ad quascunq̄ue, etsi res restituenda non sit magni valoris, rigor Justitiæ non cessat obligare etiam cum tanto damno: contra quos bene arguit Lugo n. 155. quod rigor Justitiæ non opponatur charitati utpote fini virtutum omnium, nec rectæ rationi, charitas autem, & ratio recta non obligat debitorem, ut cum tanta jactura e. g. centum millium aureorum restituat unum aureum. Ipse autem Lugo &c. Lugo à n. 190. obligat ad expensas etiam in duplum superantes, quando eæ sunt necessariæ ad faciendam immediatè Domino restitutionem, ut si debes centum, quos nequis reddere Domino sine jactura aliorum ducentorum, hos debes expendere ultra debitum centum, hanc proposi-

positionem, si expensæ debitoris excederent, satisfacis reddendo ejus nomine consanguineis, vel in defectu horum pauperibus. Verum etiam hæc est sententia spacticè difficilis ac videtur nimis rigida, charitas enim non videtur obligare ad expensas duplo majores. Unde Tambur. Less. Molin, ajunt debitorem posse differre solutionem ad vitandas magnas expensas, quando spes est post aliquod tempus fieri posse Domino, quin hic notabiliter patiarur ex dilatione, seclusâ hac spe fieri debet Domino, etsi pares, aut aliquando majores damno Domini expensæ sint faciendæ, quia in pari damno, aut non multum majore est melior conditio innocentis creditoris. Si notabiliter majus damnum foret debitori restituendo immediatè creditori, quam sit hujus ex carentia rei suæ, tunc ex rationabiliter præsumpta voluntate Domini, detur res ejus consanguineis, aut pauperibus, sibi autem minimè potest retinere debitum ex delicto, nisi ipse sit verè pauper.

Denique pro Coronide hujus sac intricatæ materiæ addo ex communi sententia apud, & eum Gormaz *Disp. 17. à n. 377.* sequentem ordinem inter creditores à debitore servandum in restitutione, si res aliena quocunque ex titulo sit apud eum, debet restitui Domino suo, unde si res empta nondum soluto pretio extet, est restituenda creditori, saltem quando non est secutus fidem, vel pignus non accepit. Deinde ante omnes Reli-

quos creditores solvenda sunt funeralia, de quibus n. 378. Quando restituendum est titulo injustæ acceptionis prius solvenda sunt debita certa, quam incerta, Dominus enim certis debentur jure naturæ incerta verò pauperibus, probabiliter ex jure solo Ecclesiastico: hinc etiam prius solvi debent debita ex titulo oneroso, quam gratuito. In reliquis debitis servandus est, vel jus locale, vel eo non extante jus generale, secundum quod solvenda sunt primò, ad quæ bona debitoris sunt expressè obligata. Secundò uxoris extrahenda. Tertio debita ad quæ bona debitoris tacitè sunt hypothecata. Quarto deposita perdita in potestate debitoris. Quintò debita promulgata. Sexta debita incerta. Septimò debita his, à quibus usuræ sunt acceptæ. Octavò Reliqua creditorum debita. Inter multos creditores temporis antiquitas est servanda, quia qui prior tempore potior est jure, solvens scienter posteriori (nisi prior petat, tunc enim diligentia facit eum priorem, nequit tamen debitor integrè hunc solvere sed omnibus pro rata oppositum à nostra sententia est probabile per n. 378 *Vers. 6. Resp. 5.*) priorito hypothecario, aut privilegiato, petat & tenetur de damno. Hactenus Doctrina communis, licet circumstantiæ aliquando mutant judicium, idcirco ad ultimum judicium ferendum, licet multum juvet doctrina generalis, circumstantiæ tamen casuum diligenter ponderandæ.

ARTICVLVS DECIMVS.

Ob quas causas restitutio potest differri, aut penitus omitti?

380. **R**egula Universalissima, ac Verissima est ex Scoto: quoties creditor, aut rei Dominus debet esse rationabiliter contentus, ut restitutio differatur, aut omitatur, ea differri potest, aut omitti.

Infero primò excusare impotentiam non modo Phycam, sed etiam moralem, id est talem, cum qua non potest fieri restitutio absque summa difficultate, ut si debitor nequeat restituere sine graviore suo, aut suorum damno, quare non solum extrema sed etiam gravis necessitas facit licitam dilationem restitutionis (nisi creditor sit in pari necessitate, & res debita sit sub eius Dominio, tunc enim melior est Domini conditio) Lessl. 2. c. 16. n. 15, ut si propter restitutionem esset vendenda res pretiosa cum gravi damno, licet non incurrat gravem necessitatem E. g. per amissionem status Gormaz Disp. 17. n. 884. ampliatis licet damnum, quod times ex restitutione, esset in eo præcisè, quod spoles te rebus alicujus debitis, vel in eo quod cessaret lucrum, quod ex re aliena perciperes verum lucrum etiam notabile cessans reportandum ex re aliena non justificare dilationem restitutionis merito negat Molin. Disp. 754. n. 2. vers. quando detrimentum &c. non enim est damnum in rebus proprium Disp. 21. n. 15.

381. Infero secundò esse justam

dilationem restitutionis ob probabile periculum notabilis damni in bonis altioris ordinis in se, aut in suis, nempe bonis animæ, ut si uxor, aut filia se prostituere, vel ipse debitor desperaret aut si restituendo veniret in suspicionem criminis, aut periclitaretur de amittenda fama (sed huic consultitur per confessarium monet autem Molina, ut debitor exigat per confessarium à creditore Chirographum, quo testetur se accepisse debitum tacito debitoris nomine, expresso vero creditoris) ut si adultera genuit spurium ex occulto adulterio, de quo vide n. 112.

Infero tertio debitor licitè differt restitutionem, si ex hac incurreret gravem necessitatem E. g. misere vitam toleraret, aut statu justè acquisito excideret, Ita plerique at Molin. cit. à versu quando autem aliquis &c. censet quidem id probabile quando debitor inculpabiliter ad eam impotentiam devenit: tunc enim retinere justè potest solum necessaria ad parçè vivendum juxta suum statum & reservando simul, unde paulatim lucrari, ac restituere valeat, si creditor non æquale aut paulò minus damnum dilatione non patietur; si autem culpabiliter factus est impotens, obligat statim ad integram restitutionem, licet neque ægrè & parcissimè vivere posset in suo statu, sed ab eo omnino deci-

C c c 2

den

dendum foret, etsi debita non sint ex delicto, nisi spes sit, quod paulatim restituendo omnia etiam damna lucri ex dilatione cessantis solvere posset. Sed Lugo *Disp. 21. à n. 10.* tantum rigorem merito rejicit. Imò etiam necessitas minor gravi etiam in bonis fortunæ excusat à presenti restitutione, ut si debitor ex restitutione non sit excisurus statu justè possessio, pateretur tamen jacturam, quando cogeretur vendere v. g. domum multò minoris, quam valeat, sic etiam vir nobilis cogi non potest ad restitutionem, si deberet se privare omni familiaritate, equis, abstinere à consortio sui familiarium, aut civis primarius exercere artem Mechanicam sibi insuetam: hi tamen, & similes debent sibi subtrahere quantum possunt intra limites decentiæ statûs, ut sensim restituant.

Dixi si statu justè acquisito excideret, nam injustè promorus ad statum, officium E. g. fraude, furtis, vel rapinis, debet restituere cum jactura statûs &c. hoc enim non est excidere statu suo, sed ad priorem sibi debitum redire, ergo debet totum reddere etiam ad mendicitatem retentis solùm necessarijs ad sublevandam extremam necessitatem, nisi periculum infamiæ excuset: Unde advertit Lessius *n. 29.* Si debitor habeatur passim pro viro probò, etsi statum suum modo illicito comparavit, attamen non obligare illico mutare, si repentinâ mutatione nempe integrâ simultaneâ restitutione se infamaret de fraudibus suis, tunc enim posset sensim restituere, quia fama est ordinis altioris. Extende dictam obligationem debitoris iniqui ad ejusdem hæredes, nisi bonâ fide caperint possidere statum suum: Tamb, *L. 8. in Decal. tract. 4. c. 1. § 9. n. 5.*

Infero quartò facilius ob moralem impotentiam differri potest restitutio incertorum ex delicto maximè juxta probabilem sententiam, quod eorum erogatio in pias causas sit tantum ex jure Ecclesiastico (de quo vide *n. 272.*) etsi enim jure naturali sit restitutio necessaria ad salutem, non tamen videtur jure naturali præceptum, ut restitutio incertorum ex delicto fiat determinatè in causas pias, Augustinus *Michel to. 2. Theolog. Canonico Moral. tr. 6. p. 2. fol. 943. n. 10.* ex Laym. *L. 3. tract. 2. c. 12. n. 3.* & idèd facilius potest ad tempus differri solutio, aut per partes præstari, quanto simultanea non potest fieri sine damno statûs justè acquisiti, mitior enim est obligatio radicata in Ecclesiæ præcepto. Vide cit. *Michel n. 11. § 12.* ubi negat contra cit. Laym. Molin. & alios esse probabile, quod si ob paupertatem statûs sibi applicuit, extinguatur obligatio restituendi, Verum cit. Author deberet positivè probare improbabilitatem, quod non facit.

382. Causæ penitus liberantes à restitutione præsentis, & futura. Prima est interitus rei in specie, seu ut Juristæ loquuntur in individuo debita absque culpa ex contractu, aut re accepta tantum obligatæ, secùs debita ex delicto, nisi apud debitorem casu pereat similiter certo peritura apud Dominum per *n. 370.*

Secunda est creditoris expressa aut tacita condonatio spontanea facta à potente condonare extra casus, in quibus condonatio ob jus resistens nihil operatur: spontaneè inquam, quia remissio debiti quovis metu extorta irrita est, proinde magnates non sunt in conscientia

tuti mercatoribus, Opificibus injustè detrahentes in pretio, esto apparenter consentiant in diminutionem solutionis ob desperationem totius justì debiti. Huc spectant simulantes impotentiam solvendi, atque aded à creditoribus exigentes sub pretextu inopiæ remissionem partis debitorum, talis enim remissio fit ex metu amittendi totum Lugo *Disput. 21. n. 49. Vid. n. 44. in fine 46. de tacita condonatione.*

Tertia est compensatio à debitore facta creditori, ad quam duæ sunt necessariæ conditiones: Prima est, ut in eam præsumi debeat, aut possit saltem tacitus creditoris consensus, quod maxime potest contingere in debito ex delicto sine periculo infamiæ non restituendo. Secunda ut debitor dando æquivalens rei debitæ det animo satisfaciendi suæ obligationi: donans enim tantundem, sed immemor debiti, sive ex contractu sive ex delicto non extinguit debitum, nam gratuita donatio opponitur solutioni ex Justitia, Sanch. *L. 1. Moral. c. 13. num. 11. Less. L. 2. c. 37. num. 11. vide aliquam exceptionem apud Laym. L. 3. tract. 2. cap. 12. num. 9.*

Quarta causa est legitima superioris potestas liberantis omnino à debiti solutione, fit autem id multipliciter primò per præscriptionem per dicta à *num. 167.* Secundò per justam Judicis sententiam. Tertio per compositionem à Pontifice, quando debita incerta sunt restituenda: tunc enim Papa potest debitori ad se recurrenti injungendo ei certam quotam statim in pias causas erogandum reliquum debitum totum remittere. De Bulla compositionis hujus vide Lugo

Disput. 21. sect. 7. & breviter Amicum tom. 5. Disput. 41. à n. 43.

Quinta est cessio bonorum, beneficium cessionis est introductum à jure in remedium debitorum incarcerabilium ob impotentiam solvendi, dictum flexible, ac miserabile, ut possint unum ex duobus eligere carcerem, vel cessionem bonorum, ex quibus quantum eorum substantia patitur, satisfiat creditoribus non prodest debitoribus ex delicto, nec dilapidatoribus in fraudem creditorum, De hoc beneficio fusè disputat Haunold. *tract. 2. c. 4. Controvers. 2. ubi n. 445.* ex communi Theologorum notat coactum bonis cedere salvâ conscientia posse occultare necessaria ad tenuem victum secundum statum suum, quia sine victu saltem tenui graviter eger. Duo insuper advertunt Theologi apud Sporer. *tract. 4. in Decal. c. 4. à n. 94.* Primum est talem cessionem in foro conscientia non prodesse, nisi verè sit impotens. Secundum est, quod debitor teneatur in conscientia residuumolvere, si redeat ad pinguiorem sortem.

Sexta est beneficium competentia. Verum hoc non extinguit debitum, sed dat privilegium, ut debitores nequeant conveniri ultra id, quod commodèolvere possunt, unde est relinquenda illis competens sustentatio, competit autem parentibus conventis à liberis, Fratri à Fratrem Germano, Socio à Socio, marito ab uxore repente dorem, &, ut habet communior, Nobilibus, ac Illustribus personis, adjiciunt alij redactos ad inopiam sine sua culpa ex casu adverso. Item probabilius Doctoribus juris, Advocatis, Medicis eorumque uxoribus & filijs vid. Haunold. à n. 457.

ARTICVLVS VNDECIMVS.

De Restitutione famæ, & honoris.

DE iniustitia in bonis famæ, & honoris est fusè disputatum à num. 308. ad 328. de eisdem gravitate & levitate à n. 311.

383. Quæres primò quomodo sit reparandus honor læsus per contumeliam, aut signa excellentiam alterius imminuentia, & quid si inhonoratio sit occulta citra aliud damnum?

Respondeo primò ad secundum etiam talem resarciendum esse, ita Haulnold. *tract. 2. num. 563.* Lugo contra Molin. *tom. 5. Disput. 46.* quia malè hic supponit ejusmodi inhonoratorem esse malum merè præteritum habens se eo modo, quo passus injustè famam hanc superatam eam inferens ad nihil tenetur malè inquam supponit: perseverat enim moraliter, quamdiu non satisfat competenter per oppositam contestationem, cujus signum est tristitia de contemptu nostri præterito, nisi satisfat, è contra non tristamur de fama pure præterita.

Respondeo nunc ad primum non sufficere, quod inhonorans familiariter conversetur cum inhonorato, cum quo antea consueverat taliter agere, nisi addantur signa specialia, quia ille communis conversandi modus non fit ad reparandum honorem, sed ut evites scan-

dalum, ac majores declinentur inimicitia, Tambur. *L. 9. in Decalog. c. 3. §. 8.* requiritur ergo ea satisfactio, quæ attentè gravitate injuriæ, dignitate personæ satisfaciens, consuetudine Patriæ, &c. sufficiat, seu æquet injuriam, Dupliciter autem resarci potest, Primò humili Veniæ petitione ab inhonorante, sic enim maxime honorat læsum, quia se illi submitit. Secundò externâ obsequij declaratione absque petitione veniæ, aut Amicâ salutatione, vel loci honorifici concessione, vel invitatione ad mensam, aut laudatione coram jis, coram quibus est honor læsus: hic secundus modus sufficit in superioribus erga inferiores, quia ab illis facta his inhonoratio est minor, quam è contra, ergo licet inferiores quandoque obligentur ad veniæ petitionem, non tamen superiores. An gravitas culpæ aliquando exigit veniæ petitionem cum genuflexione, est incertum. Negat citatus Tambur. purans hunc modum nimis excedere culpam. Affirmat P. Rosmer in *Opuscul. de jure fol. 490.*

384. Quæres secundò quam debeat præstare restitutionem sine culpa Theologica graviter lædens famam alterius, an sit eadem obligatio restituendi

sive

sive crimine vero sive falso proximum infamasti?

Respondeo ad primum teneri non solum ex charitate secundum omnes, quando restitutio fieri potest sine gravi incommodo, sed probabilius etiam ex iustitia titulo quasi rei nempe fame alienae detentae fovendo pravam opinionem in mente alterius exclusam bonam famam, Haunold. num. 552. Laym. Molin. Lugo Less. contra Dicast. cujus sententiae probabilitatem non audet negare Haunold.

Respondeo ad secundum negativè, nam quando falsum crimen imponitur, retractandum est omnibus modis non trahentibus damnum longè gravius infamatione facta: debet igitur dicere, si simplex retractatio non sufficit, se deceptum esse, quod verum est, cum omne peccatum sit deceptio quaedam, dum homo sequendo passionem ab hac decipitur Laym. si sic non proficit, debet dicere, quod proximo fecerit injuriam, aut falsum dixerit, si nec sic, cogitur fateri se menditum (ad hoc non tenetur quando infamans est vir gravis, infamatur verò longè inferior, tunc enim satis est restitutio fame eo modo, quo reparatur ex vero crimine, Tambur. §. 4.) ac tandem etiam juramento firmandum est mendacium factum, dum aliter nequit adferri medela, at dum crimen verum vulgatum est, non ita rigidè fit reparatio, ut mox patebit.

385. Quæres tertio, quomodo restituenda fama læsa propagatione criminis veri? & an etiam apud Authores mediatos, qui acceperunt ab immediatis, coram quibus tu detraxisti?

Respondeo ad primum multipliciter restitui potest primò: dicendo E. g. meminisse me de Petro hoc dixisse, sed erravi, feci injuriam: male locutus, aut deceptus sum: hæc omnia citra mendacium dici possunt, valeatque communiter apud simplices sed non apud ingeniosos, ut norat Lessius. Secundò probabilius sine mendacio potest dicere se falso dixisse, Sanch. Lib. 3. Moral. c. 6 n. 28. Haunold. num. 560. Amicus Disp. 37. n. 146. contra Cajetan. Sorum, Navarrum, talis enim sermo utpote contra iudicium practicum dictans non esse hic, & nunc hoc crimen revelandum fuit falsus, seu etiam mendax, quatenus, ut explicat Molina Tom. 5. Disp. 44. num. 2. est contrarius veritati, non sermonis, sed vitæ, quæ contrarietas in eo est sita, quod dissentiat à lege DEI, ipse verò ait se aliquando suavisse, ut dicat, quod de tali dixi, ex mea malitia id dixi, & si opus est, etiam juramento firmabo, me ex mea malitia (id est, nequitia propria locutum, qui modus nullum continet mendacium) id dixisse. Tertius modus isque omnino necessarius, si allatae Amphibologiae non sufficiant, est, si infamans infamatum laudet tamdiu, quamdiu prudentis iudicio sufficiat, ut infamia sit absterisa, ad quod non sufficit laus in materia diversa ab ea, in qua est infamatio (Haunold. num. 561. fatetur sic non restitui famam in materia, in qua quis passus est: credit tamen sinistram opinionem imminui) ergo debet esse in eadem materia, scilicet eum, quem dixisti fornicatum, castè vixisse, Tamb. cum Dian. pag. 3. tract. 5. Resol. 30.

fol. 30. & multis hunc modum, utpote uavem, & pœnitentibus facilem iudicet, quem idcirco cæteris modis præfert etiam pag. 11. Resol. 56. Amicus num. 147.

Respondeo ad secundum, si coram tot revalâsti, ut faciant publicitatem criminis obligaris retractare coram omnibus, ad quos infamatio pervenit etiam per primos Auditores, quia non hi, sed tu, cum jam per te crimen factum sit publicum es causa totius infamationis, uti etiam, quando nondum factum est publicum, si tamen ideo propalâsti uni, aut alteri, ut per eum alijs pareat, tunc enim es causa principalis, alij instrumentalis: seclusâ hâc intentione, & publicitate est distinguendum cum Petro Navar. si primi, seu immediati Auditores prudenter creduntur taciturni, sufficit restitutio coram illis, quia detractionis ab his factæ coram alijs non es causa, si autem sciebas esse loquaces, aut saltem dubitabas de silentio, debes restituere etiam coram cæteris: quia non minus es causa universæ infamationis, ac es causa totius damni ponens ignem cum prævisione secuturi incendij Dicastillo *L. 2. tractatu 2. Dispnt. 12. n. 168. Amicus à n. 140.*

386. Quæres quartò an cum vitæ periculo obligetur detractor restituere famam magni momenti v. g. personæ illustri, aut cum periculo paris, aut majoris infamæ, aut amissionis bonorum fortunæ?

Respondeo primò obligari cum periculo paris, vel paulò majoris infamæ, secùs notabiliter majoris: quia Justitia commutativa, quando agitur de damno æquali, vel parum majori potius

obligat nocentem, quam innocentem, secùs, quando nocens pateretur cum notabili excessu per *num. 379. Unde infert Amicus ex communi num. 173. Prælatum, aut quemvis alium magnæ Authoritatis virum non obligari restituere famam Plebejo cum detrimento suæ famæ, sed sufficere, si hunc laudet in eogenere in quo illud infamavit, vel admittendo in amicabilem conversationem, vel petendo ab eo condonationem; hoc approbat etiam Dicast. dub. 11.*

Respondeo secundò esse obligationem cum jactura bonorum temporalium resarcire infamiam gravem formaliter injustè ablatam, Dicast. dub. 10. n. 219. ex omnium sensu; quia jactura temporalium secluso vitæ periculo est minus malum, quam jactura gravis famæ, sed ex proximè dictis Justitia commutativa obligat ad jacturam parem, vel paulò majorem.

Respondeo tertio infamans tenetur cum vitæ periculo retractare infamiam, quando infamato ex infamia imminet vitæ periculum, ut constat ex Responso primò.

Et licet Sotus, Covarruvias, Rebellus obligent Plebejum cum vitæ periculo reddere famam personæ nobili, quia inquirunt, fama hujus præstat vitæ Plebeij, at rectius negant alij cum Diana *p. 3. tract. 5. Resol. 30. §. Notandum est quinto.* Etsi infamia esset gravissima E. g. de hæresi, crimine læsæ Majestatis; quia vita est bonum Superioris Ordinis, unde adultera etiam infamæ fortis nupta viro nobili, eique supponens prolem illegitimam pro successione majoratus omissis legitimis non tenetur prodere, etsi sciret profuturum per dicenda *n. 601.*

387. Quæ.

387. Quæres quintò quæ causæ excusent à restitutione fama, & honoris? Respondeo ex communi sensu Theologorum tres requiri conditiones, ut sit obligatio restituendi famam, aut honorem. Primò ut honor, aut fama re ipsa sit proximo ablata. Secundò ut sit injustè ablata. Tertio ut non fuerit alibiunde jam recuperata. Ex his conditionibus.

Infero cessare obligationem restituendi famam primò quando nulla fuit secuta infamia, ut si infamator nullius erat fidei, quod sæpe accidit, vel quia Auditores jam sciebant crimen illud.

Secundò si crimen pro palatum prudenter existimeretur obliteratum; at quando queat præsumi ejusmodi oblivio, difficulter Regula dari potest, lapsum temporis, v. g. ad 20. annorum non posse esse Regulam contra Azor docet Dicast. *dub. 7* dicens, quod senex recordans se in adolescentia falsum crimen imposuisse puellæ; Ex hoc præcisè non possit prudenter concludere criminis oblivionem, sed aliæ circumstantiæ sunt perpendendæ, ut si infamans sæpe de persona infamata sit confabulatus cum iis, coram quibus detraxit, quin ullum signum recordationis advertit: tunc enim prudenter præsumitur oblivio, quæ oblivio si perpensis omnibus sit dubia, est obligatio restituendi.

Tertiò si infamatus condonet prout condonare potest, quando non reducat infamia in alios per *num. 26*.

Quartò si fama ablata sit recuperata per aliam viam E. g. gravium virorum Testimonio, aut infamia vitæ probitate penitus absterfa ab ipso infamato.

Quintò si crimen verum à te injustè revelatum aliâ ratione fiat publicum, stante enim tali publicitate quisque justè loquitur de tali crimine, ergo justè primus non retractat, cum infamiam non retractare, ac eam inducere sint ejusdem rationis, at si crimine falso infamasti, etsi postea publicatus sit per alios, non deobligaris, dummodo spes sit infamiam ablatum iri Dicastill. *Disput. 12. p. 3. dub. 9.*

Sextò si alterum infamasti per modum justæ defensionis, ut si infamatio fuerat necessaria ad infirmandum fidem volentis te infamare, aut falsum contra te testari per *num. 27*.

Septimò si nequeat restitui sine admissione fama longè majoris momenti, aut sine vitæ periculo per *num. 385*.

Octavò excusat justa compensatio, ut si is, quem infamasti te pari modo infamavit, non quod fas sit infamantem reciprocè infamare, hoc enim foret vindicta, sed quod infamans vicissim infamatus non teneatur reparare, si alter nolit restituere, tunc enim potest uti compensatione, nisi longè gravior sit infamia illata à primo infamante.

Nonò quando infamatio fuit propter bonum spirituale infamati, ut si delictum manifestetur Prælato, aut alteri juvare potenti.

Decimò quando dictum tuum erat de se indifferens, sed audientes in partem malam sunt interpretati, unde malitiæ audientium imputandum, uti etiam eorundem levitati, si quis solùm narret audita, & ait se audivisse nihil addendo ex quo faceret credulitatem. Ita Raiffenstuel *Theolog. Moral. tr. 9. Distinct. 6. q. 5. n. 52. & 53*

D d d

APPEN-

APPENDIX

Ad Præcedentes Dissertationes

§. IV. Dissertationis I. Articuli I.

De jure gentium.

388. **P**Lura huic opusculo adjecta sunt, quæ Auditoribus non dictavi, ne autem numeri Dissertationum nimis longi essent, ea, quæ cuivis loco inferi debuissent, in hac Appendice suppleo indicato numero in Dissertationibus sub quo in Appendice de omillis disseritur.

Quæ numero 9. de jure gentium dixi nimirum esse quasi medium inter jus naturale, & positivum procedunt spectatâ communi doctrinâ, à qua recedo, uti patebit ex mox subjiciendis.

De jure gentium, utrum sit merè positivum, & humanum, aut medium ex naturali, & positivo humano valdè disceptatur apud Wiest, in *Dissert. Proæmiali num. 51.* Raiffenst. à n. 20. proæmio ad 1. *Decretalium*, ubi illud subdividens in primarium, & secundarium, illud statuit esse naturale propriè dictum; hoc humanum, quia, inquit, etsi ratio naturalis sit ejus aliqualis origo, non tamen ex solo rationis instin-

ctu nobis indicum, sed ex necessitate humani convictûs ita exigente ipso usu, & moribus est constitutum.

Convenit inter omnes jus gentium sic dici, quo omnes gentes, vel fere omnes utuntur, *L. omnes ff. de just. & jure*, sic inducta sunt sedium occupatio, ædificatio, munificio, bella, captivitates, servitutes, fœdera, paces, induciæ, legatorum non violendorum Religio, &c. *can. jus gentium dist. 1.*

Resp. Probabilius videri, quod jus gentium non sit mixtum ex propriè naturali, & positivo humano, sed esse merè humanum *Wiest. cit. Dissert. n. 52.* post alios à *num. 53.* ita explicans considerando hominem tripliciter. Primò uti est creatura rationalis usu rationis prædita, sic regitur jure, seu lege naturali ostendente, quæ sint rationi consentanea, & præstanda, quæ difformia, & vitanda, hujus juris materia non solum sunt prima, & per se nota principia naturalia *relata n. 20.* sub finem, & omnia,

hia, inde evidenter per Discursum immediate, aut mediate deducta moralia dictamina aliquid propter bonitatem ei intrinsicam præcipientia, aut propter malitiam prohibentia, idque secluso omni alio jure positivo divino, & humano, unde nisi mutentur circumstantiæ materiæ, est necessarium, ac immutabile omnes omnino homines obligans ante, aut post rerum divisionem, &c. ut præcepta Decalogi, &c. sic furtum post dominia rerum divisa est indubitate jure naturali vetitum, obligatio parendi Domino post servitutem inductam, obligatio implendi contractus, aut simplicem promissionem, aut juratam, supposito commercio, promissione, juramento, non vendendi rem sacram suppositæ hujus consecratione.

Secundò consideratur homo ut civis, seu ut membrum politicum civitatis alicujus perfectæ seu principatus, qua talis regitur jure in eo constituto aut recepto ad commune ejusdem Principatus bonum sic consideratus homo subest juri civili, aut canonico.

389. Tertio ut est pars, seu membrum totius humanæ civitatis constitutæ ex omnibus populis, etsi in varios principatus divisus, diversæque Religionis orbe toto sparsis. Omnes homines sic considerati habent inter se quandam unitatem non tantum physicam nempe specificam in naturæ similitudine, sed moralem quoque, & politicam, quam fundat naturale præceptum mutui amoris, opitulationis, &c. cum nulla gens ita sibi sufficiat, ut ad perfectam felicitatem non egeat ope alterius, communicatione mutua ad promovendum, conservandumque commune bonum.

Hoc modo considerati homines subjiciuntur juri omnibus, aut ferè omnibus gentibus communi, cujus Author non est solum lumen naturale, seu dictamea initio conditæ naturæ rationalis inditum, sed postea tractu temporis poscente ita communi, aut necessitate, aut utilitate, suadente usu, & moribus omnium, aut ferè omnium gentium est institutum, non quidem ita, ut consensus populorum fuerit expressus, & scriptus publicè promulgatus, sed moribus instatque juris consuetudinarij communi omnium, aut ferè omnium usu inductus. Et hoc jus nuncupatur jus gentium, idque dicitur propriè tale, quod mutua inter illos obligatione est introductum: cujusmodi sunt legatorum admissio, & securitas, jus belli ad vindicandam injuriam, reparandumque damnum illatum ab alio populo: modusque id indicendi per Feciales, ne fontes & instrumenta belli veneno inficiantur, aut ne hostis per submissos sicarios occidatur; aut ne quis quoad effectum rerum bello captarum & occupatarum invasionis & cadum valeat puniri ut prædo, aut homicida. Ejusdem juris gentium sunt fœdera pacis, & induciarum, dum rationabiliter, ac debito modo petuntur, servitus, id est, hominibus aliis liberis bello captis facultas pro servis utendi, libertas commerciorum apud externos, & hostes exercendorum, jus sepulturæ, seu defunctis honorem exhibendi cadavera eorum humando.

Quando autem non ex mutua omnium, aut ferè omnium gentium obligatione, sed ob singularem gentium utilitatem intra quemvis Principatum à civibus eum constituentibus invicem, aut

ab una gente erga alteram ex obligatione observatur, dicitur jus gentium improprie tale, re ipsa autem ac proprie, vel jus civile Wiest. *num. 56.* exemplificans in modo determinato, quo DEUS sit colendus (aliàs jure naturæ DEO debetur cultus) per sacrificia, per institutos ad ea offerenda certi statûs homines, in usu panis pro cibo, constructione ædium, munitione civitatum, divisione rerum, jure postliminij, contractibus non paucis, & quædam alia quorum utilitas est quidem ex omnium ferè gentium usu, ut finis & particulare singulorum bonum introducta, non tamen ut finis totius gentium omnium communitatis. Jus quidem naturale obligat ad colendum DEUM. Servanda fœdera, at non determinat modum, quo sit colendus, uti nec jus naturale obligat ad petitionem fœderis, aut ad petiti admissionem, sed jure gentium utrumque est in ductum, secûs implendi obligatio, sed jus naturale pacta legitime celebrata custodire præcipit, forma autem in contractibus ineundis jus civile, aut municipale, seu cujusvis gentis proprium præripit.

390. Jus gentium etfi sit conformetationi naturali, ac instar veri juris na-

turalis obligat homines; differt tamen ab isto, quod istud invariatis circumstantijs semel obligans sit immutabile, ac necessarium, atque ante omnem consensum liberum divinum, humanumque vim obligandi habeat, omnesque omnino gentes ita constringit, quin ullo mutuo consensu valeant se ab eo liberare, e contra jus gentium, sicut est introductum mutuo omnium consensu non expresso, sed tacito per *num. 389.* sub princ. ita pari consensu abrogari potest, proinde ejus obligatio non est simpliciter necessaria, sed contingens, ac mutationi obnoxia, sicut ipsa necessitas, & utilitas, ob quam est jus gentium exortum.

Neque hoc est receptum ab omnibus profus gentibus, cum testentur Historiæ jura legatorum non vigere apud aliquas, imò defacto est ex parte mutatum etiam inter Christianos, apud quos bello capti Christiani non fiunt servi, & licet bonorum divisio sit juris gentium, hodie tamen apud Religiosos nulla est inter eos quoad bona divisio, sed hæc sunt omnibus communia Wiest. à *num. 57.*

§. XIII. Dissertationis I. Articuli VI.

An Pralati Regulares possint subditis concedere usum, aut administrationem temporalium? & quid Religiosi facti Episcopi, aut Cardinales possint circa temporalia?

391. Quæres primò an Superiores Religiosi subditis suis possint concedere bona stabilia saltem ad usum, aut administrationem? Respondetur negativè Less. citand. num. 30. ex c. ad Monasterium de statu Monachorum, & Trident. Sess. 28. c. 2. de Regular. ubi sic præcipitur, ut nihil eis liceat suo, aut etiam nomine conventus possidere, aut tenere, sed statim superiori tradantur, conventuique incorporentur. Hinc etiam si Scholastici in Societate retineant ad tempus Dominium rerum suarum etiam immobilium, administratio tamen earundem non ipsis, sed officialibus ad nutum amovibilibus committitur. Quare duntaxat mobilium usum possunt concedere congruentem statui paupertatis, quam profitentur, & quidem etiam ad usus indeterminatos juxta Less. lib. 2. c. 4. num. 33. contra alios, nempe si utilitas conventus; aliave justa causa id postulet, ut si vir dives nollet profiteri, nisi aliquid peculium indulgeatur. Bassæ V. paupertas Religiosa tom. 7. num. 17.

Quare vitales census possunt tollerari pro usibus necessarijs ingredientium, secus eorum administratio solis officiali-

bus concessa Less. n. 31. monens posse à superioribus expendi illos etiam in alios usus, dummodo aliunde sufficienter Religioso provideantur.

392. Quæres secundò, quid possint citra voti paupertatis violationem Religiosi assumpti ad Episcopatum? Resp. posse eos expendere in usus proprios, non solum necessarios sed etiam decentes, ut munera moderata, ad pias causas, secus in res vanas, aut ad ditandos amicos, aliàs tenerentur tum ipsi, tum accipientes ad restitutionem Cit. Less. n. 29. Idem dic de Religioso Beneficiato quoad redditus beneficii, nisi exstet peculiare statutum eos impediens à præfatis expensis. Imò putat Navat. apud Brisac. n. 72. quod possit Regularis beneficiatus sicut sæcularis disponere quoad congruam sustentationem, & pias causas, verum hic semper præ oculis habenda est consuetudo est statuta Religionis.

Sic teste eodem Brisac. tract. 3. cursus Theolog. de just. tract. 5. Disp. 1. q. 3. n. 74. Consuetudo obtinuit, ut Regulares promoti ad Cardinalatum, aut Episcopatum etiam Titularem, aliamve Ecclesiasticam dignitatem, præsertim si hæc sit fundata in bonis distinctis à corpore

pore bonorum Ecclesiæ, quidquid quovis modo acquirunt, pertineat ad ipsorum Ecclesiam vel Beneficium, vel Cameram Apostolicam, secus ad ordinem, ex quo sunt assumpti, cum sint ab eo omnimodè exempti.

Imò etsi Religiosi non ejeti quidquid acquirunt quovis modo lucentur Monasterio, ejeti tamen, sive iuste, sive iniuste secundum Sententiam communiorem non acquirunt Monasterio, quia cessarunt esse membra illius.

§. XVII. Dissertationis I. Articuli VI.

Quinque sequela contra votum paupertatis & totidem propositiones de paupertate in Societatis Scholis prohibita.

393. **V**Ltra Corrollaria §. 16. continentia votum Religiosæ paupertatis de eodem ex jactis n. 43. & 45. Principijs sequentes formo sequelas.

Sequitur primò violari verum à Religioso non patet ad nutum superioris cessare ab usu sibi concessio (aliàs sibi arrogaret usum independentem, essetque proprietarius, uti etsi, paratus sit, at non sine murmure, & querelis, ob quas superior tolerat continuationem usûs, ejusmodi enim licentia est nulla utpote metu extorta Sanch. Lib. 7. Moral. c. 19. n. 18. juncto n. 62.

Sequitur secundò non posse quidquam ex concessis superiore inscio Religiosum validè alienare c. cum Monasterium de statu Monachor. nec alienare, nec mutuare, nisi fortè in parvis, & crebrò occurrentibus, uti contingit in libris, vestibus &c. commodatis per num. 56.

Sequitur tertio Religiosum non posse à secularibus accipere deposita; acceptio enim hæc est pars administrationis temporalium contra votum paupertatis)

nisi depositor in se suscipiat omne periculum rei depositæ, jus Domini, usûs & administrationis Laym. L. 4. tract. 5. c. 7 n. 4. vers. at verò Sanch. lib. 6. Moral. c. 14. n. 27. nimirum secluso expresso, aut tacito, aut indubitanter præsumpto Prælati consensu.

In Societate JESU est specialis hujus prohibitio per Regulam 64. & 69. Præpositi Prælati Domus: depositum inquit pecunia nullum prorsus admittatur: aliarum verò rerum non nisi canonicissimè, dummodo sint eorum, quibus multum debemus, aut alioqui id officij sine magna offensione negari non possit.

Si depositum perit, sive apud Religiosum, sive apud Abbatem sine consensu Monasterij acceptatum, ad nihil tenetur Monasterium per num. 53. cit. Sanch. n. 29.

394. Sequitur quartò esse in votum paupertatis Sacrilegum Religiosum sine facultate superioris commutantem res sibi concessas saltem cum exteris, sic enim nititur transferre rei commutatæ Dominium, atque ad eò actus talis sapit

Dq.

Dominium, aut liberam administrationem, & licet aliqui hanc praxim excusent à mortali, dummodò fiat pro æquali, aut notabile damnum non sequatur, meritò tamen in rebus gravis momenti, huic opinioni contradicunt Sanch. lib. 7. Moral. c. 19. n. 67. Laym. *versu sed quid Sententiam, &c.* paupertas enim non videtur solius damni Monasterio creati illatione, sed sacrilega usurpatione rei, tanquam propriæ, hoc contingit in permutatione rei magni pretij citra superioris facultate. Uterque autem monet plerumque præsumi posse superiorem non esse invitum quoad permutationes inter Domesticos ut si Religiosus cum correligioso Breviarium, togam, cistam comutet pro aliis sibi magis commodis, aut certè si superior est invitus, non est invitus quoad rem, sed quoad modum, si tamen etiam quoad modum esset rationabiliter invitus notabiliter superior, non careret culpâ mortali Sanch. Et licet Laym. liberet à mortali permutantem etiam cum exteris pro similibus, aut æqualibus, hæc tamen doctrina in Societate JESU non habet locum ex propositione secunda mox referenda.

395. Sequitur quintò Religiosum voti esse reum res sibi ad certum usum concessas applicando alijs non concessis sibi commodioribus, aut vanis, ac illicitis, ita San Gallenses tom. 7. tract. 2. §. 3. dub. 1. n. 11. Et sic delinquunt illi Religiosi in Academijs constituti pecunias missas pro vestitu, victu, libris, &c. expedentes in lusum, computationes, &c. aut itinerantes, qui pecunias partim pro decentibus honorariis, aut honesto viatico concessas strictiùs solito in via vivendo comparfas exponunt

in libros, vestitum, munscula, ita Laym: *versu tertio violat &c.* juncto n. 5. ubi advertit, quod sententia Navarri docentis de redditibus Ecclesiasticis q. 1. monito 33. Religiosum extra Monasterium viventem & ex designatis sibi annuis redditibus parciùs vivendo pecunias conservantem, his posse egenis consanguineis erogare, sit intelligenda in casu rationabiliter præsumpti consensûs Prælati, aut si Religiosus administret bonâ liberè, cum independentia à Prælato prout habet, qui ex dispensatione Papæ de beneficio provisus est cum facultate in eo perpetuandâ extra Monasterium.

396. Ut perfectiùs consulatur voto paupertatis sequentes quinque propositiones in Societatis Scholis doceri sunt prohibita à Patre Murio Vitellesco Generali ejusdem Societatis año 1640. die 26. May.

Prima est Religiosus Societatis, qui inscio superiore acceptis à parentibus nummis libros emit, dummodo illos habeat in cubiculo expositos, non violat paupertatem. Eam docuit Azor 1. Instit. Moral. lib. 12. c. 12. q. 3.

Secunda Religiosus commodans aliquid alteri in ijs rebus, quæ sibi ad usum conceduntur non facit contra votum paupertatis, si certus est de restitutione illius. Idem dicendum de permutatione etiam cum secularibus modo ea, quæ permutantur non sint deteriora. Primam partem tenuit Sanch. cit. c. 19. n. 65. secundum Taner. tom. 3. Disput. 6. q. 3. n. 104.

Tertia Religiosus accipiens ab Amico prandium, aut alia Comestibilia exigui valoris non violat votum pau-
per

paupertatis contra citatum Tanner n. 105. Lugo *Disput. 2. de Just. n. 51.* extendentem etiam ad pretiosa ut præmissum est num. 57.

Quarta non repugnat voto paupertatis, si religiosus absque superioris licentia petat ab Amico, ut deponat pecuniam apud aliquem, quarum Dominium manet penes deponentem cum libera revocandi depositi facultate, si solum habeat voluntatem habendi pecunias ad manus, ex quibus accipiat, cum indignerit de licentia superioris. Idem dicendum, si Religiosus eas pecu-

nias apud se servet in deposito. Est contra Sanch. n. 50. post Bonavent.

Quinta Religiosus qui absque superioris licentia accipit pecuniam, ut de ea liberè disponat ejus nomine, qui dedit, non peccat contra votum paupertatis: Sentus est, si quis accipiat pecuniam in pauperes independenter à voluntate dantis largiendam: secus foret, si dans daret suo nomine distribuendam ijs, quos ipse judicaret magis egentes, sed nec hoc practicandum ab ijs quibus Regula prohibet etiam hoc munus, sine licentia.

§. III. Dissertationis I. Articuli VII.

An doctrina superior procedat etiam de Religiosis Episcopis, & Promotis ad Beneficium inferius Episcopatu.

397. **D**ubitatur primò an proxima conclusio procedat de Religiosis ad Episcopatum Promotis.

Ante resolutionem supponendum est Religiosum factum Episcopum manere obstrictum solenni vinculo castitatis, & obedientiæ Pontifici præstandæ ultra generalem ab omnibus Fidelibus debitam, ac ultra peculiariam vi Juramenti obediendi, quod omnes Episcopi præstant, cassatur enim materia obedientiæ Prælati Regularibus debitæ, & remanet duntaxat obedientia respectu Papæ, qui est Generalissimus omnium Religionum Prælati, eique talis Religiosus non solum ut Episcopus sed etiam ut Religiosus manet subiectus, ita Soares tom. 2. de Relig. lib. 6. de voto c. 7.

n. 10. Sanch. lib. 6. Moral. c. 6. n. 2. & 3. Subdens ex Vasq. quod Episcopus ex Religioso factus possit revocari ad statum Religiosum. An dispenset in voto paupertatis est Summa controversia. Affirmat Vasq. 1. 2. *Disput. 165. c. 8. n. 91. in fin. & n. 104. ex c. unico 18. q. 1.* ubi de Religioso Episcopo dicitur: *velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea jure vendicandi potestatem habet*, ergo fit etiam Dominus reddituum Ecclesiasticorum, votum siquidem paupertatis non minus impedit Dominium Patrimonialium, quam reddituum. Secundò æqualiter pars fructuum Ecclesiæ applicatur Episcopis Religiosis, ac ex Sæculari Clero promotis, sed hi per n. 62. sunt fructuum Domi-

mini, ergo & illi, unde in ipsa consecratione Episcopi hæc dispensatio est inclusa, nam per consecrationem fit perpetuus administrator omnium bonorum, ac reddituum sine dependentia à superiore: hæc administratio æquè pugnat cum voto solennis paupertatis, ac bonorum Dominium, ergo sicut acquirit administrationem, ita acquirit Dominium. Tertio alios Regulares Episcopi redditus profanantes seu in usus profanos instrumentes deberent restituere suæ Ecclesiæ, uti & accipientes ab ipsis.

398. Communior negat absolvi à voto paupertatis præsertim à paritate reliquorum duorum votorum, à quibus non liberantur, quia non obstant executioni muneris Episcopalis, atque etiam eam non impedit votum solenne paupertatis, cum sufficiat libera bonorum administratio, hanc opinionem ut verissimam tuetur Sanch. n. 8. ubi dissolvit prioris Sententiæ Argumenta.

Ad primum negat Episcopum factum ex Monacho per Episcopatum acquirere jus Successionis, sed id antea in Monachatu existentem habuisse, ita supponitur in *Can. si qua mulier 9. 19. q. 3.*

Ad secundum negat æqualiter applicari, quia Sæcularibus Episcopis applicatur ut veris Dominis; Regularibus ut administratoribus.

Ad tertium concedit totum n. 27. sicut in Sententia Comuni negante etiam Clericis beneficiatis Dominium reddituum, debet fieri restitutio Ecclesiæ Beneficiati ab ipso Beneficiato eorum, quæ profanavit, accipientes autem debent reddere ipsi Beneficiato, puta in nostro casu Regulari Episcopo legitimo administratori, li-

bera enim administratio se potest extendere ad solos pios usus. Sed cum opinio hæc possit esse plurimorum scrupulorum occasio, ut his obvietur tam Beneficiati Episcopi, quam accipientes probabiliter turâ conscientiam non restituent ob probabilitatem sententiæ affirmativæ His præmissis.

399. *Resp.* Ad dubit. 1. affirmativam videri probabiliorem præsertim ob Argumentum 1. & 2. ita P. Matth. de Maya in *Appendice ad Constit. select. ad tract. 6. Disput. 6. q. 1. n. 7. in fin.*

Est tamen discrimen inter Episcopos ex Clero, & Episcopos ex Religione assumptos, quod priores de jure possint disponere etiam in morte de patrimonialibus, & quasi patrimonialibus (circa fructus Beneficij quid possint constat ex n. 68.) secus posteriores, hi enim quovis acquisita acquirunt non Religioni sed titulo Ecclesiæ suæ, ita omnes apud Palao p. 3. tract. 16. Disp. 3. p. 19. n. 13. ex cit. *Can. unic. 18. q. 1. generaliter loquente.*

Extenditur hæc doctrina ad Episcopum, cui Episcopatus datur non in titulum, sed in commendam. Secundò ad Episcopum electum, & confirmatum, etsi nondum consecratum, nec nactum possessionem Ecclesiæ. Tertio ad Cardinalem. Quarto ad Episcopum titulare, quia omnes hi exempti sunt ab obedientia Regulari, æquum proinde est, ut acquirant non Religioni, sed Ecclesiæ: verum cum Titularis suæ Ecclesiæ non serviat, probabiliter lucratur Religioni Palao n. 14. probabilius autem est eum lucrari Papæ titulo immediatè subjectionis cit. Palao 2. Sanch. lib. 7. *Moral. 6. 32. n. 68.*

400. Dubitatur Secundò Religioso Promoto ad Beneficium inferius E. g. ad Parochiam, ad quem spectent ab eo relicta. Diversimodè Doctores discuntur apud Sanch, à n. 71. ipse tandem n. 76. distinguit inter beneficium pleno jure subjectum Monasterio, & beneficium Ordinario subjectum, in isto secundo casu omnia cedunt Ecclesiæ, talis enim Religiosus non est ad nutum Prælati amovibilis, sed beneficium possidet in titulum perpetuum, propter quam rationem juxta cit. c. *unicum* Religiosus Episcopus non Monasterio, sed Ecclesiæ acquirit, Econtra in casu priorè acquirit Monasterio acquisita titulo hæreditatis, donationis, aut legati secùs comparata ex fructibus beneficij, aut sua arte, & industria, hæc enim cedunt Ecclesiæ, non vi alicujus textûs juris, sed ob hanc rationem, quod beneficiarius Religiosus, quamdiu retinet beneficium serviat Ecclesiæ, licet quoad proprietatem spectet ad Monasterium: habet ergo se instar servi ad tempus donati alteri, ut huic inserviat, sed hic acquisita pro eo tempore industriâ suâ, & operis, acquirit illi, cui servit, secùs acquisita Successione, aut dono, hæc enim spectant ad servi Dominum. Hanc Sententiam esse consulendam, & secundum eam judicandum censet Palao n. 16. etsi fateatur probabiliter sustineri posse, quòd in Beneficio, sive sit subjectum Monasterio, sive non, quovis modo acquisita cedant Ecclesiæ, eo quod durante Beneficio qualicùmque etiam manuali Beneficiarius sit exemptus ab obedientia, solumque videatur subjici, ut Beneficium conservet: hæc autem subjectio non sufficit, ut acquisita successione, donatione, vel

legata cedant Monasterio, sicut non cedunt acquisita arte & industriâ.

Pro hac Sententia allegat. Abbas Navarrum Emanuelem Sa verbo *Religiosum*, 64.

Resp. Mihi arridere opinionem P. Matth. de Maya cit. q. 1. §. 2. n. 8. paucis ita resolventis: quod dictum est de Regularibus Episcopis, dictum puta de alijs Regularibus beneficiarijs ab administratione ad nutum superioris non amovibilibus, secùs si pro libito, quia istorum bona Ecclesiastica sunt Monasterij, nec Religiosus Beneficiatus plùs, quàm eorum administrationem habet ad nutum superioris revocabilem.

Ex his deduci potest cum Wadingo de *contractibus Disput. 2. dub. 3. §. 2. n. 12.* Regulares Beneficiarios liberam fructuum administrationem habere (intellige de non amovibilibus ad nutum) non minus ac Sæculares Beneficiarios prout ex communi prius tradidit Sanch. *lib. 6. Moral. c. 6. n. 14.* cum hoc discrimine, quod Sæculares sint Domini fructuum, secùs Regulares ob votum paupertatis; quoad plenam tamen administrationem sunt pares, cumque hæc sufficiat ad celebrandos legitime contractus (valor enim non dependet à Dominio) hinc possunt disponere inter vivos per donationem irrevocabilem licitè in usus pios. Hinc.

Plerique agnoscunt discrimen aliud, quod etsi tam Sæculares quàm Regulares Beneficiati licitè quamdiu vivunt, disponant de fructibus in pias causas, illicitè autem in profanos, attamen dispositio sæcularium sit valida ob Dominium in fructus, quo carent Regulares, consequenter peccent contra Justitiam, acci-

accipientesque ab ijs obligentur restituere Suarez to, 4. de Relig. lib. 5. c. ultim. Molin. de just. D. D. 276. &c.
Hanc doctrinam existimat Wadingus n. 15. non esse certam sed probabiliter dici posse talem Regularem vali-

dè posse expendere in quosvis usus, idque esse praxi conforme. Pro hac sententia stat etiam Sanch. c. 9. n. 47. loquens de Religioso ejecto, eumque allegat Wadingus uti & Less. lib. 2. 41. dub. 15.

§. VIII. Dissertationis I. Articuli VII.

An Beneficiati mortaliter peccent profanando redditus superfluos.

401. **R**esponso affirmativa sponte sequitur ex num. 69. *versu Ratio desumitur, &c.* Præceptum enim in materia gravi obligat sub mortali, præceptum in nostro casu de toto superfluo in pauperes aliàsve causas pias dispensando est in materia gravi, ergo.

Quæritur ulterius primò an etiam alij accipientes à Beneficiatis Summam notabilem peccent mortaliter? affirmat Sanch. lib. 2. Consil. c. 2. dub. 38. n. 14. quia cooperantur peccato Beneficiari. *Resp.* omnino sic esset dicendum, si Beneficiati non sint fructuum Domini, tunc enim tam dantes, quam accipientes sunt rei mortalis culpæ contra Justitiam: Unde cum Regulares Beneficiati Episcopo inferiores non sint Domini per n. 62. *versu plerique agnoscunt*, tam hanc quam illis accipientes quid notabile in usus non pios, delinquant graviter: oppositum esse probabile sustinet ibi Wadingus. Dixi inferiores Episcopo, quia Episcopos etiam Regulares fieri reddituum Dominos est probabilis per n.

399. *versu. Resp Ad dubit. 1.* Verum cum n. 62. ostensum sit Dominos esse, secundum hanc opinionem.

Resp. Ad quæstionem negativè secundum probabilorem cum Lugo D. 4. à n. 48. Moya in appendice ad select. quæst. ad tract. 6. d. 6. q. 1. §. 4. à n. 12. quia per ipsam oblationem dantis consumatur malitia, proinde subsequens acceptio non est cooperatio, sed per accidens se habet, uti fusius declarat Moya.

Quæritur secundò quanta summa debeat expendi profanè ut æquet peccatum mortale? *Resp.* cum Haunold. tract. 4. n. 91. dictam quantitatem mensurari non posse regulâ de quantitate sufficiente ad mortale furtum, sed majorem requiri, nimis autem laxam esse quartam, aut quintam partem omnium reddituum, ita ut si tanta profanetur sit mortale peccatum, secùs si infra eam, uti censebant Molin Coninck Palao; inde enim sequitur, quod Archiepiscopus Toletanus habens in redditibus 30000 aureorum, ultra 5000. in usus profanos dissipare posset; quare
E e e 2 prop.

propter regulam meliorem, ac tutiorem vix assignari potest eam, quam assignat Lugo n. 42. nempe censeri parvam quantitatem in singulis centurijs Florenorum partem vigesimam, censetur enim moraliter bene expendisse 100. superfluis quinque solum profanatis, proinde habens 20000. superflua censetur ferè omnia pie expendisse si 1000. duntaxat in usus profanos dederit.

402. Quæritur, tertio quoniam nomine pauperum veniant in quos superflua sunt eroganda? *Resp.* venire quamvis causam piam, proinde non solos pauperes, ostiatim mendicantes, sed etiam personas illustres destitutas necessarijs ad sui status conservationem, item quidquid ad cultum divinum, vel misericordiam spiritualem, aut corporalem proximi spectat, ut hospitalia, suffragia pro defunctis, communes Reipublicæ necessitates, nec jus præscribit an potius pauperibus loci Beneficij, aut alterius sit succurrendum: in gravi tamen necessitate potius iuvandi sunt Ecclesiæ propriæ præ extraneis, quia ante divisionem reddituum ipsa Ecclesia talem ordinem servavit Lugo à n. 38.

An possint ex proventibus alere proles secundum Conditionem status aut consanguineum in studijs est insinuatam numero 68. à versu sequitur secundo.

Quantum consanguineis indigis possint licetè suppeditare colligi potest ex n. 67. versu. Porro congrua sustentatio.

Dixi indigis quia non posse consanguineos ex redditibus superfluis ditari à Beneficiatis juxta nostram sententiam n. 69 defensam est evidens; oppositum asserunt obligantes duntaxat ad di-

midium superfluum, aut ad quartam horum partem apud P. Moya q. 2. §. 5. num 19. Imò etiam in nostris Principijs, quidquid de congrua sustentatione subtraxerint, possunt impendere in quosvis usus, consequenter etiam ditare consanguineos; nam tota congrua sustentatio est de genere bonorum quasi patrimonialium per n. 61.

Cavendum tamen est scandalum: hoc autem præcavebitur, si Beneficiatus non minuat consuetas Eleemosynas, ita cit. Moya ex communi monet cum Vasq. cavendum esse, ne iniquitas sibi mentiatum assignando sibi superflua tanquam ad status sub decenciam pertinentia, nam doctrina nostra est de subtractis ex verè necessarijs ad decenciam status, seu ad congruam sustentationem.

Plurimorum aliorum fructus congesti ex missa, concionibus, funeribus, præsentia in choro, ex Capellania, sive hæc sit non collativa, id est, cujus Capellanus est ad nutum amovibilis, sive collativa, cujus nempe Capellanus, non est ad nutum amovibilis, uti præmissum est n. 60. censentur stipendia proinde quasi patrimonialia, uti loco cit. tradit Lugo, Haunold quibus addo Sanch. dub. 45. Moya n. 21. & 22. Igitur de his, habent libertatem disponendi in quosvis usus etiam per Testamentum.

De fructibus commendæ, & pensionibus, an etiam accensenda sint quasi patrimonialibus est decisum n. 66.

403. Est communis opinio cum Sanch. lib. 7. Moral. c. 8. n. 29. Moya §. 6. à n. 27. proventus commendarum militarium Equidum D. Jacobi, Alcantaræ, &c. spectare ad quasi patrimonialia, atque adeo de jis bonis liberè possunt

possunt disponere, dantur enim titulo seculari, videlicet militari, quibus non obstat votum paupertatis, quia consuetudo antiquissima sic est interpretata ipsorum paupertatem sine superiorum contradictione.

Huc spectat observatio Wadingi de contract. Disput. 2. dub. 3. §. 2. n. 16. Omnes quidem militares Ordines emitte re tria substantialia vota, atque aded esse Religiosos, non tamen æqualiter perfectos, nam aliqui non vovent perfectam castitatem, sed solum conjugalem, atque aded nec perfectam paupertatem, cum hæc non possit stare cum statu Matrimoniali, & prolium generatione; & sic liberè disponere possunt non tantum de patrimonialibus, sed etiam commendæ fructibus, nam etiam horum sunt Domini contra Suarez secundum Sanch. lib. 7. c. 8. n. 29. Molin. tom. 1. de just. Disput. 141. versu. Est verò rigida ex communi contra Navar. &c. tales sunt nominati Equites D. Jacobi, &c.

Alij vovent perfectam, eamque solennem castitatem, ut Equites S. Joannis, seu Melitenses, & Ordinis Teutonici, & hos esse Dominij incapaces propter votum paupertatis, hæc tamen non est ita rigida, uti est Religiosorum Claustralium, retinent enim bona sua, & de illis disponunt, & quidem etiam per testamentum, non tamen absque licentia sui superioris Sanch. n. 36. validè igitur, ac licitè contractus celebrant, Dominium pecuniæ, aut mercis, quam vendunt, in alios transferunt, at rei ab jis emptæ Dominium non acquirunt saltem ut apud eos permaneat, sed solus liber usus.

404. Queritur quartò quo tempore eroganda superflua in pios usus? Resp. Non esse eundem Doctorum sensum, nam quidam cum Navarro volunt præsentibus necessitatibus esse succurrendum, quod alij cum D. Thom. 2. 2. q. 185. Art. 7. ad 4. approbant addentes posse Thesaurizari pro aliquo pio magnifico opere, aut possessiones in eum finem emi. Alij cum Lugo non malè dant hanc regulam, tunc eroganda esse, quando Beneficiarius in Dominio utilius impendi posse judicat instar fidelis æconomi. Si pro opere insigni destinentur, aditendum, ut id fiat invita, aut cum licentia Pontificis donatione mortis causa expendantur in opera pia, vel testamentum condatur, sed nec hoc caret periculo propter lites quæ sæpe excitantur ab hæredibus, ut quotidie cernimus. Tutissimum igitur est thesauros præmittere in Cælum, quam cum jisdem mori, ac saginam alijs famelicis præbere.

Queritur quintò an immobilia ex superfluis comparata sint applicanda pijs causis? Resp. Affirmativè cum communiore, veràque sententia apud Lugo num. 43. quia redditus superflui adhuc existant æquivalenter, quod sufficit ut sint obligati causis pijs. De cætero sicut Beneficiari erant Domini pecuniæ, quæ res emptæ sunt, ita istæ sive sint immobiles, sive utensiles, mobilésque, & se moventes cadunt sub eorundem Dominium, subrogatum enim sapit naturam ejus, cui subrogatur c. Ecclesia 3. juncta glossa in it. ut lite pendente Wiest. de pecul. Clericor. n. 44. In dubio, an ex proprijs aut ex Beneficialibus sint comparata, præsumitur, quod

ex Beneficialibus, si ante Beneficium habuerunt tenue patrimonium, e contra si pingue, Beneficium autem tenue præsumitur, quod ex patrimonio, ita *W. est. à. n. 46.*

405. Quæres sextò an ex superfluis Beneficiatus possit solvere sua debita, & an expensæ in litem pro defensione jurium Beneficij in defectu hujus reddituum sint supplendæ ex Patrimonio? *Resp.* Ad sextum cum distinctione, si caret Patrimonialibus, potest solvere debita quacunque ex causa etiam non pia contracta ex *cap. pervenit, de fidejussoribus: cap. olim 2. de restitutione spoliatorum*, ubi Episcopus est coactus ex Ecclesiasticis redditibus debita solvere. Ratio, quia talis est pauper, ergo ut pauper potest redditus accipere, ac jis debita expungere. Si habet Patrimonialia, non potest ex redditibus solvere debita facta ex causa non pia, quia sic expenderentur in usus vanos, potest verò si contraxit ea pro sui sustentatione, aliavè pia causa: portio enim pro sustentatione est merces laboris, expensæ autem pro pia causa sunt Eleemosyna, quæ potest fieri ex redditibus. *Resolutio tota est Thomæ Sanch, dub. 42. jun. eto dub. 38. n. 15.*

Sed an expensæ factæ in litem pro defensione jurium Beneficij in defectu

reddituum Beneficij supplendæ sint ex patrimonio? *Resp.* Cum Lugo *n. 51.* affirmativè, si defensio juris concernit commodum solius Beneficiarij; si autem ipsum Beneficium ad parvas expensas tenetur ex proprio, quia est usufructuarius, hic autem tenetur expensas modicas pro conservatione Beneficij, secùs ad magnas.

406. Quæritur septimò an Ecclesiastici Beneficiati strictius obligentur ad Eleemosynas, quàm sæculares, & utrum teneantur in pauperum necessitates inquirere? *Resp.* Ad primum affirmativè, quia sunt Patres pauperum, debentque alijs præbere exemplum ratione status, & totum, quod congrua sustentationi superest, in usus pios profunderere *num. 60.* Non ergo possunt Thesaurizare ad suorum statum mutandum in altiore. Et cum cura paterna jis erga pauperes incumbat, debent in hos inquirere, *Raynaud. tom. 22. civit. mala è bonis Ecclesie lib. 2. Sect. 3. c. 3. n. 23.* Vasq. *in opusculo de Eleemos. c. 4. n. 14.* saltem in generali: ab hoc indagandi onere citat. *Raynaud. liberat Beneficiatos non pastores, quia raro non occurrunt egeni, in quos superflua erogent.*

§. X. Dissertationis I. Articuli VII.

Quo Ordine in pias causas sint erogandi superflui redditus?

407. **P**rimo pro diversitate circumstantiarum est ordo servandus inter pias causas in erogandis superfluis, nimirum primo loco juvandi sunt extremè, aut graviter egentes. Unde eo casu nequeunt superflua conservari sub prætextu piæ alicujus foundationis *can. aurum, 70. 12. q. 2. Aurum Ecclesia habet, non ut servet, sed ut erogat, & subveniat necessitatibus.*

Secundò inter ipsos pauperes præferantur magis egentes: inter pares magis justi: item qui erubescunt mendicare. Cæteris paribus consanguinei præponendi, *Canone Consideranda 17. distinct. 86. junct. Can. non satis 14. distinct. 86. & Canone cæterum dist. 86.*

Tertiò deficientibus pauperibus, si non obligatorium saltem summè decet cæteris paribus, si superflua relinquat propriæ Ecclesiæ, *Lugo de just. Disp. 4. num. 38. ex communi Arg. c. ut unusquisque 3. de pecul. Clericorum, ubi præcipitur, ut unusquisque Presbyter res, quas post dies consecrationis acquiserit, propriæ relinquat Ecclesiæ. Ecc. cum in officijs 7. de testam. Ratio redditur: Cum, inquit, in Officijs charitatis prima loco illis tenemur*

obnoxij, à quibus Beneficium nos cognoscimus recepisse è contra quidam clerici cum ab Ecclesijs suis multa Beneficia receperint, bona per eos acquisita in alios transferre præsumunt &c. nos indemnitati Ecclesiarum providere volentes, sive intestati decesserint, sive alijs conferre voluerint penes Ecclesiam eadem bona præcipimus remanere. Unde non tantum est decentia, sed omnino præceptum applicandi propriæ Ecclesiæ, quando hæc est valdè pauper, indiget decentibus vasis, ornatu, redditibus ad sustentandos congruè Ministris, ad comparanda Luminaria, conservanda sacra testa, &c. ita cit. Lugo junctò n. sequente & ex illo Raiffenstuel num. 74. de peculio Clericor.

Dixi cæteris paribus si enim Ecclesiæ propriæ est sufficienter provisum, Ordinatus est, magisque meritorium succurrere alijs Ecclesijs, causisque pijs magis indigis.

Quartò quamvis honesta Clericorum sustentatio non consistit in indivisibili, sed ea sit taxanda spectatis omnibus prudenter spectandis, videlicet personæ, hujus dignitatis, qualitatis, gradus, doctrinæ, temporis, Regionis, & consuetudinis locorum receptæ inter Cleri-

cos

cos ejusdem conditionis, atamen omnes præsertim nobiles, & in dignitate constituti meminerint se esse membra statûs Ecclesiastici: *se vivere de patrimonio Christi & pauperum, populi peccata comedere*: atque adeo se gerere non ad pompam, luxum, fastum & vanitatem, sed in omnibus ostendere moderationem, modestiam ac frugalitatem, uti paucis indicat *Trident. Sess. 25. c. 1. de reform.* unde cit. Raiffenstuel

num. 84. pronuntiat illos Clericos nobiles in statu periculoso animæ versari, qui prætextu nobilitatis de bonis Ecclesiasticis æquè, aut etiam splendidius, ac similis conditionis Laici Nobiles se gerunt in victu, vestitu, famulatu, convivijis: hos acclamant pauperes verbis *S. Bernardi Epistola 42. ad Sennonensem Archi-Episcopum: nostrum est quod effunditis; nobis crudeliter subtrahitur quod expenditis, &c.*

§. VI. Dissertationis II. Articuli I.

Tria de uxore quesita expediuntur.

408. **Q**ueritur primò an uxor amplissimam dotem marito afferens possit suæ nutrici 40. aureos donare contra præsumptam viri voluntatem. Secundò an uxor possit etiam in sibi, aut familiæ necessaria expendere, pecuniam, quam dat maritus ad solvenda sua debita, quin obligetur de suo postmodum creditoribus satisfacere, dum maritus non est solvendo. Tertio an uxor ex dote, alijsvè suis non potens se, & familiam alere possit moderatam sustentationem accipere ex usuris illicitis, aut furtis mariti?

Resp. Ad primum cum *Molin. Disput. 274. §. Ex dictis possumus, &c.* affirmativè, quando ipse maritus atque utriusque facultatibus potest similem facere donationem remuneratorem,

præsertim si matrimonium sit initum contractu medietatis, seu ut lucra sint utrique communia. Ratio quod æquitas petat in talibus circumstantijs, ut nequeat maritus esse rationabiliter invitatus. *Responsio est contra Nav. Manu. c. 17. num. 155.*

Resp. Ad secundum affirmativè in gravi necessitate cum *Sanch. lib. 9. de Matrim. Disput. 4. n. 30.* contra *Ludovic. Lopez*, quia non minus vir obligatur alere uxorem, & familiam, quam solvere creditoribus, ergo cum summa illa destinata pro solvendis creditoribus ante solutionem creditorum maneat in Dominio mariti, uxor illam expendens facit id, ad quod tenebatur maritus, sic autem non est, cur debeat postmodum creditores solvere,

Resp.

Resp. Ad tertium etiam affirmando cum cit. Sanch. junct. lib. 10. Disput. num. 9. Lugo de just. Disput. 16. n. 74. addente contra alios eam id licite facere, etsi careat animo restituendi creditoribus cum fuerit effecta sui juris. Ratio, quia pecunia illa usuraria aut fur-tiva det commixtionem: cum viri pe-

cunijs transit in Dominium viri (oppo-situm dic si constet non esse commixtam) sed si sic, non est, cur debeat habere animum compensandi, cum viri pecunijs ex debito sustentari debeat seu quod perinde est non minus tenetur alere uxorem cum familia, quam usuras injustas, & furta restituere.

§. VI. Dissertationis II. Articuli II.

An Professus, aut exheredatus, aut renuntians hereditati augeat, aut minuat legitimam.

409. **Q**uæritur primò cum legitima augeatur, vel minuatur pro numero liberorum per dicta n. 113. in versu. Porro portio, an augeat numerum Professus Religio-sus, aut exheredatus? *Resp.* Ad primum affirmativè de Professo Religionem incapax bonorum in communi, quia hujus nomine partem capit Monasterium, uti certum est.

Econtra si Religio, quam Professus est, sit bonorum in communi incapax, vivo etiam patre numerum non auget, quia fictione juris non habetur pro superfluite, nec habetur de familia, dum pater moritur, atque aded non facit partem, est enim communiter recepta regula, qui non admittitur cum aliis, aut numerum non facit, nec partem facit, *Lege plane 34. §. si duobus, ff. de Legatis. Zoës. de inoffic. testam. n. 86.*

410. Quæritur secundò an filius exheredatus imminuat legitimam? *Resp.* Dum filij sunt pauciores, quàm quinque

filij justè exheredatus non est censendus in numero ad aliorum filiorum legitimam imminuendam, ut si ex tribus filijs unus sit exheredatus, legitima reliquorum duorum erit integer triens, ita Haunold. tr. 6. n. 493. post Fachin. lib. 4. controu. 31. per Novel. 22. c. 21. juncto c. 47. Contra Bart. Paul. castrens. Ratio, quia paria sunt liberos non habere & habere justè exheredatos, *L. 16. §. 17. ff. de inoffic. testamentis*: sed si tertius filius, qui supponitur exheredatus non esset in rerum natura reliqui duo acquirerent integrum trientem, ergo etiam in casu justæ exheredationis.

At si filij essent plures, quam quatuor E. g. 5. & quintus justè exheredaretur, ejusmodi exheredatio redigeret reliquos quatuor infra numerum quinarium, nempe ad quaternarium, proinde legitima eorum non esset semis, seu medietas hereditatis, sed triens. Ratio, quod exheredatus habeatur pro mortuo. *L. 1. §. Etsi patronus, ff. de con-jun-*

jungendis cum emancipato liberis
 Conf. quod cesser finis, propter quem
 aucta est legitima ultra trientem exstan-
 tibus pluribus, quam quatuor filijs, ne
 videlicet reduceretur ad minimum per
 divisionem trientis inter tot *per Novell.*
18. hæc autem ratio cessat, si exhereda-
 rus habeatur pro mortuo. Hæc est ferè
 omnium sententia teste Haunold. *n. 495.*
 contra Lug. cui nimium videtur rigidum,
 ut tunc reliqui innocentes minus acci-
 piant, quam si quintus non exhereda-
 retur. Verùm rectè reponit Haunol-
 dus, quod id contingeret prorsus per acci-
 dens, seu non titulo exheredationis,
 sed ratione variati numeri Filiorum,
 datque claram instantiam à casu, in quo
 essent octo filij, quorum semis essent
 600. floreni, si eorum moriantur qua-
 tuor ex semisse sit triens, proinde legi-
 tima erunt 400. floreni, seu singulis
 venirent centum, cum tamen minus
 accepissent, si extarent omnes, sicut er-
 go in hoc casu id habetur per accidens,
 nempe ratione variati numeri, ita in
 nostro casu, unde rectè sequitur, quod
 exheredatio nec imminuat nec augeat
 legitimam non imminuit, ut ostensum
 est initio responsi ad secundum, non
 auget, ut proximè probatum.

411. Quæritur tertio, an id ipsum,
 quod decisum est de exheredato sentien-
 dum in casu, quo filius aut filia renun-
 tiat cum juramento paternæ, & mater-
 næ hereditati, est controversum. Ali-
 qui affirmant apud August. Michel *Theo-*
log. Canonico-mor. p. 2. tract. 6. Sect. 4.
num. 49. Negat Fachim, apud Haunold.
num. 496. volens semper partem re-
 nuntiantis, sive sint pauciores sive plu-
 res, quam quatuor accrescere Patri, se-

cus si in favorem fratrum prout commu-
 niter fit in familijs illustribus ad has con-
 servandas, tunc enim pars renuntian-
 tis sive expressè sive tacitè nempe per sta-
 tum accrescit reliquis fratribus. Hæc
 opinio prævalet.

Additamentum ad *num. 138.* de usu-
 fructu.

412. Cum uti initio numeri cit.
 est dictum, usufructuarius debeat Do-
 mino cavere se finito usufructu rem inte-
 gram illi restitutum, rectè facturum
 Dominum, si dum usumfructum consti-
 tuit alteri, & fructuarius frui incipit,
 qualis res fuerit, in scripturam redigat,
 inde enim patebit postea, an sit facta de-
 terior *cit. L. 1. ff. usufructuarius &c.*

Cautio præstanda ab usufructuario
 in re ad usumfructum legata remitti non
 potest, unde si remissa est, potest remis-
 sam hæres exigere, *L. 1. c. de usufructu.*
 Ratio quod jura Cautioem hanc indu-
 xerunt in favorem hæredis, favori au-
 tem quis pro se, secus pro alio intro-
 ducto rectè cedere potest *L. penult. c. de*
paolis.

Quando usufructus est constitutus
 in Sylva Cædua (hujus nomine per Le-
 gem *Sylva. 30. ff. de U. S.* intelligitur,
 quæ in hoc habetur, ut cædatur, ac rur-
 sus ex stirpibus, & radicibus renascitur)
 & principaliter legatus est, tunc usufru-
 ctuarius cædit arbores Brennholz, & li-
 berè vendit, etsi forte proprietarius
 vendere non solebat, adhuc enim manet
 intra limites usus boni viri.

Quando verò usufructus principa-
 liter legatus est ex fundo, & Sylva Cæ-
 dua tanquam pars tantum in consequen-
 tiam cedit, tunc est attendendum, qua-
 liter Dominus usus sit, si Dominus ipse
 non

non est solitus cadere, nec licebit usufructuario, nisi pedamenta, & ramos ex arboribus, aut quantum necesse est pro palis in agro, sicut vinea. Si Dominus solebat cadere, fas etiam erit fructuario servatâ tamen quantitate, & tempore videlicet, ut si Dominus non nisi singulis biennijs vel triennijs moderatè ceciderit, ipse quoque eum imitari poterit *L. 9. ff. fin. & L. 10. de usufruct.*

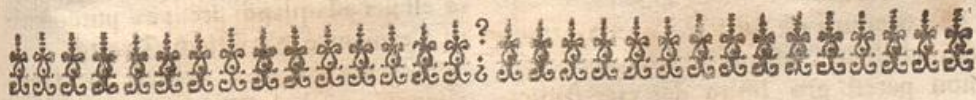
Usufructuarius nequit mutare statum, aut formam rei legatæ in usumfructum, unde ex Sylva nequit facere vineam, et si foret quæstuosior *L. 13. §. penult. & ultim. ff. usufruct.* Gaill. *Lib. 2. observ. 97. n. 11.*

Si usufructuarius in fundo fructuario reperit thesaurum, debet medieta-

tem proprietario tribuere. August. *Michel p. 1. Theolog. Canonico-Moral, p. 1. tract. 4. §. 2. punct. 1. n. 15.* quia thesaurus non est fundi fructus, ad fructuarium autem pertinet duntaxat fructus,

Partus ancillæ datæ in usumfructum non fit fructuarij §. 37. *Instit. de rer. div. & L. vetus 68. ff. de usufruct.* quia dignitas hominis, propter quem natura fructus rerum omnium comparavit, non patitur.

Si contingat in flumine, qui est proximus fundo tuo fructuario nasci insulam, hujus fructus non spectat ad te, quia à fundo fructuario est separata *L. 9. §. placuit ff. de usufructu.*

§. II. Dissertationis II. Articuli V.

De varijs speciebus servitutis Urbanae, & Rusticanae.

413. **U**Rbana servitus est duplex affirmativa, & negativa: hæc est, dum quis in suo prædio Urbano contra naturalem libertatem prohibetur aliquid facere, vel cogitur omittere contra libertatem suam ædium: prior est, dum in suo prædio Urbano contra libertatem naturalem quis cogitur aliquid pati, seu sustinere. Affirmativæ sunt sequentes species: Primò servitus oneris ferendi; vi cujus paries, aut columna mei vicini debet perpetuo ferre onus mei ædificij, perpetuo, inquam, quia reales servitutes sunt per se

perpetuæ, & idèd si contingat collabi columnam, aut parietem sustententem, debeat vicinus restaurare *L. 33. ff. de Servit. præd. Urban.* Germanicè dicitur *Last-Tragung.*

Secunda servitus tigni, seu jus immittendi trabem in parietem vicini, ut trabs requiescat in pariete tam dominantis, quam servientis prædij: Germanicè *das Trambrecht.* In hac (ut nec in sequentibus servitutibus) non tenetur Dominus reparare murum servientis, cui trabs immittitur: disparitatem dat August. *Michel Theolog. Canonico-Moral. tract. 4.*

tract. 4. §. 1. p. 1. n. 3. quod si habens jus in prædium vicini, ut onus ferat, deberet reficere, ipse potius serviret, quam dominaretur, secus habens jus immittendi tignum.

Tertia dicitur stillicidij avertendi, id est, jus derivandi à tecto suo aquam pluvialem in aream aut tectum vicini.

Quarta servitus luminis, est jus in damnum vicini, ut per eam fiat fenestra, aut foramen lucem derivandi in domum meam.

Negativæ servitutis Urbanae sunt istæ. Prima jus altius non tollendi, seu jus meum arcens vicinum, ne ædes suas altius tollat contra naturalem libertatem, quæ concedit cuivis in fundo suo ædificare usque ad cælum *L. altius 8. Cod. de servitutibus.*

Secunda est stillicidij non avertendi, id est jus, vi cujus serviens prædium non potest pro libitu derivare stillicidium, sed vel in meum hortum, ut irrigetur, vel in cloacam meam, ut ea eluatur.

Tertia servitus non officendi luminis, id est, ne ædificet, aut plantet quid vicinus, quod impediatur accessum luminis ad meum prædium.

Quarta servitus Prospectus, id est jus impediendi, ne in prædio serviente aliquid fiat impediens prospectum mihi liberiores.

414. Ex servitutibus Rusticanis sunt pleræque affirmativæ. Prima est iter, id est, jus eundi, aut ambulandi hominis per fundum vicini, secus jumentum agendi, aut vehiculum ducendi, cui hoc jus competit, potest etiam cum socio ambulare, *gloss. in L. 1. Verb. jus eundi ff. de servit. & quidem pedes, &*

eques, L. 12. ff. eod. lecticâ portari, id est, in einer Sänfften L. 7. eod. quia nulla ex his modis occupat amplius spatium bipedale, quod est spatium itineris.

Secunda est actus, cujus nomine in jure hic venit jus agendi jumentum cum vehiculo per fundum vicini: Germanicè ein Fahrweg durch ein lsgend Guth.

Tertia aquæ ductus Germanicè Wasser Leitung: est jus ducendi aquam per fundum vicini, sive immediatè ex fonte, sive ex venis decurrentibus ad sui fundi commodum *L. 9. & 10. ff. de servit.*

Quarta aquæ haustus, sive jus hauriendi aquam.

Quinta pecoris ad aquam appulsus, id est jus adaquandi pecus ex pureo vicini Germanicè die Viech-Tranf.

Sexta pascendi pecoris in fundo alieno, vulgò de Waid, quando simpliciter concessum est jus pascendi, possunt pasci omnes quadrupedes, secus si conventio sit de certo genere, aut numero. Hinc pratium ejusmodi serviens non potest mutari E. g. in agrum sine consensu Domini prædij dominantis, nisi mutatio non sit tanta, quæ impediatur jus pascendi.

Præter has, aliasque affirmativas servitutes rusticas sunt duæ negativæ. Prima est servitus aquæ non proscindendæ, id est, ne venæ in fundo meo exortæ intercidantur, quo minus defluant in prædium serviens. Secunda servitus aquæ non sistendæ fermè coincidens cum priore, ne sistatur defluxus aquarum ex meo lacu in agrum tuum servientem, aliòque derivetur *L. 21. de aqua pluvio. arcend.*

Quæ-

Quares quibus modis servitutes præfata constituantur, aut amittantur. Resp. constitui primò per contractus emptionis, donationis &c. §. *fin. Instit. præd. rust.* at sicut rerum dominia regulariter non acquiruntur sine traditione, ita præfata jura realia, seu servitutes traditione perficiuntur, quæ in hæc materia consistit in patientia Domini possidentis fundum servientem, & usu alterius, cui servitus est vendita, aut donata.

Secundò per ultimam voluntatem, ut si hæres jubeatur non attollere ædes.

Tertiò per ipsam rei naturam, sic locus inferior ipso situ facit servire superiori, ut defluentem aquam recipiat per

L. 1. fin. ff. de aqua, & aq. pluvi. ar. cend. & L. 2. ff. eod.

Quartò statuto, aut consuetudine cit. *L. 1. §. fin.* aut præscriptione. *L. fin. Cod. de præscript.*

Servitus constitui potest à solo proprietario liberam habente administrationem, secùs ab usufructuario, hic enim nequit facere fundum deteriozem. Non constituitur nisi illi, qui proximum prædium habet. *L. 1. ff. communia prædior.* Habens jus servitutis in fundo vicini potest facere omnia sine quibus commodè servitute frui nequit, Zöchl. *ff. de servitut. n. 18.*

§. VII. Dissertationis II. Articuli V.

Cujus pignus, aut hypotheca in concursu plurium creditorum prævaleat.

415. **S**æpe eadem res pluribus separatim, ac tempore diverso datur in pignus, aut hypothecam, quis eorum potior sit, seu alteri præferendus in persecutione hypothecæ inquiritur. Universalis Regula juri utrique consona & ab omnibus recepta est ista, qui prior est tempore, est potior jure. Est *R. J. Can. 54.* concordat *R. J. civ. 99.* quoties in utriusque lucratio vertitur, is præferendus est, cujus in lucro causa tempore præcedit. Vide casum figurat. à Gloss. *c. fin. dist. 17. juncto c. 1. de major. & obedient.* Apud Püttner in maximis

juris maxima: qui prior, &c. ubi quaerit, quis inter Canonicos alicujus Ecclesiæ prior? Respondet quod antiquior per allatam Reg.

Similiter ergo hic quaestio est inter plures pignoratios, aut hypothecarios quis prior in consequendo debito, si res debitoris jis obligata venditur.

Ad hanc quaestionem Respondetur solam diuturnitatem seu antiquitatem temporis non sufficere, nisi cætera sint inter eos paria, tunc enim, ut evitetur contentio, & sit remuneratio vigilantia Creditorum sibi providentium jus in rem acquirendo jvat prioritas temporis

Fff 3

tam

ram in agendo, ut sibi hypothecam vindicet eam præ alijs auferendo, aut si possideat, & contra eum agatur excipiendo, & retinendo sit tutus *per text. in L. creditor, qui prior 12. ff. de pignoribus & hypothec.*

Si autem in cæteris creditores sint impares, non juvat sola antiquitas, ut si huic non accessit revera causa crediti, id est, non fuit numerata pecunia sed data hypotheca spe futuræ numerationis, huic enim etsi priori tempore præfertur tempore posterior numerans pecuniam de præsentem, ita clara est *L. potior 11. ff. eodem. Potior, inquit, est in pignore, qui prius credidit pecuniam & accepit hypothecam, &c.* Nilominus sicut constitutio hypothecæ, si nondum creditum sit subsecutum, non sufficit, ut locus sit allatæ Regulæ, ita non sufficit prioritas temporis crediti, seu mutuatæ pecuniæ, sed computanda est prioritas à tempore constitutæ simul hypothecæ, unde Titius mutuans Cajo prima Januarij providens sibi de hypotheca primùm idibus Maij non præfertur Lucio idibus Februarij mutuanti, ac simul de hypotheca convenienti *L. diversis 8. ff. de pignoribus, &c.* Amplia ad hypothecam etiam conditam, dummodo conditoris eventus non dependeat unicè à voluntate debitoris, ut si mihi lacaveris domum à me occupandam primâ Januarij, dō tibi in pignus servum meum stychum. Hic hypotheca constituitur sub conditione inhabitandi domum à prima Januarij, quæ non est merè potestativa, seu dependens ab arbitrio solius debitoris, sed etiam à voluntate locatoris. Hoc casu purificatâ conditione retrahitur ad tempus constitu-

tæ hypothecæ, *L. Balneum 9. ff. cod.* Secus si conditio sit merè potestativa, id est, dependens à sola voluntate debitoris, ut si accepero à te mutuum, volo ut mea domus cedat in pignus. Hic non constituta est hypotheca à die conventionis, sed purificatæ conditionis potestativæ consistentis in acceptione pecuniæ mutux, *Berous lib. 1. Consl. 46. num. 15.*

416. Contra stabilitam Regulam pugnant sequentia. Primò posterius testamentum legitimum præfertur primo, idque annullat *§. posteriore 2. Institur, quibus modis testament. infr.* Idem est de lege posteriore contraria priori, huic derogat *cap. 1. de conslit. in 6.*

Secundò dum successivè res eadem duobus venditur, præfertur posterior, si huic res sit tradita *L. quoties 15. cod. de R. V.*

Tertiò in judicijs non attenditur utrum alter præcedat tempore, nempe an actor, aut reus, sed habetur ratio possessionis per Regulam: *in pari 65. in 6.* & ideo est potior causa rei, quam possessoris.

Quartò in privilegijs non attenditur prioritas temporis, sed majoritas causæ privilegiatæ, pro quo hæc stat, etsi sit posterius tempore, est favorabilius, ergo etiam inter creditores antiquitas non est attendenda.

Resp. Ad primum quod tam testamentum, quam lex ab unius nempe testatoris, & legislatoris voluntate pendet, à qua semel facta, cum recedere possit, ideo in testamento suprema, & in legislatore posterior prævalet priori *L. si mihi 12. §. 3. ff. de legat. Et Leg. non est novum 26. de legibus.* Regula præ-

praesens afficit actus pendentes à pluribus voluntatibus.

Ad secundum, quod secundus Emptor mediâ traditione fiat rei Dominus per *num. 12.* contra pignus, & hypotheca nullum conferat Dominium, sed jus reale purae retentionis, seu Custodiae pro securitate crediti per *num. 141.* si res pluribus vendita, & successivè eisdem esset tradita, ex Regula tradita praevaleret, cui priùs fuissent consignata, etsi eam possideret is, qui tardius accepisset illam, hujus enim possessionem absorbet Dominium alterius inquit Wiest. ad *Regulam juris 54. n. 5.*

Ad tertium *Resp.* Quod actor quaerit lucrum cum rei damno, veniatque ad iudicium, & quidem paratus, ac sponte, quando illi placet, contra imparatus, ac invitus veniat Reus, necque pro eo possessio, quae ceteris paribus praeponderat.

Ad quartum Regula procedit ceteris paribus, at si unum privilegium habeat magis causam privilegiatam, ut pupillus, fiscus, &c. etsi istud sit posterius, est favorabilius, consequenter praevalens.

417. Quæritur ulterius primò an Regulae traditæ *num. 415.* sit locus, etsi inter duos hypothecarios posterior habeat specialem hypothecam, anterior verò generalem, *Resp.* Anteriorem praeferi posteriori, etsi hujus hypotheca sit specialis, anterioris verò generalis, *L. qui generalem 2. pr. ff. de pignoribus.* Et *L. si generaliter 6. cod. eodem.* Huic doctrinae non resistit *c. generi de R. I. in 6.* quod per speciem derogetur generi. Quia hæc non procedit, quando per conventionem generalem est jus jam quaesitum tertio, uti in

casu nostro per hypothecam generalem, tunc enim conventio specialis nihil præ, judicare potest.

Amplia Responsum etsi res hypotheca sit posteriori tradita, *L. creditor 15. §. fin. ff. eodem:* tunc per traditionem res transfertur cum onere suo *L. alienatio 67 ff. de contrahend. empt. quod enim nostrum est, nobis invitis, auferri non potest.*

Nihilominus ex data resolutione non sequitur, quod si anterior habeat specialem hypothecam E. g. in prædio A. simul cum generali adjecta in subsidium eventus, si prædium A. specialiter obligatum non sufficeret, non inquam sequitur, quod sit praferendus posteriori in re alia specialiter huic obligata, quando priori creditori potest integre satisfieri ex prædio A. quia in dato casu adjecta hypotheca generalis est conditionata, nempe si prædium A. non satisfecerit, oppignoro tibi etiam omnia bona mea, ita Augustin. Michel *part. 2. Theolog. Canonico-Moral. tract 3 §. 6 p. 2. num. 5.* cum alijs.

Amplia secundò responsum ad quaestionem primam, quod Regula *n. 415.* valeat, etsi posterior hypothecarius sit fiscus, aut Respublica per expressum in *L. si pignus 8. & L. fin. in fin. ff. de pignor Leg. si fundum c. eod. si inquit fundum pignori accepisti, antequam Respublica obligaretur: sicut prior res tempore ita potior jure.*

Limita ut fiscus in dicto casu sit potior anterioribus creditoribus generaliter hypothecarijs quoad bona, quae debitor post contractam cum fisco obligationem acquisivit *L. 28. ff. de jure fisci,*

ibi:

ibi: *sciendum est, in re postea acquisita fiscum potius esse debere.*

418. Quæritur tertio, an, & qui sint casus excepti, in quibus temporis prærogativa etiam in pignoribus & hypothecis non attenditur. *Resp.* affirmativè eo quod certæ personæ, etsi erga has obligatio debitoris sit posterior, preferantur anterioribus hypothecarijs ex causa specialiter privilegiata, & idcirco cætera inter anteriores, & posteriores creditores non sunt paria, in quibus quoad cætera paritate juxta Regulam memoratam prævalet prioritas temporis. Citatus Augustin. Michel à num. 12. casus II. numerat.

Primo funerales sumptus præferuntur omni alteri debito (pro jis tacitè hypothecantur bona defuncti *L. etsi quis 14. §. 1 ff. de Religiosis & sumptibus fun.*) *L. penultima ff. eod. impensa,* inquit, *funeris semper ex hereditate deducitur: qua etiam omnè creditum solet præcedere, cum bona solvendo non sint: etiam præferuntur doti Gloss. in L. 3. V. satisfactum & in L. assiduis 12. V. habeant eod. de pignorib. & textus apertus etiam L. 18. ff. de Religiosis & fun.* Unde non censetur dos ante funeralia tanquam ære alieno deducto. Quapropter cum dos vincat hypothecam anteriorem etiam expressam, etiam huic præponuntur funeralia, *quoniam si vinco vincentem te, multò magis vinco te.* Ita receptum juris Procordicum.

Prælatio hæc funeralium debet intelligi de expensis, quæ habitâ ratione tum dignitatis, tum facultatum defuncti sunt moderatæ, secùs de immodicis: ad immodicos plerique revocant convivia

funebria, vestes lugubres puta fascias sericeas & pepla pro cognatis defunctorum utriusque sexûs funus comitantibus, pro famulatio, nisi consuetudo sit opposita, sed tunc moderatio in his habenda est. Funeralibus accensentur sumptus in Medicos, Medicinas usurpatis in morbo ultimo, *L. 4. c. de petis hered.*

419. Secundo post funeralia femina ratione dotis præfertur cæteris creditoribus anterioribus. Excipe debitum pimpili, seu centurionis primæ cohortis, olim stipendia dividendis, & annonam Legionis in officio habentis *L. 3. c. de primipilo. L. assiduis 12. c. de pignor.* & quidem ut habet communior opinio Haunoldi & aliorum apud cit. Michel num. 13. etsi anteriores creditores habeant hypothecam expressam.

Tertio ex favore singulari pupillus præcedit priores creditores hypothecarios in re, quæ ejus pecunia est comparata per textum *L. idèmq. 7. ff. de pignor.*

Quarto cæteris præponitur creditor in re ejus pecuniâ restaurata, quia totius pignoris cum causam egerit, ne periret cæteris hypothecarijs, merito mutuans æs eisdem præponitur *L. 5. & 6. ff. eod.* Dixi in ejus conservationem, nam si mutuata sit indefinite ad reficiendum, inde res determinata E. g. domus refecta non gaudet præcedentia ita Bruneman. ad cit. LL. à num. 5.

Quinto is, qui mutuat pecuniam pro emenda certa re E. g. vinea eâ conditione, ut sibi maneat obligata, in eadem est potior cæteris anterioribus hypothecarijs *L. licet 7. c. de pignor.* Zoëf. de pignor. n. 2. quia mutuando ex dicto sine omnium hypothecariorum

me.

melioſiorem conditionem fecit, videlicet emittendo, ut vinea ſit in Dominio debitoris. Nihilominus ut obſervat Zoëſ. num. 9. iſte mutuans non eſt ita privilegiatus, ſicut pupillus, ut proximè præmiſſum eſt, nam pupillo ipſum jus conſtituit hypothecam tacitam in re ejus ære empta, in caſu autem præſenti caret hypothecâ in re empta, niſi pactus ſit expreſſè hypothecam *lib. quamvis 17. c. de pignor.*

Sextò hypotheca poſterior publico inſtrumento roborata anteponitur antiquioribus firmatis ſcripturâ privatâ *L. 11. c. de pignor.* niſi privata ſit munita trium probatorum teſtium ſubſcriptione, tunc enim fraudis præſumptio ceſſat per *cit. L. 11. in fin.*

Septimò dum concurrunt repetitio dotis maternæ ex parte liberorum prioris matrimonij cum repetitione Novercæ repetentis dotem ſuam ex bonis mariti præferuntur liberi utpote antiquiores textu *cit. L. affiduis 12. §. exceptis.* Limita niſi res aliquæ ſecundæ dotis allatæ à Novercæ extent, in his enim Novercæ eſt præponenda *text. in Authent. ſi quid ſu. de pignorib.* hæc enim illi dat rei extantis vindicationem, uti & *L. in rebus c. de jure dotium.*

Octavò quando ex pluribus creditoribus hypothecarijs poſterior ſolvit priori, prout ſolvere poteſt, aut ſi prior nolit accipere ſolutionem, poteſt pecuniam deponere in judicio, hoc caſu poſterior ſubintrat locum prioris in prælatione per clarum textum *L. 1. c. de pignorib. qui pignus ſecundo loco accipit, ita jus ſuum confirmare poteſt, ſi prior creditori debitam pecuniam ſolverit, aut cum obtuliſſet, iſque*

eam accipere noluiſſet, eam obſignatam depoſuit. Hæc ſequitur ſi ſint tres E. g. creditores hypothecarij; ſi tertius ſolvat primum, in locum hujus ſuccedit, quia dimiſſio pignoris hujus non intereſt oblatâ ſolutione, *L. Paulus 12. §. 1. ff. quibus modis pignus ſolv.*

Dixi creditores hypothecarij, quia ſi poſterior creditor non ſit hypothecarius, ſed Chirographarius, hic ſolvens primum non ſubintrat vicem hujus, niſi fuerit expreſſè pactus cum eo, ut ſuccedat, *L. 1. & Gloſſ. ibid. c. de his, qui in prior. cred. loc.*

Dicitur nihil obſtat eſſi prior creditor ſit fiſcus, aut Reſpub. aliavè perſona privilegiata *L. 2. & 4. c. eodem* eſt enim par ratio, nam etiam iſtius nihil intereſt dum ejus creditum eſt in ſalvo per ſolutionem.

420. Quæritur quartò an, dum debitor fundum hypothecatam una cum fructibus natiſcituris vendidit tertio fide bona fructus colligenti, & conſumentis, an inquam creditor perſequi poſſit actione hypothecariâ non ſolum fundum, ſed etiam fructus bonâ fide abſumptos. *Reſp.* primò de fundo affirmative, quia jus reale hypothecæ non perimitur alienatione in tertium, ſed tranſit unacum re onus hypothecæ in illum, niſi creditor conſenſerit in alienationem pignoris aut hypothecæ, tunc enim conſenſus eſt etiam remiſſio juris pignoratitij, *lib. 12. & 4. c. de remiſſ. pignor. lib. 7. & ſequent. ff. quibus modis pign. ſolv.* Ratio quod debitor ſine conſenſu creditoris, imò etiam eo reluſtante poſſit fundum hypothecatam alienare ſalvo hypothecæ jure, ergo, dum cum conſenſu creditoris alienatione

natione consensus sit inutiliter requisitus, hic operatur remissionem juris, ita cit. August. Michel *num. 27. vers. quid quid tandem.* Ubi monet hunc consensus, ut habeat dictum effectum, debere esse expressum *L. sicut §. non videtur ff. eod. Resp. 2. ad q. 4.* contra fundi emptorem à creditore agi non posse actione hypothecariâ pro fructibus bona fide consumptis *L. 1. §. 2. ff. de pignor.* Ratio hujus ista est, quod creditor nihil possit persequi actione hypothecariâ nisi id sit ipsi obligatum, proinde sit in Dominio debitoris, debitor in casu proposito nunquam fuit fructuum ab Emptore collectorum Dominus per *num. 136.* Cum leges citata loquantur de bona fide. Legiste apud cit. Michel *num. 28,* tria inferunt. Primum est emptorem teneri de consumptis malâ fide. Secundum est quod creditor in exstantes adhuc fructus habeat jus, *Gloss. ibid. V. consumptos.* Tertium, quod creditor habeat salvam actionem hypothecariam de male perceptis, & consumptis fructibus. Plura his annectit cit. Michel. *n. 29.*

Cum quo puncto tertio *n. 1.* obiter nota actionem hypothecariam, quâ quis

res sibi per expressam conventionem obligat dici quasi servitiam, huic est affinis serviana ab Authore servio sic nominatâ: hac persequitur, quis res, quas inquilinus, aut colonus in prædium locatum iutulit, ille enim pro mercede pacti locatori tacitè hypothecatur, unde negat contra Myns. Omnem actionem, qua res tacitè hypothecatas persequimur dici servitiam. Quando res illata sita sunt in mercibus, hæ non in specie, uti loquuntur Legistæ seu in individuo, ut ajunt Phylosophi, sed in genere hypothecantur, nam secundum speciem alienatis semper aliæ & aliæ substituuntur, consequenter genus manet hypothecatum non species cit. Michel ex Zoëf. &c. *num. 11.* quia non species mercium, sed genus perpetuatur in prædio, id est, quamdiu inquilinus inhabitabit prædium, sive urbanum sive rusticum sit, conductor prædij rustici dicitur colonus, urbani vero inquilinus. Unde cum pecunia ad usum quotidianum non habeat perpetuitatem in sensu præfato, secus quæ pro substantia patrimonij reservatur, hæc secus prior illata hypothecatur locatori, ita Zoëf. apud cit. Michel *n. 11.*

§. V. Dissertationis II. Articuli VII.

De differentia Emphyteusis ab elocatione & reliqua de laudemio.

421. **D**iffert primò elocatio Germanicè Bestand ab Emphyteusi Germanicè Erbz Lehen / quod pretium illud, quod pro prædio elocato ab initio solvitur, vocetur Bestand-Geld sine laudemio, seu absque Auf- & Abfahrt-Geld / prout fit in Emphyteusi.

Differt secundò, quod bona elocata, seu die Bestand-Güter mortuo conductore redeant ad Dominum, & iterum certo pretio conducì debeant ab heredibus demortui (hi, ut præferantur, postulat Justitia, cum plurimum eorum pater non vili pretio conduxerit illa) habito respectu ad prædij qualitatem, & valorem, è contra bona Emphyteutica transeunt ad heredes, Chlingensperger *Affert. 95. num. 5. de jure Emphyt.*

Differt tertio, quod in locatione ratione insolite sterilitatis aliquando remittatur pensio L. *ex conducto 15. §. 4. ff. locat.* Secùs canon in Emphyteusi L. *1. c. eod.*

Differt quarto, quod in locatione etiam ad longissimum tempus videatur verior opinio Chlingenspergeri *Affert. 3. num. 3.* aliorumque apud Haunold. *tract. 10. n. 450.* arbitrantium nullum Dominium etiam utile transferri in con-

ductorem, quale tamen transfertur in Emphyteusi, fundant se præcipue in L. *non solet 39. ff. locat. & L. qui fundum 32. ff. eod.* contra Haunold. *num. 454.* Molin. & communem Theologorum, qui existimant per elocationem longi, aut longissimi temporis transferri Dominium utile, atque adeò tunc elocationem degenerare in Emphyteusim. Istorum Doctorum fundamentum dissolvit Chlingensperger à *num. 4.* si enim potest elocatio brevis stare, quin Dominium utile transferatur, etiam spectatà naturà rei potest subsistere tempore longissimo sine dicta Domini translatione, proinde sufficit translatio commoditatis ususfructus percipiendæ, nisi jus positivum oppositum decidat, quale hic nullum clarè existat, sed valdè dubium; lexque pro sententia Chlingenspergeriana videatur stare aperta, nempe L. *2. c. de prescript. 30.* annorum conductoribus etiam longissimæ possessionis adimens præscribendi jus tanquam rei alienæ detentoribus.

422. Cum jura loquentia de laudemio sint accipienda de negotijs validis; sequitur, quod in Emphyteusi minoris alienata sine decreto, proinde nulliter, si minor eam vindicat, non teneatur ad laudemium, uti nec in contractu, qui

Ggg 2 initio

V.

initio valuit, sed postea rescissus est tali rescissione, per quam retro annullatur, id est, ad præteritum retrahatur annullatio, ac reducatur ad non causam, ita citatus Doctor referens *Affert. 97. n. 6.* juxta Hartmanum Pistorium unicum laudemium esse persolvendum, quando Emphyteuticus fundus venditur cum pacto tunc inito revenditionis, tunc enim revenditio inexistit primæ venditioni quasi pars, estque potius executio, quam novus contractus, ergo sicut rem ex causa pristina recuperans nequit dici novus Possessor, ita nec nova jura respectu Domini oriri possunt, proinde recipiendo laudemium pro primo contractu approbavit simul etiam causam illam (ex qua contractus secundus descendit) insertam primo, laudemiumque etiam pro secundo recepit.

Contra est: revenditio non resolvit aut rescindit primum contractum, alias revendens fructus medio tempore perceptos non posset retinere, primusque venditor in revenditione rem suam & propriam redimeret, ergo hic emit rem verè alienam, & revendens vendit rem propriè suam, ergo novæ utrinque oriuntur obligationes, actionesque, ergo sunt distincti contractus, atque adeo etiam laudemia debent esse distincta. Hæc opinio est probabilior contra Andream Kaikenum de vestiturarum pactis *part. 2. c. 4. n. 212.* Unde negatur, quod pactum revenditionis acceptum pro ipso contractu revenditionis sit pars ipsius contractus, sed sumptum pro obligatione retrovendendi; hæc enim omnino inest primæ venditioni.

§. IX. Dissertationis II. Articuli VI.

De alijs rem Emphyteuticam alienandi modis.

423. **D**E Emphyteusis alienatione per venditionem egi *n. 163.* hic videndum an, & quibus alijs modis queat alijs donari, permutari, legari, in dotem dari, hypothecari, locari.

Difficultas est an Domino irrequisito Emphyteuta possit rem Emphyteuticam donare, permutare, legare, & in dotem dare communior affirmat apud Haunold, à *n. 547.* in nitens *cit. L. 3.*

Cod. de jure Emphyteut. pro hujus atque quæstionis, ut loquitur Christophorus Chlingenberger in *Disputatione juridica de jure Emphyteut.* assert. 8. sunt notanda sequentia.

Primò substantiam citatæ legis tertiæ, quæ est fundamentum totum, sitam esse in hisce punctis. Primò pactum si aliquod inicum est, servetur; Si nihil pactæ sunt partes, Emphyteuta potest jus suum in alium transferre sub certis conditionibus.

ditionibus, quarum prima est, ut denuntiet Domino, quod velit fundum vendere, eique offerat prerogativam emendi. Secunda, ut novus Emphyteuta à Domino inducatur in possessionem, & investiat. Tertia pro admissione & subscriptione detur ei laudemium, postremæ duæ interveniunt in omni Emphyteutica alienatione.

Dubitatio superest, an in casu donationis, & reliquis in difficultate propositis necessaria sit eadem denuntiatio, quæ in venditione cum prælatione? Ubi est certum, quod si Emphyteuta velit alteri donare, aut cum fundo alterius mutare, Dominus non sit præferendus ita, ut præ cæteris ipsi in donum offeratur, aut is potiatur prerogativa permutandi. Quare solum quæri potest, an Emphyteuta priùsquam donet, aut permutet &c. debeat intimare Domino sed id intendere, proinde offerre ipsi si velit potestatem emendi, consequenter an Dominus possit rem ad se revocare solvendo æstimationem rei?

Negat citatus Chlingensperger, & quidem non teneri in donatione probat: nam donans fortè intendit, ut suæ remunerationis extet monumentum, donatario autem fortè est gratior fundus, quam hujus pretium; non etiam in permutatione, quia Emphyteuta non assequeretur finem suum, nempe alterius prædium, pro quo vult commutare, nam pretium datum à Domino fortè non sufficeret, sed immodicum alter peteret, si mallet pro pretio fundum Emphyteuticum, aut vendere prorsus nollet, quæ difficultates non sunt in venditione, cum Emphyteuta sit par ratio, sive Dominus, sive alius

det pretium, ergo æquum est, ut Dominus præferatur, ejusque consensus requiratur, econtra in donatione aut permutatione &c. si consensus prærequireretur, facilè sine suo privaretur tam donans quam donatarius, tam permutans, quam permutatarius. Confirmatur finis Dominum certiorandi de donatione, aut permutatione &c. alius non est, quam novi Emphyteuta admissio, ac investitura accepto laudemio, teneturque admittere ac investire, quando transfert Emphyteuta rem in personas habiles, qui finis, ut habeatur, sufficit, si post permutationem, aut donationem requirat Dominum sub pæna caducitatis, ut investiat donatarium, permutatarium, &c. ipseque donatarius &c. sub eadem pæna debet à Domino petere investituram & laudemium solvere Reifstuell. *de locat. n. 182.*

Prætera observat Jason *ad cit. L.* generale principium: indicta lege prohiberi universim Emphyteuta translationem juris sui in alium eo fine, ut inscio ac invito Domino non quisque, & fortè inhabilis Emphyteuta subrogetur. Hic autem finis haberi potest, etsi non prærequiratur consensus Domini ante donationem, aut permutationem, sed post, si enim donatarius aut permutatarius fuerit inidoneus, Dominus non tenetur illum admittere, aliunde forma in dicta L. præscripta, ut pater à *vers. sed ne hac occasione accepta &c.* concernit solum venditionem, idque arguunt voces, *vendere, comparare, pretium accipere, eandem quantitatem prestare &c.* quæ in donationem, vel permutationem non cadunt.

424. *Resp.* Nunc ad difficultatem, ut Emphyteuta donet, aut permutter, non tenetur sub lege caducitatis requirere consensum Domini propter rationes, & confirmationem Jasonique observationem, ut verò contractum consumet, debet consensum requirere, quia in omni alienatione consensus Domini pro actuali investitura sub pœna caducitatis est requirendus *L. cit.* & Jason *n. 69.* Et in hoc permutans, donans aut legans convenit cum venditore, ab hoc autem differt quod donans &c. ad ineundum contractum non debeat perere consensum Domini.

Amplia Responsum ad legatum, in quo communiter nobiscum sentiunt etiam adversantes nostro Responso. Secundò ad dotem. Ratio utriusque est, quod etiam hic finis denuntiationis, & expectationis consensus cesset: finis enim est, ut Dominus habeat prærogativam præmendendi rem Emphyteuticam, qui finis locum non habet in legato & dote, eadem tamen lege res erit data in dotem apud Maritum, quâ fuit apud dotantem; unde si Maritus negligat solvere Canonem, cadet in Commisum. Limita ut

fit necessarius præconsensus Domini, si detur in dotem æstimatam æstimatione faciente venditionem; sic enim Dominus habet potestatem præmendendi, Jason, *num. 108.*

Hinc Emphyteuta creditori sine consensu Domini cedens fundum Emphyteuticum insolutum cadit in Commisum: datio enim in solutum venditio esse dicitur *L. ultim. ff. de rebus autoritate Judicis possidendis.*

Ut Emphyteuta oppignoret, aut hypothecet rem Emphyteuticam, aut elocet ad modicum tempus, non prærequiritur consensus Domini, quia nullum transfertur Dominium utile rei Emphyteuticæ, id est, nulla est rei alienatio, Reiffenstuel *de locato n. 185. & seq.* sentiens oppositum de elocatione longi temporis cum communissima sententia apud *Clarum §. Emphyteutis q. 21.* Verùm huic opinioni contrarium traditum est *num. 421.*

Porsò nomine temporis modici, tempus infra decennium, nomine verò longi temporis intelligitur decennium *L. super longi 12. c. de præscript. longi temporis.*

§. XII. Dissertationis II. Articuli VI.

Resolutio decem questionum de Emphyteusi.

425. **U**T plenior de Emphyteusi, canone & laudemio habeatur notitia non non nulla intermissa in Articulo de jure Emphyteutico, de quo à n. 153, ad 166, disputo, subjicio.

Quæres primò, an quando Emphyteusis hæreditaria, vel ex pacto & providentia (de qua vide n. 153.) Resolvitur propterea, quòd nullibi adsint descendentes, Dominus directus teneatur ultimo Emphyteutæ successori renovare Emphyteusim. *Resp.* Probabiliùs negativè, quia per n. 153, Emphyteusis est contractus stricti juris, proinde legem accipit ex conventionione; sed quæstio supponit, quòd in prima conventionione non fuerit expressa renovatio facienda successorì ultimi possessoris, dum descendentes non relictis contractus Emphyteuticus est dissolutus, Keimer de feudis n. 1797, ex Laym, lib. 3. tract. 4. c. 23. n. 17. contra Bart. cum multis, quorum sententiam æquitati esse consonam fateatur Laym. ut filius Emphyteutæ idoneus non repellatur, alijs plures coloni cogentur mendicare non sine damno Reipublicæ. Econtra renovationis habet inclusus in prima investitura, seu conventionione, unde Dominus directus ex vi contractus renovare debet.

Quando quis debet succedere in feudum, aut Emphyteusim, semper proximior ultimo possessori est vocandus Palao tract. 7. de just. commut. Disp. 5. p. 22. §. 4. n. 1. Idem dic de fidei commissio & majoratu familia L. cum ita §. in fidei commissio ff. de legatis 2. Idcirco filius venditoris in retractu præfertur patruo suo, quia filius est proximior.

426. Quæres secundò an si Dominus & Emphyteuta paciscatur etiam de casibus fortuitis, valeat compactatio? *Resp.* affirmativè ita est definitum L. 1. Cod. de jure Emphyteutico.

Quæres tertio an Dominus directus possit pro libitu expellere Emphyteutam, saltem si refundat prærium, aliàsque expensas E. g. laudemium. *Resp.* Negativè ex certa sententia, quia nemo jure suo citra causam spoliandus est, Emphyteuta autem vi contractus Emphyteutici acquirit jus utile per n. 153. jusque transmittendi ad suos posteros juxta qualitatem contractus.

427. Quæres quartò qui possint dare, & accipere in Emphyteusim? *Resp.* Ad primum posse omnes liberos suarum rerum administratores, quia his fas est inire omnes licitos contractus, talis est Emphyteuticus. Unde cum pupilli, Minoresque non sint liberi admi-

ministratores rerum suarum, nequeunt eas concedere in Emphyteusim, neque eorum Tutores, & ut Curatores absque decreto & autoritate judicijs, *L. 13. c. de pradijs &c. nec minor &c. Raiffenstuell de locato à num. 137.*

Resp. Ad secundum omnes jure non prohibiti contrahere, possunt res alienas in Emphyteusim accipere, hæc enim non est de genere prohibitorum Zoës. *ad ff. de locato n. 59.* Unde pupilli & minores sine consensu Tutorum, aut curatorum non possunt accipere in Emphyteusim, prohibentur enim contrahere sine dicto consensu *L. quamvis 32. ff. de acquirend. & amittend. possess.*

Nec clerici lucri causa, qua sic negotiantur contra *Can. 1. 14. q. 4.* lucri inquam causâ, quia quamvis contractum etiam Emphyteuticum ob suam, suorumque necessitatem licitè, & validè celebrant, *Raiffenstuel n. 141.*

Non etiam Ecclesiarum Rectores, seu Pralati sine debitis juris solennitatibus, sive in perpetuum, sive ad tempus res Ecclesiæ in Emphyteusim concedere, Emphyteusis enim est alienatio Dominij utilis, omnis autem alienatio sine juris solennitatibus est ijs prohibita *Can. Apostolicos 13. 12. q. 2. c. nulli 5. de rebus Eccles. alien. & Extravagant ambrosia eod.*

Posse verò eosdem, si adsit causa legitima, & adhibeatur juris solennitas concedere res Ecclesiæ in Emphyteusim etiam perpetuam, *cit. Extravag. Ambrosia*, ubi permittitur etiam alienatio Dominij directi, seu proprietatis per venditionem. Contra hoc nihil facit *Novell. 7. c. 3.* statuens Emphyteusim Ecclesiasticam concedi non posse nisi ad

solos descendentes usque ad tertiam generationem, aiterque factam nullius esse roboris. Ratio est, quod nulla lex civilis nominatim, ac specificè disponens de Ecclesijs pro rebus Ecclesiasticis, ac personis sit valida, etsi favorabilis sit Ecclesiæ *c. Ecclesiarum 10. de consir.* uti singulariter ad propositum notat *sul. Clar. §. Emphyteusis q. 28. n. 7.* apud *Raiffenstuell, n. 240.*

428. Quæres quintò an fœminæ, & illegitimi succedant in Emphyteusim tam laica, quam Ecclesiastica? *Resp.* Primò de fœminis affirmativè, nisi sint specialiter ac positivè exclusæ; non excluduntur etsi instrumentum dicat: *concedo Emphyteusim pro te, & filijs tuis*, nam nomine filiorum venire etiam filios constat ex jure allegato *n. 153.* (ubi etiam est insinuatum, quod etiam nepos ex filia intelligatur in successione Emphyteutica pro masculis successoribus constituta, etsi non procedat in majoratu) confirmatur ulterius, quod sermo masculinus porrigatur ad utrumque sexum *L. pronuntiatio 195. in princip. ff. de V. S.* Ratio etiam est, quod nomine hæredum comprehendantur etiam fœminæ, ergo Emphyteusis etiam Ecclesiastica erecta pro quibusvis hæredibus transit etiam ad fœminas, ita *Molin. Disput. 474. à vers. quod ad Emphyteusim attinet, &c.* contra plures, nam *Baldus* negat transitum ad fœminas à paritate feudi; cui aliqui consentiant de Emphyteusi Ecclesiastica, concordat *Archi-Diaconus* & communior neutram Emphyteusim transire concessam cum clausula *concedo pro te & filijs tuis.* *Raiffenstuel de locato à n. 244.* At *Molin.* dat disparitatem cur fœminæ regulariter non succedant in seu-

feudis, hæc enim conceduntur pro personali servitio in bello, quod feminis non congruit, Emphyteusis verò datur pro servitio reali.

Adde quod etsi Jul. Clar. §. *Emphyteusis* q. 36. cum alijs excludat à successione in Emphyteusi concessa *pro te & filiis ac nepotibus masculis*, aut sic *pro se & descendantibus masculis* nepotem masculum ex filia ex regula illa: quod exclusâ feminâ à majoratu, aliâve dispositione etiam exclusi censeantur masculi ex illa descendentes, attamen alij cum Alvaro Valasco opinantur contrarium, quia filius filia est verus descendens masculus, & nepos Emphyteutæ primi, nisi mens fuerit, ut Emphyteutica bona conserventur in familia, seu agnatione, tunc enim regula adversariorum allata procedit, siquidem in feminis non conservatur familia capitæ, secùs secluso ejusmodi intento, hoc secundum arbitratu cit. Valasco. At Molina putat ex conjecturis esse judicandum, quodnam ex illis duobus intenderit primus Emphyteuta.

Resp. Secundò illegitimos non succedere in Emphyteusi Ecclesiastica dixi *num. 151. vers. Ecclesiastica emphyteusis*, & quidem etsi legitimi sint Rescripto Principis, oppositum dicendum de legitimis per matrimonium subsequens, Jul. Clar. q. 30. & 31. In laica verò posse illegitimos succedere eo modo, quod in alia bona defuncti tradit Clar. *cit. q. 33. n. 1.* Molin. *Disput. 475.* ex communi, quia nullibi jus eos magis arceri à successione in Emphyteusi, quam in cæteris bonis, quomodo autem succedant in alijs bonis spectat *ad titulum de testam. & ad tit. de successione, ab intestato.*

429. Quæres sextò an Emphyteusis simpliciter concessa sine mentione temporis, aut personarum transeat ad omnes hæredes tam ab intestato, quam ex Testamento succedentes etiam extraneos. De laicali affirmant teste Clar. q. 28. n. 1. quia in dubio, quando oppositum non constat, ex investitura, est facienda interpretatio secundum primigeniam naturam Emphyteusis, hæc est perpetua *per n. 157. in prin.* Unde à fortiori est id verum, quando conceditur cum clausula *pro te, & heredibus tuis*, Clar. n. 6. Molin. *Disput. 469.*

De Ecclesiastica est major difficultas, nam simpliciter concessam transire ad solos descendentes liberos utriusque sexûs, horumque nepotes, secùs ad extraneos, docet prima opinio apud Clarum *ex Novell. 7. c. 3.* negans transitum ultra descendentes, & quidem non ultra tertiam generationem. Hæc opinio negat Ecclesiasticam perpetuari, etsi concessa esset cum clausula *pro te, & tuis heredibus* (nisi addatur *ly omnibus, vel quibuscunque &c.*) eo quòd regulariter ex natura sua ultra non devolvatur; Ita communior cum Alex. Valasco apud Clar. q. 24. n. 6.

His contradicit Clarus q. 28. n. 6. Molin. n. 3. &c. uti & Raiffenstuell n. 238. & seq. dans rationem, quod jus nullibi distinguat in hoc puncto inter laicam, Ecclesiasticam, proinde utraque simpliciter concessa est intelligenda juxta naturam Emphyteusis, de hujus autem natura est perpetuitas ut dictum, unde gratis dicitur regulariter Ecclesiasticam non transire ultra descendentes, cum nullum jus, sive Canonicum, sive civile, de hoc extet. *Novell. 7. in con-*

H h h

tra-

trarium adducta per n. 425. *vers. posse vero &c.* nullum habet robur. E contra pro sententia Clari. Molinæ, &c. stat satis apertè jus *L. veteris* 13. *prin. c. de contrah. & committ. stipulat.* ibi, *generaliter sancimus omnem stipulationem, sive in dando, sive in faciendo, sive mixta ex dando, & faciendo inveniatur & ad heredes, & contra heredes transmitti, sive specialis fiat heredum mentio, sive non.* Ergo hoc ipsum sentiendum de contractu Emphyteutico Ecclesiastico saltem, dum sit cum præfata clausula, de qua allegati Doctores loquuntur, at Raiffenstuell videtur sentire id ipsum etiam seclusè datâ clausulâ, consequenter pariformiter responso dato de Emphyteusi laicali, uti colligitur, ex ejusdem n. 234. *juncto n. 238.* & sequent.

Resp. Me approbare hanc sententiam spectato jure, & natura primigenia Emphyteusis, at si defacto mos, seu consuetudo alicubi aliter ferat, huic oportet se accommodare, & hujus moris paucis memini n. 153.

430. Quæres septimò quibus in rebus possit constitui Emphyteusis? *Resp.* In solis immobilibus, uti patet ex definitione ejus n. 153. & quidem primitus in solis sterilibus, ac desertis concessis, ut industria Emphyteutæ meliorarentur; res autem mobiles regulariter non coluntur, nec meliorantur, & idè non in his, nec in juribus etiam illis, quæ immobilibus æquiparantur, uti sunt perpetui redditus potest constitui, ita Haunold. *tract. 9. n. 472.* Si tamen res mobiles fundo Emphyteutico adhæreant, possunt cum hoc dari in Emphyteusim, nam adhærentes fundo sunt

pars hujus *L. fructus* 44. *ff. de rei vendicat.* Raiffenstuell. *de locat. n. 143.* An in rebus Ecclesiasticis possit constitui, mox apparebit ex quæst. sequente, 431. Quæres octavò an res Ecclesiasticæ possint à suis Prælatiis dari in Emphyteusim, & quid observandum, ut liceat sic alienare, *Resp.* Posse Prælatos in rebus immobilibus. Ecclesiæ aut Monasterij novam etiam perpetuam Emphyteusim constituere servata debita Juris Canonici solemnitate insinuatum est n. 427. *Jul. Clar. §. Emphyteusis q. 6. n. 4. ex extravagant. Ambitiosa allegata cit. n. 427.* In quibus autem consistat juris solemnitas fusè discussimus à n. 261. ad n. 266. Dixi novam Emphyteusim, quia Emphyteuses olim legitime concessæ, si redeant ad Ecclesiam possunt à Prælatiis absque juris solemnitate novis Emphyteutis concedi dummodo eadem, aut similis utilitatis causa adsit, quia similis concessio non æstimatur esse nova alienatio, sed ordinationis veteris executio, *Abb. inc. ut super n. 11. de reb. Eccles. alien. Clar. cit. Pirhing de locat. n. 46.*

Citata *Extravag.* poscit evidentem Ecclesiæ utilitatem & idè ex cit. *Abb. Raiffenstuell n. 263.* negat si fundus incultus pro modico canone concessus in Emphyteusim, postea excultus redeat & frugifer, quod possit pro eodem canone in Emphyteusim concedi sine renovatione solemnitatis juris, tunc enim nec eadem, nec similis utilitatis causa existit.

Si petas quandonam censeatur Emphyteusis vetus? discordant Canonistæ apud Raiffenstuell n. 265. nam cit. *Abb.* est contentus, quod res semel sit in Emphy-

phyteusim concessa. Contra est, quod *Extravag. Ambitiosa &c.* expressè loquitur de re, qua ab antiquo in Emphyteusim dari est solita, sed semel tantum concessa non est dari solita, ita Clar. cum alijs requirentibus, quod res saltem fuerit bis concessa, vel si semel tantum saltem 40. annis duraverit Emphyteusis. Huic opinioni ut probabiliori acquiescit Raiffenstuell notans quod *Extravag. Ambitiosa &c.* sit posterior c. 2. de feudis, ubi plus non requiritur, ut possit sine solennitate res dari in feudum, nisi hoc, quod prius fuerit feudalis, proinde huic Capitulo illa deroget. Acquiesco & ego.

Limitanda est responsio data de Emphyteusi antiqua, si redeat quod possit alteri, dari sine renovatione solennitatis, videlicet eam non subsistere, si bona Emphyteutica resoluta priore Emphyteusi incorporantur mensa Episcopi, vel Prælati, vel Ecclesiæ, aut Monasterij, quia sic induunt naturam, & qualitatem bonorum, quibus incorporantur, sed hæc non possunt sine juris solennitate dari in Emphyteusim per n. 425. Pirhing de locat, n. 49, Azor &c.

Quæ autem bona pertineant ad mensam Ecclesiæ, Capituli, aut Monasterij, & quæ ad mensam Prælati, aut Episcopi Respondet Raiffenstuell n. 267. ad primum spectare redditus destinatos sustentationi Ministrorum Ecclesiæ, Canonicorum Capituli, & Religiosorum Monasterij. Respondet ad secundum illos proventus spectare ad mensam Prælati, aut Episcopi, qui constituti sunt pro alendo Prælato, aut Episcopo. Bona igitur reversa Emphyteutica applicata

ad aliquam ex dictis mensam, nequeunt dari in Emphyteusim,

Hinc bona illa, quorum Dominium directum est penes Ecclesiam, aut Monasterium, utile verò penes extraneum non sunt de mensa Ecclesiæ, aut Prælati, *Gloss. in Clement. 1. §. Ad mensam de Excessib. Prælat. Abb. in c. super n. 9. de reb. Eccles. alien.*

432. Quæres nonò an Pater Emphyteusim possit prælegare uni ex liberis, aut extraneo? Molin. *Disp. 478.* affirmat de hæreditaria, id est, concessa pro se, & quibusvis hæredibus, dummodo id fiat sine præjudicio, seu imminutione legitima, talia enim bona Emphyteutica pari passu procedunt cum alijs bonis proprijs, unde Laym. mox citandus annumerat ea potius liberis, seu allodialibus, quam Emphyteuticis. Negat verò de Emphyteusi ex pacto, seu providentia, etiam cum consensu Domini Directi. Rationem disparitas dat, quod in hæreditaria perinde (se habeant bona illa, ac bona omnino libera, secùs in Emphyteusi ex pacto &c. quia ad hanc liberi ex investitura vocantur. Laym. *Lib. 3. tract. 4. c. 23. n. 16.* assentitur Molin. etiam quoad Emphyteusim familiarem, seu ex pacto & providentia veterem, id est, transeuntem à primo Emphyteuta ad alios, quia in prima vestitura vocati sunt successores, atque adeò jus ad eam acquisiverunt, saltem postquam primus successorum transmittit ad secundum, cui juri nequit præjudicari etiam consensu Domini directi. At si Emphyteusis est nova, videlicet impensis ipsius primi Emphyteutæ comparata aut saltem intuitu ejus acquisita censet cum Clar. *q. 16. n. 1.* contra Molin.

H h h 2

Con-

Conclus. 2. posse cum Domini consensu uni ex liberis prælegare, aut adhuc in vivis de ea pro arbitrio disponere. Ratio est, quod comparando Emphyteusim novam pro se, aut suis filijs non sibi manus ligaverit ad liberè disponendum de ea, quoad vixerit, seu quo minus eam resignet filijs, aut certæ generationi. Eandem sententiam amplexus est Raiffenstuell *de locat. n. 253. & sequentibus duobus.*

433. Pro complemento hujus §. quæri potest decimò, an contractus *libellaticus*, seu *libellarius* seu *libella* ut eum vocat Haunold. *tract. 9. n. 473.* sit distinctus ab Emphyteusi. Observat Lessius *lib. 2. c. 24 n. 6.* quod *libellus* seu *libellus* seu *contractus libellaticus* passim sumatur pro Emphyteusi, aut feudo; proprie tamen sit contractus, vi cujus simili contractu, quo accipit Emphyteuta (idem de Feudatario) tradit tertio pro certa annua pensione sibi retenta inquit Haunold. ponens differentiam ab Emphyteusi, quod dans in Emphyteusim habeat directum Dominium, secùs Emphyteuta dans in subemphyteusim (sic enim Less. vocat *libel-*

lum) item emphyteusis non renovatur sine novo possessore, *libella* verò possessore immutato anno vigesimo nono est renovanda solutâ arbitrio viri boni certâ pecuniâ. Quid Germanicè hic contractus significet, ignoratur teste Casparo Manzio.

Molin. *Disp. 10.* convenit cum citatis DD. circa significatum vocis *libelli* propriè sumptæ, & eum, qui ab Emphyteuta accipit rem eandem pro annua pensione vocat *libellarium*.

An Emphyteuta sine consensu Domini directi possit livellare, seu subemphyteuticare, seu præfatum cum tertio inire? negat cum cõmuniore Molin. *Disput. 471. n. 1.* quia Subemphyteuticatio est translatio Dominij utilis, quod accipit Emphyteuta à directo Domino, in libellarium pro annua pensione, ex qua solvit Domino Directo debitum Canonem, residuum sibi reservat. Unde cum Dominium nequeat stare simul penes duos, in Emphyteuta nihil remanet præter jus exigendi novam pensionem libellario impositam, Molin. citat. *vers. His ita constitutis*

§. XIII. Dissertationis II. Articuli VI.

An usufructus Professi transeat ad Monasterium?

434. **D**E usufructu dissertum est à n. 135. an extinguatur per Professionem, paucis data est resolutio n. 41. & 137.

De Peculio Castrensi, vel quasi Castrensi per Professionem transmitti in Monasterium successionis capax est certum per omnes apud Sanch. *lib. 7. Moral. c. 13. n. 37.*

De adventitio etiam est certum transire quoad proprietatem, attamen quoad usufructum non transire, quamdiu pater vivit, sed remanere penes patrem cum plerisque tuerur Sanchez n. 39. Professio enim etsi tollat patriam potestatem, non tamen extinguit usufructum, sed morte Patris consolidatur cum proprietate Monasterij, usufructus enim semel acquisitus non cessat cessante patriâ potestate *L. fin. cod. ad Tertull. & L. 3. cod. de usufructu*, quare illud cessante causâ cessat effectus, procedit de jure, quæ à causa dependent in fieri, & conservari.

Quomodo autem usufructus non solum patris in adventitia filij bona, sed cujuscunque usufructuarij, si profiteatur in Monasterio capaci transeat ad Monasterium, non caret difficultate, cum sit jus personale, atque aded non transeat

de persona in personam *per cit. n. 315.* Unde non desunt Doctores apud Sanch. *num. 47.* negantes transire in Monasterium, nec eum in proficiente usufructuario Monacho remanere, cum vi Professionis fiat incapax cujusvis proprij temporalis habendi.

Huic opinioni resistunt omnes alij longissimo catalogo relati à Sanch. qui *num. 50.* ex præmissis *num. 5.* tradit transire ad Monasterium non ex voluntate usufructuarij proficentis (eo quod, ut dixi, sit jus personalissimum adhærens ossibus usufructuarij, proinde prior usufructus extinguatur in usufructuario) sed voluntate Domini directi, & proprietarij novus constituatur in Monasterio. Hæc doctrina est indicata *cit. num. 41.*

Verum ex ibi dictis cum Haunold. *Resp.* Quod non sit opus, ut transeat de persona Professi ad Monasterium tanquam ad personam distinctam, quia Monasterium non est persona distincta moraliter à Monacho, sed eadem: aut dic transire ex Autoritate juris disponentis, ut omnia jura Monachi transferantur in Monasterium *Auth. Ingressi e. de sacrosanct. Eccles.* vel dic cum Krim. *de feudis n. 1719.* quod fructus

H h h 3

fit

fit jus personale, id est, quod non transeat de persona una in aliam, sit intelligendum de transitu per cessionem, aut transmissionem in alterum, secus si cum ipsa persona transeat in alium illud jus habentem solum per consequentiam personæ, hoc ipso enim quod leges concedant sine exceptione omnia jura transire cum Professo, eo ipso declarant non esse sic personale, ut cum Professo non maneat, quamdiu ille vivit.

Quando directè relinquatur ususfructus Ecclesiæ, aut Monasterio, tunc omnino durat centum annis, minime autem quando Ecclesia indirectè succedit in jus alterius, ut fit quando usufructuarius proficitur, tunc enim cum contempatione hujus succedit Monasterium, non extenditur ultra vitam proficentis Sanch, n. 48. & 50.

§. XIV. Dissertationis II. Articuli VI.

An Monasterium Professo succedat in fidei commissio cum exclusione substituti.

435. **A**D hanc quæstionem paucis respondi num. 41. latius eam examinat Haunold. de jur. & just. tract. 4. à n. 29. respondetque affirmativè ad quæstionem, & quidem primo in casu substitutionis conditionatæ sub hac conditione: si hæres institutus sine liberis decesserit. Fundamentum hujus præbet Auth. de sanctissimis Episcopis (quæ est Novell. 123.) c. 37. ibi: Sancimus si persona talibus conditionibus subiecta sive masculi, sive fæmine Monasteria ingrediantur, tales conditiones invalidas, & pro non scriptis esse.

Respondet secundò etiam pro non adjecto haberi istam conditionem, si hæres institutus Professus fuerit in Reli-

gione capaci successione: quam sententiam priùs amplexus est Fachin. lib. 4. contr. c. 50. etsi constat de contraria voluntate testatoris quam redigit in hunc Syllogismum: nam hoc testator vult, ut si hæres institutus absque liberis moriatur, succedat substitutus, sed hæres ingrediens Monasterium absque liberis moritur, ergo testator vult, ut in hoc casu succedat substitutus, non autem Monasterium.

Probatur utrumque responsum: contra testatoris dispositionem in favorem Religionis statuit Imperator Justinian. ut Monasterium succedat titulo Professi hæredis instituti cum substitutione sub conditione, si sine liberis decesserit, ergo etiam ob eundem favorem censentur.

cessendus est voluisse Monasterium successione capax succedere, etsi testator exprimat se velle, ut tunc substitutus succedat, & non Monasterium.

Idem tamen Imperator excipit, videlicet ut Monasterium non succedat, si substituaturs captivorum redemptio, aut egenium alimenta: Doctores extendunt ad alias causas pias, ut si substituaturs Ecclesia, Hospitale, idque procedit, etsi causa substituta sit minus pia, quam Monasterium, Sanch. n. 35. amplians n. 36. Pal. citandus etsi causa pia mediate substituaturs ut si immediate substituaturs tertius, & huic causa pia, tunc substitutio tertij non excluditur à Monasterio, ne causa pia in perpetuum sit exclusa. Amplia secundò, etsi cum causa pia simul etiam substituaturs causa profana, substitutione causæ piæ non perit, sed augetur evanescente substitutione profanæ, Palao num. 13. Sanch n. 37. quem consule, Quia inquit Raiffenstuel de testam. n. 627. si privilegiatus concurrat cum privilegiato, tunc privilegijs non attentis observandum est jus commune, atque aded si hæredes profiteanturs sine liberis, hæreditas juxta substitutionem conditionatam devolvitur ad causam piam Arg. c. cum causa de præbend.

P. Sanch. lib. 7. Moral. c. 16. n. 12. approbatus à Raiffenstuel n. 625. Molin. Disput. 190. vers. hæc verò Pirhing. de testam. n. 76. negat substitutum perpetuo excludi à Monasterio in casu relicte hæreditatis, si hæres institutus absque liberis decesserit, solvitque argumenta sententiæ opposita, ac in specie ad allegatam Novell. dicit, non esse mentem Imperatoris, ut ea conditio sit invalida, & inefficax, & quasi non scri-

pta ex sola præsumpta voluntate testatoris, præsumitur enim eam conditionem non oppositurus, si Professi meminisset. Dicit *perpetuo*, quia faterur ibi, negarique non potest, quod durante vitâ Professi Monasterium fruatur.

Huic Responso contradicit dispositio Justiniana, cum hæc non nitatur voluntate præsumptâ testatoris, sed favore speciali contra voluntatem testatoris profecutus est jura Religionis, an Ecclesiæ Imperator. Ratio itaque ob quam Monasterium præfertur extraneo substituto non fundatur in præsumptione sed in favore legis indistinctè loquentis quoad omnes substitutos exceptâ causâ piâ.

436. Resp. Sententiam Haunoldi, Fachin. &c. esse juri conformiorem. Proinde Monasterium in perpetuum excludit substitutum, ita etiam sentit Palao p. 3. tract. 16. Disp. 3. p. 4. n. 4.

Pro solvendis argumentis oppositæ sententiæ innitentis varijs juribus, hæc non Adversari opinioni nostræ, primò non adversatur Canon. fin. de Judais dist. 45. quod nemo invitus cogatur benefacere, nam in nostro casu testator lieberè res suas relinquit hæredi, hic autem per Professionem easdem res, & jura secùm defert ad Monasterium, quam delationem nequit impedire testator per substitutionem ita disponente in favorem Religionis Imperatore.

Non adversatur secundò c. verum de condit. opposit. vi cujus testator potest instituendo hæredem Ecclesiam ad-jicere conditionem, aut modum, quo non observato hæreditas non remaneat penes Ecclesiam: nam casus hic est prorsus nostro dissimilis, ac diversæ rationis.

Non

Non adverstatur tertio quod *lex prima cod. de sacrosanct. Eccles.* permittat testatori pro suo arbitrio de suis rebus disponere omissis enim alijs restrictionibus sufficiat, quod Justinianus in nostro casu restrinxerit facultatem testatoris.

Demum non obstat *lex DEO nobis cod. de Episcop. & Cleric.* permittens Patri, ne ultra legitimam relinquat Professo: Exinde enim non concluditur, quod universaliter possit ita substituere, ut substitutus excluso Monasterio succedat in hæreditatem quoad dictum excessum post allegatam *Novellam, 123.* quæ cum sit posterior codice restringere leges codicis, uti restrinxit in casu nostro.

Dices ergo saltem filius à testatore substitutus excludet Monasterium, uti cum pluribus docet Sanchez à *num. 39. Resp.* Negando illatum cum Haunoldo *n. 36. Pal. n. 9.* & pluribus, quos adducit Sanchez *n. 38.* quia favor Justiniani est Universalis, seu indefinite loquens de omnibus substitutis exceptis causis pijs, ipsùmque jus Canonicum hanc controversiam definivisse colligitur *ex c. in presentia de probat.* ubi Monasterium excludit duos fratres testatoris teste Molin. *Disp. 190. vers. multi quos. &c.* Et hic est unus ex casibus à jure expressis, in quibus Monasterium habetur loco filij ad excludendum substitutum, secus ad excludendos hæredes, quibus legitima debetur. Haunold. *n. 24.*

437. Si testator hæredi substituat extraneum simpliciter, sive nullâ adjectâ conditione, & hæres profiteatur in Ordine capace successionis, an Monasterium in hoc casu substitutum in per-

petuum excludat, vel verò post mortem naturalem Professi debeat fidei commissum substituto extradi. Plures affirmant apud Sanchez *n. 18.* tunc post mortem Professi excludi à Monasterio, At verius excludi negant Sanchez *n. 82. Pal. n. 4. Molin. Disput. 190. num. 33.* Assertionem clare eruens ex decisione Imperatoris *in cit. Novell.* dicens, quod si à principio fuisset facta substitutio simpliciter, ac sine conditionibus, postea adjicerentur conditiones, tunc substitutio esset nulla, ergo supponit validitatem substitutionem factam sine adjectis conditionibus.

In principio hujus numeri statuisimus, quod hæres gravatus ad extraneum transmittere hæreditatem: *si absque liberis decesserit*, extraneus substitutus perpetuo excluditur à Monasterio, si in hoc profiteatur, ergo etiam in casu non adjectæ verbis expressis præfata conditionis, hæc enim conditio semper subintelligitur in fidei commissio Universalis, id est, dum tota hæreditas, aut certa quota substituto est restituenda, taciti enim, & expressi est idem iudicium. *Resp.* Cum Haunold. *num. 34.* Nego consequentiam, ad probationem negatur cum cit. Sanchez, idem operari expressam, & tacitam conditionem, quando tacitam supplet jus favore solius prolis, uti supplet hic, nam si tali hæredi gravato nasceretur proles, substitutus excluderetur. Deinde ut observat Haunold. falsè supponitur ab Adversarijs nempe, quod quando conditio illa exprimitur, favor Justiniani fundetur in præsumpta voluntate testatoris, quod est falsum, sed ex mero favore Religionis sic disposuit, ut conditio expressa pro

pro nulla haberetur. Plures limitationes hujus doctrinae producit Palao à num. 6.

De majoratibus institutis pro conservanda familia cum exclusione Monachi, aut Clerici est recepta sententia Religiosos non succedere (conditio enim eos excludens non eo tendit, ut à Religione retrahat: sed ut splendor familiae non intereat Sanch. 6. 15. n. 6.) sed à die Professionis devolvi ad vocatum idem num. 10. Idem dic quando jurisdictio est annexa in aliquod oppidum, villam, &c. et si Religio sit capax jurisditionis tem-

poralis, quia praesumitur fuisse hae voluntas institutorum, ex opinione probabiliore contra aliquos Sanch. num. 12. At si majoratus caret jurisditione E, g. Ducali, Comitatus, &c. manet majoratus cum suis fructibus penes Monasterium usque ad mortem naturalem Monachi hoc mortuo transit ad proximè vocatum Sanch. num. 16. à die Professionis, quando Religio est succedendi incapax, Idem num. 17. & 18. at n. 19. ut probabiliorem sequitur negantem, dum majoratus est institutus ob conservationem familiae.

§. XV. Dissertationis II. Articuli VI.

An hucusque elucidata ex jure communi habeant locum etiam in Societatis JESU Religiosis?

438. **R**esp. Minimè ob speciale jus, quo Societas utitur. Ex hoc duo sunt certa. Primum est, quod Religiosi Societatis post vota biennialia emissa fidei commissum retineant, & etiam acquirant si à testatore sint substituti. Alterum est, quod Professi Societatis, & formati coadjutores non possint succedere, nec Societas ratione ipsorum. Hoc utrumque ex constitutionibus Societatis liquidatum est à num. 32. ad 36.

Dubium superest an Societatis Religiosus fideicommissi Dominus validè, & licitè valeat fideicommissum in favorem Societatis ante Professionem renun-

tiare ita ut in perpetuum exclusus maneat substitutus. Ratio negandi, quod privilegium concessum à jure communi in Auth. de sanctissimis Episcopis, & in c. in presentia de probat. loquantur de successione Monasterij ob gravati ingressum per Professionem, qualiter non ingreditur Scholasticus Societatis, ergo titulo praecise ingressus non potest excludi substitutus, non etiam titulo renuntiationis, nam jura agunt de successione non ex renuntiatione, sed ex Professione.

Resp. Affirmativè, ita satis verosimile censet Palao p. 3. tract. 16. Disp. 3. p. 4. num. 17. post Sanch. n. 22. Ratio quia

quia jus commune videtur duntaxat spectasse, an gravatus fideicommissio sit ingressus Religionem, si ita, voluit ut secum deferat omnia jura, hæcque transeant ad Monasterium, ergo cum Scholasticus Societatis per vota sua efficiatur verus Religiosus, retineatque fideicommissum velut hujus Dominus, si renunciet Dominium in favorem Societatis, validè transit in Societatem non titulo præcisè renuntiationis, ut bene tangitur in ratione negandi, sed titulo renuntiationis factæ ob ingressum in Societatem: quod iste ingressus non sit Professio, hoc non habetur ex jure communi, sed speciali Societatis, quod ei obesse non debet, ne Societas JESU deterioris conditionis, quam alia Religiones.

An dicta de fideicommissio procedant etiam de majoratu? *Resp.* Secundum jus commune de Novitijs cujusvis Religionis est indubitatum eos retinere jura majoratus, quia nondum sunt Religiosi, & ideo eos non excludit clausula excludens à majoratu Religiosos, nam in odiosis Novitij non comprehenduntur nomine Religiosorum, Sanch. lib. 7. moral. c. 15. n. 2. At de jure speciali Jesuitico in *Congreg. V. generali. Can. 14.* statutum est, ne deinceps ad Societatem admittatur habens majoratum in Hispania sine Licentia Patris Generalis, sitque donis talibus præditus ut post biennialia vota possit admitti ad solennem trium votorum Professionem, & vel sic Professus fiat incapax omnino & tuto succedat sequens vocatus.

§. XVI. Dissertationis II. Articuli VI.

An feudum jus Patronatus, jus nominandi ad Emphyteusim, & jus retractus, transeat ad Monasterium successionis capax? ubi de statuto seculari excludente Religiosos à Successione.

439. **Q**uæres primò quid sit feudum? feudum tripliciter sumitur, nempe vel pro ipso contractu feudali, quo res in feudum datur; vel pro ipso jure, quod resultat in Vasallo, seu feudatario ex dicto contractu, vel pro ipsa re in feudum concessa. Concedens feudum dicitur Dominus directus, seu Feudi Dominus Germanicè *Lechen Herr*: acci-

piens vocatur *Vasallus*, aut *Feudatarius* Germanicè *Lechen Trager*, aut *Lechen Mann*. Feudum ipsum sumptum pro re feudali dicitur Germanicè *Lechen*, aut *Lechen Gut*.

Feudum sumptum pro contractu definit *Clar. §. Feudum q. 4. Quod sit benevola, & perpetua concessio rei immobilis, aut ei equivalentis, quæ iustus Dominium utile ejus proprietate retin-*

retentâ in alterum transfertur sub obligatione fidelitatis, & servitij, sive obsequij personalis. Dicitur primò benevola, quia regulariter gratis conceditur Vasallo, ut hujus fidelitatem Dominus habeat sibi obligatum. Dicitur secundò perpetua, quia communiter extenditur ad omnes masculos descendentes; unde concessum ad tempus non est propriè feudum. Dicitur tertio rei immobilis, ut castrum, prædium, civitas, &c. aut rei immobilis æquivalentis, cujusmodi sunt jura incorporalia, quæ immobilibus accensentur, ut jus piscandi, venandi, lignandi, decimandi, alijsvè annui redditus. Dicitur quartò Dominium utile, hoc duntaxat transit ad Vasallum, proprietas vero remanet penes feudi Dominum. Dicitur quintò sub obligatione fidelitatis, finis enim principalis est, ut feudatarius constanter sit fidelis feudi Domino, nihil contra hunc unquam, sive quoad ejus personam, sive honorum machinetur: fides hæc est de substantia feudi: *Feud. lib. 2. tit. 3. §. sine.* Dicitur sextò servitij, sive obsequij personalis videlicet liciti, ut defensio contra hostes per se, aut per alium, si ex causa justa ipse impediatur. *Feud. lib. 2. tit. 23. in fin.*

440. Quæres secundò an Clerici, & Religiosi sint feudi capaces? *Resp.* Primò Clericos, & Religiosos ex recepta in germania consuetudine succedere in feuda annexa Ecclesiasticæ dignitati est indubitatum, cum plures Episcopi, & Abbates in Germania possideant feuda propria Imperialia, hæcque ad eorum successores transeant,

Quare dispositio opposita de Clericis in sacris constitutis ac Religiosis *lib. 2. feud. tit. 30. & tit. 26. §. si quis.* Ibi: *Qui Clericus efficitur, aut votum Religionis assumit, hoc ipso feudum amittat, non habet locum in Germania, nullibi autem in Novitijs per num. 437.* nec in Clericis minoribus, hi enim possunt redire ad statum sæcularem; non etiam in Religiosis non Professis, nempe in Societatis JESU Scholasticis, hi enim retinent Dominium, possunt secularizari per dimissionem: pariter non in Clericis initiatis sacro Ordine quoad feuda Franca, seu talia in quibus servitia sunt remissa *Krimer de feud. n. 1704. Resp.* Secundò tam Clericos, quam Religiosos profitentes Religionem capacem successionis succedere posse in omnibus feudis Francis, hæreditarijs Germanicè Erb, Lehen vel eigenthumblich Lehen (hæc dicuntur illa, quæ vigore investituræ alicui pro se & quibusvis hæredibus tam extraneis, quam suis concessa sunt) ac scæmineis (hæc Germanicè dicuntur Weiber oder Gunggels Lehen / sùntque illa, quæ concessa sunt ut masculis deficientibus etiam linea scæminea succedat, aut quæ primitus sunt collata scæminis, & idèd patiuntur scæmineam successionem) item in illis, quibus nullum servitium personale, sed reale est annexum E. g. pensio pecuniaria: Imò & in exigentibus obsequium personale non incompatibile cum statu Clericali, & Religioso, aut etiam incompatibile, ita ramen, ut vi investituræ, aut ex speciali indulto Domini possit peragi per substitutum, ita communis *Sanch. lib. 7. morak. c. 15.*

à n. 36. Fachin. lib. 7. contrav. c. 35. Fagn. in d. qua in Ecclesiarum 7. de consuet. Ratio, quod in his omnibus cesset ratio, ob quam arcentur Clerici, & Religiosi à successione in feudis.

Quapropter Monasterium capax successione succedit loco Professi, quamdiu hic naturaliter vivit, post ejus obitum feudum devolvitur ad proximos agnatos, aut in horum defectu ad Dominum, cit. Fagn. n. 60. Pirhing. de feud. n. 25. Feuda enim regulariter tantum ad hæredes sanguinis transeunt, Raiffenstuel de feud. n. 102. nisi, subdit ibidem, sit feudum perfectè hæreditarium, in hoc enim non minus Monasterium, quam alij hæredes potest perpetuo succedere.

441. Quid si Professi oppida, & castra habeant annexam jurisdictionem, talia non transire censet esse probabilius Sanch. n. 12, idque de majoratu attingimus n. 437. in fin. dum asserit esse probabilius, eo ipso oppositam sententiam esse probabiliorē insinuat, quam plures amplexi sunt apud eundem num. 11. eique novissimè subscribit Raiffenstuel de feud. n. 104. cum Barbos. lib. 3. juris Ecclesiastici univers. c. 10. num. 2. Fundamentum hujus est Regula Generalis, ut Monasterium in omnia Professi bona, & jura succedat, Auth. Ingressi cod. de sacrosanct. Eccles. à qua non est recedendum nisi clarius oppositum jus producat, idcirco hi Doctores volunt suam opinionem esse juri conformiorem; Aliunde ejusmodi Monasteria sunt capacia jurisdictionis temporalis, consequenter feudorum, quibus hæc est annexa. Nec refert, quod fortè Officium judicandi Monachis videatur prohibi-

tum, per hoc enim non arcentur ab exercitio jurisdictionis, & Justitiæ per officiales idoneos, idque videmus consuetudine, quæ est optima legum interpretum praticari & quidem etiam in causis criminalibus, quando Dominium habet annexum jus gladij, seu sanguinis, prout habet Collegium labacense Societatis JESU in Dominio suæ foundationis Pletria dicto olim ad PP. Carthusianos spectante.

442. Ex dictis infero primò profitem in Religione capaci successione retinere omnia jura suitatis, & agnationis, eaque transmittere ad Monasterium, sicut transmitteret ad alios hæredes, idcirco Monasterium nomine Profitentis retinet omnes qualitates, & prærogativas filiorum. Sanch. c. 12. n. 5.

Infero secundò Professum retinere suam Nobilitatem contra Joannem Andr. Hostiens. Abb. &c. quia nobilitas est quoddam sanguinis jus, & subinde naturale, unde quod sit mundo mortuus, intelligendum est quoad contemptum, & quoad eas dignitates, quæ Professus nequit administrare ut Ducatum, Comitatum, &c. unde ejusmodi Nobiles dignitates sæculares Professum amittere ex c. scripsit 27. q. 2. & c. presens 20. q. 2. fatemur uti etjam nobilitatem competentem ex publico officio, seu hujus administratione, secus non dependentem ab administratione ut Doctoratus ex gradu, &c. & à fortiori retinet nobilitatem suæ familiæ, nam quoad naturalia jura non censetur mortuus, ita Sanch. n. 13. refertque decisum à Rota, ampliaturque ad Professum in Ordine Minorum, quoad hoc enim non est mortuus, sed quoad successiones.

Infe-

Infero tertio Professum talem cum suis bonis, quibus est annexum jus Patronatus, transferre id in Monasterium. Item jus nominandi ad Emphyteusim, hoc enim jus est pretio aestimabili, Haunold, tract. 4. n. 28. negans transire jus retractus, finis enim privilegij concessum proximiori consanguineo rem alienatam extra familiam revocandi per soluto pretio est, ut res retineantur in familia, Monasterium non est in familia

Illatio hæc tertia quoad omnes tres partes traditur etiam à Sanch. c. 14. & quidem quoad jus patronatus n. 6. ita ut extinguatur cum morte Professi, quando est hujus personæ annexum. Postea à n. 7. ait quoties jus Patronatus transit ad Monasterium, nequit validè secluso privilegio, aut consuetudine Abbas sine consensu conventus validè præsentare ex C. novit, &c. c. quando & c. ea noscitur de his que sunt à Pralato. De jure nominandi ad Emphyteusim expressit n. 17. de jure verò retractus n. 27.

Infero quartò cum jus succedendi sit mere humanum, potest ei derogari contrariâ consuetudine quadragenariâ (minor tempore non præscribitur contra Ecclesiam) talis consuetudo viget in Gallia, & in pluribus alijs Provincijs excluduntur, Monachi à successione teste Wadingo de contract. Disput. 4. dub. 5. §. 4. n. 6. proinde profertentis Religionem bona migrant ad vicinioces propinquos Sanch. n. 14.

443. Quæres tertio: an valeat statutum sæculare, quo Religiosi excluduntur à successione Parentum. Ratio affirmandi: si consuetudo potest eos excludere validè, potest etiam statutum,

sed consuetudo potest ut proximè Concessum, ergo etiam statutum. Confirmatur, quia quod lege civili est inductum etiam ex causa justa potest cassari, jus autem successionis quoad Religiosos in parentum bona est inductum Lege civili, L. fin. c. de Episcop. & Cleric. Ob hæc affirmant plures apud Sanch. c. 12. n. 16. alij distinguunt affirmantes, quando statutum afficit illos ante ingressum, ut si sub hac forma sit conceptum, ingrediens Religionem non succedat, quia cadit supra illos ut adhuc sæculares, negantes verò, si cadat supra jam factos Religiosos, nempe sub ista, aut simili forma Religionem ingressi, non succedant: ita Bartol. Bald. Paulus, &c.

Resp. negativè cum Sanch. n. 18. quia sub quacunque forma concipitur statutum & reddat incapaces, debet in eos dirigi, vel ut nondum Professos, aut ut jam Professos, sed utroque modo est irritum, ergo statutum sub quacunque forma concipitur, est irritum. Major est ex terminis minor probatur: si dirigatur in eos ut nondum Professos, dirigitur in eos ut adhuc capaces successionis, sed directum in eos ut adhuc capaces successionis, est irritum: etiam esse irritum directum in eosdem ut jam Professos, est Manifestum, quod Professi sint exempti à jurisdictione potestatis statuentis, atqui statutum directum in exemptos à jurisdictione statuentis est irritum. Nihil ergo probat, quod statutum formetur tempore, quo nondum existit Professio, quia sufficit ad nullitatem illud dirigi in tempus Professionis; cum ex jure constet idem esse aliquid fieri tempore inhabili, & ejus effectum conferri in tempus habile L. quod sponsa c. de donat

donat. ante nupt. Non obest illud argumentum Ferdinand. Vasq. Monasteria esse satis opulenta, proinde non expedire ipsis amplius ditari: Nam detur hoc, ad non rectè sequitur Principem laicum posse impedire, nam ad eum non spectat correctio Ecclesiasticorum Wading. cit.

444. Ad rationem affirmandi *Resp.* negando Majorem, ut enim statutum valeat, debet esse rationale tempore, quo, & pro quo fertur, at ut consuetudo sit rationalis, necesse non est, ut Principium ejus sit rationale, aliàs nulla consuetudo præscribet contra legem, quia ejus principium, seu actus primi, à quibus incipit consuetudo, sunt irrationabiles utpote oppositi legi nondum abrogata. Deinde etsi statutum tale sit nullum directè gravans Clerum progressu tamen temporis ex tacito consensu, & quasi acceptione Cleri, & Papæ potest transire in consuetudinem validam invalidantem Successionem Religiosorum Covar. apud Wading. cit. credentem hoc modo multas leges in Codice Justiniani ex consuetudine Ecclesiæ obligare. Addit in antiquis statutis præsumi posse intervenisse auctoritatem Ecclesiæ, etsi Clarè non constet nobis.

Ad confirmationem *Resp.* majorem esse veram respectu subditorum, secus respectu personarum exemptarum à jurisdictione Imperatorum, personarum Ecclesiasticarum, & Religiosarum sunt extra jurisdictionem Imperatorum, ergo postquam Ecclesia, nempe Pontifices acceperunt legem civilem disponentem ut Religiosi omnia sua jura, & bona secum deferant, & transferant in Monasterium,

nequeunt revocare, est enim ab omni veritate, & Christiana pietate alienum inquit cit. Sanchez quod Imperatores concessa Ecclesijs, & Ecclesiasticis privilegia, & ab illis accepta eadem possent auferri sine consensu Pontificis cum sit impium, ac injustum tollere non subditis jura sua.

Dices valet statutum in successione præferens masculos fœminis, etsi ex his fiant postea, aut antea fuerint aliquæ Moniales. Item si secundum omnes valet statutum generale minuens filiorum legitimis, tale afficit etiam Clericos, & Religiosos. Item institutio majoratum, sit ex filiorum legitimis relinquendo duntaxat alienata sufficientia cæteris natu minoribus, hoc statutum afficit etiam Clericos, & Religiosos etiam statutum excludens Clericos & Religiosos à successione est invalidum. *Resp.* Ad omnia tria negando consequentiam scum Sanch. n. 19. disparitas est, quod in casibus antecedentis statutum sæculare sit generale nulla facta mentione status Clericalis, aut Regularis, cumque sit in bonum commune omnes æqualiter obligat, proinde Ecclesiasticos qua tales solum indirectè, qualiter licitè posse impediri successionem per statuta generalia docet ex communi cit. Wadingus n. 7. Contra statutum excludens Religiosos, & Ecclesiasticos directè afficiat istos, quos afficere non potest, ut argumentum nostrum efficaciter demonstrat.

Si petas an si Monasterium vendat rem huic incorporatam per Professionem Monachi, an hujus proximiores consanguinei habeant jus eam revocandi ab Emptore. *Resp.* Negativè, quia per Professionem desijt esse res Monachi, consequen-

sequenter etiam exijt ex familia, Sanch. num. 28. ex Anton. Gomez. referente, quod licitè agi à tribus sententijs fuerit sic decisum.

Rursus si petas an Scholasticus Societatis, aut Novitius cujusvis Religionis, cum sit Dominij capax, habeat jus revocandi, Resp. Sanch. num. 29.

¶ 30. affirmativè de Novitio, quia cum nondum sit Religiosus potest sibi acquirere negativè verò de Scholastico, quia nequit sibi acquirere ad retinendum, sed hoc ipso non habet jus retrahendi defectu finis, quem leges respiciunt concedentes facultatem retrahendi.

§. XVII. Dissertationis II. Articuli VI.

An Emphyteusis ad Monasterium successionis capax devolvatur.

445. **A**D hanc quæstionem responsum est affirmativè num. 49. cum Sanch. lib. 7. Mor. c. 15. Haunold. tract. 4. n. 25. ex hac ratione, quod reliqua bona Professi transeant, nec ullibi excipiantur bona Emphyteutica, gravetur tamen Monasterium, ut si ita velit Dominus Directus teneatur Monasterium alienare transferendo in personam non magis privilegiatam, aut potentiorē, aliàs nunquam Emphyteusis revertetur ad directum Dominium, cum Monasterium sit immortale, nec laudemium persolveretur, cum nulla fieret unquam mutatio; si autem alienatio fieret in magis privilegiatam, aut potentiorē, deterioraretur conditio directi Dominij, facillè enim contingeret denegari canonem, &c.

Verùm cum Emphyteusis sit multiplex per n. 153. videlicet laicalis, & Ecclesiastica, hæreditaria, & non hæreditaria.

Dubitatur primò an Sententia affirmans subsistat de quavis Emphyteusi, quando nullum est adjectum pactum ne in Ecclesiam, aut in potentiorē personam transeat.

Sanch. d. n. 53. quadruplicem refert in casu, nullum pactum est annexum. Prima est Navar. Commentar 2. n. 55. fin. de regular. Concedentis transitum Emphyteusis secularis Cujusvis, secùs Ecclesiasticæ. Secunda Abb. inc. in presentia n. 70. de probat. affirmantis de utraque revocabiliter, id est, quod penes directum Dominum sit optio, ut consentiat translationis vel ut cogat Monasterium ad Emphyteusis alienationem in personam non magis privilegiatam. Jul. Clar. §. Emphyteusis q. 33. docet aut neutrum transire, aut si transit, transire cum onere transferendi in personam privatam. Tertia Innoc. Cit. c. in presentia n. 5. & aliorum admittentium transitum utriusque
citra

citra facultatem revocandi. Quarta Sanch. cum Bald. Decio. Azor. p. 1. *Moral. lib. 12. c. 8. q. 4.* opinantis sacularem absolute, seu irrevocabiliter ad Monasterium, Ecclesiasticam vero revocabiliter, hoc est, est Ecclesie liberum, aut ad se illam revocare, aut transitum permittere, dat disparitatem, quod Ecclesie sit indulta revocandi potestas intra biennium, *Auth. de alien. & Emphyt. e* contra nullibi jus hanc facultatem revocandi concedat in Emphyteusi saculari; fit quidem sic deterior conditio directi Domini, sed sibi imputet, quod non deduxerit in pactum. Monet *num. 59.* suam sententiam procedere de Emphyteusi hereditaria potente transire, de non hereditaria negat transire, nisi solos fructus ad vitam Professi, sed succedere in investitura ad eam vocatos.

446. *Resp.* Primò transire tam Ecclesiasticam quam sacularem hereditariam, ita Doctores tertie, & quartae sententiae contra Navar. Probatum Reliqua bona transeunt, ergo etiam Emphyteutica, quia nullibi excipiuntur; gravatur tamen Monasterium alienare per *num. 41.* Hac alienatio non est prohibita, utpote non libera, sed necessaria. Vide Haunold, *tract. 4. n. 25.*

Resp. Secundò utramque non transire revocabiliter contra Authores secundae sententiae, sed duntaxat Ecclesiasticam, sacularem vero irrevocabiliter, ita Sanch. *num. 56.* ob fundamentum ab eo proximè relatam.

Dices primò cum Palao *pag. 3. tract. 16. Disp. 3. p. 4. §. 3. n. 8. & p. 1. tract. 4. de fide Disput. 5. p. 8. num. 9.* Negante Ecclesie istud revocationis privilegium excepta Emphyteusi concessa

ab Ecclesia Constantinopolitana, de qua sola loquitur allegata *Auth. §. 1. de alienat. & Emphyt. Resp.* Cum Jul. Clar. §. *Emphyteusis q. 29.* & Bald. in *Auth. nisi rogati n. 13. vers. sed quare, &c.* quidquid in Ecclesie alicujus favorem est statutum, intelligitur esse jus generale, nisi contrarium reperiatur expressum, *Auth. de non alienand. §. hac ergo.* Sed de alijs Ecclesijs non reperitur clarè expressum contrarium.

Dices secundò nisi Emphyteusis cum Professo revocabiliter transeat ad Monasterium, conditio Domini deterioratur, frustratur enim laudemio, cum non transeat de persona in personam, seu non fiat mutatio Emphyteutae; deinde deficit spes aliquando consolidandi Dominium utile cum proprietate, seu ut utilitas redeat ad Dominium directum. *Resp.* Laudemium de jure non est debitum post datam semel Emphyteutae investituram, nisi Emphyteusis transeat de persona in personam, qualis transitus non est in nostro casu, siquidem Monasterium est eadem persona cum Professo per *num. 41. & 434.* igitur titulo laudemij non deterioratur; titulo amissa spe reuniendae Dominium utile cum Dominio proprietatis, fit quidem conditio deterior, verum sibi imputet, quod non deduxerit in pactum, ita cit. Sanch.

Resp. tertio ad dubitationem primam. Emphyteusim non hereditariam (quae etiam ex pacto, & providentia dicitur per *num. 153.* antiquam seu talem, quae à primo possessore Emphyteuta jam transijt ad alios, non transire ad Monasterium cum Professo, nisi quoad fructus, & commoditatem, quam

diu Religiosus vixerit, eo mortuo succedunt illi, qui sunt in investitura vocati ita Sanch. n. 59. Molin. tom. 2. de just. Disput. 482. vers. quando Religiosus. Unde etiam cum Domini consensu nequit à Monasterio alienari, quia hoc cederet in præjudicium cæterorum, qui in prima investitura sunt vocati, Raiffenstuel n. 255. & 258.

447. Dubitatur secundò, si Emphyteusis, sive secularis sive Ecclesiastica ante ingressum sit concessa pro se, & suis hæredibus, an transiret in Monasterium perpetuò, & irrevocabiliter. Affirmat Sanch. c. 15. n. 62. quem sequitur Krimer de Feudis n. 1777. quia potuit Dominus Emphyteusis cogitare possessorem Emphyteusis, nempe Emphyteutam posse Monasterium habere hæredem, ampliat Krimer ad Emphyteusim à Professo acquisitam per hæreditatem post Professionem.

In oppositam opinionem inclinat Palao cit. Disput. 3. p. 4. n. 10. quod verba testatoris debeant sumi in propria significatione. Monasterium nomine Religiosi succedens non est propriè hæres, seu jure hæreditario non succedit, ut fert communis approbata etiam à Sanch. c. 12. n. 33. ergo nomine hæredis non venit Monasterium quod adhuc vetius est contra Berojum de Emphyteusi constituta pro se & filijs suis, cum Monasterium extra casus in jure expressos non veniat nomine filij fatente itidem Sanch. c. 15. n. 63. ex communi.

Resp. Fateor hoc argumentum videri efficax, nihilominus dico ex Doctrina Krimer n. 1790 Monasterium omnino non esse propriè hæredem Professi ob identitatem personæ, nec esse loco

Filij, si sensus sit, quod Monasterium habeatur tanquam filius personæ in id translata per Professionem, eique succedat ut ejus filius, aliàs Monasterium esset in potestate Professi sui, esse tamen hoc sensu loco Filij, quod Monasterium titulo sui Professi stet loco Filij respectu ejus, respectu cujus ille Professus habetur filius. Ratio quia Professus omnia jura sua secum defert, inter quæ etiam est, quod sit filius, ergo Monasterium etiam stare potest loco Filij ratione sui Professi, proinde in casu dubitationis isto titulo capit Emphyteusim in perpetuum, nisi ex aliqua causa fiat caduca.

448. Dubitatur tertio, quamdiu duret apud Monasterium Emphyteusis, quando ab Ecclesia non revocatur, dum revocari poterat per n. 446. vers. Resp. 2. ad hoc dubium dico cum Sanch. num. 58. cum Baldo, Decio, Felin. durare ad vitam Professi, ab eo transit ad alios vocatos, si nullus restat ex vocatis, redit ad Dominium directum. Non ergo durat centum annis penes Monasterium contra Tapia ad Auth. Ingressi arguentem à paritate usufructus, qui Ecclesiæ legatus durat centum annis L. in usufructu ff. de usufructu. Verum nec usufructus nisi de novo constituatur pro Monasterio, durat annis centum, sed ad vitam Professi, ut enim valeat centenaria duratio, requiritur, ut usufructus, aut Emphyteusis directè relinquatur Monasterio per Legatum aut donationem, &c. aut Emphyteusis nova constituatur pro Monasterio, uti n. 41. est insinuatum, & de hoc casu lex proximè allegata loquitur, secus dum Monasterium indirectè succedit, uti fit, dum nomine Professi possidet per n. 434.

K k k

449. Du-

449. Dubitatur quartò an si adjecta sit conditio Emphytevis, ne transeat ad Ecclesiam vel Monasterium, vel Potentiorum Personam, conditio hæc excludat Monasterium. Affirmant Palao cit. p. 4. n. 8. Haunold. tract. 4. n. 27. Et alij probantes id ex fine, opponentis hanc conditionem, qui est, ne Dominus directus, ob Ecclesiæ, aut Monasterij privilegia, aut potentiam privetur obsequio debito, aut laudemium non consequatur, quæ ratio invertit distinctionem Sanch. n. 65. & aliorum interpretantium præfatam conditionem de translatione directa & libera in perpetuum proveniente ex voluntate possidentis, secùs de necessaria, seu quæ sit ex juris dispositione in consequentiam translationis personæ pro hujus vita, & idè indirectè solùm transfertur in Monasterium.

Resp. Talem conditionem non impedire Monasterium à successione cit. Sanch. Krimer de Feud. n. 1778. Ratio Adversariorum est soluta n. 446. versu

dices secundo. Ratio autem est quod jure illo Monasterium possideat, quo Professus possideret in sæculo, sed ille toto vitæ tempore possideret non obstante pacto, ne transeat ad Ecclesiam, aut Monasterium, ergo eodem jure possidet Monasterium.

Dubitatur quintò an dicta in decursu hujus §. etiam subsistant in Religiosis Societatis? *Resp.* Societatem ratione suorum Religiosorum non procedere secundum jus commune uti aliæ Religiones circa successiones, sed juxta suum speciale jus per n. 438. ubi disputatum est de fidei commisso: ibi dicta hic etiam applicanda sunt, est enim par ratio, cum Religiosi Societatis non Professi, nec formati coadjutores, sint æque capaces Emphytevis, sicut fideicommissi, proinde omnia bona, quorum capacia sunt Monasteria ratione sui Professi retineant, & acquirere possunt Religiosi Societatis non graduati, Sanchez num. 61.

§. XVIII. Articuli VI. Dissertationis II.

An Monasterium teneatur ad laudemium, dum ad id à Professo
transit Emphyteosis, & an laudemia à prædecessoribus insoluta
obligetur compensare.

450. **R**esolutio partis primæ §. patebit ex generali doctrina ad quæstionem, quibus in casibus sit præstandum Domino directo laudemium, fundamentum hujus est breviter insinuatam n. 157. vers. Resp. 3.

Porro fundamentum hujus est Lex 3. cod. de jure Emphyt. ita statuens: *Ne avaritia tanti Domini magnam molem pecuniarum propter hoc efflagitent, non amplius eū liceat pro subscriptione sua, vel depositione (per hanc glossa ibi intelligit quamcūque scripturam) nisi quinquagesimam partem pretij (quando venditur ait glossa) vel estimationis loci (nempe ut glossa exponit, quando alio titulo transfertur, & hoc dicitur hodie pro renovatione dari) qui ad aliam personam transfertur accipere.* Scilicet addit glossa à novo Emphyteuta.

Ex hac constitutione habetur, quod sit solvendum laudemium, quando locus seu fundus transfertur de persona una ad aliam venditione (idem dic si donatione aut permutatione Less. lib. 2. c. 24. n. 57.) porro titulus solutionis laudemij fundatur investitura novi Em-

phyteutæ, seu pro possessione, quam à Domino accipit in compensationem laboris pro scriptura hujusque subscriptione. Ex hoc.

Infertur primò ut præstetur laudemium non sufficere mutationem solius rei, sed necessaria est mutatio Emphyteutæ, & idè cum in prima Emphyteutis concessione nulla sit mutatio Emphyteutæ, nullum deberur laudemium ita D. Christophorus Chlingensperger Professor. Ingolstad. in Disp. Juridica de jure Emphyt. Assert. 95. n. 2.

Infertur secundò non debet præstare laudemium hæres necessarius titulo hæreditatis rem Emphyteuticam accipiens quando plures hæredes necessarii inter se dividunt illam, aut filix titulo dotali datur, ita cit. Less. Ratio quod in alienatione necessaria non debeatur laudemium de jure communi, uti communis est opinio DD. utriusque juris apud Krimer de Feud. n. 1765. sed involuntaria, in casibus autem memoratis est alienatio necessaria, id est, ad quam lex civilis adigit, hæc autem cogit, ut hæredibus necessarijs detur hæreditas, data si nolint in communitate permanere, dividant, filix dorentur. Confir-

Kkk 2

ma

matur hæredes necessarij possunt auctoritate propriâ adire hæreditatem, ergo non egent labore Domini, ut immitrat in possessionem.

Infertur tertio non deberi laudemium, quando fundus Emphyteuticus redit ad venditorem resoluta contractu ex pacto redimendo, quia iste reditus est inclusus in ipsa tali venditione, consequenter est necessarius, Less. cit. Verum opposita opinio est probabilior per num. 157.

Infertur quarto non solvi quando emptio, & venditio propter immodicam læsionem annullatur auctoritate legis, L. 2. cod. de rescindenda vendit. Quia annullatio fit ex quadam necessitate, contractusque ejusmodi quasi tacite imbibit dictam annullationem velut conditionem, ut perinde sint omnia, ac si nihil esset alienatum, L. videamus 38. §. 3. ff. de usur. cit. Chlingensperger Assert. 97.

Infero quinto quoties qui succedit in Emphyteusi est comprehensus in prima investitura, non tenetur ad laudemium, quia non est novus Emphyteuta streinius p. 2. in summa juris can. tit. 10. §. 2. n. 4. Ex his.

451. Resp. Ad partem primam quaestiois in §. propositæ Monasterium non obligari ad laudemium durante vitâ naturali Professi, sive hic eam jam habuerit ante Professionem, sive post hanc ex paterna hæreditate sit devoluta Emphyteusis. Hoc debent omnes asserere, qui sectatores sunt illationis primæ, secundæ & quintæ. Probatum nullus hæres necessarius solvit laudemium, nec Emphyteuta, nisi sit novus, nec in alienatione necessaria, sed dum Mona-

sterium recipit Emphyteusim sui Professi, Monasterium est hæres necessarius, nempe hoc sensu, quod jure suitatis capiat Emphyteusim, siquidem jura suitatis Professus non amittit, sed ex privilegio juris etsi sit emancipatus, succedit Patri tanquam hæres suus per n. 40. in fin. ergo sicut Religiosus si non fuisset, Professus laudemium non solvisset, ita Monasterium solvere non debet: quod cum non sit persona moraliter distincta à Professo, fit, ut Monasterium non sit novus Emphyteuta. Demum si aliqua mutatio vel alienatio foret, ea esset necessaria, cum jus utrumque Professum ad eam adigat.

452. Objicies primò jus styriæ à Ferdinando II. concessum 1624. die 9. Augusti, ut per totam styriam in omni venditione vel mutatione (in Verkauf/ oder Veränderung) pro laudemio decimus nummus exigi valeat, sed dum transit Emphyteusis à Professo ad Monasterium fit vera mutatio, hæc enim sita est in translatione rei Emphyteuticæ in Monasterium per Professionem.

Responsioni præmitto: quæ fuerit occasio Decreti Ferdinandæi generaliter concessi. Fuerat Cæsari exhibitum, quòd plures Emphyteutæ in vineis ob plura jis imposita onera ex vineis faciant novalia, aut vicissim, quin Emphyteutæ in venditione novalium, & novarum vinearum ab Emphyteutis præstetur laudemium, hinc Ferdinandus II. decrevit, ut deinceps novus Emphyteuta in omni venditione, vel mutatione solvat laudemium Dominis Directis: Verum cum hi nimium ampliarent vocem mutatio, seu Veränderung/ fuit quærela deposita apud Cæsares Ferdinand-

mandum III. & Leopoldum I. rogatique sunt, ut declararent, quis sit sensus vocis *mutatio*, seu *Veränderung* præsertim respectu *Erbschall* / & successionis hæreditariæ. Huic quærelæ obviavit uterque Imperator declarando *lymutatio* vi generalis Rescripti Ferdinandi II, quod non habeat locum primo quando Pater, aut Mater unum filium aut filiam, aut nepotem relinquit: nec secundò, quando sunt relicti plures liberi, aut nepotes, quamdiu manent in communione, seu indivisim excolunt vineam Emphytevticam: nec tertio dum recedunt à communione per divisionem, sed si post divisionem vinea, vel ad unum ex illis, vel ad extraneum venditione devolyeretur, tunc enim, & non priùs censeretur vera mutatio, proinde tunc deberi laudemium, uti & si vinea transeat in Novale, dum alienatur, aut ex non vinea fit novale. Unde cum circa hanc terræ Emphytevticæ mutationem E.g. vineæ in non vineam fuerint exortæ lites circa laudemium, ut has Cæsar tolleret, declaravit tunc laudemium deberi. Quapropter cum Rescripti interpretatio sit eruenda ex materia subjecta, hæcque fuerit vinea verus mutata in Novale, aut ècontra *lymutatio* seu *Veränderung* / sumitur materialiter, seu pro materia supra quam cadebat mutatio, cui prius fuit annexum onus laudemij: Circa autem ipsam mutationem, de qua loquimur *n. 150.* & sequentibus nihil est immutatum, proinde manet ejus usus secundum jus commune. Ex his.

Resp. Primò negando majorem, si loquitur sine exceptione, vera est ad summum, quando est mutatio libera, secùs dum est necessaria per *n. 150. vers. Inferitur secundo.*

Resp. Secundò transmissâ majore. Distinguo minorem fit vera mutatio translativa juris Emphytevtici de persona priorè ad aliam nego, est mutatio præcisè consistens in translatione juris Emphytevtici cum ipsa persona concedo: hæc autem non est vera mutatio in sensu juris communis, cum Professio non æquivalet morti naturali in Ordine Capaci successionis, Monasterium enim repræsentat personam Professi, ècontra cum Monasterium successionis incapax nequeat repræsentare Professum, idcirco Professio hujus æquivalet morti naturali Sanch. *lib. 7. Mor. c. 3. n. 69.*

Objicies secundò si maritus donet uxori rem Emphytevticam, est laudemium solvendum, ergo etiam in nostro casu saltem, dum post Professionem Emphytevtis pervenit ad Monasterium. Tertio in rescripto non fictio juris, sed pura veritas debet inspici, atqui filius proficendo amittit filiationem naturalem, consequenter etiam jura. *Resp.* Ad secundum negando consequentiam, disparitas est ex pluribus capitibus. Prima uxor cum marito non est eadem juridicè persona cum Marito secùs Professus cum Monasterio. Secunda translatio vineæ in uxorem est voluntaria, necessaria verò Emphytevtis in Monasterium. Tertia Monasterium titulo sui Professi stat ut hæres suus, ut notat Krimer. *de Feud. num. 1786.*

Resp. Ad tertium transeat major, universaliter enim non subsistit, aut nego minorem ex dictis *n. 442.* ubi probatum est retinere omnes prærogativas, manerèque Filium naturalem æquè, ac ante

ante Professionem, vorum enim solenne paupertatis non inducit ullam ex natura rei incapacitatem, sed jus positivum Pontificium, ubi definit Gregor. 13. in bulla *Ascendente*, uti demonstravi num. 32.

Objicies quartò in casu, quo Religiosus legaret vineam Monasterio, hoc teneretur ad laudemium post naturalem ejus obitum, ergo etiam quando ejusdem Professione transit ad Monasterium. *Resp.* Esse discrimen, quod in casu legati transeat facto hominis ad Monasterium, non ex juris dispositione, neque Monasterium caperet vineam ut *haeres suus*, è contra ut per Professionem fiat Monasterij, jus disposuit, & hoc est *haeres suus*. An & quo sensu Monasterium sit loco filij, vide n. 447. *vers. Resp. fateor.*

453. Restat ut enoderetur altera quæstio in §. proposita, an Monasterium titulo rei Emphyteuticæ debeat satisfacere pro restantijs Domino Directo, cui prædecessores non solverant laudemia.

Resp. Cum distinctione affirmando in Emphyteusi hæreditaria, secùs in non hæreditaria ex pacto, & providentia (vid. de n. 153.) ita Raiffenstuell *de locat.* n. 256. & seq. Haunold. *tract. 9. n. 574.* quia Creditores solvendi sunt ex bonis hæreditarijs, non ex bonis alio titulo, quam hæreditatis competentibus, nempe si Emphyteusis vi primæ investituræ devolvitur ad successores, tunc enim Emphyteuta nihil potest de Emphyteusi disponere, non enim est pars hæreditatis. Eandem Sententiam prius tradidit Jul. Clar. §. *Emphyteusis q. 43.*

Hinc colligo quod in casu, quo Religiosus Societatis positus in votis simplicibus legaret Emphyteuticum bonum hæreditarium Societati E. g. Collegio, hoc obligaretur ad laudemium, nam est propriè, verèque mutatio non necessaria, sed libera, cum non teneretur quidquam relinquere Societati, neque faciat unam personam cum Societate.

§. VI. Dissertationis III. Articuli I.

Resolvuntur sex quæstia de quibusdam rebus, an sint impræscripibiles.

454. **A**n Justinianum Imperatorem solæ res corporeæ poterant præscribi, secùs res incorporales, quod hæc per se naturaliter possideri non possent, nec traditionem recipere, Zöel. *ff. de usucapion n. 13.* at cum post constitutionis

Justinianæ etiam incorporalia possint quasi possideri, fit etiam hæc præscribi posse *L. 2. & penult. Cod. de servitut. & L. fin. cod. de præscript longi temporis.* Omnes igitur res defacto, sive corporeæ, sive incorporeæ sunt præscripibiles exceptis, quas jus vetat præscribi

bi. Quales autem prohibeantur præscribi, recensui quasdam à n. 178. atque inter eas numeravi immunitatem à tributis ordinariis contra Principem. Verum punctum hoc fusiores poscit tractationem, ac distinctionem inter jura, & res competentes Principi Supremo.

Ex rebus igitur spectantibus ad Principem aliæ sunt intrinsecæ dignitati Principis, aliæ non intrinsecæ, at tamen illi reservatæ Zöel, *de usucapionib.* n. 22. Intrinsecæ sunt, quæ sunt propriæ Principis ut Principis, proinde manantes velut proprietates ex essentia statûs, & sunt ab inferioribus debitæ supremæ ejus Jurisdictioni in recognitionem subjectionis, ut obedientia, appellatio à tribunalibus inferioribus ad ejus tribunal, tributa, seu census, &c. ejusmodi res sunt inseparabiles à dignitate sine corruptione, seu imminutione dignitatis.

Non intrinsecæ, Principi tamen reservatæ, ut indictio collectarum, jus armorum, militum lectio, jus fœderum, monetæ cudendæ, officiorum distributio, legitimatio illegitimorum, aliaque Regalia, quæ recenset *cap. super S. Præterea de V. S. & lib. 2. Feudor.* tit. 56. qui est de Regalijs,

Aliæ sunt nec intrinsecæ, nec reservatæ, quia de jure communi possunt possideri etiam à privatis, sunt tamen competentes Coronæ, Zöel, n. 23. ut Castra, Urbes, Prædia, Arces, Sylvæ, Vivaria, &c. seu spectant ad Patrimonium Principis, hujusque sustentationem & recognitionem August. Michel *tom. 2. Theolog. Canonico-Moral. tract. 1. §. 4. p. 4. n. 11.* Aliæ debentur Principi alio titulo quam recognitionis supremi Domini, ut ad bellum sustinendum,

extruenda præsidia, pro sumptibus Aula.

455. Quæres igitur primò an bona Principis intrinsecæ possint præscribi? Resp. Negativè cum Laym. *lib. 3. tract. 1. c. 8. n. 6.* Molin. *de jure tract. 2. Disput. 74. Conclus. 3.* Zöel. *num. 22.* August. Michel *n. 6.* Abb. *in C. cum nobis & c. ad audient. de præscript.* quia hærum præscriptio corrumpet dignitatem Principis. Unde nec Principem posse concedere censet Bald. apud Molin. eo quod hoc sit eviscerare, & destruere imperium. Addit Molin. loco cit. circa finem, cum præscriptio non sit de jure naturali, nec gentium, sed de jure civili, consequens est præscribi non posse exemptionem à tributis, & censibus in Signum subjectionis Principi debitæ, & ab alijs potestati ejus innatis seu intrinsecis, nisi vigore legum ejusdem Principis (aliæ enim leges vim nullam habere possunt respectu subditorum Principis) sed præsumi non potest, quod mens sit Principis, ut quis ex subditis manens subditus præscribat omnimodam exemptionem à potestate Principis supremi vide Molin. *Disput. 75. vers. illud etiam, &c.*

Dixi manens subditus, quia potest subditus temporis diuturnitate immunitatem præscribere, quâ desinat esse subditus cit. Laym. Covar. *Reg. Professor. p. 2. §. 2. n. 10.* August. Michel *n. 6.* potest, inquit, à subdito tandem præscribi exemptio ab omni superiore Principe sæculari, Imperatore &c. prout quam plurimi statûs olim Romano Imperio subiecti præscripserunt.

Potest idem subditus partem aliquam jurisdictionis præscribere, alioquin

quin de jure communi spectantem ad superiorem E, g. ut Capitulum in prima instantia suos Canonicos, & Officialas judicet, sed non nisi spatio 40 annorum cum titulo colorato, hoc secluso requiritur tempus immemorabile propter præsumptionem juris stantem pro Principe, Episcopo, &c. Laym. cit.

Ex dictis ad hanc quæstionem deducitur evidenter, quod adversus Pontificem nullus possit præscribere exemptionem à jurisdictione spirituali, quâ pollet erga universos fideles etiam supremos Principes Molin. *Conclus. 1.* quia nulla etsi immemoralis consuetudo, aut præscriptio currit contra Pontificem in ijs, quæ illi concessa sunt à Christo jure Divino, sed jurisdictio spiritualis in cunctos fideles est jure divino concessa Pontifici, ergo nulla currit præscriptio exemptionis à jurisdictione spirituali Pontificis

456. Quæres secundò an bona non intrinseca dignitati, reservata tamen illi præscribi possint? *Resp.* affirmative cum titulo annis 40. sine titulo non nisi tempore immemoriali, ita Zoës. cit. *ex cap. 1. de præscript. in 6.*

Rationem reddit cit. Michel *n. 8.* quod licet reservata sint, non tamen ita, quin salvâ Principis dignitate queant concedi privilegia, huic autem æquivalet præscriptio quadragenaria cum titulo, at sine hoc merito exigitur immemoralis, quia stat præsumptio juris in his pro Principe jusque eorum possessioni in privatis resistit *arg. C. 1. de præscript. in 6.*

457. Quæres terciò an Coronæ, bona, seu Patrimonialia Principis ut Principis, quibus Princeps sustentatur, ejusque relaxationi inserviunt, præscri-

bi valeant? *Resp.* Cum communi Legistarum Molin. *Conclus. 4.* cit. Michel. *n. 11.* Zoës. *n. 23.* præscribi posse, at non nisi centenariâ præscriptione *ex L. inter Divinum 20. cod. de sacrosanct. Eccles.* ubi non currit præscriptio nisi centenaria contra Ecclesias, Hospitalia, pias causas, & civitates in rebus, quæ eis hæreditate obveniunt, donantur, legantur venduntur.

Hæc Lex licet sit correctæ per *Auth.* quas actiones immediatè dictæ legi subiectam quoad Ecclesias, & pias causas, non tamen civitates, quia harum non meminit, at bene Ecclesiarum, contra quas Romanâ inferiores vult valere quadragenariam, ergo quod civitates manet cum titulo (hunc requirit Molin. *D. 75. vers. quoniã*) centenaria concessa à lege *cit. 20.* ergo multo magis adversus Regnum, aut Provinciam, horumque Principes nequit præscribi quod præfata bona Coronæ Patrimonialia, quam Doctrinam cit. Michel admittit in quatuor solùm titulis, quos recenset allegata lex 20. nempe hæreditatis, legati, donationis, & emptionis, quia in his duntaxat quatuor casibus Justinianus dedit privilegium præscriptionis centenariæ. Ex hoc.

Inferitur quod bona civitatum, Principum & Coronarum aliis titulis distinctis à quatuor proximè memoratis acquisita præscribantur annis 40. per *apertum textum L. 4. cod. de quadragen. præscript. cit. Michel n. 11. in fin.*

458. Quæres quartò an bona debita Principi non titulo recognitionis supremi Dominij, sed belli sustinendi extruendi præsidia, aut pro aula sumptibus, valeant præscribi. Affirmativa est communis apud cit. Michel *n. 7.* ejus tamen

tamen Authores discordant, an ad hanc praescriptionem necesse sit, ut praescribens fuerit interpellatus pro praestatione, & recusavit; Affirmat Alex. in *L. cum scimus Cod. de agric. Bart. ibid.* negat communis opinio cum Baulo de Castro *lib. 1. Consil. 303.* contenta, quod 40. annis Cives non solverint, etsi nulla intervenerit interpellatio specialis.

His contradicit Molin. *Disp. 75. vers. cum tributa, &c.* ubi loquens de tributis, quae in Reipublicae subsidium, & ad onera illius portanda à subditis solvuntur, vult ea continè adjudicari Principi, nisi praetendens praescriptionem sufficienter probet sibi donata, aliove titulo ad se pertinere, aliàs praesumptio stat pro Principe non minus quam dum agitur de jurisdictione Civili, & Criminali: si tamen stetur in solo jure communi, non praescribuntur cum fide bona, nisi praescriptione immemoriali sine titulo, uti dicitur de praescriptione jurisdictionis civilis, & criminalis *n. 462.*

Ego distinguerem inter tributa indicta ob belli necessitates, ob praesidia munienda, & pro Aulae sumptibus. De primis negarem praescribi, quia talia à subditis exigi non possunt cessante necessitate belli, ac reparatione praesidorum. Affirmarem de exactis pro Aulae sustentatione, quia haec habet latitudinem sustentationis splendidae Summae, infimae, & mediae, cum Princeps posset esse contentus sustentatione media, potest adversus portionem correspondentem summo splendori praescribi cum bona fide spatio 40. annorum.

459. Quaesitò quintò an bona Principis ab eo ut à privato possessore possessa possint praescribi, ejusmodi est

proprium patrimonium aliunde, quam ex Corona Regni aut fisco ad ipsam spectans? *Resp.* Affirmativè, quia talia bona quoad praescriptionem regulantur sicut cujusvis alterius personae privatae (de quibus vide *n. 182. & sequentes*) quia quoad haec, bona talia Principum se ita habent, sicut patrimonialia Clericorum, contra qualia currit Ordinaria juris praescriptio, Michel *n. 12.* cum Baldo, Jafone, Covar, Molin, *Disput. 74. Conclus. 5.*

460. Quaesitò sextò an adversus Principem possit praescribi jurisdictio, merum, & mixtum Imperium? Resolutioni praemittenda est definitio jurisdictionis fori externi (de hoc enim procedit quaestio) meri & mixti Imperij, de quibus Legista in libro secundo Digestorum titulo primo, qui est de jurisdictione apud Zoel. *h. t.* sed satis confusè, uti videre potes apud eundem.

Ego in expositione jurisdictionis, meri Imperij & mixti Sequar Molin. *Tom. 4. de jur. tract. 5. Disp. 2. & 5.* in illa *n. 1.* definit jurisdictionem fori externi latè sumptam cum Bart. ex *Gloss. in L. 1. ff. de jurisdiction: omnium Judic. Quod sit potestas de publico introducta cum necessitate jurisdictionis, & aequitatis statuenda.* Sensus est, quod sit facultas alicujus Autoritatem, & eminentiam super alios habentis ad eorum regimen, & gubernationem.

In *Disp. vero 5. à n. 1.* jurisdictionem sic definitam dividit ex Bart. & Panor. immediatè in Imperium, & in jurisdictionem pressè sumptam.

Imperium est *jurisdictio, quae exercetur officio judicis nobili: jurisdictio verò pressè talis ab eisdem definitur;*

L l l

tur;

tur: *Jurisdictio est, qua exercetur Officio judicis mercenario.* Officium istud mercenarium Judicis secundum eosdem est, quod deservit actioni merè civili, hæc enim propriè actio dicitur, eaque litigatur de interesse partium, ad quam illarum pertineat illud: dicitur mercenarium officium, quia ut mercenarius operi, ita Judex mercenarius, est quasi mancipatus, seu serviens actioni civili, cujus natura est, quod Judex non motu suo proprio moveatur ad exercitium sui muneris, sed ad instantiam partium, de quarum interesse litigatur: quapropter Judex vi mercenarij Officij nullum beneficium præstare potest E. g. Ecclesiæ, aut minori concedere beneficium restitutionis in integrum, &c.

Officium judicis nobile ab jisdem dicitur esse, quod non deservit actioni præfato modo, sed per se stat, & ex illo Judex procedit aliquid faciendum aut concedendum sibi vi muneris sui competens, sive procedat ex solo suo motu, ut inquirendo in aliquod crimen, ferendo legem, &c. sive ad alicujus petitionem E. g. concedendo beneficium restitutionis in integrum emancipando, puniendo ad instantiam partis offensæ, &c. punire enim delicta Reipublicæ noxia spectat ad munus nobile Judicis, etsi poenam urgeat pars læsa, hoc enim per accidens se habet respectu Officij nobilis cum punire possit, ac debent, etsi nemo restet.

Imperium subdividitur in merum, & in mixtum: merum allegat Doctores definiunt: *quod sit jurisdictio qua exercetur Officio judicis nobilis publicam utilitatem respiciente*: sic est actus meri Imperij condere leges, punire de-

linquentes, &c. utrumque enim dirigitur in bonum commune delicto læsum, etsi simul intendatur satisfactio læsæ partis.

Mixtum Imperium ab jisdem definitur, *quod sit jurisdictio, qua exercetur Officio Judicis nobili privatam utilitatem respiciente*, sic actus hujus sunt rest tuere in integrum emancipare, ætatis veniani concedere, & similia in utilitatem particularium immediatè cædencia, mediatè verò in commune bonum redundant, sicut quævis alia Judicis Officio etiam mercenario exercita: *Zoët. num. 13. de jurisdictione ex L. 3. & 4.* Eodem loco enumerat mixti Imperij sequentes actus dare possessionem bonorum, in eam mittere, dare Judicem, jubere caveri, exequi suas, & à se datorum Judicum sententias, multare, judicatum solvi, &c.

Ex his colligitur differentia inter jurisdictionem strictè sumptam ac imperium, inter merum, & mixtum Imperium; nam jurisdictio exercetur Officio mercenario, Imperium verò nobilitatis merum Imperium respicit immediatè bonum publicum, mixtum autem commodum privatorum: Dicitur autem mixtum, quod participet aliquid de Imperio, aliquid de jurisdictione strictè sumpta, de hac quatenus respicit commodum privatum, de Imperio, quatenus exercetur Officio nobili.

461. Varios gradus meri, ac mixti Imperij recenset Molin. *tract. 5. Disput. 6.* ad primum eumque maximum gradum meri Imperij revocat sequentia jura potestatem condendi leges pro tota republica, cudendi monetam suo nomine, indicendi bellum; cognoscen-

gnoscendi ultimo die omnibus causis per appellationem; instituendi Tabelliones, seu personas publicas habentes Officium scribendi instrumenta super contractibus, alijsvè rebus ad faciendum super iisdem fidem; alijsque Ministros publicos, indicendi tributa (Tom. 1. tract. 2. Disput. 75. vers. Caterum cum, &c. addit) concedendi minoribus veniam ætatis, potestatem illegitimos, legitimandi, restituendi infamiam suam famam, seu restituendi infamiam in statum pristinum; remittendi pœnam delicti; quando pars læsa non accusat, aut quando Reipublicæ expedit illam condonare, concedendi ut procedatur in aliqua causa appellatione remotâ, permittendi, ut cognoscatur de causa, quæ jam transivit in rem judicatam, atque adeo revocandi sententiam, quæ in rem judicatam transivit.

Gradus primus, & maximus mixti Imperij est ex Barr. concedere minoribus ætatis veniam, & reliqua proximè enarrata ex Molin. Tom. 1. Disp. 75. &c.

Ratio enumeratorum, quod spectent ad Imperium merum, aut mixtum eruitur ex definitione utriusque, & cum plura recensita pro primo gradu meri Imperij sub uno respectu respiciant immediatè utilitatem publicam, sub alio privatam, hinc recensentur spectare ad gradum primum tam meri quam mixti Imperij; idè autem dicuntur spectare ad gradum maximum, quia Princeps ad illa non solet alijs potestatem concedere, inquit Molin. cit. Disp. 6. num. 2. & ideo, uti expressit proximè allegata Disp. 75. nulli concessa censentur sine expressione, etsi concessio esset generaliter clausulata, quâ dicatur concedi omne

merum, & mixtum Imperium alijus loci, proinde hæc clausula extenderet se solum ad gradus inferiores, quos reperies apud Molin. cit. Disp. 6. Ratio autem est, quod sub generali concessione non comprehendantur, quæ speciali indigent concessione jurisdictionis pressè sumptæ actus nullus recenset, eo quod nullus sit soli Principi reservatus, cit. Molin. num. 2. Nunc procedamus ad quæstionis sextæ decisionem.

462. Resp. Primò adversus privatum, si quæ ex jurisdictionis meri, aut mixti Imperij gradibus spectant, præscribi possunt intra tempus à jure concessum sicut res aliæ, nempe cum titulo inter decennium inter præsentés, inter vicenium inter absentes, intra annos 30. sine titulo, Molin. cit. Disp. 75. vers. Dicitur est, &c. contra Principem an currat in recensitis præscriptis est difficilior.

Zoël. adff. de usucapionib. n. 24. post Jason Covar. &c. simpliciter affirmat non tamen sine tempore immemorabili. Assertum hoc est nimis generale, ideo distinctius est respondendum.

Resp. Igitur secundò posse præscribi adversus Principem primò gradus primo inferiores quoad jurisdictionem tam criminalem, quam civilem meri, & mixti Imperij est communis. Secundò quædam ex spectantibus ad primum gradum meri, & mixti Imperij ut jus creandi Tabelliones, indicendi vectigalia, legitimandi & his similia, quia etsi raro, & paucis, attamen solent concedi à Principe, ergo etiam possunt præscribi. Ut autem sit in his legitima præscriptio, si adest titulus requisitur centenaria secundum Molin. At sufficere quad-

quadragenariam constat ex *num. 457.* at sine titulo opus est immemoriali tempore, tunc enim præsumitur titulus intervenisse in principio, sive is fuerit ex parte Principis scientia, & patientia usûs juris, quod præscribitur (quam tamen scientiam non esse probandam à præscribente) censeat Molin. contra Covar. Bart. Panor. apud cit. August. Michel *num. 10.* consentientem Molinæ & contentum præsumptâ sine onere probandi. Tota responsio est Molin. cit. *Disput. 75. vers. Communis est & sequentibus duobus.*

At potestatem condendi leges pro tota republica, instantiam ultimam appellationum & his affinia, ut nomine proprio cudendi monetam, concedendi processum remorâ appellatione, revocandi sententiam, quæ transivit in rem judicatam non posse ab ullo præscribi, quia nunquam conceduntur, censeat cit. Molin. *vers. Aliqua etiam, &c. & tract. 5. Disput. 6. n. 6.*

Quæ autem de jure communi Præsidibus Provinciarum aliisque Judicibus Ordinarijs concessa sunt, potes legere apud Molin. *cit. n. 5.*

Obiter hic adnoto cum eodem *num. 6.* quod in casu, quo Princeps supremus Ecclesiæ Romanæ, aut alijs Particularibus Ecclesijs donat Dominium alicujus Territorij cum jurisdictione sæculari eas eximendo ab omni jurisdictione sua temporali, uti donavit Constantinus Imperator suum patrimonium Ecclesiæ Romanæ, uti fert communiter recepta opinio, similique modo est facta donatio Ecclesiæ Toletanæ, ac alijs pluribus apud Molin. eo, inquam, casu in causis criminalibus, ac civilibus ejusmodi Dominij, nec potest appellari ad Principem sæcularem ejus Provinciæ, sed ad Superiores potestates Ecclesiæ, nempe ad Ministros ab eis deputatos, ut à Ministris Episcopi ad Archiepiscopum, ab hujus Ministris ad Pontificem. Rationem dat, quod Republica Ecclesiæ sit distincta à rebuspublicis sæcularibus Christianis, hæque sint subordinatæ Republicæ Ecclesiasticæ, ergo ab hac ad illas non datur appellatio, nisi Princeps donasset Dominium reservato sibi jure meri, & mixti Imperij primi gradûs qualiter solent regulariter reservare.

§. VII. Dissertationis III. Articuli I.

An jus Patronatûs, & jus Supreme Advocatiæ in Ecclesiis adversus supremum Principem præscribi possit? & an vicissim valeat Princeps præscribere jus eligendi, aut nominandi Episcopos aliosve Rectores Ecclesiarum in suo Territorio?

463. **S**uppono primò jus Patronatûs, & jus Advocatiæ aliquando sumi pro uno eodémque jure ut in *c. cum autem 24.* & Fagnan, *ibid.* n. 3. c. 6. de jure patronat. Laym. *ibi num. 1.* Hinc jus Canonicum de utroque tractat sub eodem tit. cum ad Patronum Ecclesiæ spectet eandem defendere; ideo in jure æquiparantur eo, quod utrumque jus sit Ecclesiæ beneficio concessum, utpote jus spirituale consequenter annexum *c. de jure 16. h. t.* cujus de se sunt laici incapaces.

Suppono secundò regulariter tribus modis aliquis fit Patronus; 1. *Fundatione, Edificatione, & Dotatione* Gloss. *recepta in can. pia mentis 26. 16. q. 7.* quos complexa est versu sequenti.

Patronum faciunt dos, edificatio, fundus.

Dixi regulariter, quia etiam privilegio Apostolico, & præscriptione potest acquiri patronatus; Apostolico inquam, quia solus Pontifex id potest concedere *c. 2. de reb. Eccles. non alienand.* Hic titulus est à Trid. *Sess. 25. c. 2. de ref.* abolicus, nisi fuerit privi-

legium ex causa onerosa datum *Wiest. h. t. n. 152.* aut id habuerint personæ Imperatoris, aut Regiæ aut Supremæ dignitatis jura imperij habentes, aut fuerit concessus in favorem Generalium studiorum cit. *Trident.*

Item acquiritur præscriptione *C. querelam 24. de Elect.* non tamen sine distinctione, nam contra Patronum laicum præscribitur tempore tanto, quanto cætera ejus jura & bona *Molin. de just. Disp. 70. §. quando contra Ecclesiasticum ab Ecclesiasticis absolvitur præscriptio lapsu 40. annorum C. 4. 6. & 8. de præscript.*

Dixi ab Ecclesiasticis, quia laicus non potest præscribere patronatum contra Ecclesiam liberam, nec contra patronum Ecclesiasticum, nisi à tempore immemoriali fuerit in quasi possessione secundum Sententiam Fachin. *lib. 8. controuv. c. 24. vers. licet enim.* Quia laicus est incapax quasi possessionis juris patronatûs extra casus à jure concessos proximè relatos. At melius distinguit *Wiest. n. 174.* cum Barbos. *Affirmans,* quod ante Trident. laicus contra patronum

num laicum potuerit præscribere non minus, quam reliqua immobilia: contra Ecclesiasticum spatio annorum 40. per cc. tria proximè Capitula, uti, & contra Ecclesiam liberam cum titulo (hoc secluso præscriptio requiritur cum tempore immemoriali) quia jus Canonicum laicos fecit capaces patronatûs tam quoad proprietatem *c. quoniam 3. & c. nobis 25. h. t.* quam quoad possessionem *cit. c. querelam, &c. ibi: cum constiterit, &c.* At post Trid. nequit laicus præscribere nisi lapsu temporis immemorialis, nec sic, nisi adhibitis authenticis scripturis, quibus ostendat annis 50. fuisse præsentationes continuatas cum effectu *cit. Trid.*

464. Quamvis per numerum priorem jus patronatûs, & jus advocatiæ promiscuè in jure Canonico sumantur, hodie tamen sumpta propriè distinguuntur; hinc antiquitus residebant in eadem persona, nunc sæpe separantur subjectis, cum non rarè ad unum spectet patronatus, ad alium jus Advocationis; Advocatus enim, nisi sit simul patronus, nequit præsentare, quare gloss. *in c. 23. verb. Jus Advocationis h. t.* ait: *alij dicuntur patroni, & alij Advocati.*

Distinctio hæc desumitur ex diversis utriusque operationibus; nam præcipuus actus juris patronatûs est jus præsentandi ad vacans Beneficium Clericum idoneum; juris verò advocatiæ effectus primarius est *jus defendendi Ecclesiam contra violentos oppressores, nempe hæreticos, aliòsve fidei hostes, & curandi, ne bona Ecclesiæ dissipentur: ea enim de causa Advocati vocantur Custodes & defensores Ecclesiarum.* Hinc bene describit Advocatiæ in ge-

nere Martinus Magerus de Schönberg J. C. & Consiliarius Archiducis Leopoldi *in suo tomo de Advocatia Armata c. 5. n. 22. quod sit jus in Clientelam susceptos, eorumque bona contra vim, & injuriam defendendi sub anno plerùmque honorario, vel jure constitutum, vel conventionem, alijsve modis introduclum.*

Advocatus sic sumptus à Germanis vocatur *Bogtz Herr* (in Cæsareis Provincijs regulariter dicitur *Grund Herr schafft / Grund Obrigkeit Burgfried* apud Beckmannum *in Statutario Styria verbo Vogteja*) seu Dominus Jurisdictionis alicujus Territorii à jurisdictione criminali separata; Est ergo *Vogteja* se hodie jurisdictio civilis, ac inferior non se extendens ad Capitalia, sed his inferiora delicta punienda. *Vogteja* verò circa Ecclesiam est *jurisdictio civilis circa Ecclesiam, & hujus bona conservanda.* Ita *cit. Author. verb. Advocatia* (definitionis hujus falsitas constabit à n. 468.) qui *verbo Vogteja* credit, quod Advocatia antiquitus duxerit Originem exinde, quod Domini Territoriales tam Ecclesiastici, quam laici tempore belli, alicujusve calamitatum, ut essent securiores adversus violentias, subjecerint se, suosque subditos ad tempus, vel perpetuo potentioribus (quorum armis deferentur) reservantes sibi jurisdictionem territorialem; si ad tempus vocatur Advocatia precaria, seu ad nutum revocabilis, cujusmodi nunc rara datur in his Regionibus teste Beckmann, si est perpetua, est hæreditaria, solèque vocari jus clientelare transiens ad hæredes. Si est Advocatia juncta incolatui, cliens ejus est etiam subditus Advocati, & Pro-

rectoris sui, secus cliens sine incolatu, seu Domicilio nam per Domicilium juris fortitur forum hujus, secus cliens sine Domicilio.

465. Jurisdictio Vogteutica teste Beckmanno *Verb. Vogteja* est duplex: Superior, & Inferior. Prior est quoddam Regale Supremi Principis; posterior competit inferioribus Dominis.

Item est *Ecclesiastica, & Sæcularis*: prima dicitur talis, quando protegendi sunt Ecclesiastici, etsi Protector sit Sæcularis, è contra Sæcularis est, dum clientes sunt laici, etsi Protector sit Ecclesiasticus.

Superior Advocatiæ jam à temporibus Coronæ Occidentalis Imperialis ad Germanos à Pontifice translata exordium sumpsit, fuitque hæc Imperatorum creatio in eum finem instituta, ut essent Patroni, ac Defensores Ecclesiæ Catholicæ contra hæreticos, aliosvè quoscunq̃ fidei hostes extirpandos, &c. quapropter circa hæc, & alia Juramentum fidelitatis Imperatores Electi præstare solent Pontifici, Molin. *tom. 1. tract. 2. Disp. 24. vers. licet autem circa fin.* Suprema Advocatiæ Imperatoris dignitati ex Privilegio Pontificio annexa se extendit ad Ecclesias totius Romani Imperij, ac ditiones Cæsareas. Eadem competit Regibus, &c. in suis Regnis. His præsuppositis.

466. Respondeo primò ad quæstionem §. Patronatum prout contradistinctum ab Advocatiæ superiore contra quemcunq̃ Principem etiam Imperatorem præscribi posse non minus, quam quævis alia jura, & bona Principis non ut Principis, sed ut possessoris privati (de quibus *num. 459.*) præscribi posse,

quia circa hoc Principes non habent ullum speciale Privilegium, ejusmodi patronatus sunt illi, quos Principes comparant uno ex tribus modis *num. 463.* in suppositione secunda expositis.

De Advocatiæ supremæ idem videtur dicendum, nam hæc cum sit gratia sedis Apostolicæ, non est ex rebus dignitati Principis intrinseca, nec reservata, &c.

Resp. Nihilominus secundò præscribi non posse, pro hac assertione nullum reperio Authorem, etsi diligenter inquisitum, eam tamen colligo ex fine supremæ Advocatiæ, favetque Laym. *inc. præterea 23. n. 1. b. t.* ubi in terminis tradit patronatum sine consensu Ecclesiæ donari posse loco Religioso, secus jus Advocatiæ dans rationem, quod multum interfit Ecclesiæ, qualem habeat Advocatum, seu Protectorem, secus qualem habeat Patronum, ergo cum Pontifex Protectioni Imperatoris subiciat Ecclesias Romani Imperij adversus hæreses, &c. sine consensu Pontificis expresso, aut tacito, sive legali nequit Imperator abalienare suam universalem Advocationem, hoc ipso autem etiam præscribi à nullo potest (nisi fortè à Principe parisi potentia) cum præscriptio nulla esse possit sine quasi possessione Advocatiæ, hæc autem nequit esse legitima, cui resistit mens Pontificis.

Resp. Tertio ad quæstionem posse præscribi jus eligendi, ac nominandi Episcopos, cæterosque Ecclesiarum Cathedralium, ac Collegialium Rectores, sed non nisi præscriptione immemoriali per suppositionem secundam ita Molin. *Disp. 75. vers. quando Ecclesia, &c.* ex hoc capite justificans Regis Hispaniarum

rum etiam Collegialium in Hispanijs cæterisque annexis Provinciis, quas Ecclesias ipse erexerunt, & dotarunt; præsumitur enim justus titulus, videlicet quod vel tempore foundationis fuerit res in pactum deducta approbante Pontifice, aut postea privilegiante: huic decisioni apertè favet *Cnobilis de jure patronatus & c. generali de elect. in 6.*

467. Ex his resolvi potest non pridem proposita quæstio, an jus Patronatus, & jus Advocatiæ competens Imperatoriæ dignitati sit abalienabile.

Resp. Distinguendo inter Patronatus, quos acquisivit Cæsar uno ex tribus capitibus, videlicet foundationis, aut donationis, aut ædificationis, ac ex confiscatione bonorum habentium annexum jus patronatus. Possit abalienari primo donatione, *per c. illud 8. h. t.*, aliquando cum, aliquando sine consensu Episcopi est certum: quando donatur, aut legatur res E. g. Castrum, cui est affixus patronatus, non requiritur consensus (quia donato Castro, ad cujus utpote rei temporalis donationem nullus necessarius est consensus) ergo nec propter annexum patronatum utpote accessorie, ac indirectè donatum. Si autem jus patronatus est personale, est subdistingendum, an donatarius, vel legatarius sit locus pius E. g. Monasterium, aut etiam Clericus nomine Ecclesiæ, aut dignitatis, aut Beneficij, vel verò sit laicus: si laicus (idem est, si donetur Clerico jure, & nomine proprio, secùs Ecclesiæ) necessariò requi-

ritur consensus *c. unico h. t. in 6.* quia ad Episcopum pertinet judicare, an variatio patroni expediat Ecclesiæ, vel non: quæ ratio cum cesset si cedatur compatrono idè Episcopo irrequisito fieri potest donatio, &c. Cum non mutetur patronus: in donatione, si sit loco pio mutatur quidem patronus laicus in Ecclesiasticum, sicque melioratur conditio Ecclesiæ, idè tunc non est necessitas consensus Episcopi *Wiest. h. tit. n. 157. & seq.*

Similiter potest abalienare permutatione *arg. c. nemini Regum 16. q. 7.* ut si Princeps permutet bonum cum bono, quorum utrumque gaudet patronatu. Item abalienari potest *venditione* fundi, cui adhæret patronatus dummodo idcirco non augetur pretium, sic enim foret venditio Simoniacæ *arg. c. cum Sacerdulum de jure patronat.*

Demum est alienabile jus patronatus *prescriptione per n. 463.* Tota Responsio superior approbatur etiam in *Cod. Austriaco part. 1. Lit. 1. fol. 584. à §. 17.*

Loquendo autem de jure supremæ advocatiæ, proinde etiam de patronatu universali, seu in omnes Ecclesias (sic enim convertitur cum jure Advocatiæ) dico non posse alienari propter rationem datam *n. 466.* ob quam præscribi non potest transit tamen ad successores, quia ex privilegio Sedis Apostolicæ est annexum hoc jus dignitati, proinde censetur reale, consequenter non extingui cum persona.

§. VIII. Dissertationis III. Articuli I.

*Examīnantur jura moderno tempore à Patronis, &
Advocatis prætenſa.*

468. **O**lim Eccleſiæ conſenſu fuit Laicis Advocatis conceſſa adminiſtratio bonorum Eccleſiæ cum juriſdictione civili, ac criminali ob defectum, ac impotentiam Miniſtrorum, poſt auctam potentiam, ac copiam perſonarum Eccleſiaſticarum tota Dominatio, ac Adminiſtratio eſt laicis. Adempta reſpectu rerum Eccleſiaſticarum *Can. ſi quis 16. q. 7.* ac ſub anathemate omnem juriſdictionis uſurpationem circa redditus, obventiones, &c. Tam Clericis, quam laicis parronis etiam Imperiali aut Regali dignitate refulgentibus interdicit. *c. 4. h. t.* quam pœnam extendit ad reſiſtentes Adminiſtratori Beneficiato. Idem decernit Tridentinum *Seſſ. 24. c. 3. de reform.* ne ſe immiſceant, niſi quantum iis competit ex institutione, & fundatione, ſed Epilcopi ipſi hæc faciant: & *Seſſ. 25. c. 9. de reform.* circa med. nullatenus inquit, nullavâ cauſa vel occasione ſe ingerant. (in perceptionem proventuum) ſed illos liberos Reſtori, ſeu Beneficiato non obſtante etiam quacunque conſuetudine distribuendos dimittant. Plura de hac re infra num. 471. *Concluſione ſecunda.*

Obſervat Raiſſenſtuell *h. t. n. 127.* clauſulam dictam Tridentini non obſtante, &c. derogare conſuetudini introductæ ante Tridentinum, ſecus conſuetudini legitime introductæ poſt Tridentinum. Hinc licet de jure communi adminiſtratio Gazophylacij, & aliorum bonorum nullatenus ad Patronum ſpectet Laym. *lib. 4. tract. 1. c. 13. n. 11.* attamen eadem adminiſtratio præſertim cumulativa cum Reſtore vi conſuetudinis poteſt Tridentinum ad Patronum ſpectare valet.

Ex allegatis juribus liquet falſas definitionis Beckmanni *verb. advocatiæ* definientis Advocationem in genere per juriſdictionem civilem in Eccleſiæ bona, ut præmiſi n. 464. quia vi Advocatiæ nulla Advocato, ſive Eccleſiaſtico, ſive laico in Eccleſiam competit juriſdictione etiam civilis ſecundum allegata jura.

469. Hæc Doctrina eſt conformis praxi Summi Imperij Tribunalis Camere Spirenſis, quod omnes Imperij ſtatus pro cynofura reſpiciunt. Ex hujus Tribunalis proceſſu judiciario Andreas Gaill J. C. poſtea Cæſareæ Majestatis Conſiliarius ſcripſit tomum practicarum obſervationum Rudolpho II. dictum Anno 1578. in quo *lib. 2. obſervat 54.*

M m m

de

de jure Patronorum, & clientelarum, ita scribit *n. 1.* jus patronatus seu protectionis, vel Advocatiæ nullam patrono, seu Advocato in clientes suos tribuit jurisdictionem, & ideo clientes non efficiuntur subditi: sed clientes, subdit *n. 3.* sub jurisdictione Ordinaria sui Magistratus manet per textum *in cap. recipimus de privileg. & n. 6.* jus protectionis nullam tribuit subjectionem, etsi in ea re quandoque perniciosè peccetur, & jus Advocatiæ plùs æquo extendatur. Ita ille.

Consentit Tobias Baurmeister *de juridict. Lib. 2. c. 9 à n. 24.* quia, inquit, hodie ipsi Rectores Ecclesiarum etiam in temporalibus investiantur, secùs olim, & ideo olim non autem hodie habebant Advocati Administrationem & Jurisdictionem. Hinc exempla veterum Advocatorum nihil juvant modernos Advocatos, quibus sublata est jurisdic-tio. Quam etiam Bald. *in L. 1. c. de excusat. iisdem* abnuat dicens *submissio in protectionem non tribuit jurisdictionem.* Confirmatur ex Martino Magero de Schönberg. *C. 10. de jure Advocatiæ n. 385.* jus Advocatiæ, & Confœderationis æquiparantur ex communi sensu, sed jus Confœderationis nullam jurisdictionem in fœderis socios tribuit. Deinde separatorum nulla est communitas, Bald. *in L. ampliore n. 2. c. de appellat* sed jus jurisdictionis, & jus defensionis, seu Advocatiæ sunt diversa, atque adeo separabilia.

Nulla igitur etiam civilis Jurisdic-tio competit Advocatis vi juris Advocatiæ in clientes, & in his subiectis contra Modernos plures Legistas, inter quos Beckmann allegatus *n. 464.* quibus non favet

Bald. apud cit. Mager. *n. 453.* asserens nomine *protectionis* comprehendi plenam jurisdictionem, nam loquitur non indefinite de Advocatiæ, cui non competere jurisdictionem ipse loco proxime cit. negat sed de *speciali associata incolatui*, cui concessimus jurisdictionem *n. 464.* Hujusmodi enim Advocatis attribuitur jurisdic-tio non jure Advocatiæ, sed jure territoriali, seu quia simul habent jurisdictionem in Territorio.

470. Dices: Nicolaus Beckmann Jurisconsultus, ac Primarius pluribus in Academijs Professor famosus olim Aca-tholicus, postea veritatem fidei Romanæ amplectens *in suo statuario verbo Vogteja fol. 546. ibi* Darum nimbt/it. Advocatis sequentia jura juxta consuetudinem Provinciæ attribuit: Primò ad certas Robotas. Secundò ad stultas Land-Steur/ nisi territorialis Dominus ab antiquo sibi reservaverit. Tertio in al quibus locis jus nundinarum, id est Kirchtag Schutz. Quarto jus ob-signandi & inventandi bona Parochorum mortuorum, testæ facta conservandi, ac ex relictis bonis, si egent, reparandi. Quintò quotannis semel, aut bis exigendi Rationis in domo Parochiali ab Administratoribus (vulgò Kirch-Propsten / und Zech-Leuthen) ad quem actum communiter etiam invitatur patronus. Item sequentes addit *verbo cit. fol. 547. ex Laym. lib. 4. tract. 2. c. 13.* (quem etiam *verbo Advocatiæ Fol. 11.* citavit) Primus est instollatio, seu traditio temporalium, si-ve introductio in bonorum possessionem vulgò vocabulo barbaro investitura in temporalibus. Secundus traditio Urbani-j. Tertius Hereingebung der Re-
vers;

vets. Quartus confectio inventarij, Quintus expeditio (Abhandlung der Verlassenschaft) hæreditatis à defuncto Parocho relicta. Sextus inspectio fabricæ. Septimus exactio Rationum. Sed actus enumerati sunt actus Advocatiæ tutelaræ, ergo Advocati Tutelares habent jurisdictionem civilem in clientes Vide codicem Austriacum parte 1. Lit. J. Fol. 583. §. 14. & 15. ubi Patrono datur jus exigendi Rationes, expediendi hæreditatem, & installandi in temporalibus.

471. Resp. In Germania passim hæc in usu esse quotidie experimur. Verùm quæstio est an jure, & quo? an jure præcisè Advocatiæ, aut jure consuetudinario, aut præscriptionis, aut conventionis in limine foundationis, aut ex privilegio sedis Apostolicæ?

Jus exigendi Robottas, Steuras à subditis Tertiorij non nego competere Advocatiæ conjunctæ cum incolata, uti nec jus nundinarum, sed actus reliquos relatæ ad Ecclesias, horumque Rectores. De his.

Dico primò falsò imputari Laymano quod actus numero 470. recensitos attribuat Advocatis, sed oppositum, dum n. 11. cum Abb & Gaill. nullam administrationem, vel jurisdictionem, vel curam Gazophylacij in illis agnoscit.

Dico secundò Advocatis vi præcisè Advocatiæ nullum actum ex præfatis competere, uti colligitur ex ejus Origine relatæ n. 464. ex ipso Beckmanno. Secundò ex juribus productis num. 469. quæ à jure Advocatiæ quæ tali excludunt omnem administrationem, & jurisdictionem in temporalia Ecclesiarum, horumque Rectorum, sed actus præfati, quos Beckmann

attribuit Advocatis Tutelaribus sunt actus administrationis, vel jurisdictionis, uti est manifestum. Antiquitus fuisse penes illos ejusmodi jura, non nego, eadem jura nunc perseverare non agnosco. Adjatur laudatus Martinus Margerus C. 2. à. n. 232. usque ad n. 240. Advocatorum munus antiquitus erat Clientum suorum nomine non modo criminalem jurisdictionem, ac judicium exercere, sed etiam civilem, seu habere curam, ac administrationem reddituum Ecclesiasticorum ne dilapidarentur, postquam tamen Episcopatum ac Monasteriorum opes magis creverunt, ac Episcopi, alique Prasules potentiores facti à Ludovico Pio Caroli Magni filio in Principes Imperii cooptati sunt, & de universa Jurisdictione instar Principum secularium investiti fuerunt, mansit quidem in usu vetus nomen Patronorum ac Advocatiæ, omnis tamen opum administratio abiit in consuetudinem cum devolutione ad prasules immunitatem ac libertatem amotis hujusmodi Administratoribus recipientes sub Paschale II. Cujus causa aureum nummum ad Lateranense Palatium quotannis mittere jussi fuerant teste Avent. Annual. Bojor lib. 6. Unde hodiernis moribus regulariter nulli Advocato, seu Protectori prætextu Advocatiæ ulla administratio, aut alia potestas in Ecclesiis ipsorum defensionis subjectis competit, sed nudum nomen defensionis retinet, nisi ex speciali conventionione, fundatione, investitura, inveterata consuetudine, vel legitima præscriptione quid amplius permissum sit. Ita ille.

472. Dico tertio Advocatis etiam vi legitimæ consuetudinis, aut præscriptionis, nisi esset immemorialis non competere jura præterita adducta n. 470. Krimer h. t. num. 3142, junct. n. 3127. quia ut consuetudo det jus, requiritur tacitus, seu legalis consensus Principis, cujus constitutioni opponitur, & ad præscriptionem veram est necessaria pacifica possessio, sed dispositio laicorum de bonis Ecclesiarum opponitur constitutione Papæ, qui non consentit, sed reclamationem sub pœna Excommunicationis per n. 468. uti & alij Ecclesiastici saltem tacite ob metum erga potentes non audentes aperte, sufficere autem tacitam reclamationem tradit Farinaceus. Decis 146. ibi: *tacita enim omnem interruptit præscriptionem murmuratio: quia timens non affirmat, quando sine periculo reclamare non potest.* Et ideo talis possessio non est juridica, seu legitima sed potius violentia insufficientis ad præscribendum, ita Andr. de Isernia de Feudis. Pacianus de probat. Magerus C. 10. n. 189. §. 2. extenditur.

Consonat Ægidius Rambeck *Panopliæ libert. Ecclesiast. D. 2. c. 7. Corollar. 1.* cujus verba, cum codex sit rarus, hic adscribo, *se immiscentes, inquit, investituris quoad temporalium traditionem Principes, agunt contra immunitatem Ecclesiasticam, nisi probetur hujusmodi temporalia, quorum investituram præterunt, transivisse ad Ecclesias jure Feudali ab ipsis Principibus aut aliis Dominis donata eo pacto, ut hæc temporalia tradendi prærogativa sit penes Magistratum Sæcularem, vel solùm, vel una cum aliis v. g. Episcopo loci, vel id probetur ex*

concordatis à sede Apostolica approbatis. In dubio autem, an præfata bona sint feudo subjecta, vel cum indicato onere, ac pacto attributa sint Ecclesiis, tollerari potest praxis investiendi per Sæculares si hæc sit immemorialis cum titulo ad minimum colorato, cui fama communis adstipuletur in quietâ possessione vel quasi, his seclusis in dubio bona Ecclesiarum censentur gaudere privilegio immunitatis C. Ecclesia S. Maria de Constit.

Et ratio ulterior est, quod accipiens investituram ab aliquo recognoscat possessionem temporalium ab eo dependere, atque adeò aliquam in eo supponat jurisdictionem, quâ Advocatus ut sic caret præsertim in personas Ecclesiasticas, & bona Ecclesiastica juxta Gaill. aliisque productus n. 409. Hinc nec consuetudine, postquam bona Ecclesiis liberè, & absolutè sunt donata, potest acquiri jurisdictio à potestate sæculari, cum consuetudo contra libertatem Ecclesiasticam nulla sit citatus Rambeck à n. 13. item à n. 20. reprobatur praxim sæcularis potestatis inventantis, & obsignantis bona Prælati, aut Parochi defuncti, cum nullo jure edoceri possit competentia ejusmodi juris obsignandi, ac inventandi, non feudali nec Avocatico ut proximè dictum, non jure territoriali, jurisdictio enim territorialis se non extendit ad Ecclesias Monasteria & horum bona.

473. Dico quarto cum conventiones legitimæ servandæ sint, omnia ea exercere possunt Advocati circa Ecclesias harumque bona, quæ sibi in limine foundationis cum consensu ordinariorum reservârunt, aut permissa sunt supremis Principibus tanquam supremis Advocatis,

vocatis, aliove titulo singularis præmi-
nentia aut titulo immemorialis possessionis.
Krimmer *h. t. n. 3143*. Sic Fridericus Im-
perator fundator Episcopatus Labacensis
omnem potestatem sibi tantum, suisque
hæredibus & ex certa scientia deputandis
in bona Episcopi, Canonicorum, Vica-
riorum, & homines, vel eorum colo-
nos specialiter reservavit exclusis Capita-
neis, Vice-Dominis, & alijs quibus-
cunque, ita habetur in foundationis litteris
§. *volumus quoque*: ac in Confirmatione
Privilegiorum facta à Ferdinando II.
apud Krimmer *n. 3138*. attestantem se le-
gisse in Originalibus.

Item ea quæ continentur in recessu
inter Leopoldum Cæsarem, & Archie-
piscopum Salisburgensem de anno 1671.
12. Novembris fundantur in immemo-
riali possessione Augustissimæ Austriacæ
Domus. In eodem recessu est resoluta
præcedentia Commissariorum Cæsareorum
præ Commissarijs Salisburgensibus etiam
Ecclesiasticis, quando hi cum illis pro-
cedunt cumulativè circa temporalia pro-
pter qualitatem personæ, quam præce-
dentiam habebant etiam Archi-Duces
Prostræ possidentes interioris Austriæ
Auvincias.

Hanc præcedentiam præcedebant
Advocati etiam inferiores seu privati,
sed eis non est attributa, uti Idem Au-
gustissimus 1674. 29. Aprilis resolvit,
sed ut illi in concursu commissariorum
Salisburgensium cedant istis, cum hac
tamen restrictione, ut si privati hi pa-
tronatus, ac Advocati aliquando redi-
rent ad Cæsarem hujus Commissarii in
omnibus præcederent.

474. Resolutioni huic inferiores
Ecclesiarum Advocati se subicere nole-

bant, tum quod Cæsarea resolutio non
sit publica, tum quòd propter suum in-
teresse non sint auditi. Hinc supplica-
tum fuit eidem Augustissimo, ut in ijs
etiam locis publicaretur, adstringeren-
turque reliqui etiam Advocati deinceps
se accommodare factæ resolutioni. Exau-
divit preces Cæsar, mandavitque anno
1678. 12. Novemb. per decretum mis-
sum Excelso interioris Austriæ Regimi-
ni, & Camera Cæsareæ, ut in Diœcesi
Salisburgensi omnes privati Ecclesiarum
Advocati incunctanter illi se submittant,
atque aded ejusmodi Advocati, ubi cu-
mulativè procedent in susceptione. Ra-
tionum, &c. Nullum jus habent præce-
dendi in sessione, vel subscriptione re-
spectu Ordinariorum aut Ecclesiastico-
rum Commissariorum. Hæc quæ ex re-
cessu inter Cæsarem & Archiepiscopum
relata sunt, legi possunt apud Krimmer *h.
t. à n. 3144*.

Ex dictis toto isto §. deduco eos
Advocatos privatos, qui exorbitant sub
prætextu Advocatiæ, exinde errare,
quod indefinitè, ac universaliter trahant
ad Advocatos ea, quæ Advocatis non ut
sic, sed specialibus comperunt ex aliquo
accidente: ut contingit, quando Advo-
cacia est associata incolatui *per n. 469*. vel
si in limine foundationis jus aliquod cum
consensu ordinarij fuit reservatum, aut
titulo immemorialis consuetudinis, aut
permissa sunt ab Ordinarijs supremis Ad-
vocatis.

475. Estne Advocato debitum ho-
norum? cujus mentio facta est in de-
scriptione Advocatiæ *n. 464. Resp.* cum
Martino Magero *in Advocatia Armata
c. 14. à n. 179. Protectoris officium esse
gratuitum, proinde non habet jus ad*

M m m 3

defen-

defensionis Salarium exigendum extra conventionem in fundatione ab Ordinario approbatam. Unde Bodinus apud cit. Magerum scribit quod *Principes, qui alios in clientelam suscipiunt, nihil præter dignitatis, ac verae laudis jucundissimos fructus sperare, sed clientes opibus, & auxiliis adversus hostium copias sine mercede tueri debent.* Imò Advocati Tutelares Ecclesiarum non solum jure communi, sed etiam speciali Pontificum, ac Imperatorum prohibentur pacisci de temporali mercede, uti probat cit. Magerus à n. 185. Licitum tamen esse honorarium, ubi consuetudo id introduxit, prout postmodum fuit introducta teste Krimer n. 3136.

Pro coronide materiae patronatus & Advocatiæ quaeritur quid sit census emigrationis (vulgò *Abfahrt-Geld* / in Austria superiori dicitur *Trey-Geld* / in civitatibus Romani Imperij & in Styria die *Nachsteuer*) an justus, à quibus, & quantas solvendus? De hoc distinctissime agit Bechmannus in suo *statutario verbo Abfahrt-Geld*. Speidelius vocat postremum discedentis tributum introductum in tota Germania, & Provincijs laudabili usu, aut jure municipali, sive statuto, quale in multis Imperij civitatibus vigere testatur Gaill. *Lib. 2. Observat. 36. n. 10.* ut civis volens deferere civitatem, domiciliumque alio transferre cogatur de omnibus bonis suis certam pecuniae summam civitati pensitare.

Resp. Igitur ad primum cum Andrea Crusio in jure suo sic definiente, quod sit potestas Domino Territorij, vel Magistratui civitatis, aut loci ex inve-

terata consuetudine competens tum circa bona subditorum Domicilij locum mutantium, tum circa hæreditates à peregrinis hæredibus aliunde transferendas, ita ut in hisce casibus tum Domicilij locum mutantibus, quam peregrini hæredes ex bonis aliunde transferendis certam partem Territorij Domino aut Magistratui civitatis aut loci in reddimentum exhibitæ protectionis, & imminuti ob discessum tributi.

Resp. Ad secundum esse justum ob inveteratam consuetudinem in tota Germania receptam: Dixi ob consuetudinem, quia vi præcisè clientelæ exigere non potest, ita Magerus c. 10. n. 207. quia imponere jus emigrationis definitum, est actus jurisdictionis, sed nulla competit Advocatis vi clientelæ præcisè jurisdictionis in clientes per num. 468. & sequent.

Resp. Ad tertium esse solvendum à mutantibus domicilium, seu cum mobilibus se transferentibus ad aliud Territorium. Ab hoc onere mulierum dos est immunis à censu emigrationis per Generale Rudolphi II. Imperatoris de Anno 1597. die 8. Maij. Præterea monet Bechmannus ex Ordinatione Excelsi Regiminis Interioris Austriae 7. Septembris, & 26. Novembris 1680. & prius ex Ordinatione Cæsarea 12. Novembris Anno 1678. nullum incolam alicujus loci Cæsarei teneri ad hunc censum, si de una Provincia hæreditaria migret in aliam, aut hæreditatem transferat. Hinc Domini territoriales etiam in Styria non possunt exigere censum emigrationis in casu, quod unus subdicit se transferat ad Territorium alterius Domini,

ni, nisi ab immemoriali soleat solvi, aut ad minimum 32. annis fuerint in pacifica hujus juris possessione.

Resp. Ad quartum quantitatem hanc esse diversam pro divestitate locorum, nam alicubi est pars centesima,

vel quinquagesima, vel decima, ut in Styria, aut etiam quinta bonorum pars: & hæc, aut pars sexta in Styria est solvenda ab efferentibus exteris bona, unde debent jurare quantitatem acceptæ hereditatis. Ita Beckmann.

§. V. Dissertationis III. Articuli III.

Plura pacta bonis moribus repugnantia expenduntur

476. **O**Mnia pacta pietatis læsiva, bonisque moribus contraria referuntur ad pacta de materia impossibili, quia in jure habetur pro impossibili, quidquid sine peccato nequit impleri *L. filius 15. de conditionibus Instit.* qualia sunt omnia quæ ad delinquendum sollicitant, uti sunt, quibus injuriæ, doli, & cujusvis delicti primùm, committendi actio, vel accusatio remittitur *L. si unus 27. §. de pactis.* Spes enim immunitatis est vitiorum illecebra *L. contractus 23. ff. de R. J.* Dixi nondum deliquit: quia post delictum licet cum eo pacisci de non instituenda actione. *L. 27. §. pacta ff. de pactis,* nisi delictum vergat in damnum publicum, &c.

Dico primò in casu duorum litigantium super jure dubio Beneficij, nullus eorum licitè jure cedere potest sub conditione, ut cessionarius cedenti solvat expensas in litem, annuamvè pensionem constituat, quia est pactio Simoniaca, cedens enim remittit jus spirituale pro

temporali *C. cum pridem 4. de pact.* nisi interveniat Auctoritas Papæ, qui uti habetur in parte posteriore hujus Cap. potest indulgere aliquid temporale E. g. annuam pensionem, & provisionem de novo Beneficio.

Advertit August. Michel *tom. 2. p. 2. tract. 1. §. unico n. 25.* in curia liti ejusmodi non debere dicere, quod cedat sub pacto cum colligante inito, ut fiat expensarum in litem refusio, quia in priore *cit. c.* parte hujusmodi compositio velut pravam illicitæ pactiois speciem continens reprobat, ut indigna confirmatione, quæ petebatur, sed præcisè supplicare debet Pontifici, qui inspectâ justâ causâ cedentis necessitate sustentationis gravibus expensis in litem pacèque per cessionem stabilita, statuet id, quod pro ejus utili expedire judicavit.

Ex eodem principio est Simoniaca resignatio Beneficij eâ lege, ut resignarius resignanti refundat expensas ab isto factas in Beneficij consecutione, si enim

enim est Simoniaca cessio juris incerti, seu litigiosi, multo magis cessio certi juris pro temporali.

477. In resignationibus Beneficialibus, aut cessione litis circa Beneficij cum reservari nequeat pensio, aut exigi expensarum refusio seclusâ Autoritate Superioris nunquam partes antecedenter posse absolutè, sed solùm conditionatè desuper tractare E. g. hoc modo: *Cedo liti, si Superior Papa, aut Episcopus mihi statuerit pensionem, aut expensarum refusionem.* Hoc sensu citatus Michel num. 28. intelligit Soarez lib. 4. de Simon. c. 51. n. 20. Hujusmodi tractatus non est tam compactatio, quam conventio de ineunda mutua concordia desistentia à litè Superiori insinuanda, § ac imploratio ejus Officij, vi cujus pro stabilitate pacificatiois rogatur, ut uni Beneficium, alteri pensionem adjudicet. Ad hunc effectum sufficere judicem Ordinarium, vel delegatum cui compedit de Beneficio provisio docet Pirching. de pactis n. 20.

478. Dico secundò nulla esse pacta privatorum juri publico derogantia C. si diligenti 12. de foro compet. Unde irritum est pactum volentium, ut quis in suis Ecclesijs, non alibi sepeliatur, quia est jus commune Ecclesiarum, vi cujus quisque sibi possit eligere sepulturam in quavis Ecclesia quartâ funeralium Parochiali relicta c. 1. de sepult.

Dico tertio Episcopum aliumve collatorem Beneficij extra limen fundationis invalidè pacisci cum Beneficiato de onere novo subeundo, sive personali E. g. ut deinceps plures missas celebret, sive reali obligando illum, ut annuatim certam partem fructuum pendat c. unico

§. omnibus, ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur, & prohibemus 7. de censib. Trid. Sess. 25. c. 5. de ref. Ibi, quapropter ratio postulat, ut illis quæ bene constituta sunt (nempe in Beneficiorum fundatione) contrarijs ordinationibus non detrahantur; detraheretur autem novi oneris impositione.

479. Dico nihilominus quartò valere statutum (idem dic de consuetudine) vi cujus fiat exactio à noviter admisso in possessionem Beneficij E. g. à Canonico, ut primi anni fructus applicentur fabricæ Ecclesiæ cathedræ necessitate id exigente, aut in augmentum cultus divini, aut in alios pios usus E. g. pro Seminarij conservatione, aut pauperum, Eleemosyna secus in usus non pios, ita comunis cum Abb. in cap. Jacobus 44. n. 2. & 3. de Simon. ubi etiam reprobat consuetudo exigendi prandium à receptis in Canonicos. Omnes ejusmodi consuetudines detestatur etiam Tridentinum Sess. 24. c. 14. de ref. mandans Episcopis, ut quavis hujusmodi, quæ in pios usus non convertuntur, Simonia labis, aut sordida avaritia suspicionem habentis fieri non permittant, ergo à contrario sensu nulla est suspicio labis Simoniacæ, aut sordidæ avaritiæ, dum applicatio fructuum fit in pios usus, Raiffenstuel n. 14. ad est. tit. ut Ecclesiastica Beneficia, &c.

480. Dico quintò pactum est Simoniacum, ac invalidum, dum quis ut obtineat Beneficium collatori, aut institutori Beneficij offert majorem pensionem, quàm fuerit soluta ab antecessore C. cum Cleri in 6. de pactis. Si Dicis textus dicit: sic paciscentes remotâ appella.

pellatione taliter adeptis Ecclesiis spoliatis, ergo ipso jure collatio aut institutio non est invalida. *Resp.* Cum Piring de pactis n. 20. ly spoliatis non sonare privationem propriè talem, talis enim supponit possessionem legitimam, sed nudam à possessione Beneficij remotionem, quia si obrinentes nullum jus, aut titulum acquirunt, cum ipso jure sit nulla collatio Gloss. in cit. cap. verbo paciscantur.

Dico sextò pactum caudicij cum cliente paciscentis de quota litis (idem est si redimit spem litis certo pretio cit. Michel num. 34.) non tenere L. 20. c. mandati L. 53. ff. de pactis Zoël. eodem n. 20. quia invitat ad delinquendum, præsumitur enim dolis, mendacis usurus, ut lucratur quoram litis aut litem cujus spem redemit.

Hæ igitur leges fundantur in præsumptione, quod Advocatus non juxta causæ meritum, sed calumniosè tentabit litem ad exitum perducere. Hainoldi tract. 8. n. 245. unde si scitur præsumptionis falsitas, & quota in pactum deducta non excedit laborem spectatâ eventûs incertitudine, pactum non censetur reprobarum, hujusque exemplum in facti contingencia adducit.

481. Dico septimò negativum de non succedendo in paternam hæreditatem, ut si filia renuntiet contenta dote congruâ, est annullatum jure communi Civili L. fin. de suis, & cogit. hered. & L. pactum 3. C. de collat. vi quorum renuntians filia Patri succedit ab intestato, dummodo nomine dotis accepta ad massam hæreditariam conferat cum fratribus. Ratio hujus non desumitur ex turpitudine periculi cap-

tandæ mortis (cum non inhietur viventis hæreditati, sed spes adipiscendæ præscindatur) sed quod retrahat liberos ab obsequio paterno, ad quod potiùs spe successione provocandi, quam pactio- nibus avertendi, sitque tale pactum potiùs reverentiâ paternâ extortum, quàm spontaneum. Demum, & principaliter, quod nolint jura hæreditates pactis, quæ privatorum cautiones sunt, deferri, aut auferri, sed legum autoritate cit. L. fin in fine. Zoël. ad ff. de pactis n. 36. Wiest. eod. n. 45. cit. Michel n. 51. Nihilominus de jure Canonico valida est renuntiatio jurata cap. quamvis de pactis in 6. Sive filia renuntians sit major, sive minor. Huic juri etiam in foro civili locus esse debet, agitur enim de materia peccati Canonistica in C. contingat de jure jurando, quos sequitur Zoël. n. 37.

Hæc simplex renuntiaro hæreditatis non excludit filiam à petitione legitimæ per n. 113. estque communis Legistarum sensus apud Zoël. n. 39. contra eundem Covar. ac cit. Michel. n. 57.

Dixi in conclusione de jure communi, quia passim in Provincijs juri huic derogatum est consuetudine contrariâ teste Mevio part. 3. decis. 270. apud familias illustres, quarum filia in favorem extantium masculorum ad conservandas familias jure consuetudinario habentur pro renuntiantibus. Jure Austriaco, & Styriaco factæ renuntiationes etiam non juratæ habentur pro validis apud Beckmann in statuario Styriaco verbo Pactio. Ex Doctrina hujus septimæ conclusionis.

482. Difficultas celebris nascitur Prima, an renuntiatio materna præju-

N n n

dicet

dicer liberis, ut etiam hi cum fratribus Matris immediatis hæredibus Patris Materni Matrem suam repræsentantibus non succedant. *Resp.* Ex dictis n. 113. cum distinctione, aut enim mater renuntians moritur post, aut ante patrem, si ante patrem, nihil renuntians præjudicat liberis contra Molin. *Disp.* 579. n. 14. quia renuntiatio inbibit hanc tacitam conditionem, *casu quo ad eandem sit devolvenda paterna successio* sed eâ præmortuâ successio paterna non est devoluta, ergo renuntiatio conditionata non transivit in absolutum, & ideo nequit præjudicare juri successionis, quod habent, si renuntiatio non intervenisset. Econtra si renuntians supervivit Patre defuncto, præjudicat liberis renuntiatio, ne succedant avo suo Materno, quia non possunt succedere nisi jure Materno, hoc autem extinguitur præmortuo Patre Matris, quia tunc purificatur Condicio, sub qua Mater renuntiavit hæreditati nempe pro casu devolutionis hæreditatis paternæ ad matrem, atqui hæreditas fuisset devoluta ad Matrem per mortem Patris, quæ cum sequatur ante Matrem, fit renunciatio absoluta ex conditionata, ita Zoëf. n. 42, Michel n. 59.

483. Difficultas secunda an præfata renunciatio facta in favorem Fratris, hujusque Filiorum, sit Frater decessurus sit sine mascula prole, Soror etiam pro tali eventu sit excludenda à successionem, atque ad eod postremus masculus de familia de immobilibus, ac avitis bonis possit testari. *Resp.* Negativè ad utrumque cum Beckmanno in *statutario Styria verbo. Pactio post med.* post Zoëf. n. 49. quia renunciatio non est absoluta, sed conditionata, sive restricta,

videlicet ut valeat quamdiu mascula fuerit successio in vivis: hujus ratio est quod cessante causâ cesset effectus *cap. cum cessante so. de Appellat.* in casu autemposito cessat causa renuntiationis, quæ est conservatio familiæ.

Ex ratione ad primum redditur Ratio secundi, quod cum renuntiatio fuerit conditionata duntaxat, si frater habuerit successionem masculinam, & quamdiu ea duraverit, deficiente conditione deficiat obligatio renuntiationis, proinde jus ad hæreditatem renuntiatam durante masculinâ successionem, spe hujus suspensum reviviscit, dum deficit mascula series, & hujus spes, sed si reviviscit, ultimus masculus non habet potestatem testamento aut aliter disponendi de immobilibus, & aviticis bonis, sed hæc fiunt quasi fidei commissa, aut majoratus ex quasi contractu mutuo inito conditionato inter Fratrem, & Sororem renuntiantem, ut asserit cit. Beckmannus in fine.

484. Difficultas tertia, an Juramenti à filia renuntiationi hæreditatis paternæ adjecti obligatio transeat ad liberos, ita ut hi cum patruis, seu maternis fratribus, horumque sobole succedere non valeant. Communis negat apud cit. Michel n. 60. quia obligatio Juramenti est personalis non egrediens personam jurantis *L. 3. §. penultimo ff. de jurejurand.* Hanc rationem impugnat Molin. *Disp.* 579. n. 14. statuitque liberos etiam in casu, quo Mater est præmortua (quo casu diximus n. 482. liberos succedere, cum patruis, &c) non habere jus succedendi ex ijs, quæ præmisit *Disp.* 150. *vers. ut paucis:* Ubi duplex Juramenti genus ex parte juran-

jurantis licitum distinguit; unum, vi
cujus ex parte personæ, cui juratur nul-
lum jus acquiritur etiam post accepta-
tum Juramentum, quod fit, quoties
Juramentum non est spontaneum, sed
metu aut dolo extortum, quale est præ-
stitum grassatori, aut à venditore dolo-
sè inducto ad venditionem juratam rei
infra infimum justum pretium, & idè
ex parte ea, quâ venditio est injusta,
Emptor nullum jus acquirit. Alterum
Juramenti genus est, quod etiam ex
parte personæ, cui fit, nullam turpitu-
dinem secum trahit, sic fit in casu no-
stro, in quo non modo filia licitè jurat se
renunciare paternæ hæreditati, sed etiam
Pater licitè acceptat. Utrique Juramen-
to commune est quod pariat obligatio-
nem principalem comparativè ad DEUM,
nempe ne DEUS invocetur in testem
falsi, consequenter præstare debeat ju-
ratum vi Religionis etiam, quando per-
sona cui juratur nullum jus acquirit. At
dum ex parte illius, cui fit, licitè ac ju-
stè acceptatur, ultra priorem obligatio-
nem ex parte DEI ex natura Juramenti
promissorij facti homini dimanat ex par-
te promissorij jus ad promissum, & si
datum est, non restituendi.

Ex hac diversitate Juramenti dat
rationem cit. n. 14. & Disp. 150. vers.
His jactis fundamentis, cur liberi in
casu, quo Mater renuntians cum jura-
mento hæreditati paternæ non succedant,
videlicet quod vi Juramenti Pater acqui-
verit jus nihil de substantia sua reddendi
Filix renuntiantis, ergo ne liberis ex ea
relictis, cum jus majus habere non possint
ad hæreditatem, quam fuerit jus Matris,
quam representant, sed maternum jus
est penitus extinctum per Juramentum

spontaneum Patri factum, & acceptatum
aliàs Dominium insolidum staret penes
duos.

Resp. Cum cit. Michel num. 60.
etiam tunc liberos succedere, licet da-
retur Molinæ, quod vi juramenti adjecti
renuntiatio transiverit in pactum vali-
dum, ac exinde sit jus per eam acquisi-
tum. Ratio quia Pater: acquisivit
jus propterea absolutum contra Filiam
hujusque liberos, sed sub conditione
futuri eventûs deferendæ hæreditatis:
impossibile enim est absolutè renunciare
priusquam deferatur hæreditas, ergo
renuntiatio ante delatam hæreditatem
nequit esse absoluta, sed dum renun-
tians Mater præmoritur Patri, hæredi-
tas non est illi delata, sed deferenda post
mortem patris, ergo huic non renun-
tiavit absolutè: sed sub conditione, si
deferatur: quæ conditio cum non sit
purificata vivo Patre, hic nullum jus
absolutum acquisivit adversus nepotes
suos, sed his manet jus successionis
salvum.

485. Amplia Responsum licet Mater
acceperit dotem aut legitimam à Patre, ita
Zoës. n. 44. Michel n. 61. ut verius su-
stinentes contra multos excludentes à
successione liberos. Ratio Ampliatio-
nis est, quod seclnsâ renuntiatione ju-
ratâ dos, aut legitima per se non ex-
cludat Matrem à successione, uti patet
ex toto titulo de collat. dotis, ergo nec
liberos, dummodo conferant ad mas-
sam hæreditatis partem à Matre accep-
tam.

Sed quid juris, si actum fuerit
etiam de exclusione liberorum in renun-
tiatione Matris, & hæc pro istis renun-
tiet jurando. Nullum jus succedendi

N n n 2

jis com-

ijs competere Probatur primò quòd per *L. unum 67. §. si rem ff. de legatis 2.* quod quisque de bonis sui hæredis queat disponere, sicut de suis. Secundò hæres cum sit eadem persona cum defuncto, factum defuncti præstat, proinde stare liberè debent renuntiationi, si volunt esse hæredes parentis, secùs si nolint, tunc enim factum Matris iis non oberit, quia tunc non tam Beneficio Matris, aut Parentis renuntiantis, quam legis & suo jure veniunt, ita Zoëf. n. 45. Michel n. 63.

Adde dictis pactum renuntiationis factæ à carente liberis, si eidem postea nascantur, cassari tunc habetur arg. *L. si nunquam §. c. de revocand. donat.* ubi decisum est, quod donatio facta à carente liberis, de quibus non cogitavit, ijs postea natis potest revocari, quia nemo præsumitur suos posteros posteris alienis præponere voluisse, *L. 102. ff. de condit. & demonstrat.* cit. Michel n. 75. limitans ut non procedat, si renuntiatio fiat in contractu dotali à filia, tunc enim renuntiando videtur omnino cogitasse de liberis (cum hi sint finis principalis nuptiarum) & constituenda pro his dote. Unde in simili eventu nate ex tali filia proles nihil juris habent ad hæreditatem avi sui materni.

486. Difficultas quarta, an jurata renuntiatio per filiam proficentem in Monasterio, hoc excludat à successione post mortuum postea Patrem. Negant plures apud Zoëf. n. 43. Michel n. 62. ex hac ratione, quod renuntiatio imbibat hanc conditionem, ut vidimus, *si renuntianti fuerit delata hæreditas*, Sed dum Pater moritur post Professionem filia renuntiantis Monachæ, hære-

ditas non defertur filia Monachæ; utpote per Professionem incapaci, sed immediate Monasterio secundum communior opinionem, ergo cum Monasterium veniat loco liberorum, Monasterium non minus succedere debet, quam succederent liberi in casu mortuæ Matris ante Patrem per n. 482, Mater enim per Professionem, quæ antecessit obitum Patris, civiliter habetur pro mortua.

Resp. Non posse succedere sive dicatur, quod Monasterium immediate, sive mediante Professo succedat, de quo vide n. 40. ; ita cit duo Doctores, Ratio quia cum filia Professa supponatur vivere tempore mortis paternæ, Monasterio facienti unam personam cum filia defertur hæreditas, proinde verificatur conditio, *si hæreditas deferatur*, transi- que renuntiatio ex conditionata in absolutam, per quam penitus est extinctum jus successionis per n. 482.

Nec verum est Monasterium haberi loco filij extra casus in jure expressos, inter quos non est præsens, sicut etiam Professio non quoad omnes effectus æquiparatur morti naturali.

487. Præter pactum negativum non succedendi (de quo à n. 481. disseruimus vide n. 442. & 447.) datur alterum affirmativum, vi cujus unus, aut uterque paciscentium, si supervixerit, sit futurus hæres alterius.

Dico ergo octavò ejusmodi pactum à jure civili reprobari, nisi sit initum à militibus stantibus in expeditione, aut fiat causæ piæ, à jure tamen naturali non reprobatum, proinde non est contra bonos mores naturales, id est, juri naturali contrarios, de his loquitur R. *J. 58. in 6. non est obligatorium contra bonos*

bonos mores præstitum Juramentum sed duntaxat civiles, id est, jus civile ob certas causas valorem ejusmodi pactis adimit, quin sint de re illicita, & peccaminosa, aut ex natura sua ad peccatum invitantia. Sex partes habet conclusio probo singulas.

Et quidem primam reprobari à jure civili apertè statuitur *L. pactum 15. & L. licet 19. C. de pact. L. Hereditas 5. Cod. de pact. Convent.* adeò autem execrantur jura ejusmodi pacta, ut nec valeant in vim donationis mortis causa per clarum text *cit. L. 19.* Est hæc pars omnium; cujus redditur ratio præsertim duplex. Prima, quod adimat voluntatem testandi contra jus volens esse ambulatoriam, seu liberè revocabilem usque ad ultimum halitum *L. quod si. 4. ff. de adimend. Legat.* Secunda quod talia pacta sint periculosa utpote apta inducere votum seu ansam captandæ mortis illius, cujus hæreditas ex pacto expectatur *L. fin. §. nobis C. de pact.*

Probaturs secunda de valore pacti ejusmodi militaris, nam tale allegata *Lex 19.* excipit, valet enim in vim ultimæ voluntatis non revocatum ante mortem prout liberè revocari potest pro libitu à quovis paciscentium *Wiest, de pactis n. 48. Michel n. 36.*

Probaturs tertia de pacto facto super hæreditate danda piæ causæ E. g. Ecclesiæ, &c. tum quia ad piæ causas nulla necessaria est dispositio, aut solennitas civilis juris, sed satis est de jure naturali, quod constet voluntas defuncti, tum quia periculum insidiandi, proinde ratio legis civilis cesset in causis pijs, ita apud *cit. Michel Tyraquell. Sanch. & Laym, lib. 3. tract. 5. c. 7. n. 3.* ubi

etsi ad imitationem civilium legum sacri Canones statuunt *c. 2. de concess. prebend.* nullum Beneficium ante mortem Beneficiati alteri tribui, aut promitti velint, *ne inquit desiderare quis mortem proximi videatur, in cujus locum & Beneficium se credit successurum,* attamen Episcopus aut cum hujus consensu Patronus potest Beneficium promittere loco pio, seu Religioso *c. consultationibus 4. de donat.*

Probaturs quarta quod jus naturale non reprobet: nam si reprobarer, id fieret, vel ideo, quod adimat libertatem testandi, vel quod det ansam captandæ mortis alienæ, vel quod sit contra bonos mores, sed ex nullo horum capite reprobatur non ex primo; jus siquidem naturale non improbat, ne quis sibi sponte adimat voluntatem liberè testandi, sicut Religiosus per Professionem laudabiliter eam restringit. Non ex secundo, quia hujusmodi occasio non ex natura talis pacti, sed per accidens sequitur ex pravitate paciscentium non omnium sed pauperum, quos habendi libido obcecatur, cujus libidinis non est proxima sed remota occasio pactum, qualis non est illicita, aliàs etiam pacta militaria, donationes causa mortis, &c. forent inhonestæ. Non etiam ex capite tertio, quia non contrariantur bonis moribus naturalibus sed civilibus, si enim forent contra naturales mores, nulla consuetudine possent cohonestari, hoc autem est falsum.

488. Minor hæc suadetur primo Testimonio *Zoëf, n. 34.* talem morem plerisque locis esse receptum. Mevius in practicis celeberrimus *ad titulum c. de pactis decis 9. n. 5.* ait: *hodie in Germania*

mania vulgatum esse: ut non attentâ eâ juris civilis veteris constitutione pacta successoria valeant, nec juxta hanc amplius jus dicatur, nisi ubi receptum reperitur.

Item familiae Illustres in Romano Imperio habent similia pacta gentilia Germanicè Erb; Vereinigung / oder Verbrüderung / quibus Domus Illustres inter se conveniunt ut unius stirpe extinctâ ad alteram devolvantur. Gaill. lib. 2. observ. 127. Ejusmodi confraternitatis pactum allegat cit. Michel n. 49. inter Duces Saxoniae & Landgravios Hassiae, inter Duces Saxoniae & Marchiones Brandeburgicos, fuitque inter Reges Hispaniae à tempore Caroli V. usque ad Carolum II. (in quo est linea masculina directa Regum Hispaniae extincta) cum Augustissima Domo Austriaca, in similibus enim cessat omnis sinistra praesumptio: quamvis reciproca pacta inita per modum successionis, quibus duo conspirant, quod alterutro sine liberis mortuo, superstes sit Haeres, non tollant turpitudinem pacti, adimantque libertatem testandi, Zoëf. n. 29. Fachin. Lib. 5. controuv. c. 26. Gaill. observat. 126. n. 7. valent tamen si bona reciproce promittuntur non absolute ut futura successio, sed ut pactio conditionalis, si alteruter improlis decesserit, quae obligatio purificata conditione retrahitur ad tempus compactionis & pro pura habetur: Bona sic in pactum deducta statim manent obligata, seu debentur, &c. donatione omnium bonorum inter vivos, etsi eorum exactio ob adjectam conditionem suspendatur usque ad eventum mortis.

489. Hoc modo n. 4. reciproca inter conjuges pacta de succedendo intellecta docet valere statim adhuc durante matrimonio ex praxi quotidiana in pactis dotalibus quae de jure firmæ sunt, habentque speciem donationis inter vivos.

Imò fas est conjugibus se reciproco testamento haereses mutuo scribere, & quidem etiam in eodem instrumento; est communis cum Gaill. Observat. 117. Jul. Clar. §. Testamentum q. 6. n. 1. ex L. licet c. de pactis. Tale enim pactum non est irrevocabile de successione atque adeo adhuc manet voluntas utriusque ambulatoria ad nutum revocabilis, etsi contineretur in eodem instrumento per citatos Doctores.

Vide Haunold. tract. 9. n. 174. ubi contra plures Recentiores (quidquid sit de jure scripto) ex fassione omnium. Neotericorum tradit, quod consuetudo praesertim inter conjuges justificet donationem omnium bonorum reciprocam, quâ duo sibi de praesenti, & inter vivos donant omnia sua in tempus mortis, si prior moriatur, addit ejusmodi pacta vicissitudinaria de succedendo in vim donationis valere, quin interveniat traditio, aut insinuatio ex Gloss. in L. 19. c. de pactis, & quidem adeo firma esse, ut nec ob gratitudinem sint revocabilia, quia cum sint mutua habent vim permutationis, Gaill. Observ. 126. n. 4. & 5. quam non haberent, si non fierent in vim donationis inter vivos sed simpliciter duo paciscerentur de successione reciproca in defectu liberorum, quia sunt civili jure prohibita per n. 487. Gaill. n. 6. & 7.

§. VI. Dissertationis III. Articuli III.

De juramento, reprobatis pactis, adjecto, ejusque effectu. Ubi
an pacta jure civili nulla juramento confirmantur?

490. **C**onstat ex n. 487. pactum negativum non succedendi in parentum hæreditatem annullari jure positivo; uti & affirmativum de hæreditate alteri relinquenda per n. 487. etiam reciproca pacta per n. 488. extra familias Illustres.

Quæstio celebris nascitur primò an juramentum adjectum renuntiationi hæreditatis, aut de scribenda certa persona in hæredem sit non modo illicitum, sed etiam invalidum, consequenter contraveniens non sit perjurus. Secundò dato ejus valore, an sit validum metu extortum gravi, aut etiam reverentiali. Tertiò si validum est, an actus jure positivo invalidi adjecto juramento convalescant, seu confirmantur, id est, licet ex se, seu excluso juramento nullam inducant obligationem in vi contractus, sive ex virtute Justitiæ, eò, quod jis resistat jus, ad præsentiam tamen juramenti jus positivum jis resistens cesserit, atque adeo ob reverentiam juramenti velint leges pro tunc actus valere, ac ultra obligationem Religionis parere etiam obligationem Justitiæ. Unde quæstio hic resolvenda est generatim, an &

qui contractus jure positivo irriti evadant in validos post adjectionem juramenti.

Dico primò juramentum adjectum contractibus vetitis jure positivo civili obligante sub culpa esse illicitum, ac invalidum. Ratio primi de illicito est, quod tunc jus civile etiam prohibeat juramentum sub culpa, sed juramentum prohibitum sub culpa est illicitum, ergo.

Etiam esse invalidum probatur: juramentum de actu pernicioso est invalidum, sed tale est juramentum, de quo loquitur conclusio, est enim de contractu malo saltem extrinsecè tali, supponitur enim illo firmari contractus vetitos sub culpa.

Major est Pal. p. 3. tract. 14. de jurament. Disp. 2. p. 2. n. 2. Sanch. lib. 3. Dec. c. 9. n. 34. Soarez tom. 2. de Relig. de juram. lib. 2. c. 20. n. 4. aliàs si valeret, foret vinculum iniquitatis, id est, obligaret ad iniquum seu illicitum quod est impossibile & contra Can. inter cetera 22. q. 4. Juramentum, inquit, non est institutum, ut esset vinculum iniquitatis. Ex S. August. quam

quam Regulam postea etiam Innoc. III. Secutus est in c. quanto 18. de jure juran.

491. Antequam progrediar ad Reliquas conclusiones decidenda est necessaria prius alia quæstio valde intricata, uti mox patebit, videlicet ista, an omnis lex civilis obliget sub culpa Sanch. lib. 3. Decal. c. 9. n. 31. notat quod etsi omni legi civili sit commune intendere Principaliter bonum publicum, seu commune, non tamen quoad executionem, ac effectum; quædam enim pro immediata materia habent bonum privatum, id est, utilitatem privatorum, ejusmodi sunt leges, quarum materia est bonum cujusvis civis, cujusmodi sunt consulentes imperfectæ ætati ut minoribus, aut imbecillitati sexûs, ut mulieribus, ac cæteræ leges, quibus conservantur patrimonia singulorum, tales enim immediatè & principaliter fundantur in favore privatorum sibi subditorum: hujusmodi est lex statuens, ne valeat pactum filiarum, quod dote contentam nullum quæret regressum ad paterna bona. Item lex prohibens pactum sive simplex, sive reciprocum de persona determinata in heredem scribenda, per eam immediatè prospicitur voluntati testatoris, quam vult jus esse ambulatoriam, seu revocabilem usque ad ultimum spiritum, & neci, qui scribitur hæres, prabeatur occasio voti captandæ mortis testatoris. Omnes tamen etiam tales secundario respiciunt bonum commune, quatenus singulorum utilitas redundat in bonum commune, idque ex intentione legis.

Aliæ e contra leges civiles habent pro immediata materia utilitatem pu-

blicam, & secundario privatam, uti sunt disponentes de rebus publicis E. g. ne extrahantur in alienas provincias equi, arma, frumentum, pecunia, &c.

Hæc distinctio duplicis generis legum civilium colligitur ex L. 1. §. 1. ff. de just. & jur. eamque ante Sanch. tradidit Soarez c. 26. n. 2.

Tunc autem lex quoad executionem dirigitur in privatum bonum, quando ejus violatio non immediatè violat bonum commune, ut alienatio fundi dotalis, aut renunciatio hereditatis, &c. non enim magis Republicæ interest, ut fundus dotalis maneat penes maritum, quam ut transeat ad alium civem, nec ut hereditas sit potius penes filiam, quam alium institutum heredem, &c. Econtra multum interest Republicæ, ne extrahatur frumentum, pecunia, &c. Et ideo similibus legum violatio immediatè pugnat cum communi bono. Ex hac distinctione sic explicata statuit Sanch. sequentes tres Regulas à num. 34. ex quibus valeat discerni, an lex civilis obliget sub culpa, aut non.

492. Omnis lex civilis, aut Principaliter tuetur bonum commune, aut non; si tuetur commune, confurgit Regula prima, quod omnes tales leges obligent in conscientia.

Si non tuetur Principaliter bonum commune, sed privatum immediatè fovet, tunc est Regula secunda, quod similis lex civilis non obliget in conscientia, seu sub peccato. Regula tertia leges caventes damnum tertij obligant sub culpa.

Hinc Regulam 58. de R. F. in 6. Non est obligatorium contra bonos mo-

res præsinitum juramentum. Soarez c. 21. per totum, & Sanch. n. 30. intelligunt de bonis moribus naturalibus, secus de civilibus. Hi Doctores illos vocant bonos mores naturales, quibus contravenire est peccatum contra legem, aut naturalem, aut divinam, aut humanam, sive canonicam, sive civilem obligantem sub culpa. Per mores verò purè civiles, sive ut contradistinctos à naturalibus intelligunt eos, qui adversantur legibus civilibus sub nullo metu culpæ obligantibus.

P. Anaclærus Raiffenstuell de jurejur. à num. 95. amplectitur sententiam Sanch. Hac suppositâ opinione.

493. Dico secundò juramentum de pactis jure civili prohibitis prohibitione principaliter respiciente publicum bonum, uti etiam de juramentis directè, ac principaliter tendentibus in damnum tertij esse non modo illicita, sed etiam invalida. Ratio est manifesta ex Regula prima & tertia n. 492. nemo enim potest licitè, ac validè præjudicare bono publico, aut tertij, Soarez c. 20. n. 4. Sanch. n. 34. Pal. n. 3. unde ejusmodi juramenta sunt contra bonos mores naturales, forèntque vinculum iniquitatis si valerent per n. 490.

Dixi directè, & principaliter tendentibus in damnum tertij, ut si fundus dotalis alienetur cum juramento, qui ex alicujus dispositione ad filios pertinet, nam si indirectè ac secundariò duntaxat juramentum præjudicet, videlicet quod tertius, etsi non habeat jus, habeat tamen spem successionis, juramentum tale non est nullum. Insuper illud præjudicium debet involvere injuriam, aut saltem culpam contra aliquam

naturalem obligationem. Vide Sanch. à num. 34.

Ex hac conclusione sequitur irritum fore juramentum extrahendi equos, arma, frumentum, pecuniam &c. contra prohibitionem. Invalidè jurat Clericus se renuntiarum privilegio fori, hoc enim non est concessum in favorem ullius particularis personæ, sed communitati Ecclesiasticæ, similiter nulliter jurat se non venditurum merces pretio pro jistaxato autoritate publicâ, unde vergit immediatè contra bonum publicum.

Dico tertio juramentum emissum contra leges civiles primario consulentes bono privatorum (de quibus initio numeri 491.) esse licitum, ac validum stante veritate Regulæ secundæ numeri 492. Ratio est, quod leges conditæ principaliter in favorem privatorum non cogant, quo minùs privati queant licitè, ac validè renuntiare suo favori, dum nihil præjudicatur tertio, lex enim favorabilis alicui non intendit huic laqueum injicere, injiceret autem, si licitè, ac validè nequiret renuntiare suo favori, siquidem lex obligaret sub culpa ad non renuntiandum, quod dici non potest. Conclusio procedit, sive prohibitio dirigatur directè in actum E. g. dicendo non fiat hic actus, seu tale pactum, sive in personam, ut si dicatur: Minor non ineat contractum. Est contra Bart. apud Sanch. num. 33. volentem, quod dum directè lex fertur in actum non liget sub culpa & ideo valeat juramentum, è contra sit nullum, dum lex directè fertur in personam, eo quod putet tunc legem obligare sub culpa, hanc distinctionem est amplexus etiam

Soarez *c. 20. n. 10.* verum hæc distinctio exploditur ob rationem nostram allatam.

494. Palao *p. 3. tract. 14. de jurament.* *Disp. 2. p. 8. n. 6.* Regulam secundam Sanchez de qua loquitur proxima conclusio, impugnat quærens ex illo, unde constare posset, quod leges disponentes de bonis privatorum non sint immediatè in favorem boni publici. Unde *n. 7.* concludit nullum juramentum esse validum cuiuscunque legi sit adversum, quia omne tale contrariatur præcepto publico, aut saltem publicæ ordinationi, & superioris juri, sed juri publico nequit derogari pactis privatorum *L. jus publicum ff. de pactis.*

W. *st. de jurejurand. à num. 43.* amplectens eandem sententiam tres statuit Regulas; duas negativas, & unam affirmativam. Prima negativa est ipsissima Regula *58. de R. J. in 6. non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum*, quale inquit est omne continens turpitudinem, sive hæc turpitudine teneat se ex parte objecti, id est, insit rei promissæ, sive sit turpitudine contra jus naturale, aut positivum divinum vel humanum, uti etiam omne illud quod per se allicit ad delictum, ut spondens delicto committendo impunitatem.

Regula secunda negativa: juramentum est nullum promittens id, quod justâ lege etiam civili bonum privatum civium spectante prohibetur per clarum textum *L. jurisgentium 7. §. 16. ff. de pactis*, ibi: *& generaliter* inquit, *quoties pactum à jure communi remotum est. servari hoc non oportet, &c. nec jusjurandum de hoc aductum, ne*

quis agat, servandum. Et *L. non dubium 5 c. de LL.* ibi: *ea, qua lege fieri prohibentur, si fuerint facta non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, &c.* Et intra: *Secundum itaque prædictam Regulam, qua ubi cunque non servari factum Lege prohibente censuimus, certum est nec stipulationem istiusmodi tenere, nec mandatum esse ullius momenti, nec Sacramentum, id est, juramentum, uti habe glosa marginalis.*

Ad hanc Regulam revocat Regulam Innocentij III. cujus memini in *fin. num. 490.*

Regula tertia affirmativa Wiestneriana ponitur ab illo *n. 59. de juramento promissorio ex Innocent. cit. in c. cum contingat 28. de jurejurand.* Et Bonifac. VIII. *c. licet 2. de jurejur. in 6.* videlicet: omne juramentum servandum est, quod non vergit in dispendium salutis æternæ, & in præjudicium tertij non redundat.

495. *Resp.* His tribus Regulis non everti conclusionem tertiam, nam tertia est pro nobis: quoad secundam partem, utpote consonans cum Sancheziana tertia. Per primam ejus partem confirmatur conclusio superior, cum juramentum contraveniendi legi civili sub peccato non stringenti nullum sit salutis dispendium. Reliquæ duæ negativæ non urgent: & quidem non prima, quia non est contra bonos mores naturales, sed civiles per *n. 492.* & ideo etiam negatur quod juramentum contrarium præcisè juri civili primariè condito pro favore privatorum contineat turpitudinem contra tale jus utpote non obligatorium sed duntaxat annullans actum pro.

prohibitum. Non etiam secunda, leges enim illæ, quatenus deobligant à juramenti observantia, intelligendæ sunt de materia spectante ad bonum publicum.

Ad Rationem Palao quatenus ex Sanch. unde huic constare possit, quod leges disponentes de bonis privatorum non immediatè faveant bono publico. Resp. Constare ex jis, quæ produxi n. 491. vers. tunc autem.

Negatur quod leges de quibus est sermo in conclusione tertia, contineant præceptum publicum, aut ordinationem principaliter concernentem bonum publicum, aut jus superioris obligans. De cætero libenter confiteor horum Authorum sententiam valdè esse probabilem, & fortè juri conformiorem ob textus allatos.

496. Nunc decidendum est an juramento confirmans pacta à jure reprobata sit perjurus non implens juratum, hoc enim in ultima parte questionis prima n. 490. propositæ quaritur ad quod Respondeo.

Et dico quartò quando pacta, & contractus prohibiti sunt jure positivo obligante in conscientia, quales sunt vetiti legibus quatum primaria materia est utilitas communis per n. 491. juramento jis adjecto contraveniens jurans non est perjurus, perjurium enim est mendacium juramento confirmatum. S. Thom. Secunda secunda, q. 98. à n. 1. sed contraveniens juramento de pactis, &c. jure positivo obligante in conscientia vetitis nullum mendacium confirmat juramento, supponitur enim esse nullum,

An idem dicendum de eo, qui contravenit juramento adjecto pactis contra jus civile, cujus proxima, & principalis materia est bonum privatorum, multùm controvertitur. E. g. an testator mutans pactum juratum sit perjurus, seu violet Religionem. Negant Barr. Bald. Gomez, &c. quos in puncto juris sequitur August. Michel tom. 2. Theolog. Canonico Moral. p. 2. tract. 1. §. unico n. 46. quia dum jus prohibet aliquod pactum, prohibet etiam ejus firmationem, sed oppositio juramenti est præcipua pacti firmatio, ergo jus prohibens pactum, prohibet oppositionem juramenti, sed juramentum prohibitum, si fiat, est nullum, saltem in præsentis casu utpote impediens libertatem testandi, præbens ansam insidiandi vitæ paciscentis, uti docent tragica exempla, idcirco talia pacta, etsi jurata sunt exosa, bonis, que moribus adversa, proinde valet hic Regula 58. de R. J. in 6. recitata n. 492. & jura allegata num. 494. in Reg. 2.

Argumentum istud non est efficax; transeat esse prohibitum prohibitione obligante sub culpa (quod rejeci n. 493. consequenter illicitum mortaliter aut venialiter pro diversitate obligationis gravis, aut legis Ortæ ex lege, exinde malè concluditur esse nullum, consequenter nec à perjurio absolvi contravenientem, nam cum juramento illicito stat ejusdem valor toties, quoties ejus materia seu objectum juratum est licitum, seu nec intrinsece nec extrinsece à lege positiva id verante vitiatum, sic illicitè jurat propter scandalum, non tamen invalidè poscens sine necessitate mutuum ab usurario cum juramento solvendi usu-

ras: jurans aut vovens se deinceps nullum juramentum, aut votum emissurum inconsulto confessario, si istius Consilio præterito juret, aut voveat rem de se licitam, etsi mortaliter peccet contra Religionem, obligatur tamen exequi juramentum, aut votum E. g. si juravit, aut vovit Eleemosynam. Pal. p. 3. tract. 14. de juram. Disp. 2. p. 7. §. 6. n. 2. quia juramentum, aut votum secundum emissum contra primum contrahitur illi solum in actu jurandi, secus ex parte objecti, seu in materia jurata: primi enim juramenti, aut voti materia est non emissio juramenti, aut voti sine Consilio Confessarij, cui secundum juramentum, aut votum immediatè contradicit, atque adeo ex parte actus est perjurium, attamen ex parte objecti, seu materia, quæ est Eleemosyna, est licitum, proinde validum. Hinc pater, quo sensu verum sit illud axioma *juramentum non est vinculum iniquitatis*, sensus enim non est iste, ut pulchrè explicat Lugo de Just. Disp. 22. num. 222. quod juramentum non est vinculum, nec ligat, quando in se iniquum est, & cum iniquitate juratur, hoc enim est falsum ex proxime dictis, sensus ergo proprius est, quod non obliget ad iniquitatem: verbo uno, ut Scholasticè loquitur Lugo: juramentum iniquum objectivè non est validum, nec obligat, juramentum autem iniquum solum subjectivè, sive ex parte actus, id est, quod in se est illicitum, & turpe, validum esse potest, nec obligare, nimirum quoties ejus materia est de se licita, nec lex ulla tale juramentum annullat.

497. Dico igitur quintò violatorum Juramenti apppositi pacto rejecto,

à jure civili principaliter spectante privatorum utilitatem esse perjurum, ita, Zoëf. ff. de jurisdic. n. 25. Molin. de just. Disp. 151. estque comunior, quam in praxi sequitur cit. Michel n. 47. Ratio ex n. 493. eruitur: transgressor Juramenti validi est perjurus, sed Juramentum, de quo agimus, est validum, ergo ejus transgressor est perjurus.

498. Inquirendum nunc an Juramentum metu gravi E. g. minis, verberibus, incarceratione extortum, ac pactis adjectum sit invalidum. Quadruplex ad hanc quæstionem est Sententia apud Sanch. lib. 4. de Matrim. Disp. 20. à n. 3. juncto, lib. 3. Decal. c. 11. n. 14. 15. 19. Prima multorum affirmans, quam esse probabilem fateretur Sanch. eamque à iudicibus sæcularibus prædicati testatur ibi Cov. & pro ea adducit Sanch. Argumenta quinque non contemnenda.

Secunda extremè opposita simpliciter negans invaliditatem, ita plerique cum S. Thom. 2. 2. q. 89. Art. 7.

Tertia distinguit negans valere proinde nec obligare cadens supra contractus lege reprobatos, affirmans verò, dum cadit supra approbatos, ita plures apud Sanch. cit. n. 19.

Quarta distinguit inter forum externum, internumque pro externo non obligare, secus pro interno censet Valenz. 2. 2. Disp. 6. q. 7. p. 4. in medio, quem laudens sequitur Fachin. lib. 2. contra c. 102. fundamentum unicum, quod hæc viâ sententiæ discrepantes conciliantur.

Pal. p. 3. de juram. Di. 2. p. 4. à n. 5. sustinet probabilius tale Juramentum secundum jus Civile esse nullum, validum verò

verò secundum Canonicum et si cadat supra actus jure reprobatos.

Dico sextò præfatum Juramentum esse simpliciter validum, ita secunda Sententia, quam esse certissimam asserit cit. Sanch. utpote decisam in *C. si verò de jurejur.* ubi coactus metu gravissimo jurare renunciationem juris sui decernit Pontifex non esse tutum in conscientia, si Juramento contraveniat, nisi vergat in dispendium æternæ salutis. Non obstat *Auth. Sacramenta puberum C. si adversus venditionem* (ubi juramenta per vim, aut metum justum etiam à majoribus extorta à puberibus nullius esse momenti jubentur) est enim intelligenda quoad contractus firmitatem, non quoad Juramenti obligationem, Sanch. cit. *Disput. 20. n. 5.* ubi cætera Argumenta invaliditate dissolvit; quo loco ad arg. secundum etiam respondet, quod hæc *Auth.* sit correctæ per jus Canonicum in *cit. cap. si verò & cap. verum de jurejur.*

499. Superest ultimum initio §. propositum, utrum contractus jure civili nulli confirmetur per Juramentum ipsdem adjectum, ita ut evadant validi, ac ultra obligationem Religionis, quam habent vi juramenti, inducant obligationem Justitiæ, seu ex vi, & natura contractus. Plures negant ut *Pont. lib. 12. de Matrim. c. 8. n. 42. & 47. Wiest. de jurejur. n. 78. Molin. D. 150. versu: His jactis &c.* Ratio principalis est, quod Juramentum vim confirmandi contractus jure positivo nullos nec ex natura sua, sive jure naturali, nec jure positivo habeat, nullus enim juris textus hanc vim Juramento aperte tribuit; non etiam jus naturale, nam ad naturam Juramenti sufficit jurantem obligari ex Religione ad exequendum juratum, ne in va-

num sit assumptum nomen DEI. Ad *Auth. Sacramenta puberum n. 498.* citatam & ad *cap. cum contingat 28. de jurejur. & cap. licet mulieres 2. eod. in 6.* Respondet Wiest. Authenticam loqui de contractibus solum validis, et si ob defectum ætatis restitutioni obnoxii; jus verò Canonicum loco utroque plus non pretendit, quàm Juramenti observantiam, utpote non dispendiosæ salutis æternæ, nec præjudiciosæ tertio.

Respondeo & dico septimò et si prior Sententia sit valde probabilis, oppositam tamen, quam Anno 1700. in *tract. de jure à n. 250.* amplexus sum cum Haunoldo *tract. 8. n. 135.* Laym. *lib. 4. tr. 3. c. 8. n. 1.* Wadingo *de contract. Disp. 1. dub. 8. §. 3.* Pirhing *de jurejur. n. 132.* etiamnum sequor prænotans certum esse, quod ad præsentiam Juramenti jus civile potuerit statuere alterutrum ex his duobus, nempe, vel ut etiamsi contractus habeat annexum Juramentum, attamen permaneat irritus, nullamque pariat obligationem Justitiæ, quin per hoc quidquam præjudicetur foro Ecclesiastico, ad quod spectat Juramentum, quia de hoc nihil disponit directè, sed de solo contractu quoad obligationem Justitiæ, quam non vult inesse contractui, et si præsens sit Juramentum, vel potuit statuere, ut ad præsentiam Juramenti jus civile annullans contractus cesset, atque adedex tunc contractus valeant. Hoc secundo modo statuisse colligitur ex *cit. Auth.* sic loquente: *Sacramenta puberum sponte facta super contractibus rerum non retractandis inviolabiliter custodiantur: ubi glossa verb. contractibus ait: etsi ipso jure non valeant: & verbo*

O o o 3

64.

custodiantur dicit: Scilicet ut alteri detur actio, & exceptio. Sed non datur actio, & exceptio titulo solius Religionis, sed vi contractus idque confirmatur, quod teste cit. Wadingo n. 5. hæc opinio sit in praxi totius Orbis. Consuetudo autem est optima legum interpres *cap. cum titulus 8. de*

consuet. non obstat *L. non dubium C. de LL.* ubi Imperator vult contractus irritatos à *L.* irritos permanere etiam post Juramentum, nam cit Auth. est Friderici Imperatoris, proinde posterior dictâ lege consequenter est revocata, ita Anton Peretz.

Corollaria ex Doctrina §. V. & VI.

500. **C**orollar. 1. irritum est Juramentum Prælati de rebus suæ Ecclesiæ vi, aut aliàs injustè ablati non repetendis: sequitur ex Regula tertia n. 492. Non obstat *Canon undivimus 24. q. 1.* Indulgens Episcopo Absolutionem à Juramento, nam hæc absolutio non est à culpa, sed est declarativa nullitatis, Soarez *lib. 2. de Jurament. c. 15. n. 8.* Ratio quia Juramentum hoc contrariatur Canonibus obligantibus in conscientia, & præjudicat Ecclesiæ.

Hinc Juramentum Regis de non revocandis donatis rebus spectantibus ad Coronam, id est, ad Regnum, & Regiam dignitatem est injustum, est enim de rebus non Regis proprijs *C. intellecto de Jurejurand.* ubi Regis Ungariæ Juramentum de non revocanda alienatione facta in Regni præjudicium est nullum, velut contra Justitiam Regno debitam Soarez *c. 30. n. 9.*

Ut ergo donatio, aut alio modo facta alienatio valeat, requiritur, ut fiat cum consensu statuum Regni totum populum præsentantium, aliàs etiam Juramentum est nullum ita August Michel *10. 2. Theolog. Canonico-Mor. 463. fol. n. 10.* ubi subdit nomine bonorum Coronæ venire tum Regni Olenodia tum

bona deputata ad sustentandum Principem, & conservandum publicum statum.

501. Corollar. 2. Juramentum Prælati ante electionem præstitum, quo promittit aliquid in præjudicium dignitatis, aut potestatis, aut mensæ Episcopalis, est invalidum, ita Innoc. 3. *C. sicut 27. de jurejur.* quia præjudicat dignitati contra Rubric. *ne sede vocante aliquid innovetur.* Unde tale Juramentum si factum, debet revocare *c. si quis 6. de reb. Ecclesiasticis alienand.*

Corollar. 3. nulliter juratur fidelitas præstanda alteri, quam legitimo superiori, nam huic est præjudiciosum.

Hinc cum S. C. Macedonianum vetans dare mutuum filiis familias sit introductum in favorem parentum, & in odium sceleratorum, filius familias nequit validè huic Beneficio renunciare etiam jurejurando, si enim valeret, majus foret periculum insidiandi vitæ parentum, Haunold. *tract. 9. n. 318.* ex communi Legistarum & Canonistarum contra Bonacin. Less probabiliter stantes pro valore juramenti.

Corollar. 4. ut Juramentum contractui adjectum confirmet contractum necesse est, ut non solum sit licitum ex par-

parte jurantis, sed etiam ut non contineat turpitudinem ex parte ejus, cui juratur, unde cum acceptio usurarum ex parte usurarii sit injusta, etsi jurans solutionem usurarum adstringaturolvere, promissio tamen illarum jure naturali irrita non validatur (aliàs usurarius acquireret jus ad eas) atque jurans eas, & non solvens foret quidem perjurus, non tamen injustus Molin. *Disp. 149. vers. quatuor & sequent.*

502. Corollar. 5. irritam esse transactionem etiam juratam circa contenta in Testamento antequam sciuntur in eo contenta, quantumcunque ex eo debeatur, Haunold. *tract. 10. num. 1013.* contra Molin. quia præfata transactio annullatur principaliter in favorem testatoris, ut ejus voluntas ultima non invertatur *L. 1. §. 1. ff. testamenta quemadmodum aper.* cui juramentum tale præjudicare nequit.

Corollar. 6. dispositio jurata Novitij sine licentia Episcopi, aut hujus Vicarij intra duos menses proximos ante Professionem non valet, quia juramentum hoc irritat *Trid. Sess. 25. c. de Regular.* Ab hac dispositione Tridentinum excipit Societatem JESU.

Corollar. 7. Promissionem cui causam dedit error, aut dolus circa substantiam juramento non firmari, quia juramentum est nullum, jure enim genium omnis promissio, proinde etiam jurata imbibit hanc conditionem, nisi me deprehendero deceptum, ergo cum juramentum non liget ultra intentionem jurantis *c. veniens de jurejur.* Ubi intervenit error, aut dolus substantialis, non intendit se obligare, Less. *lib. 2. c. 42. num. 33.* contra Lugo *de just. Di-*

sput. 22. n. 195. Ampliat Less. *num. 34.* etsi error aut dolus sit circa qualitatem rei promissæ, adhuc enim imbibit hanc conditionem, proinde sicut promissio est nulla, ita est nullum juramentum utpote ex intentione jurantis sequens naturam actus, super quem cadit.

Ex eodem capite n. 35. deobligat stare juramento puellam dolosè inductam ad renunciandum hereditati paternæ fratribus pro certa dote, dum hereditas notabiliter est major, quam fuerit illi proposita.

503. Corollar. 8. sequentes contractus jure positivo irritos per juramentum confirmari apud Haunold. *tract. 8. n. 139.* Primò fundi dotalis & donationis propter nuptias alienatio. Secundò fidejussio mulieris de jure Casareo (obiter notat ex *statutario Styriaco*, apud Beckmann *V. fidejussio* in Styria fidejudentem non posse prius conveniri, nisi post excussum debitorem, prout etiam statuit jus commune, at in Austria est creditori liberum convenire fidejussorem ante debitorem. Tertò inter virum, & uxorem, vel parentes & liberos non emancipatos. Quartò contractus minoris de re immobili, vel mobili, quæ servando servari potest sine autoritate curatoris. Quintò promissio solvendi, & non repetendi amissa ludo verito. Sextò renunciatio futuræ successionis in paterna hereditate. Notandum tamen, quod licet bona paterna post pactum juratum augeantur, nequeat tamen ex jisdem existentibus tempore pacti postea auctis quidquam vi juramenti exigere, at bene ex augmento, nisi expressè huic etiam renuntiavit. Krimer *de pactis n. 2586.* Item stante illo juramento

mento non prohibetur exigere legata, aut donata ipsi sponte à patre post juratum pactum, Gaill. *lib. 2. Observ. 148. num. 11.* Septimò promissio instituendi hæredem certam personam nominatam, vel testamentum non revocandi. Octavò donatio excedens 500. solidos, id est, aureos Ungaricos sine insinuatione. Nonò donatio bonorum omnium præsentium, & futurorum.

504. Corollar. 9. actus factus contra primum juramentum de re non mala etsi sit illicitus E. g. revocatio testamenti jurejurando firmati de non revocando, non tamen est invalidus, ut patet inductione, sic promittens cum juramento non donare, si doner, valet donatio, si nihil obstet, quam juramentum non donandi: jurans non revocare Procuratorem, postea revocat, revocatio tenet. *Gloss. in c. fin. de Procuratoribus in c. Verb. Revocatus.* Titius post promissa Bertæ sponsalia ducit validè Cajam, *c. sicut de sponsalibus.* Ratio autem est, quod juramentum primum de se non irritet actum, etsi præstetur de hoc non faciendo, valor enim hujus dependet à voluntate operantis, hujusque potestate, cui etsi auferat libertatem moralem (quatenus imponit obligationem non faciendi) nequit tamen auferre simpliciter seu physicam potestatem volendi, & ideo etsi actus contra juramen-

tum factus malè, ac sacrilegè fiat, non tamen invalidè, nisi irritetur, ita Soarez *de juramento lib. 2. c. 19. n. 6.* irritari autem non potest ex vi primi juramenti, etsi jurans velit, Soarez *num. 7.* quia quamvis jurando intendat non solum sibi actum prohibere, sed etiam irritare, attamen mutarà voluntate fit validè E. g. matrimonium, donatio, &c. ergo etiam testamentum secundum contra primum etiam juramento firmatum de irrevocabilitate fit validè, revocaturque primum, nisi ex voluntate testantis Princeps voluerit illud irrevocabile esse, posse enim ex concessione Principis testamentum fieri irrevocabile, docet Zoës. *de pactis n. 35. arg. L. omnium 19. c. de testam.* Ibi: *Voluntates hominum audire volumus, non jubere Imperator, inquit, ne post sententiam nostram, inhibitum videatur commutationis arbitrium.* Cur lege possit irritari actus, secùs juramento, aut voluntate jurantis, dat disparitatem Soarez, quod lex sit actus superioris potentis ligare subditos non solum ad licitè, sed etiam ad validè operandum, uti est certissimum, juramentum autem est actus operantis, qui per illud se private non potest dominio suæ voluntatis, & ideo semper potest efficaciter revocare priùs statuta validèque, etsi illicitè operari.

§. X. Dissertationis III. Articuli III.

De acquisitione Domini per donationem.

De donatione in Communi

505. **D**onatio convertitur cum gratuita promissione quam brevissimè attigi *n. 210. vers. Promissio alia est onerosa, &c.* Nunc amplius exponenda est natura, & præcipua divisio in donationem inter vivos, & mortuos, quæquæ inter eas differentia, atque effectus.

Donatio propriè talis definitur communiter cum Abb. ad Rubr. hanc: *rei licita nullo jure cogente ex mera liberalitate facta collatio, seu datio*: quare ad præfatam donationem requiritur primò, ut sit merè liberalis, proinde non fiat ex debito gratitudinis, aut ex causa E. g. ob præcedentia merita; idcirco donatio antidotalis, seu remuneratoria non est propriè talis, utpote jure naturali aliquid debita. Secundò ex parte donantis consensus, sive donandi voluntas signo externo sufficienter prodita vocali, aut scripto, aut solo facto, ut solvens scienter indebitum, aut reddens chyrographum. In dubio nemo donare præsumitur, nisi conjecturæ dubitationem tollant, Menoch. *lib. 2. de Arbitr. Judic. casu 88. n. 8.* Tertio ex parte donatarii necessaria est acceptatio, unde ante hanc est revocabilis, & ideo facta absenti, si, antequam hic res-

ciat donatum, donans moriatur, nihil consequitur donatarius, *L. 2. §. 6. ff. h. t.* Acceptatio fit aut verbis, aut signis, imò etiam taciturnitate donatarii præsentis, Pirhing hic *n. 7.* ex communi juxta *Reg. J. in 6. qui tacet consentire videtur*, nempe in favorabilibus contra Dec. & Tiraquell.

Ex his deduco, cum donatio facta Ecclesiæ, aliæque piæ causæ ex mente donantis non feratur in rem non creatam, cui donatur, sed in DEUM, donatio verbalis facta Ecclesiæ statim obligat, etsi Administrator Ecclesiæ ob absentiam non acceptet, quia DEUS acceptat, cui fit, Raiffenstuell hic *n. 12.* ex Engel hic *n. 21.* Abb. Molin. Sanch. contra non paucos citatos à Barbos. *lib. 2. Juris Ecclesiæ, fici c. 13. n. 29.* ab eodem refutatos.

Deduco secundò positâ nudâ promissione & secutâ in donatario acceptatione resultat mutuus duorum consensus, seu contractus jus, & actionem pariens donatario adversus donatorem, ut rem donatam tradat, ante tamen hujus veram, aut victam traditionem non acquirit donatarius Dominium illius

506. Certum est omnes Dominium, & administrationem rerum suarum habentes donare posse *L. in re*
PPP man-

mandata C. mandati, nisi specialiter sint prohibiti. Defectu administrationis nequeunt facere donationes pupilli, minores, amentes, &c. Curatores verò & Tutores defectu Domini, nisi pro facultatibus principalium proportionatas remuneratorias præmeritis principalis collatis *Lib. cum plures 12. § 3. ff. de Administration. tut. & L. 13. ff. eod.*

Olim donatio excedens ducentos, postea trecentos solidos, id est, aureos Ungaricos requirebat insinuationem apud iudicem *L. sancimus 34. & L. penultim. in fin. ff. h. t.* iure tamen hodierno non opus est ejusmodi petitione, nisi donatio sit supra solidos 500. §. *Alia autem 2. Instit. h. t.* nisi fiat donatio per ædium reparatione, aut captivorum redemptione, & universaliter ad causas pias ex illo 19. Matth. *vade, ven-*

de omnia, que habes, & da pauperibus (non enim subsunt dispositioni juris civilis, consequenter non obstat possunt *L. 19. c. de Eccles. & L. 34. cod. h. t.* imò hoc ipso loco est correctum: *ibi: exceptis donationibus: que in causas piissimas procedunt: & L. 36. cod. eod.*) aut à Ducibus militum fiat in rebus mobilibus *L. 36. §. 1. c. h. t.* aut à Principe *L. 34. pr. C. eod.* aut nisi sit donatio remuneratoria, Pirhing hic n. 6. ex communi, quia non est propriè donatio, hæc enim facienda est ex mera liberalitate *L. 1. ff. h. t.* Ex quo capite etiam subsistunt donationes ad militiam, studia, nuptias &c. *L. hoc jure §. sed & ha. ff. eod.* est tamen in remuneratorijs attendendum, ne superent merita donatorij, nam quoad excessum non valent, cit. Pirhing & communis.

De donatione inter vivos.

507. **D**ONATIO principaliter dividitur in donationem inter vivos, & donationem inter mortuos, seu causa mortis, *pr. Instit. h. t.*, hæc metu imminentis mortis, aut intuitu mortalitatis bona in alium eo animo transferuntur, ut morte securâ ejus fiant, ita loco cit. Mors enim confirmat, ante hanc est revocabilis, propterea non est perfecta donatio, hæc siquidem transfert Dominium irrevocabiliter.

Donatio inter vivos est, quâ absque ulla mortis consideratione, ejusque mentione res confertur animo ut illico fiat irrevocabiliter accipientis, §. *Alia item 2. Instit. h. t.* confertur autem adhuc donatio inter vivos, etsi fiat in ea mentio mortis, quando à donante nequit revocari, proinde solum ejus executio,

secus constitutio in tempus mortis confertur, *L. ubi ita donatur 27. ff. de donationibus mortis causa, & c. Fachin. Controv. 5. c. 23. Molin. | Disput. 287. num. 16.*

Præcipua differentia inter has duas donationes est non solum ex parte causa (nam mortis causa inducitur periculo, vel metu imminentis mortis, vel mortalitatis cogitatu) sed etiam quoad effectum, nisi enim morte confirmetur donatio mortis causa, potest revocari, & idè accedit proximè ad ultimas voluntates, & legatis ferè connumeratur, §. *1. verb. Ha. mortis Instit. h. t.* Secus donatio inter vivos. Dixi ferè quia legatum solum testatoris voluntate, constat, nequit tamen legem sibi imponere de legato

gato non revocando *L. 22. ff. de legatis, §. 3.* secùs de donatione.

In dubio an donatio sit mortis causa, aut inter vivos, præsumitur esse facta inter vivos, licet fiat à constituto in Articulo mortis, si donet, nullâ factâ mortis mentione *L. seja 42. §. 1. ff. de mort. causa donationibus.* Barr. Jason. Cler. §. *donatio q. 4. n. 3.* Haunold. *trakt. 7. n. 451. Wiest. hic n. 10.* contra aliquos. Ratio, quia in dubio præsumitur pro verborum proprietate, donec oppositum demonstretur: proprietas autem verbi donatio significat donationem absolutam, & simplicem irrevocabiliter juris translaticivam, ut dictum.

508: Donatio inter vivos potest fieri, vel sub conditione suspensiva, quo casu non transfert Dominium nec obligat ante conditionis eventum, ut dono centum, si duxerit Cajam, aut sub modo, seu sub onere adjecto, ut dono prædium Titio, ut alat sejam (hæc dicitur donatio modalis, valetque statim, revocabilis tamen est, si donatarius non præstet onus. *L. 1. cod. de donationibus sub modo*) aut ad certum diem v.g. ut sit donatarij post annum, aut *ob causam* (hæc dicitur causalis) ut dono Petro equum ad bellum, aut Bibliothecam ad studia, aut prædium ad susceptionem ordinis, aut ad nuptias, vel *absolutè*, seu *purè*, seu *simpliciter*; hæc est rigorosè, & propriè, perfectèque donatio, fit enim ex mera liberalitate, secùs facta ex causa.

Quare in materia statuti nomine donationis venit perfecta, seu simplex, secùs imperfecta, Tuschus *Pract. conclus. tom. 2. conclus. 621. n. 20.* unde in statuto prohibente minorem alienare aut

donare sub quacunquè forma sine solennitate non comprehendit donationem causa mortis. cit. Tuschus *n. 21.* subdens *n. 23. & 24.* renuntiationem pignoris, & repudiationem hæreditatis, donationem non esse nempe propriè, qualis duntaxat est absoluta post acceptationem. Ut valeat inter vivos facta ultra 500. solidos, seu aureos, opus est insinuatione per *n. 294.* extra casus ibi expressos. Est autem insinuatio juxta Less. *lib. 2. C. 18. n. 97.* Molio. *Disput 278. simplex sua mentis declaratio quâ quis declarat judici se liberè donare huic tantum & tantum, tabellionèque redigente id in actu.* Nullis est opus testibus, nec requiritur causæ cognitio, vel facultas à Judice, vel quod fiat in loco judicij, sed sufficiat præsentia judicis, & quod donator per procuratorem sit præsens. Excedens 500. solidos est invalida sine insinuatione quoad excessum tantum, secùs quoad reliquam summam, *L. san- cimus 34. c. h. t.* Pirhing *n. 5.* addens *n. 7.* ex cit. Less. *n. 99.* Laym. *lib. 3. tr. 4. c. 12. n. 10.* tutâ conscientiam posse retineri etiam excessum usque ad hujus repetitionem à donatore, vel *hujus hærede*, vel à judice per sententiam, quia donatio excessiva non est simpliciter irritata à jure civili, sed irritanda, & ita usu esse receptum testatur Molina *n. 12.*

509. Donatio facta inter vivos ultra summam legalem sine insinuatione adjecto Juramento de ea non revocanda confirmatur in utroque foro secundum communiorem apud Gaill. *lib. 2. observat. 39. n. 12.* contra Bald. & plures Juristas, quia absque dispendio animæ servari potest consequenter secundum Canones est species Religionis: non enim

est contra bonos mores juris Canonici, secundum quos illud contra bonos mores esse intelligitur, cujus observatio nutrit peccatum, videlicet dum præstatur super eo, quod continet turpitudinem, aut principaliter contra utilitatem publicam. *Cap. si diligenti, §. fin. de foro competent.* aut contra legem, quæ perpetuam causam prohibitionis habet; nihil horum est in Juramento super donatione excessiva non revocanda; est enim de rebus non concernentibus animæ salutem; necessitas insinuationis non respicit principaliter utilitatem publicam, sed solum in consequentiam & secundario, ne quis re suâ abutatur, principaliter autem est favor donantium, ne priventur suis sumptibus domesticorum fraudibus, *L. data 27. c. h. t.* juri autem privato potest Juramento renuntiari: Non etiam ejusmodi donatio jurata est legibus pœnitus inimica, cum non sit perpetuo prohibita, sed multis in casibus etiam jure civili absque insinuatione tenet *per n. 294.* Econtra Pater Juramento non potest renuntiare donationi inofficiosa, prohibitio enim hujus concernit favorem non solum Patris, sed etiam liberorum, & ideo Juramentum in horum præjudicium non valet. *Gaill. lib. 1. observat. 40. n. 11. & sequent. ex communi, & benigniore opinione text. C. quamvis de pactis in 6.*

Negligenda hic non est observatio *Gaill. cit. observat. 39. à n. 1.* quod 72. aurei (quales erant tempore Justiniani, uti insinuat *Clar. verb. donatio q. 15.*) faciant unam libram auri. *L. quotiescunque C. de susceptorib. & arcan. lib. 10.* *Gloss. ibid. verb. aut auri.* De his aureis loquuntur leges requirentes insinua-

tionem in donatione ultra 500. solidos, quapropter si aurei sint minoris valoris & variati in bonitate intrinseca, ita ut 72. non conficiant libram, reducendi sunt ad valorem legalem, sive ad aureos legales, præiade si in donationis loco 72. non faciant libram, tenebit donatio excedens 500. aureos, *Jason in L. 2. §. Ex his n. 16. ff. de V. O.* testans se ita in facto obtinuisse, asserensque in *L. fin. ff. de in jus vocando* quod considerato valore legali hodie donatio ultra septingentos valere possit absque insinuatione. Ejusmodi computatio in judicijs est attendenda, si non obster consuetudo contraria, *Gaill. observ. 39. n. 4.* dicens Coloniz milleducentos, *Acquisgrani* ultra duo millia aureorum monete currentis citra insinuationem subsistere.

510. Difficultas potissima est decidenda, an donatio gratuita omnium bonorum tam præsentium quam futurorum inter vivos in causam non piam spectato jure civili sit invalida. Dixi primo gratuita, quia donatio talis causa mortis, utpote non adimens facultatem testandi ex recepta sententia cum *Clar. §. Donatio q. 19. n. 7. Mol. Disp. 280. num. 18.* contra *Anton. Gomez* valet. Et cum pariter non sit gratuita donatio, quæ fit ex causa onerosa, puta matrimonii, vel transactionis, aut alia simili, etiam de bonis omnibus præfatis valida sustinetur à *Molin n. 19.* ex alijs.

Dixi secundò in causam non piam, nam si fit piæ causæ, ejus valorem approbat communis apud *Engel hic n. 8. Clar. q. 20 n. 3.* non audens ab ea recedere judicando aut consulendo propter favorem Ecclesiæ, etsi fateatur oppositum tenentes esse magnæ auctoritatis, eos-

eosque in puncto juris verius loqui: sed cum jus civile nequeat Ecclesijs præjudicare, non potuit irritare ejusmodi donationem.

Dixi tertio *jure civili*, quia jure naturali esse licitam dubitari non potest, si enim quis potest se ipsum Ecclesiæ dicare, à fortiori sua bona tam præsentia, quam futura, uti arguit cit. Clar.

Nunc ad difficultatem communis Legist. opinio affect. cum Claro. q. 19. n. 1. potissimum exinde, quod adimat testandi facultatem, quam leges detestantur. Negant non pauci esse reprobata, nec sufficientem colligi rationem fuisse reprobendam, ita Haunold. tract. 9. n. 167. Cum Baldo & multis Legist. non enim est contra bonos mores Canonicos, aliàs non esset licitum se reddere intestabilem per vota, & Domini omnis incapax, deinde etiam juxta plerosque Adversarios valet ad pias causas, ergo nullum continet peccatum. Hinc sequitur quod etsi foret invalida jure positivo, adhuc tamen firmari posset Juramento, Haunold. n. 165. Mol. n. 4. contra Clar. q. 20. n. 1. post Bart. & alios communiter Legistas. Si enim in se donatio talis non est peccatum, Juramentum supra eam cadens nequit esse irritum, esto leges civiles donationem irritarent, nisi eadem etiam ipsum Juramentum irritent, quod hic esse factum ostendi non potest:

Respondeo ad difficultatem retentam etiam opinione affirmativam adhuc valere donationem bonorum omnium presentium, & futurorum tam corporaliū, quàm incorporaliū quoad proprietatem retento usufructu, ita Haun. n. 166. Molin. n. 12. contra Dec. plu-

resque alios ab ijs cit. quia si excipitur usufructus, seu jus percipiendi fructus, ipsi fructus censentur non esse donati, ergo donans retinet jus de ijs sustentationi superfluis disponendi per ultimam voluntatem, proinde non censetur adempta facultas testandi, cessatque Capitalis ratio, ob quam Adversarij credunt cassatam esse à legibus donationem.

Porro conclusio supponit quod usufructus reservatus sit tantus, ut non modo sufficiat pro donantis sustentatione, sed etiam superfluat, & quidem non modice (aliàs non posset censi moraliter facultas testandi) Clar. q. 19. n. 8. hanc quantitatem vult ad minimum excedere debere vigesimam partem bonorum donantis, de quo vide Molin. num. 14. ubi alij id arbitrio prudentis judicis relinquunt, alij aliter determinant summam.

§ 11. Quæres primò an nomine omnium bonorum comprehendantur actiones seu jura, & nomina, seu debita; item bona futura? Secundò an quis validè donet alteri suam hæreditatem? Tertio an donatio reciproca valeat inter vivos? id est, talis, quæ sibi duo de presenti inter vivos mutuo donant omnia sua in mortis tempus, si prior moriatur: talis donatio est conditionata proinde facit hunc sensum: omnia mea bona dono tibi nunc, ut incipiant esse tua à puncto mortis, si antè te morior.

Resp. Ad primum actiones, & debita verius comprehendi nomine bonorum omnium, Haunold. num. 171. ex communi contra Jason. Anton. Berez ex text. L. 49. ff. de V. S. secus nomine bonorum mobiliū & immobiliū, L. 15.

L. 15. §. in venditione, ubi res mobiles contradistinguantur à juribus,

Item est communior opinio bona futura non comprehendi nomine omnium bonorum, Haunold *n. 173.* contra Hunnium innitentem *L. fin. C. qua res pignor. obligar.* in qua elucidatur jus generalis hypothecæ extendi ad res etiam futuras. Respondet bene Haunold. esse disparitatem, quod hypotheca generalis constituta intelligenda sit conformiter juribus, & mori recepto, hic autem solet constituere in bonis tam præsentibus, quam futuris, consequenter intentio etiam fertur in futura, secùs in voluntate donandi omnia.

Respondeo ad secundum negativè cum Molin. *num. 17.* post Clar. *q. 19. n. 6.* contra aliquos, quia hæreditas comprehendit omnia bona, quæ reperiuntur tempore mortis, ergo donans hæreditatem de nulla potest testari con-

De quibusdam specialibus inter vivos donationibus.

512. **Q**Uæres primò, an & quantum donare possunt Episcopi, cæterisque Prælati sæculares de redditibus, & bonis Ecclesiæ. *Resp.* Primò posse eos facere donationes liberales modicas, hoc enim spectat ad liberam rerum Ecclesiæ administrationem; fertque universalis consuetudo approbata *c. 3. h. t.* imò procedit, etsi non esset consuetudo donandi modica *glos. in dictum Cap. fin. Pirhing n. 14.*

Respondeo secundò non posse liberaliter donare immobilia, aut pretiosa mobilia, aut aliàs in magna quantitate, estque ejusmodi donatio inconsultis Canonis, irrita, *c. 2. h. t. &*

tra jura, si supponatur vera sententia relata *n. precedente vers. Nunc, &c.*

Respondeo ad tertium cum Haunold. *num. 174. Gaill. lib. 2. obser. 126. & sequent.* & consuetudine recepta in Germania, Cameraque Imperiali affirmativè contra quosdam se fundantes in *L. 19. c. de pactis, &c.* solis militibus permittente ejusmodi pacta reciproca, seu vicissitudinaria. Ratio est, quod mutuum pactum tollat sinistram suspicionem oprandæ mortis; imò nec est pactum futuræ successionis, non enim promittuntur bona ut futura successio, sed est obligatio conditionalis ut est dictum in quæstione, quæ obligatio, dum evenit conditio retrorahitur ad tempus conventionis, & pro pura habetur. Addit Gaill. *observ. 126. n. 4.* ad hanc donationem non opus esse insinuatione, nec traditione; & numero quinto esse irrevocabilem etiam ob ingratitude, quia habent talia pacta vim permutationis,

c. 3. eod. neque ulla consuetudo potest rectificare illam, nam dicto *c. 3.* approbat solùm consuetudinem, quæ Sacris Canonibus non obstat, hæc autem obstat. Hinc sunt in gravi culpæ reatu, Episcopi sine causa à jure approbata ex redditibus, bonisque Ecclesiæ consanguineos aliosve sanguinantes, Raiffenstuell. *num. 39.*

Respondeo tertio eosdem posse donationes remuneratorias etiam magnas facere ob merita à donatariis erga Ecclesiam, aut erga ipsos Prælatos præstita, *arg. c. 5. h. tit.* approbantis remunerationis causa factam infeudationem non minus quàm donationem veritam

tam in *Extravag. Ambitiosa de reb. Eccles. non alienand.* c. 2. de *Fendis*: jus enim prohibet donationes duntaxat gratuitas per dicta à n. 293. Conclusio est Abb. in c. 3. n. 3. *Inc. 5. n. 6. h. t. Pirhing.* à n. 10. Laym. lib. 3. tract. 4. c. 12. n. 9. observantium remunerationem esse proportionandam meritis, aliàs si notabiliter excederet, quoad excessum foret illicita, & irrita. Clar. §. *donatio* q. 3. n. 3. numero sequente relinquens prudentis arbitrio ejusmodi meritorum proportionationem, cum iure non sit definita. In casu dubitationis de meritis, ut si fortè capitulum interroget, debet Prælatus merita specificare, & probare, Clar. n. 2. Imò si fiat donatio remunerativa notabiliter in bonis immobilibus aut mobilibus pretiosis, necessarius est insuper Consensus Capituli juxta dicta in *titulo de rebus Eccles. alienandis.*

Quanam donatio censenda sit immoderata, aut modica judicio prudenti est dijudicandum ponderatis facultatibus Ecclesie, qualitatibus donantis, & donatarij, hujusque meritis, vel indigentia, ceterisque circumstantiis, Wiest. hic n. 39.

Respondeo quartò in casu quo Ecclesia eget donatarij auxilio, gratiâ, vel Beneficentiâ, etiam meritis non præcedentibus potest facere donationes etiam graves de rebus quoquè immobilibus cum Capituli consensu, ut excitetur ad benefaciendum, vel succurrendum, vel amolendum detrimentum, Raiff. n. 44. citans Pirhing n. 10. Soarez tom. 4. de *Relig. lib. 2. c. 26. n. 14.* quia cedit in Ecclesie commodum, ob quod alienari posse Ecclesie bona concedit *Can. sine exceptione* 12. q. 2.

Respondeo quintò eisdem Prælatis fas esse ex causa pietatis, & misericordie etiam absque consensu Capitulari ex redditibus Ecclesie, &c. facere donationes proportionatas consideratis Ecclesie facultatibus, aliisque circumstantiis in pauperes, aliàsque causas pias, tales enim sunt potius obligatorie, quam liberales.

513. Quæres secundò an resolutiones factæ de Prælatis secularibus locum habeant etiam in Prælatis Regularibus? & quid de privatis Religiosis? *Resp.* Ad primum affirmativè Raiffenstuell *hic* à n. 32. Largitiones graviter excessivæ præter ipsdem permissas numero superiore habent annexas pœnas Clemente VIII. *latas in constit. qua incipit. Religiosa edita* 13. *Calend. Julii, 1594.* & ab Urbano VIII. *deklaratas in constit. qua incipit. Nuper* 16. *Octobr. 1640.* Sunt enim contra mentem fundatorum, & convellunt vitæ Religiosæ fundamentum, ac votum paupertatis. Vide n. 223. *in fin.*

Respondeo ad secundum Religiosi privati sunt alij viventes intra claustra sine omni temporalium administratione, hi cum nullius rei Dominium habeant, nec administrationem, nihil sine læsione voti paupertatis donate possunt absque expressa, aut tacita licentia superioris c. *cum ad Monasterium* 6. de *statu Monach.* Pirhing *hic* num. 16. Laym. n. 10. §. *Denique Saach. lib. 7. Mor. c. 19. n. 95.*

Alij sunt Administratores ut Procuratores, Oeconomi, hi possunt dare, aut alienare juxta licentiam concessam à superiore immediatò, aut mediato, aut ab Ordinis statuto, aut consuetudine,

Pir-

Pirhing. Sanch. n. 92. Laym. §. tertio sunt Religiosi.

Ad hanc sortem spectant Religiosi degentes in beneficiis incorporatis, eaque administrationes cum potestate limitata. ut si debeant (uti plerumque fit) proventus consignare Monasterio, non enim valent facere Eleemosynas, & donationes largas, sed moderatas secundum licentiam expressam, aut rationabiliter præsumptam superioris, aut secundum statuta, aut consuetudinem ordinis, Raiffenstuell. n. 48. cum cit. Pirhing & Sanch. post S. Th. 2. 2. q. 32. art. 2.

Demum aliqui degunt de licentia superioris extra Monasterium in beneficiis cum plena horum administratione, hi possunt, & debent etiam irrequisito superioris consensu inter vivos disponere de redditibus non minus, quam alij sæculares Beneficiati, Laym. n. 9. Pirhing citatus Molin. Disp. 276. num. 5. quia quoad facultatem disponendi nulla inter utrosque videtur disparitas, de similibus autem idem est iudicium, C. translato de Confit, Raiff. num. 47.

§ 14. Quæres tertio an immoderata donatio merè liberalis facta à Prælato cum consensu capituli sit non solum illicita, sed etiam invalida, Respondeo negativè cum Pirhing. n. 15. Laym. Wiest. hic num. 41. tum quia id colligitur à contrario sensu ex c. 2. h. t. declarante irritas donationes prodigas factas inconsultis Canoniciis. Tum quia Prælatus cum Capitulo repræsentat Ecclesiam, aut Monast. cui prodesse, ac etiam in acquisitis obesse potest Est contra Gloss. in dictum Capitulum 2. V. inconsultis. Abb. in idem num. ultim. Canon. § 2. 12. q. 2. Cui innituntur Adversarij 2

loquitur, ut ex contextu eruitur, in casu, quo donatio immodica cogeret ad distrahenda immobilia, aut pretiosa mobilia, ad quorum validam alienationem præter solennitatem requiritur causa justa necessitatis, aut utilitatis. Nilominus opinio Abbatis habet magnam probabilitatem, nam Prælatus, aut Episcopus cum suo Capitulo, etsi repræsentet Monasterium, aut Ecclesiam, non tamen aliter validè repræsentare valet quàm ad finem, ad quem est condita, nempe ad cultum divinum, & usus pios, non enim est absolutus Dominus bonorum ac reddituum communium, Arg. Can. 52. 12. q. 2. sat clarè indicantis, ad donationes immodicas requiri consensum Capituli & justam causam. Non valet hic argumentum à contrario, quia ut ex contextu constat ratio potior decisionis cit. c. 2. h. t. non fuit præteritio capituli, sed perditio rerum Ecclesiasticarum, & damnum Ecclesiæ, cujus conditionem Prælatus debet meliorare; non deteriorare.

Circa interpretationem donationis inter vivos ita disponit C. cum Dilecti 6. h. t. clausula onerosa post multas donationes appositæ, donationem solum proximam afficiat, ita tamen ut fiat ex mente disponentis, quia, inquit Pontifex, in contractibus plena, in testamento plenior, in Beneficiis autem plenissima est interpretatio faciendæ, nempe dum agitur de præjudicio disponentis, secùs de præjudicio tertij L. 2. C. de precibus Imp. offerend. vel cum derogatur juri communi, Gloss. in C. 3. de offic. Jud. Ord. in 6. V. dispensationes.

De revocatione donationis inter vivos.

§ 15. **D**onatio legitime inter vivos facta regulariter non est revocabilis per textum clarum *L. fin. C. de revocandis donationibus*, Et si accederet rescriptum Principis *L. si donationem 5. Cod. eod.* jure enim suo nemo etiam à Principe, nisi ob commune bonum potest privari.

Dixi *regulariter*, quia tres sunt causæ principales ob quas revocabiles sunt, nempe si sunt inofficiosa, aut donatarius ingratus donatori, aut si liberi inopinatè post eas suscepti. Inofficiosa, seu contra Officium pietatis in liberos sunt, quæ in quantitate tanta sunt, sive extraneo, sive uni ex liberis, ut eis non remaneat legitima de jure debita: quo casu post mortem parentis donantis potest apud Judicem quærela institui pro revocatione, *L. 1. & 2. Cod. de inoffi. donat.* non in totum, sed quantum excedunt, ac imminuunt legitimam, *L. 1. §. 7. & 8. Cod. eod.* Abb. in *C. fin. n. 5. h. t.* secus in totum utpote nunquam in jure expressum, & aliunde revocatio est odiosa.

Amplia cum Herman. Wesselingio in *Nomognostico juris universi V. donatio §. Neque refert* post Clar. §. *Donatio q. 24. n. 3.* Gaill. *lib. 1. observat. 40. n. 11.* Et si patens Juramento confirmet donationem, quia Beneficium revocandæ donationis est introductum in favorem liberorum, & ideo nequit eis Juramento præjudicari, Nihilominus

posse à parentibus minui legitimas per donationes remuneratorias, & contractus onerosos, etsi nequeat per gratuitas docet cit. Clar. *n. 5.* & ex illo Wesselingius.

§ 16. Altera revocandi causa est si liberis carens donet omnia bona sua, aut majorem, aut dimidiam partem, aut etiam infra hanc dummodo sit notabilis, & postea illi nascantur, *L. si unquam 8. Cod. de revocand. donat.* præsumitur enim facta conditionatè, nisi liberi nascantur, cum nemo extraneum propriis censetur præferre, Clar. *q. 22.* sufficit, si unica nascatur proles, *L. non est 148. ff. de V. S.* Econtra etsi unicam habeat, si donet, nequit revocare, etsi plures postea nascantur, Raiffenstuell *hic n. 69.* ex Brunemann. *ad L. 8. n. 6. ff. de revocand. donat.* König *h. t. n. 32.* Quæ autem pars censenda sit notabilis, relinquitur arbitrio judicis. Clar. *n. 10. in fin.* præmittens fore notabilem, quantum non donasset, si de prolibus cogitasset.

Dispositio habet locum, etsi liberi post donationem perfectam nati moriantur ante Patrem, quia donatio per susceptos liberos fuit extincta propter subintellectam in ea Conditionem, *si liberi non nascantur*: res autem semel extincta non amplius reviviscit, *L. que res. 98. §. 7. ff. de solut.* Revivisceret autem, si filijs natis, & mortuis, non repereretur donatio, cum facilè posset,

Revocationi est locus etiam si donatio Juramento esset firmata, hoc enim sequitur Conditionem actus, cui adjicitur. *C. quemadmodum 25. pr. de jurejur.* proinde subintelligitur eadem conditio, & in totum revocatur, ac si nullum adesset Juramentum, nisi revocandi juri *in cit. Lege si unquam* cum Juramento renuntiasset, tunc solum quoad legitimam revocatur, quia huic nequit præjudicare, secus quoad excessum, *Molin. Disput. 282. n. 7. Wiest. n. 18.*

Item revocatur donatio facta unico filio, si post eam nascantur proles, non in totum, sed usque ad legitimam postea natis competentem *Clar. q. 22. num. 3.* quia hic casus incomprehensus. *Dicta L. si unquam*, subjicitur dispositioni *L. si totas 5. Cod. de inofficios donat.* Unde cum pia causa E. g. Ecclesia, Monasterium habeatur loco filij donatio illi facta natis postea liberis spectato rigore juris fori, seu Justitiæ non revocatur in totum contra multos gravesque Doctores allegantes. *Can. fieri 17. q. 4.* ubi S. Augustinus laudat Aurelium Episcopum reddentem omnia donata donanti sua omnia Ecclesiæ retento usufructu, cui postea liberi nati erant addens: *in potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure fori non jure poli,* seu in foro conscientiæ. Ratio sententiæ nostræ est, quod donata piis causis censeantur principaliter donata Deo, cujus amor præfertur absolute amor liberorum, ergo nullam ejusmodi donatio continet impietatem, faverque cit. Canon, in quo indicatur ex obligatione Justitiæ non esse restituendum excessum legitimæ conformiter *dicta L. si totas.* ex altera parte, cum reddatur legitima,

ius fori non pugnat cum jure poli, ita *Clar. q. 23. n. 2. Abb. in C. fin. n. 5. h. t. Wiest. n. 21. Haunold. n. 277., &c.* fidentes etsi non sub culpa lethali, sed ex æqualitate naturali, & ad ædificationem populi cedat, si totum restituatur, ita Canonem explicat *Gloss. Molin. D. 282. Laym. lib. 3. tract. 4. c. 12. n. 20.*

Econtra dicta dispositio non procedit supervenientibus prolibus illegitimis *Molin. n. 9. Haunold. tract. 9. n. 272.* (nisi legitimentur naturales per subsequens Matrimonium. *Molina; ampliat. Clar. n. 6.* ad legitimatos à Principe) nec in donationibus remuneratoriis merita non excedentibus, nec in factis ex causa donationis. *Wiest n. 19. Haun. n. 282. Lugo de just. Disp. 23. n. 196.*

§17. Tertia revocandi causa est ingratitude donatarij in donantem, *Cap. fin. h. t.* non tamen qualiscunque, sed commissa modis ibi, & in *L. fin. cod. de revocand. donat.* expressis nempe quinque speciebus, ut si manus impias in eum injiciat (nempe cum mortali culpa, aliàs non esset impia, & graviter injuriosa, sive per se sive per alium, *L. non solum 11. pr. ff. de injurijs.* Ut manibus graviter percutiendo, fuste verberando, gladio vulnerando, aut lapidem in eum projiciendo vel sclopum solvendo, *Raisfenstuell n. 54. Pirhing n. 34.* aut atrocem injuriam in illum effundet (sive hæc fiat verbis graviter contumeliosis, ac injuriosis, sive facto citra manuum injectionem E. g. donatorem Captivum tenendo, *Raisfenstuell n. 53.* ex *Abb. in dict. C. fin.* quamquam autem sit atrox injuria, judicis arbitrio relinquitur, nempe æstimanda ex facto, vel loco, &c. *§. atrox 9. Instit. de injurijs*) aut gravi-

ter ejus bonis injuriosè noceat, Pirhing cit. notans non sufficere, si donatarius attentet nocere, lex enim concedens revocationem utpote pœnalis, est intelligenda cum effectu, aut si vitæ ejus infidias struat, ut si paret venenum per se, aut alium, etsi mors non sequatur, Abb. cit. n. 2. Mol. Disp. 281. §. quarta causa. Pirhing. Quinta species in cit. L. fin. additur, si modum, sive Conditionem donationi appositum implere noluerit; casum hunc dist. C. fin. omisit, eo quod, ut observat Abb. non tam ob ingratitudinem, quam ob non servatam conditionem tunc fit revocatio.

Porrò non est locus revocationi ob præfatas causas ipso jure, sed à donante in ipso judicio est probanda, & lata pro eo sententia: si inquit cit. L. fin. fuerint in judicio dilucidis argumentis cognitionaliter approbata. Si tamen donata nondum fuissent tradita, potest per exceptionem donans repellere donatarium, Abb. n. 5. ad cap. fin.

Multi cum cit. Abb. n. 3. Clar. q. 21. n. 2. & 3. extendunt revocationem ad alias causas æquales expressis, aut majores ingratitudines, ut si donantem inopiâ pressum non alar, ubi enim est eadem ratio, inquit est eadem legis dispositio L. illud 32. ff. ad L. Aquil. Verum certius est non posse extendi propter expressam in dist. fin. L. restrictionem ad causas quinque relatas verbis illis: *Ex his tandem modo causis donationes everti concedimus.* Conf. Lex pœnalis qualis est præfata nequit extendi ad casus jure non expressos etiam ob paritatem, aut majoritatem rationis, arg. L. 42. ff. de panis junct.

Reg. 15. & 49. de R. J. in 6. ex quibus ruit fundamentum Adversariorum.

518. Jus præfatum revocandi est personale donatoris, unde non transit in ejus hæredes, & quidem contra solum ingratum donatarium, secùs contra hujus hæredes, Pirhing n. 38 passimque Canonistæ citati, & alij per textum clarum C. fin. h. t. & cit. L. fin. Ratio quod revocatio fundetur in delicto donatarii, actio autem injuriarum nequè hæredi, nequè in hæredem datur, L. injuriarum 13. pr. ff. de injur. ita tenent multi apud Wiest n. 32. cum Molin. n. 3. nisi lis sit contestata cum defuncto donatario, tunc transit ad hæredes cit. cit. L. 13. & contra donatarii hæredes L. unio. C. Ex delict. defunct. At Wiest. cum communi assentitur istis Doctoribus, quando donans scivit ingratitudinem, & tacuit potens revocare; secùs si ignoravit, aut morte præventus non potuit, & à fortiori, si injuria committatur in ipsum jam defunctum, eo enim casu hæredes defuncti donantis actionem possunt movere nec hoc est contra cit. L. fin. non agentem de ingratitudine ignorata, &c. uti colligitur ex verbis illis: *si ipse, qui hoc passus est, tacuerit.* Ignorans enim non dicitur tacere Molin. n. 3. id ipsum sentiens de donatarii hæredibus, negat de his Wiest. ex communi cum Haunold. n. 263 Barbos in C. fin. n. 24. quia nequè in hac, neque in sæpe cit. L. fin. ulla fit eorum mentio, & pœnæ delictorum suos debèant tenere auctores. C. quasvit 2 de iis, qua à majori, & L. sancimus 22. C. de pœnis.

Revocandi jus se non extendit ad donationes sequentes. Primò ad remuneratorias, Clar. 9. 21. n. 4. Pirhing n. 37. Secundò ad constitutionem dotis, & donationem propter nuptias. Ratio utriusque, quod non sit mere liberalis. Tertio ad factas pio loco etsi ingratus sit Prælatus una cum Capitulo, Barb. *ad c. fin. n. 15. Pir-*

hing cit. contra Abb. quia donatarius non est Prælatus, & Capitulum est Ecclesiam representent, sed DEUS, huic principaliter donatur. Quarto ad eas, in quibus donatio res donata jam est tradita, ita observatur in tribunalibus Styriæ teste Beckmann *in statutaris Styria verb. Donatio inter vivos*

De donatione causa mortis, ejusque revocatione.

§19. **C**onstat ex n. 295. donationem mortis causa esse illam, quæ sit cum expressa mortis mentione, & intuitu ipsius, quapropter hæc donatio à constituto in Articulo mortis facta: *dono Titio centum florenos, &c* est inter vivos, quia nulla sit mentio mortis; ista verò: *quia video me brevi moriturum vel quia debeo aliquando mori, dono Titio domum meam* est donatio causa mortis, etsi à sano fieret. Ante mortem secutam est revocabilis, ut dictum est loco cit. in quo convenit cum testamento, differt verò, quod ut Testamentum valeat necessaria non sit præsentia hæredis *L. cum Pater §. Surdo ff. legatis 2.* at ut donatio causa mortis valeat, requiritur acceptatio donatarij præsentis, adeo ut alius nomine alterius nequeat acceptare. *L. inter mortis 38. ff. de donationibus mortis causa Covar. 3. p. in Rubr. de testament. n. 13.*

Tripliciter potest mortis causa fieri donatio. Primò à sano, seu nullo existente mortis periculo. Secundò imminente, seu futuro periculo. Tertio, quando est præsens mortis periculum, *L. 35. §. mortis causa donatio, &c. ff.*

eod. Est magna differentia donationis à sano factæ ab ea, quæ est facta à constituto in præsentis, aut imminente periculo mortis, prior enim nullo certo generi mortis alligatur, & ideo durat, nisi revocetur, posterior autem alligatur morti ex tali periculo, aut infirmitate, proinde si mors non sequitur exinde, expirat ipso jure; Raiffenstuel *de testament. n. 694.*

Differentia autem donationis causa mortis à Leg. to est insinuata cit. n. 295. præterea differt, quod Legatum non expirat ipso jure, etsi legatus morti eripiatur, prout expirat donatio.

Solennitas ad donationem mortis causa est eadem, quæ codicilli, *Arg. L. fin. c. de codicill. ad codicillum autem sufficiunt quinque testes, sive masculi sive fœminæ, sive rogati sive fortuiti, simul tamen seu eodem tempore præsentis, qui subscribant sine necessitate subsignandi, quando sit in scriptis; si oretenus, nec requiritur subscriptio L. fin. cod. eod.* Fœminis esse aptos testes colligitur ex eo, quod non excludantur à codicillo, si ut à testamento.

Quibus permissa est testamenti factio etiam permittitur donatio causa mor-

mortis, Molin. *Disp.* 288. §. quod de hac re. *L. filiusfamilias 7. in fin. ff. de donationibus.* Hinc filius familias puber etiam absque patris consensu potest donare mortis causa ex bonis castrensibus, & quasi, &c. de his enim testari potest per cit. *L.*

520. Donationem mortis causa proprie talem etiam acceptatam esse ad libitum donantis revocabilem, est communior opinio Legist. cum Fachin. *lib. 5. controu. 6. 23.* & Canonist. cum Raiffensuel *de testament. n. 698.* sequiturque ex ipsa ejus natura §. 1. *Instit. de donationibus.* Quod *L. si alienam 13. §. 1. ff. de donat. mortis causa, &c.* Ita statuatur; Sic quoque potest donari mortis causa, ut nullo casu sit ejus repetitio, id est, nec si convaluerit quidem donator, communior interpretatio apud cit. Raiffens. *n. 697.* est, ejus-

modi donationem non esse proprie mortis causa talem, sed sic vocari, quia mors est causa impulsiva donandi.

Revocatur autem ipso jure quatuor modis. Primò pœna Capituli donatoris, *L. si aliquis 7. de donat. mortis causa.* Secundò pœnitentiâ donatoris de facta donatione, *cit. §. 1. Institut. de donat.* ea autem est aut expressa, ut si donator, claris verbis indicet se pœnitere, aut tacita nempe modis, quibus tacitè revocatur legatum, huic enim æquiparatur donatio causa mortis, *L. 37. ff. de donat. mortis causa.* Tertio morte Donatarij ante donatorem, *cit. §. 1. Institut.* Quarto cessante periculo, aut morbo, cujus occasione, & intuitu facta est, *cit. §. 1.* Ibi: *si autem supervixisset is, qui donavit, reciperet.*

§. XVII. Dissertationis III. Articuli III.

An lex civilis arcens Ecclesiasticos, & Religiosos ab emendis, aliòve titulo, acquirendis bonis immobilibus sit injusta, ac prejudicans libertati Ecclesiasticæ.

521. **F**atendum est, quod ante Constantini Magni tempora Imperatores Ethnici Christianorum Collegijs nullas hæreditates, aut Legata relinqui voluerint *L. Collegium 8 c. de hered. Institut. consequenter* Ejusmodi impias, ac injustissimas leges sustulit Constantinus Magnus post lu-

septam Catholicam fidem; liberamque statuit potestatem Ecclesiasticos in quibusvis bonis immobilibus ac mobilibus, instituendi, aut eisdem legandi, *L. 1. c. de SS. Ecclesiis* consequenter etiam donandi, aliòve contractu inter vivos pro pretio alienandi in Ecclesias, & Ecclesiasticos.

Q 9 9 3

Arca.

Arcadius Imperator ex Consilio iniquissimi Eunuchi Eutropij non modo reos confugientes ad Ecclesias iussit per secularem Magistratum extrahi, imò & ab aris avelli, sed etiam licentiam à Constantino Magno datam revocavit ac deinceps nihil Ecclesijs relinquendum statuit. *Quaest. 20. & 27. cod. Theodosiani de SS. Eccles.*

Has Arcadij Constitutiones revocavit Valentinianus III. nepos Arcadij ex fratre Honorio, uti & Marcianus Imperator à Pulcheria Arcadij filia in maritum assumptus, ut videre est in *L. 12. 13. 14. 19. c. de SS. Eccles.* Vigore harum legum capaces sunt Ecclesiae, ac Ecclesiastici quorumvis bonorum non solum ex testamento, aut ab intestato, sed quovis alio contractu inter vivos ut venditionis donationis, &c. uti expressè legitur in *L. 14.*

Inter novissimas Constitutiones, quibus revocantur omnes antecedentes leges libertati Ecclesiasticae repugnantes est celeberrima Friderici Imp. *L. 12. in Auth. Cassa, & irrita c. de SS. Eccles.* in qua cassat ipso jure, & irritat omnes sanctiones contra libertatem Ecclesiae, ejusque personas inductas adversus Canonicas, & Imperiales sanctiones, &c. Ad hanc *Auth. verb. per totam Italiam.* Ita loquitur Gloss. *Ubi maxime fiebant* (nimirum statuta contra libertatem Ecclesiae, &c.) *si tamen & alibi in Romano Imperio haec fiant: eadem est aequitas, ergo idem jus, L. Titia in fin. ff. de V. O. & L. Illud. ff. ad L. Aquil.*

522. Etsi Imperatores piissimi, summique Pontifices toties severissimis sanctionibus libertatem hanc munive-

rint adjectis etiam poenis gravissimis, non tamen desuerunt, qui sensim jus acquirendi bona deprimerent connivente, ac dormitante clero, ut eundem paulatim (ut loquitur August. Michel *tom. 1. Theol. Canonico-Moral. in Appendic. 2. fol. 584. n. 2.*) hac insigni facultate penitus exuerent. Ne in immensum (sic dicebant) Ecclesiastici ditescerent, agebant arcendosâ comparandis Nobilium bonis. Ulterius progressi censebant removendos per actus inter vivos à comparandis ab omnibus etiam ignobilium immobilibus, & quia nec sic sufficienter publico bono cautum esse arbitrati sunt, ut etiam ab ultimis voluntatibus tam ex testamento, quam ab intestato excluderentur, sed essent contenta Ecclesiae, ac Ecclesiastici certâ quantitate impiè concluderunt, totum verò residuum remaneret penes cohæredes saeculares.

Decreta ejusmodi, quae suggeruntur Principibus saecularibus adversus libertatem Ecclesiasticam vocantur *Decreta Amortizationis.* Hanc nomenclaturam aliqui derivant exinde, quod decreta ista caveant, ne bona saecularium deveniant in manus mortuas (quales habere ajunt Ecclesias Religiosas, Ecclesiastica Collegia, Xenodochia) uti enim hominis morientis manus tenacissimè retinet, quod in Articulo mortis apprehendit, ita communitates pie bona semel capta non dimittunt in manus saeculares, quia illis est inhibita bonorum alienatio. Alijs placet derivatio ista, quod bona semel Collegijs Ecclesiasticis, piisque locis acquisita sint à morte immunia, cum nunquam emoriantur communitates.

523. Hanc impietatem suorum Confiliorum, ut pallient, odiúmque sui amoliantur, duo potissimum obrudunt. Primum est, quod sua decreta dirigant immediatè ad seculares suos subditos, ac communitatibus Ecclesiasticis, p'is- que locis bona vendant, secùs ad Ecclesiasticos. Isto pallio credunt se tutos, ne habeantur pro usurpatoribus jurisdictionis in Ecclesiasticos. Secundum est, quod in decretis suis non nominent Ecclesias, personasque Ecclesiasticas, sed

externos, seu Principi non subiectos, in quos ne bona immobilia devolvantur, publico bono se consulere populo venditant

Inter Publicistas Amortizantes, seu immunitatis Ecclesiasticæ hostes est Baro Schmid Aulae Bavaricæ Cancellarius in suis Commentarijs in jus Bavaricum editis. Contra hos priusquam veritas immunitatis demonstretur, quædam sunt præmittenda, quibus veritati aperiatur via.

PLURES QUÆSTIONES

De immunitate Ecclesiastica evolvuntur.

524. Fateor me fusiorem fore in exponenda immunitate Ecclesiastica, quam postulet necessitas quæstionis resolvendæ in §. propositæ. Verum, quia tres species immunitatis magnam habent connexionem invicem, præsertim personalis, & realis, ut patebit, idcirco spero non displiciturum lectoribus, si occasione istâ omnes tres species, earumque causas examinem, priusquam resolvam principalem quæstionem, cujus decisio unicè dependet ab immunitate præsertim personali.

Quæres igitur primò, quid, & quotuplex sit Ecclesiastica immunitas? Respondeo ad utrumque cum Sylvest. Verb. Immunitas. Immunitas Ecclesiastica est libertas concessa Ecclesiis vel Ecclesiasticis Personis, & rebus ad eos spectantibus, vel est, Privilegium Ecclesiastica libertatis vel locorum vel personarum vel rerum ad eam pertinentium. Hinc ex parte sub-

jecti est triplex, nempe localis, personalis, & realis. Immunitas, & libertas solo nomine dissident. Omnis ergo immunitas est privilegium eximens ab aliqua obligatione seu onere *L. munus 18. ff. de V. S.*

Localis concessa est locis Religiosis, ac sacris. Est autem locus sacer strictè acceptus ille, qui unctione cum oleo sancto per Episcopum consecratur, latè verò significat etiam locum ab Episcopo benedictum, aut saltem deputatum ad pios usus, ita Benedictus Pereyra in *Elucidario Theolog. n. 1395.* monens quod juxta Canones locus Religiosus, & sacer coincidunt, quæ cum profanari non possint rectè inde deducit Oratoria privata non esse loca sacra & Religiosa, quia possunt converti in usus profanos, *Glos. ad Clement. quia contingit de Relig. domibus.*

Immunitas personalis, Ecclesiasticos, realis verò eorundem & Ecclesiarum res eximit à jurisdictione seculari, Hinc omnes leges civiles p'is locis, personis

sonis Ecclesiasticis, rebúsque Ecclesiasticis adversantes reprobantur ab utroque jure; à civili locis allegatis n. 521. à Canonico c. 7. & 10. de Constit. c. no. verit 49 de sentent. Excom c. non minus 4. de Immunitate Ecclesiarum, Trid. Sess. 25. c. 20. de ref.

525. Quæres secundò an omnis immunitas tam localis, quam personalis & realis proficiat à jure divino? Respondeo negativè cum Molin. de just. Disput. 31. à Conclus. 3. Navar. in Manual. c. 27. n. 119. D. Thom. in illud ad Rom. 13. ideo enim tributa præstatis Augustino Michel Tom. 1. in Append. 2. fol. 686. patet primo in privilegio Canonis excommunicantis percussorem Clerici, quale nemo dixerit esse juris divini Soarez lib. 4. defensionis fidei Cathol. c. 27. n. 24. uti nec privilegium, ut contra Ecclesiam Romanam præscriptio non valeat nisi centenaria, aut nisi quadragenaria adversus Ecclesias inferiores. Immunitatem localem non esse juris divini probo, si enim aliqua loca essent divinitus exempta à jurisdictione seculari, essent præsertim ad eas sacrae ne Rei ad eas confugientes per vim extrahi possint, sed hæc non sunt divinitus exempta, ita Soarez Tom. 1. de Relig. lib. 3. c. 8. num 9. contra Michel fol. 688. vers. Ades, &c. quia ista exempta foret, vel divini juris naturalis, vel positivi, non naturalis, quia violenta Reorum ex templo extractio non est per se, & intrinsecè mala, cum non intendatur formaliter, & directè contemptus, aut irreverentia loci sacri: nec hic ex vi consecrationis acquirit speciale jus ad tuendum Reos, est tamen rationi naturali consonum, ut

hoc privilegium illi sit concessum: quo concessio omnino violatio ejus opponitur Justitiæ, & Religioni.

Non etiam est juris divini positivi veteris, aut novæ legis: non veteris, est enim fuisse concessum in lege veteri tabernaculo, aut templo, illud tamen utpote caremoniale est abolitum, & non extensum ad templa Christiana. Dixi esto, quia probabile esse censet Soarez post Abulens. Etiam templo non fuisse, hoc à DEO datum privilegium, nullibi enim hoc legitur; jussitque Salomon in principio sui regiminis, quo creditur DEO placuisse, in ipso sanctuario occidere Joab, quia factum istud ulli repræhenderetur.

Non est jus divinum novæ legis, cum nec legatur scriptum, nec ab Apostolis traditum, est ergo hæc immunitas propriè, & immediatè de jure Canonico, quod interdum Juris periti vocant divinum, remotè enim, & mediatè radicatur in jure divino, quatenus Christus dedit Ecclesiæ potestatem ordinatè disponendi omnia, & sancta sanctè tractandi. Huc spectat immunitas templorum, quæ probabiliter incepit cum solenni dedicatione eorum à tempore Constantini Magni, uti colligitur à posteriori ex impio Consilio Evtropij inducentis Arcadium ad statuendam legem contra hanc immunitatem per n. 521. vide de hoc cit. Soarez à n. 12.

526. De immunitate personali Ecclesiasticorum, an sit juris divini, difficultas est intricata, neque facilis evolutionis, nisi distinguamus varios Ecclesiasticorum gradus, in quorum primo est Pontifex, in secundo Apostoli, in tertio Episcopi, in quarto Sa-

cerdotes, in quinto reliqui inferiores Clerici. De omnibus fusè disputat Soarez in defensione fidei contra Regem Angliæ L. 4. à c. 4. usque ad undecimum.

Summum Pontificem omnes Catholici contra Protestantes jure divino esse exemptum à jurisdictione temporali apud Soarez c. 4. num. 3. ex Conc. Rom. sub Sylvestro Can. 20. *Nemo judicabit primam sedem, quoniam omnes sedes à prima sede Justitiam desiderant temperari*: hic textus refertur ab Innocentio Can. *nemo judicabit* 9. q. 3. Tempore Leonis III. motà Romæ in eum seditione ad hanc sedendam advenit Carolus Magnus, eúmque in templo sancti Petri præsentem populo, & Episcopis totius Italiæ, & Galliæ convenientibus de vita, & moribus sententias rogâisset, una voce responsum est: *sedem Apostolicam omnium Ecclesiarum Caput à nemine (Laico præsertim) judicari debere*. Audito hoc responso Carolus quæstionem omisit. Hinc colligitur quod exemptio ejus personæ non sit humana, sed divina, aliàs eam sibi non auferet arrogare, nec jure potuisset, neque fuisset admittenda tantâ felicitate, ac Ecclesiæ, Principumque Christianorum consensu.

§ 27. Porro immunitas ista, quod sit juris divini desumitur ex Math. 17. ubi exactoribus tributi quærentibus ex Petro: *Magister vester non solvit Drachma, cum Petrus affirmâisset, Christus ut Petrus, & in eo Ecclesiam instrueret, interrogat Petrum: Reges terra, à quibus accipiant tributum, vel censum à filiis suis, an ab alienis. cui Petrus, ab alienis*: Hinc Christus

intulit, *ergo liberi sunt filij: ut autem non scandalizemus eos: vade ad mare, &c. da eis pro me & te*. Ad quem locum Soarez c. 5. post multa num. 9. sic discurret, quod quod cum cit. loco Christus docuisset se filium esse DEI naturalem, liberumque à tributo, ut tamen vitaret scandalum, voluit solvi, simulque sibi Petrum in hac solutione ad vitandum scandalum specialiter conjunxit, indicavit se peculiare communicaturum privilegium, vi cujus eximeretur à tributo dando sæculari magistratui, nisi propter vitandum scandalum. Ergo Petrus ejusque Successores habent à Christo privilegium exemptionis à foro sæculari. Si dicas Salomon exauthoravit Pontificem Abiathar propter crimen læsæ Majestatis 3. Regum 2. Respondet Soarez c. 6. n. 1. ex hoc facto uno non ostendi jus, quia à Regibus multa fiunt violenter. Secundò non est argumentum ad Pontificem in lege gratiæ, qui longè est altioris Ordinis. Objectionem ante annos circiter 1500. Imperator Constantinopolitanus formavit in Epist. ad Innoc. III. (ex qua est desumptum c. solita. De majorit. & obedient) qui non de Salomone, sed Davide arguebat contra Innoc. *quia inquit David Rex Abiathar Pontifici præminebat, cui Pontifex reposuit dicens: David, quamvis Regis diadema obtineret, non tam ex dignitate Regia, quam auctoritate propheticâ imperabat. Verum quidquid horum fuerit in veteri testamento, nunc aliud est in novo, ex quo Christus factus est Sacerdos secundum Ordinem Melchisedech: & concludit: circa illud præcipuè, qui Successor est Petri*

¶ *Vicarius JESU Christi*, ita Pontifex apud Soarez.

Petro igitur privilegium istud exemptionis collatum est à Christo cum ipsa dignitate Pontificia, huicque annexa intrinsecè, ac ab ea dimanat, eumque, ac Successores exemt à jurisdictione Principum etiam Ethnicorum, ejus tamen usus pro eo tempore haberi non poterat.

Hinc si objicis quod Paulus ad Roman. 13. dicat: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Et apertius infra: *non sine causa gladium portat, & dum ait: ideo enim, & tributa prestatis.* Et Actor. 25. Ipse Paulus Cæsarem appellavit tanquam judicem, & legitimum superiorem in causa criminali, quem locum vehementer urget Rex Angliæ Jacobus & intellexit etiam Bellarm. quos Lorinus est secutus. Respondeo ad textus in illis non comprehendere Pontifices, quia in terris nulla est sublimior potestate Pontificiâ, seu Vicariatus Christi, Soarez c. 6. num. 5. De appellatione Pauli ad Cæsarem dico cum eodem c. 10. num. 4. eum non jure, sed facto appellâsse, non ut ad superiorem, sed quia modus evadendi insidias alius non supererat: quam sententiam tandem sequitur Bellarm. præferens eam oppositâ, de qua mox.

§ 28. De reliquis personis Ecclesiasticis est major difficultas, ut de Apostolis Episcopis, &c. an jure divino sint exempti. Dux sunt opinioniones de omnibus Clericis sub Pontifice existentibus apud Soarez c. 8. ad quæstionem an sint jure divino exempti à jurisdictione sæculari; prior negans cum Victor. de omnibus excepto Pontifice, adeò ut etiam

Apostolis neget exemptionem, ut videre est apud Soarez c. 10. n. 2. & 3. ubi pro ea citat etiam Bellarminum hic tamen postea, ut proximè dixi, recessit à sua opinione, Eandem amplectitur Molin. de just. Disp. 31. Conclus. 3. 4. versu. Tertia verò pars, ubi excepto Papa reliquas personas Ecclesiasticas negat divinitus esse immunes à jurisdictione laica.

Posterior affirmat, quam tuetur Soarez c. 8. à n. 9. & 10. ubi illam extendit ad omnes Clericos etiam Tonsuratos, omnes enim, aut vi Characteris Ordinis (aut ex deputatione Ecclesiæ, ut Tonsurati) constituuntur in statu specialiter dicato Ministerijs sacris. Hinc est disparitas à Caractere Baptismali, quod etsi hic designet eos, qui spectant ad familiam Christi fidelem, eamque secernat ab infidelibus, non tamen faceret personas deputando illas Ministerio sacro, sed solum eas consignat Christo ac ad tuendam ejus fidem specialiter obligat.

Ratio hujus sententiæ est, quod Apostoli à Christo fuerint constituti Principes super omnem terram cum jurisdictione immediatâ directâ, aut indirectâ super omnes terræ Principes; ergo ex vi excellentiæ decebat eos eximi à jurisdictione omni sæcularium Principum, cum sit indecorum Principes Superiores ab inferioribus judicari. Et cum Episcopi sint Apostolis æquales potestate Ordinis inferiores tamen jurisdictione, eo quod jurisdictio Episcopalis sit restricta ad certam Diocesim, quia tamen sunt Patres Principum intra suam jurisdictionem, ac simpliciter illis superiores, etiam Episcopi eodem jure

jure divino exempti sunt. Sacerdotes etsi tunc potestate Ordinis tum jurisdictionis relatè ad corpus mysticum sint inferiores Episcopis, & Apostolis, pares tamen sunt potestate Ordinis relatè ad Corpus Christi reale, ac etiam jurisdictione in foro Sacramentali incomparabiliter præferendi Principibus sæcularibus, etiam eos ab horum potestate valdè decuit esse immunes utpote Christi personam in suis mysterijs modo excellentiori repræsentantes. Tandem cum etiam Tonsuristæ, ac Minoristæ peculiari modo sint de familia Christi, etiam hos cum Principalibus suis eximi æquitas postulat, accessorium enim sequitur naturam principalis, &c.

§ 29. Contra hanc sententiam arguitur ab exemplis contrarijs. Primò clericus agens civiliter contra laicum debet sequi forum sæculare rei. Secundò omnes Ecclesiastici legibus civilibus ad commune bonum pertinentibus, quoad vim directivam subjiciuntur, ut in contractibus, pretio rerum, &c. Tertiò clerici minores non eximuntur à foro sæculari, nisi sint beneficiati, aut deferrant habitum, & Tonsuram. Quartò Ecclesiastici feudatarij in causa feudali judicantur à Principe eos infeudante. Quintò ipsa Ecclesia in Capitalibus criminibus clericos privat privilegio, eosque tradit foro sæculari, sed si essent jure divino exempti nihil horum licitè, aut validè exerceri posset, cum jus divinum sit superius Pontifice, totaque Ecclesiâ.

Ue difficultas hæc extricetur ostendatque quomodo affirmativa cohareat cum dictis exemplis. Dico cum eximio Doctore Soarez 6, 9. à n. 10. opti-

me coherere duo asserendo: primum est quod omnes clerici sint exempti jure divino per *num. 528.* idque confirmatur ex Trident. *Sess. 25, c. 20. de ref. Ecclesia*, inquit, & *personarum Ecclesiasticarum immunitatem DEI ordinatione & canonicis sanctionibus institutam esse.* Alterum est, quod usus præfati juris divini sit subordinatus dispensationi Pontificiæ. Hoc ut declaret Eximius Doctor *num. 11.* duplicem affert significationem vocis *Jus*, interdum enim significat legem, aut præceptum, aliquando verò facultatem utendi: utroque modo potest sumi jus divinum in materia præfata, sumptum pro facultate utendi, est privilegium: seu libertas quædam à subjectione alterius, id est, moralis facultas non parendi potestati alterius. Hæc facultas Clericis à DEO concessa dicitur jus divinum, non velut lex, aut præceptum, sed ut donum divinum, sicut libertas à servitute homini naturalis, optimè in hoc sensu dicitur de jure naturali. Supposito isto privilegio sequitur altera juris significatio, nempe lex divina præcipiens, nè habenti id fiat violentia, sed immunis servetur. Hinc in præfata exemptione etiam intervenit jus divinum præcipiens, & contra hoc peccatur, dum exemptio violatur.

Cum hoc tamen stat, quod, cum Christus præviderit non expedire Ecclesiæ, ut jus hoc præceptivum sit pro omnibus circumstantijs immutabile, ac inamissibile, ejus usum subjecit soli supremo Ecclesiæ Capiti, cujus est prospicere communi Ecclesiæ bono prout circumstantiæ exegerint, atque ad eò concessit, ut justis de causis ejus usus possit

imminui, aut etiam penitus privilegium respectu certarum personarum auferri. Soli autem Pontifici commissam esse à Christo ejusmodi disponendi facultatem colligitur ex eo, quod ad eum solum spectet suprema spiritualis, ac supernaturalis potestas ligandi solvendi, &c. Ex his patet, quod allata exempla initio hujus numeri solum evincant utrum dicti juris divini dependere à supremo Ecclesie Capite, quin quidquam inde præjudicetur eo eximent omnes Clericos.

Omnia hæc adhuc clariora sunt, si notes cum Soarez *c. 2. n. 10.* hanc immunitatem esse de jure divino negativè, quatenus DEUS Principibus non dedit spirituales potestates in Clericos, Ecclesias, harum bona causasque Ecclesiasticas, unde quoad hoc est jus divinum prorsus immutabile, fieri enim non potest, ut Rex vi suæ Regiæ potestatis, seu jure ordinario dicat jus Clericis, ita ut hoc nullatenus possit ullâ dispensatione honestari, est enim jure divino veritum, ne titulo solius Regiæ jurisdictionis sine altiore jurisdictione iudicium usurpetur, cum tamen jus divinum non prohibeat, quo minus valeat Pontifex laicis pro certis circumstantiis talem jurisdictionem delegare, ideo potest in casu particulari delegari, repugnat tamen committi Regibus Ordinarium Regimen in Ecclesiam, cum divinitus sit institutum, ut per Episcopos gubernetur Ecclesia.

530. De Ecclesijs seu locis sacris, horumque rebus tam mobilibus, ut vasis sacris, vestibus, &c. aliisque supellectile, quàm immobilibus in dotem Ecclesie, alendosque ministros collatis, certum est gaudere immunitate reali à

tributorum solutione Soarez *lib. 4. in defens. fidei Cathol. c. 18. num. 4. ex. non minus & c. adversus. De immunitate Ecclesiarum & c. quanquam, De censib. in 6.* Estque confirmata etiam à jure civili præsertim in Constit. Frideric. Imperator. post libros Feudor. Hæc immunitas est de jure divino, Soarez *num. 9.* quia Ecclesie, ejusque bona, aut sunt sub dominio immediato DEI, & Christi ut existimat Navar. esseque id probabile fatetur Soarez *n. 8.* aut sub Dominio Ecclesie ut nobis visum est verius *n. 31.* si primum, cum tributum sit signum subjectionis, Ecclesia autem cum bonis suis non subjiciatur potestati seculari, sequitur etiam non subjici tributis; si dicatur secundum, adhuc peculiariter spectant ad jus Christi, cum sint peculiariter ad ejus cultum destinata, idcirco vocantur *bona Dominica, res Dominica,* tales autem jure divino sunt extra jurisdictionem sæcularem.

An autem ex rebus Ecclesie illæ, quæ sunt consecratæ, aut benedictæ præciso titulo dominij divini in eas, de quo proximè dictum, sed consecrationis aut benedictionis censeantur exemptæ, vide disputantem Soarez *c. 19.* ubi etiam communiter opinentur Jurisconsulti eas esse extra humanum dominium, putentque, si quis ex domo privata furetur calicem, dominum domus non posse actionem furti intentare contra furem, nisi forte nomine DEI, ipse tamen *n. 6.* illos refutat, quia nullum jus humanum reddit homines incapaces Dominij illarum, nec jus naturæ, cum nulla ratio evincat, quod consecratio, aut benedictio auferat hominibus Dominium in materiam illarum; estque quotidiana praxis,

praxis, quod sæculares in suis privatis Oratoriis res consecratas, & benedictas possideant ut proprias, ac de jis disponant ut Domini, illas donando, mutando vel etiam vendendo eorum materiam, idque licite, cum nullus Prælati reprehendat, sed toleret sine contradictione.

Nihilominus n. 8. concludit esse probabilis titulo Consecrationis, aut Benedictionis exemptas à Vectigalibus, quia jura indefinitè loquuntur de rebus Ecclesiæ: tum quod rebus sacris debeatur Religiosus cultus, atque aded est conforme jure divino positivo, ac naturali eorum exemptio.

531. Quæres tertio an Ecclesiastici quoad potestatem temporalem potuerint eximi tam in civilibus, quàm criminalibus à jurisdictione Principum, sintque defecto exempti. Negant utrumque Marsilius Paduanus, sectatores Hæretici, Jacobus Rex Angliæ, Paulus Venetus.

Probant, nam exemptio hæc, aut posset fieri, si factaque esset à DEO, aut à Papa, aut Imperatore, à nullo fieri potuit, aut facta est: non à Deo, quia postquam DEUS constituit *ut omnis anima potestatibus sublimioribus sit subdita ad Rom. 13.* cuius Principi competit à DEO primatus in temporalibus tam civilibus, quàm criminalibus unde si Deus Ecclesiasticos eximeret, sibi foret contrarius.

Non à Papa, quia hic non potuit dicto primatu totaliter Principes private, ergo nec parte aliqua præsertim notabili, qualis est pars tertia hominum, & fundorum. Confirmatur Papa non potest Clerum subtrahere jurisdictioni temporali Principum Ethnicorum, er-

go nec Principum Christianorum, cum hi sint æquè in suo Territorio, ac illi.

Non etiam ab Imperatore, aliove supremo Principe, quia privilegium tale directe imminuit Regiam dignitatem, quale nequit concedi à Principe, cum sit principaliter data non in utilitatem privatam, sed publicam, proinde transmittenda integra in successores, ob hanc causam etiam Papa nequit ullum privilegiare detrahendo aliquid suæ dignitati. Ex hoc intulit Navar. *in C. novit de judiciis Corollar. 69.* non posse Regem concedere Regnicolis, ne sibi, aut Magistratui inferiori parere teneantur.

Confirmatur. Papa nequit Baptizatum eximere penitus à sua jurisdictione spiritali, ergo nec Rex ullum eximere à jurisdictione sua temporali, hæc enim in Rege quoad temporalia respectu cujusvis Regnicolæ se habet, sicut spiritalis in regimine spiritali quoad membra Ecclesiæ.

Confirmatur secundò exemptio ista non est ad ædificationem, sed destructionem, fovet enim peccandi libertatem, cum enim Prælati Ecclesiæ nequeant uti gladio materiali in Reos mortis, fit, ut vitia impunè angeantur.

532. Respondeo ad primum quæstionis tertie omnibus tribus modis eos eximi posse, est vera, & Catholica sententia apud Soarez *c. 3. 3 à n. 6. & c. 11. à n. 5.* & quidem à Deo est evidens, cum enim sit absolutus Dominus omnium, potest quemvis privare suo Dominio, ac ex servo constituere Dominum, hujusque subditum ex Principe.

Posse à Papa probatur ratione fundata in scriptura, etsi negaretur hæc exemptio esse jurisdictioni contra stabi-

lità à n. 528. adhuc enim est valde con-
sona juri divino naturali; nam per se
loquendo, & ex natura rei supposita po-
testate à Christo collatâ Petro est huic
data omnis jurisdictio, quæ est valde
necessaria Religioni Christianæ, sed ju-
risdictio eximendi Ecclesiasticos, & Ec-
clesias cum rebus suis à potestate sæcu-
lari est valde necessaria Religioni Chri-
stianæ, nam res Ecclesiasticæ cultusque
divinus debitâ reverentiâ debent, hæc
autem exigit, ut personæ cultui divino
deputatæ cum rebus pro cultu destinatis
eximi possint à potestate sæculari, seu
ut circa personas cultum divinum ac in
bonis in hunc finem ordinatis non de-
pendeant à consensu Principum: hoc
enim ex consensione omnium gentium
videretur rationi consentaneum; si enim
spectat ad Regiam potestatem posse exi-
mere familiam suam à Magistratu infe-
riori, decet sane etiam familiam Christi
in sua Ecclesia eximi.

Demum quod etiam ipsi Principes
valeant eximere ostenditur: quisquæ su-
premus Dominus jurisdictionis potest
hoc juti omni modo non sibi prohibito
per alium superiorem, nec intrinsecè
malo; sed exemptio Ecclesiasticorum,
Ecclesiarum, harumque rerum, est
actus supremi Domini jurisdictionis à
nullo superiore creato veritus, non à
superiore temporali, cum supponatur
nulli subesse, non à jure Canonico uti
est certum: non etiam est actus intrin-
secè malus, cum nec sit contra Justitiam
aut Religionem, sed in favorem fidei,
Religionisque, nullique præjudicet, nisi
Principi extimenti, nec est contra pactum
cum Republica initum, quando hæc in
illum transtulit suam potestatem, talis

enim pacti fundamentum est nullum,
cum nullum ejus sit vestigium: non est
contra naturalem legem Justitiæ, vi cujus
Rex tenetur curam habere omnium ci-
vium, ut convenienter gubernentur;
dupliciter enim potest subditus eximi à
Principis jurisdictione. Primò ita, ut
etiam illum nulli alteri subiciat, &
hoc est omnino intrinsecè malum, ut-
pote bonis moribus naturalibus contra-
rium; Secundò ita, ut potestati alterius
deinceps maneat subiectus: non primo,
sed secundo modo Ecclesiastici, &c. ex-
empti sunt à jurisdictione sæculari, nam
in locum hujus succedit jurisdictio Eccle-
siæ, seu Papæ in hunc translata à Prin-
cipe sæculari, & quidem directè Soarez,
C. 30. n. 7. proinde nihil contra bonos
mores hæc exemptio continet.

§33. Respondeo ad secundum
quæstionis tertiz, defacto hanc exemp-
tionem factam esse demonstratur ex præ-
ceptis Pontificum jam ab initio Ecclesiæ,
& hucusque conservatam, apud Soarez
cit. c. 3. n. 20. nam Alexander I. sedens
Anno 109. in *Epist. ad omnes Ortho-
doxos* testis est hujus observantiæ à tem-
poribus Apostolorum. Eandem præce-
pit Cajus Papa Anno 283. in *Epist. ad
Felicem Episcopum*: Marcellinus in
Epist. 2. ad Episcopos Orientis Anno
196. Omitto reliquos Pontifices, quos
reperies apud Soarez *num. 24.* evidenter
concludentem, quod sit impossibile tot
Pontifices, inter quos plures fuere Marty-
res, totque Concilia in hoc privilegio
Ecclesiam decepisse, aut Clericos contra
Imperatores, Regesque per Tyrani-
dem aut injuriam usurpasse.

De exemptione facta per Impera-
tores ostensum est supra n. 521. Imò ex
fidei

fidei Principiis hanc exemptionem esse legitimam solide convincit Soariz discursus: De fide est Ecclesiam errare non posse in præceptis morum ab universali Ecclesia, & concilijs generalibus latis, sed Ecclesia & Concilia in multis Canonibus præcipiunt hanc exemptionem, & quidem novissimè Trident. *Sess. 25. c. 20. de reform.* ita loquens. *Saculares Principes Officii sui esse admonendos censuit, confidens eos ut Catholicos, quos DEUS Sancta DEI Ecclesia protectores esse voluit jus suum Ecclesia restitui, &c. nec permissuros, ut Officiales, aut inferiores Magistratus Ecclesia, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem DEI ordinatione & Canonicis sanctionibus constitutam aliquo cupiditatis studio, &c. violent. Consonat cap. quanquam 4. de censib. in 6.*

534. Ad Argumenta contraria num. 531. producta *Resp.* Ad primum DEUM manere immutatum ex eo, quod semel concessam potestatem Principi tollat, aut imminuit, non enim tenetur concessam perpetuo conservare, nec unquam pro eo tempore, pro quo statuit illam tollere, habuit voluntatem concedendi.

Respondeo ad secundum, rectè probari, quod Papa non habeat potestatem directam Clericos eximendi, ac privandi Reges sua potestate temporali, cum hoc tamen stat, quod habeat potestatem spirituales in Principes, hæcque se indirectè extendat ad ea temporalia, quæ sunt necessaria ad finem spirituales, prout est necessaria exemptio à potestate Sæculari per num. 532

Ad confirmationem dico cum Soarez n. 11. hanc potestatem indirectam

etiam in Ethnicos in certis casibus competere Papæ.

Respondeo ad tertium, nego tale Privilegium à Principe concessum pugnare cum ejusdem dignitate, uti enim sapientissimè distinguit Soarez n. 8. hæc duo multum inter se differunt: Eximitur quis ab obedientia alterius auferendo ab altero jurisdictionem: & eximitur quis ab alterius obedientia conservando in altero jurisdictionem in personam exemptam; hoc secundum repugnat estque contra jus naturale; secus exemptio prioris modi, hæc enim est in usu quotidiano, sæpe enim Princeps eximit nobilem à jurisdictione inferioris Magistratus; Papa Religiosos mendicantes à jurisdictione Episcopi. Exemptio per Papam à laico Magistratu facta est priore modo.

Ad Confirmationem primam est disparitas inter jurisdictionem spirituales radicatum in Baptismo, quod sicut Baptismus nequit eradicari, ita nec subjectio Baptizati, secus subjecti subditi relatè ad jurisdictionem temporalem.

Ad Confirmationem secundam nego esse in destructionem, quia etsi Ecclesia per se ipsam non distringat gladium sanguinis, potest tamen urgente bono publico eum exercere per Magistratum sæcularem delegando vices jurisdictionis suæ, quam habet in Ecclesiasticos, ut scelera non sint impunita.

535. Quæres quartò an Exemptio à Principibus concessa personis Ecclesiasticis, rebusque Ecclesiarum per constitutiones eorundem à summo Pontifice acceptatas possit revocari ab iisdem. Dixi per *Constitutiones Principum à Pontifice acceptatas*, quia Privilegium exemptionis

ptionis prout concessum à Pontifice (de quo vide n. 532) sicut est independens à voluntate Principum in fieri , ita in conservari Soarez *lib. 4. defens. fidei Cathol. c. 30. n. 6.*

Respondeo negativè cum Soarez *c. 20. à n. 7.* Laym. *lib. 4. tract. 9. c. 8. n. 1.* ex communi probatur Privilegium , aut donatio facta non subditis , & superiori, non est revocabilis ; Princeps enim urbem sibi subjectam plenâ libertate donans nequit eam ad subjectionem revocare, ut docent passim Publicistæ apud Aug. Michel *tom. 1. Theolog. Canonico-Mor. fol. 687.* Sed Privilegium exemptionis concessum à Principibus , est donatio facta non subditis , & superiori, ergo non est revocabile. Explicatur cum Soarez *num. 9.* Privilegium istud est partim concessum omnibus Ecclesiasticis Papa inferioribus, partim ipsi Papæ, consideratum hoc secundo modo est concessum superiori quâ tali nempe Papæ, qui jure divino est superior Principibus per *num. 526.* priore verò modo est quidem concessum subditis nempe vi suppositionis, quod Ecclesiastici à nullo aliâ fuerint exempti at eosdem liberat à subjectione, proinde semel datum jam inest exemptis irrevocabiliter, cum in eos cesset jurisdictio, uti patet in exemplo data libertatis urbi prius subjectæ.

536. Dices primò jus eximens Ecclesiasticos est Civile uti quæstio supponit, ergo auctoritate Principis mutabile. Secundò res per causas nascitur, per easdem dissolvitur, ergo exemptio constituta à Principis voluntate, per hanc etiam potest dissolvi. Tertio sæpe Imperatores revocârunt talia Privilegia apud Gratianum in *Can. omnes §. Hæc si quis*

11. q. 1. & L. si quis Curialis C. de Episcopis & Cleric. & L. neminem & Authentice, quas actiones C. de SS. Eccles. & L. 19. in Cod. Theodos. de Episcop. & Cler. Quartò Principes successores concedentium possunt dicere antecessores suos non potuisse præjudicare suo juri.

Respondeo cum Soarez *c. 30. à n. 14.* Ad primum postquam Papa acceptavit, id est Canonizatum, uti Jurisconsulti loquuntur, id est, ex civili effectum Canonicum, seu Ecclesiasticum. Ad secundum dico illud principium procedere de rebus pendentibus etiam in conservari ab iisdem causis, in casu nostro Privilegium in conservari pendet à voluntate Pontificia potentiore, omissis alijs Frideric. Imperat. Privilegium fori amplissimum, tam in criminalibus, quam in civilibus causis Clericis collatum de quo *n. 521.* est acceptatum ab Honorio III. his verbis in fine adjectis: *Nos Honorius Episcopus servus servorum DEI hæc leges à Frideric. Rom. Imp. Filio nostro Charissimo pro utilitate omnium Christianorum editas laudamus. approbamus, & confirmamus tanquam in aeternum valituras.* Ita apud Soarez *c. 12. n. 11.* Approbationem Pontificiam esse necessariam, ut vim legis habeant respectu Ecclesiasticorum, sequitur ex dictis, quod Ecclesiastici non sint subditi Principum, & ideo constitutiones etiam ijs favorabiles nequeunt esse leges, nisi superveniat confirmatio Pontificis Ad tertium dico referri facta, aut non probari jure esse facta. Ad quartum Respondeo successores aut sunt tales jure hæreditario, aut non hæreditario sed alio titulo justo cum suprema potestate Reg-

Regna occupant : utroque modo succedentes nequeunt revocare Privilegia justo titulo ab antecessoribus concessa, cum nequeat succedere in ampliorem jurisdictionem, quam majores habuerint. Quæ ratio etiam habet locum in supremis Regibus nunc possidentibus terras, quæ olim erat Imperij.

Si dicas Friderici Privilegium non posse stringere Principes Christianos, qui tempore concessionis erant supremi, ergo hos non obligat. Respondeo cum Soarez n. 17. nego consequentiam, quia Privilegium Friderici non est novum, sed renovatum jam antiquitus ab Imperatoribus concessum apud Soarez c. 12. Deinde Regna omnia id acceptasse, negari non posse testatur Soarez idque colligitur à posteriori, cum aliqui, uti de Republica Veneta refert Gigas in tract. de crimine lesa Majestatis sub Rubrica, quis de illo cognoscat n. 20. habeant Privilegium Apostolicum in aliquibus casibus agendi contra exemptionem.

Loquendo de Regibus ad fidem noviter conversis tradit Soarez posse eos à Papa cogi, ut hanc exemptionem admittant, nempe non aliter illis concedendo Ministros Ecclesiæ, proinde cum illis quasi contrahere. Hæc conditio subintelligitur in ipsa professione obedientiæ Pontifici præstandæ, etsi non exprimeretur.

Quæres an saltem à Pontifice queat revocari prout concessum à Principibus & confirmatum à Papa. Respondeo cum Soarez à n. 18. negativè tum quia revocari non potest nisi abdicando totam jurisdictionem temporalem directam à Principibus concessam, hanc autem nequit abdicare quia Pontifex non est

absolutus Dominus bonorum, & jurium Ecclesiæ, cum non sint personæ, sed sedis Apostolicæ: tum quia acquisitum jus toti statui Ecclesiastico non potest pro arbitrio tollere: tum quia non habet potestatem in destructionem, sed in ædificationem.

537. Quæres quintò an præscriptione aut consuetudine Ecclesiastica immunitas possit aboleri à sæcularibus. De hac quæstione vide Laym. lib. 4. tract. 9. c. 10. Soarez c. 34. August. Michel to. 1. Theolog. Canonico-Moral. fol. 689. à vers. Pro certo tenendum. &c. momentem, quod Covarruvias etsi sit vir celeberrimus, ac Doctissimus in materia libertatis Ecclesiasticæ habeatur pro suspecto, & ideò cautè legendus sit: idem censet Soarez tom. 1. de Reliq. lib. 1. de divino cultu c. 38. n. 16. Bellarm. in Responsio ad Epist. in favorem Venetorum.

Respondeo negativè, & quidem non posse præscribi, probatur quod contra jus divinum præscribi non possit, immunitas autem Ecclesiastica est juris divini per n. 526. & sequentes Deinde etiam juxta sententiam negantem esse juris divini est ratio hæc, quod jurisdictio in Personas Ecclesiasticas, & res sit spiritualis, cujus possessionis laici sunt incapaces. C. 7. de præscript. c. 51. de elect. sine qua præscriptio inchoari non potest.

De consuetudine etiam Responsio est certa, dato quod divinitus sit immunitas concessa, verum etiam suppositâ opinione contrariâ suadet, quòd irrationabilis damnetur Auth. Cassa & irrita C. de SS. Eccles. & c. Clericis 8. de judiciis. Ratio fundatur in recepta Regula Canonistarum pro irrationabili

habentium consuetudinem, quando hæc enervat Ecclesiasticam disciplinam, aut Ecclesiæ libertatem, Etsi esset immemorialis, nisi sit adjuncta alio titulo, aut Apostolico indulto, Laym. n. 1. Soarez lib. 4. defens. fidei c. 34. 17. (addit n. 18. tale Privilegium si datum esset semper ex causa justa revocari posse, quia nunquam in pertinentibus ad supremam Papæ potestatem potest præscribi Innocent. in C. 2. n. 2. de postulation. Prælatorum) talis est hæc consuetudo utpote confundens disparatas jurisdictiones in persona sDEO dicatas, invertensque libertatem, ac statum Hierarchicum. Confirmatur consuetudo non valet sine legitima præscriptione, hæc in personas Ecclesiasticas resque ad cultum divinum spectantes nequit legitime currere, cum ei resistat jus præsertim Trident. allegatum num. 533.

Cæterum valet persona sæcularis habere jurisdictionem quoad aliqua in Ecclesiasticos, resque Ecclesiarum. Primò si eam sibi reservat Fundator cum consensu Papæ, aut Episcopi, Molin. de just. tract. 5. Disp. 6. n. 6. Laym. C. 5. August. Michel fol. 690.

Secundò cum Papæ consensu Principes possunt reservare sibi jura Regaliæ annuasque pensiones ab Ecclesia sibi solvendas per textum. C. præterea 25. de jure patronat. Unde gravi ex causa potest Papa aut generale Concilium eisdem concedere aliquam jurisdictionem in Ecclesiasticos Layman. c. 8. in fin. sic apud cit. Michel num. 9. Concilium generale Lugdunense XI. Gregor. X. 1274. celebratum toleravit jus Regaliæ in Galliæ Regibus quoad Ecclesias in quibus ab immemoriali exerce-

barur interdicta extensione sub pœna excommunicationis lata Sententiæ ad Ecclesiasticos, quæ usque ad id tempus ab honore erant liberæ.

Item arguitur à pari: ante Concilium Lateranense, decimæ data Ecclesiasticis, in feudum per Concilium concessa sunt laicis c. cum Apostolico 7. de his que sunt à Prelatis, & c. 2. §. sane de decimis in 6. ergo etiam jurisdicção in Ecclesiasticos à Papa concedi potest, cum non minus decimæ sint annexæ rei spiritali, quam jurisdicção in Ecclesiasticos.

Si est ab immemoriali ejusmodi jurisdictionis usus probabiliter præsumitur titulus justus, aut reservationis, aut Apostolici Privilegij, seu prout loquitur citatus Michel n. 10. quod sit præscriptus titulus factæ reservationis in fundatione, aut Apostolici privilegij Laym. c. 10. num. 2.

Ex hoc principio apud citatum Michel non contradicentem defendunt Publicistæ jurisdictionem, quam Imperator in status Imperij Ecclesiasticos exercet, hi enim in omnibus actionibus realibus, & personalibus eorundem bona concernentibus, etsi nulla reservationis pacta, aut indultum Apostolicum produci possint, immediatè in Aulico Imperatoris Consilio, aut Spirensi Camera conveniendi sunt.

Quod consueverint Ministri sæcularis Justitiæ Clericos in delicto deprehensos detinere, ac comprehendere, id non fit titulo jurisdictionis C. cum non ab homine de judic. & c. si clericus de foro compet. sed titulo defensionis Reipublicæ (cui valde expedit impedire delicta, Soarez cit. c. 34. n. 15.) ut eos suis Prælati præsentent.

An jure Canonico, & Civili sint injusta, ac irrita Decreta, quibus Ecclesiastici arcentur à comparandis, & acquirendis bonis immobilibus.

538. **R**espondeo affirmativè: probatur ea decreta sunt injusta, & irrita, quæ feruntur in personis à personis destitutis jurisdictione, decreta enim procedunt à superiore in subditos, ut sint justa & valida, sed decreta, quibus arcentur Ecclesiastici à comparandis, & acquirendis bonis immobilibus, feruntur à personis nempe laicis destitutis jurisdictione in Ecclesiasticos, ergo. Major est evidens, minor est demonstrata à n. 526, & 533.

Respondent adversarij decreta directè ferri in subditos laicos, quibus prohibetur translatio bonorum in Ecclesiasticos.

Contra est, quod sit juris clarissimi, fas non esse prohiberi indirectè id, quod directè prohiberi non potest, C. quanto 26. de privileg. quod enim unà viâ denegatum, intelligi debet denegatum & alterâ. Gloss. in c. quanto Verbo. in fraudem de privileg. Sed potestas laica directè Ecclesiasticis prohibere non potest, quo minus possint acquirere quovis modo licito bona immobilia, ergo nec indirectè, consequentia hæc, & ulterius major apertè decisa est in C. fin. de Ecclesiar. immunit in 6. in quo excommunicantur Domini temporales, qui interdiciunt suis subditis ne Prælati, aut Personis Ecclesiasticis, quidquam

vendant, aut emant ab eis, item ne illis bladum molant.

Confirmatur in effectu perinde est prohibere subditos, ne vendant Ecclesiasticis, ac istos prohibere emere id, quod jus naturale, & gentium illis concedit, unde est manifeste in fraudem; & contra mentem statuentis cum in similibus juxta notabilem Gloss. in cit. c. quanto consideranda sit potius mens, quam verba, nam verba deferuntur intentioni, & non è converso intentio verbis:

539 Dices quod ea quæ sunt de jure naturali, & gentium positivo, seu præceptivo non possunt Ecclesiasticis adimi, nam naturale jus positivum est immutabile, possunt autem adimi, quæ sunt de jure naturali permissivo, sic subditis prohibetur piscatio, venatio, &c. quia sunt juris naturalis permissivi, atqui emptio &c. immobilium est juris naturalis permissivi, ergo potest prohiberi Ecclesiasticis pro exigentia publicæ utilitatis. Respondeo subditis posse prohiberi est verissimum, secùs non subditis, cum nullus valeat jurisdictionem suam extendere in non subditos L. fin. de jurisdiction omn. Judic. Igitur solus Pontifex potest vetare in certis casibus, ne Ecclesiastici comparare possint bona immobilia.

Unde rectè August Michel tom. 1. *Theolog. Canonico-Moral.* fol. 695. post Bonac. scribit: *statuta seu leges per quas Ecclesiastici timidiore sunt, libertati Ecclesiastica adversantur ex Bart. in Auth. Cassa de SS. Eccles. tunc autem Ecclesiastici timidiore dicuntur fieri, quoties privantur iis rebus, qua jure naturali gentium, & civili communia sunt civibus, aut quoties non permittuntur frui rebus, qui bº reliqui cives fruuntur, & Ecclesiastico statui non repugnant, aut quoties sunt deterioris conditionis, etiam in illis bonis temporalibus, qua communia sunt omnibus civibus. Eadem legi possunt apud Pal. p. 2. tr. 12. p. 8. n. 7. ubi etiam expressit: Clericos ratione*

Clericatus non desinere esse cives, & partes Reipublica, quin omnibus singularibus digniores esse, injustè igitur privilegiis aliis concessis privari, &c.

Quod etiam de jure civili profata decreta, quæ dici solent leges Amortizationis per n. 522. non minus ac de jure Canonico sint reprobata monstratum est numero 521. maxime ex *Auth. Cassa, & irrita* Frideric. Imperator. Est præterea apertissima Justiniani *L. 20. Cod. de SS. Eccles.* Contra patronos amortizationis, quam integram apud cit. Michel fol. 698. n. 5. legere potes.

Privilegium istud semel concessum, ac ab Ecclesia acceptum à Principibus irrevocabile esse constat ex num. 535. & seq.

Fundamenta fautorum Amortizationis annullantur.

540. **F**undamentum primum. *Ecclesia, & Respublica pari passu ambulant.* proinde pari favore gaudere debent, sed si sic Ecclesiastici in acquisitione immobilium nullo possunt uti privilegio contra Rempublicam pariter privilegiatam juxta notissimum axioma apud Barbos, *Axiomat lib. 4. C. 11. n. 6.* præsertim cum Respublica certet de damno vitando, & Ecclesia de lucro captando.

Respondeo primò negando suppositum, supponit enim argumentum, quod Ecclesiastici dependenter à privilegio præteendant jus emendi immobilia, hoc autem suppositum est falsum, cum non jure singulari (in quo situm est privilegium) sed jure naturali, gentium, & civili omnibus communi jus suum probent.

Respondeo secundò Axioma hoc: *Ecclesia, & Respublica pari passu ambulant* desumptum ex *L. fin. C. de SS. Eccles.* juxta Gloss. in pr. non procedere extra tres casus in legis textu expressos (alioquin æquiparatio non procedit) nempe in præscriptione centenaria actionum personalium earundem, in acquisitione Dominii, sive traditione possessionis, & in hypotheca competente in rebus relictis emptis, &c. secùs in alijs; siquidem ut notat Card. Hostiens in *Clem. 1. de Summa Trinitate Column. 1. in fin.* Ecclesia est, & in jure dicitur communis Mater, Caput, Cardo, Domina, proinde etiam Reipublica, atque adèd hæc est filia, ac subdita. Exemplum hujus prærogativæ est evidens in testamento minus solenni, ex quo Ecclesia Caput hæreditatem *C. cum cesses, & c.*

relatum de testam. Secus Respublica, aut Imper. L. 3. ex imperfecto, inquit, testamento, nec Imperatorem hereditatem vindicare posse saepe constitutum est C. eod.

Respondeo tertio si sermo est rebus ab Ecclesia comparandis titulo oneroso ut emptionis, permutationis, Ecclesia non agit de lucro captando (hoc enim sonat rem accipere gratiosè seu sine onere) sed onus imponitur utrique parti. Ad Summum dictum illud procedit in donatione, hereditate aut legato relicto alicui pio loco: verum nec tunc vim habet, cum Respublica nihil amittat de suo; non est Domina bonorum civium; & si hi titulo gratuito capere possunt, cur non Ecclesiastici?

541. Non est hic omittenda animadvertio, quod venditoribus, eorumque uxoribus, & prolibus longè meliùs consulatur resicà jis libertate pro pretio transferendi in Ecclesiasticos, nam sic pretium pinguius, idque certius sperare possunt, quam à secularibus, quibus ut præsentì suæ necessitati succurrant, coguntur pretio inferiore, eoque regulariter imparato, aut minutis partibus solvendo; quo fit, ut venditores nequeant integrè sublevare inopiam. Certè si quis Publicista ad ejusmodi angustias redactus interrogaretur, cui ex præfatis Emptoribus optaret vendere, an Monasterio æs paratum, idque competens persoluturo, aut seculari minoris licitantis, ac minutim, & quidem saepe incertò satisfacturo, haud dubiè sentiret nobiscum.

Respondeo quarto demus Monasteria captare lucrum, nego tamen inde Rempublicam damnum pati; nam si

Monasterium bona augeri possunt, etiam plures seculares possunt suscipi, ac ali, quo modo multi seculares prolibus utriusque sexûs onerati juvari possunt per earum susceptionem, quæ si domi manerent, ali non possent, aut valdè ægrè, filia non elocari ob defectum dotis, &c.

Dixi demus nam in præsentì questione, si solis secularibus fas sit attrahere bona immobilia exclusis Ecclesiasticis, dico ingens damnum eos pati, nam jus naturale, & gentium dedit jis jus acquirendi bona quovis modo non illicito, hoc jus est multùm æstimabile, dum id accrescit secularibus, hi captant lucrum, Ecclesiastici verò ejus patiuntur jacturam, ergo falsum est Rempublicam certare de vitando damno, & Ecclesiam de lucro captando.

542. Fundamentum secundum, quod est conforme scripturæ sacræ non est injustum, ac irritum, sed decreta Ecclesiasticis vetantia comparationem immobilium sunt conformia sacræ scripturæ, tum veteri, tum novæ; veteri quia Deutron. 18. Statuit, ut Sacerdotes & Levitæ, ac omnes, qui de eadem tribu sunt, partem, ac hereditatem cum Reliquo Israele non habeant, quia, inquit, sacrificia Domini, & ejus oblationes comedunt: Novæ verò Matth. 10. ubi Dominus jubet Apostolis, ut nihil possideant, non pecuniam, non duas tunicas, &c. non enim est Discipulus supra Magistrum. Christus autem nullam habuit possessionem, & Luc. 14. nisi quis renuntiet omnibus, que possidet, nequit esse Christi Discipulus, sed omnes Ecclesiastici sunt Christi Discipuli.

Respondeo iste fuit error Wiclefi apud Bellarm. tom. 1. de Clericis c. 26. quod Clericis sint illicitæ possessiones, ergo Ecclesia' errorem hunc damnans docet possessiones Ecclesiasticorum non esse contra, sed juxta scripturam.

Dico ergo cum cit. Bellarm. Sacerdotibus, ac Levitis non fuisse vetitas possessiones (licet in partitione terræ non erant habituri agros, & vineas) quia possessuri erant urbes, & suburbana, poterantque emere agros, & vineas, uti constat ex Numeror. 35. in pr. Quod Laym. dicat eis fuisse concessum duntaxat usum, non proprietatem, fallitur, quia Levitic. 25. à vers. 29. patet Sacerdotes, & Levitas fuisse proprietarios, siquidem concessa fuit illis venditio, & redemptio domorum, non minus ac aliis.

Scriptura dicens Sacerdotes, & Levitas non debere habere quidquam, eo quod Dominus sit illorum hæreditas, & possessio, est intelligenda, quod nequeant habere more aliorum tanquam filios Jacob, id est, ex paterna hæreditate, secus aliunde, nempe ex debitis DEO, cujus erant Ministri.

Ad ea quæ opponuntur ex Evangelio dico accipienda esse de Apostolis ante Christi passionem, quo tempore, ut expeditius Christum sequerentur, non expediebat habere stabilia ita cit. Bellarm. ad illud Matth. 10. nihil tuleritis in via, secus post Ascensionem Christi, quo tempore ceperunt habere curam Ecclesiarum, sedesque figere, unde ab eo tempore eos recepisse temporalia legimus Actor. 4. 5. & 6.

Textus ille non est Discipulus supra Magistrum loquitur aut de tribu-

lationibus (quas Christus est passus quam plurimas, ac in jis cupit sui imitatores) non de possessionibus.

Ad Testimonium S. Lucæ Respondeo cum Aug. ex Epistol. 5. ad Marcellinum esse intelligendum de animi præparatione, uti est evidens sex antecedentibus in eodem capite, si quis, inquit, venit ad me, & non odit Patrem & Matrem, & uxorem adhuc autem, & animam suam, non potest esse meus Discipulus, qui locus sumi debet de præparatione animi, nempe pro casu, quod aut offendendus DEUS, aut citra offensam DEI defendendus, offendendusque Pater, Mater, &c. hi potius DEO postponendi sint.

543. Fundamentum tertium. Non est meas Amortizantium Catholicorum, omnia immobilia ab Ecclesijs, & Ecclesiasticis avellere, nec eorum facere jure divino incapaces, ut fecit Wiclefus, sed moderamen ponere, ne deinceps deveniant in Ecclesiasticorum jurisdictionem, sic enim eximerentur à Vectigalibus, onerisque similibus impositionum in gravamen laicorum: præberetur Ecclesiasticis luxuriandi, lasciviendique ansa ex auctis ultra modum facultatibus ita Henric. Zoësius de successione ab intestato n. 10.

Respondeo argumentum istud esse nullum, nam aut loquitur de bonis feudalibus, aut de allodialibus; si de feudalibus, an possint transire ad Monasteria, &c. sufficienter exposui à n. 440. Si de Allodialibus, his nullum est annexum onus præstandi Principibus obsequia personalia, sed servitia realia, ut Steurarum, collectarumque pro conducenda militia in Patria, Principisque

que defensionem, in his nihil subtrahitur Principi, etsi bona transeant ad Ecclesias, &c. quia transeunt cum onere suo, longèque fidelius id præstant Ecclesiastici, quam sæculares.

Porro illud est indignum tam celebri Legista, uti erat Zoësius volenti subtrahi Ecclesiasticis materiam luxuriantis, quasi his deessent Pontifices, Legati Apostolici, Archi-Episcopi, &c. qui coërceant pœnis debitis excessus: ad hos non ad sæculares iudices spectat invigilare Ecclesiasticis, eosque iudicare. Meminerit Zoësius, quid S. Martinus Turonensis Episcopus in faciem dixerit Maximo Imperatori: *Novum, & inauditum nefas est, ut causam Ecclesie Iudex sæculi iudicaret, & quid Papa Gelasius in Epistola ad Anastas. Imperatorem rescripserit: Nosti, inquit, fili dilectissime, quod licet præfideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen Præsulibus divinatorum devotus colla submittas.*

544. Fundamentum quartum, Quod opinio sustineas valorem sæcularium decretorum, quibus Ecclesiastici arcentur à comparatione bonorum immobilium pluribus in Provincijs, & Regnis sic recepta, nempe in Gallia teste Gulielmo Benedicto in *c. Raynutius verb. uxorem nomine Agelufiam n. 44.* De districtu Parisiensi scribit Rebuffus de *decimis q. 14. num. 50.* Gaill. *Lib. 2. Observ. 32. n. 5.* testatur in aliquibus locis Germaniæ Clericis prohiberi emptionem rerum immobilium, aut rerum alienationem extra familiam possidentibus patrimonialia: item aliis statutis prohibentur subditi in specie alienare res immobiles in Ecclesiasticos. Addit e-

jusmodi statuta, si intentio statuentium rectè consideretur, non esse usque adeò exorbitantia, neque contra Ecclesiasticam libertatem, sed magis ad publicam utilitatem, & conservationem familiæ, & agnationis: dispositio enim non est censenda contra libertatem Ecclesiæ, cujus autoritate aggravatur persona Ecclesiastica, publicâ utilitate hoc exigente, sed potius subditorum potestas limitatur. Idem prædicari in Lusitania testis est Molin. *tract. 2. Disput. 140. vers. quin de jure hujus;* & apud August. Michel *tom. 1. Theolog. Canonico-Moral. fol. 722. n. 2.* de Anglia adhuc Catholica; Greg. Tholossan. de Mediolano, Signoratus de *homad. Cons. fol. 21.* De Republica Veneta Authores agitantés differentias inter eandem & Paulum V. De Austriacis Provincijs fidedem facit, Baro Schmid Baviaræ Cancellarius in suis Commentarijs in jus Bavaricum. Hanc objectionem citatus Author sic concludit: Certè tot Regnorum, & Provinciarum statuta, leges, & consuetudines improbare, & ut vitiosas damnare, nobis videtur nimis præsumptuosum.

545. Respondeo argumentum hoc arguere à facto ad jus, vis enim illius sita est in hoc: pluribus in Regnis derogatum est Ecclesiasticæ immunitati, quoad comparanda immobilia, ergo licitè derogari etiam potest alibi: hæc consequentia est nullius momenti, cum fiant quàm plurima, quæ non licent.

Unde sic arguitur, aut in nominatis Provincijs fiunt hæc viâ præcisè facti, aut viâ juris specialis, scilicet privilegij, si viâ privilegij; consequentia Domini

Can-

Cancellarij est nulla, si viâ facti, ergo de jure sunt injusta per n. 538.

Responsio hæc est quoad rem Eximij Doctoris Franc. Soarez in defension. fidei Cathol. contra Angliæ Regem lib. 4. c. 32. num. 22. Ita loquentis. *Ex dictis satis constat, nullam consuetudinem, etsi immemorialis sit nullo modo contra immunitatem Ecclesiasticam prevalere posse: solum objici solent quadam particulares consuetudines aliquorum Regnorum, qua licet sint contra immunitatem Ecclesiasticam sine scrupulo à Magistratibus laicis observantur, ad illas verò possumus uno verbo respondere, illas consuetudines non ad jus, sed ad facta hominum pertinere, propter qua veritatem negare non possumus, nec illorum rationem dare tenemur, sed ad illos spectat, qui consuetudines illas observant.*

546. Bonum publicum, quo Gaillius nititur justificare legem Amortizationis nihil ad rem facit, sic enim nulla lex civilis imminuens Ecclesiasticam libertatem foret injusta, quia omnis saltem indirectè fertur in bonum publicum *Can. 2. dist. 4.*

Deinde sicut bonum universalis Ecclesiæ prævalet bono universali totius civilis Imperij, ita status Ecclesiasticus unius Regni, aut Provinciæ est superior bono publico civili illius Regni, aut Provinciæ, atque propter bonum publicum totius Imperij nequit condi lex civilis præjudicans libertati Ecclesiæ universæ, ergo nec ullus Princeps in Regno suo potest condere legem præjudiciosam statui Ecclesiastico ejusdem Regni. Accedit quod lex civilis lata contra immu-

nitatem Ecclesiasticam unius Regni, eo ipso sit contra immunitatem universalis Ecclesiæ, immunitas enim Ecclesiastica non est particulare, aut personale privilegium, sed competens toti statui Clericali.

Quod Gaill. cit. n. 544. dicat decreto Amortizationis gravari potius subditorum laicorum potestatem, quam personas Ecclesiasticas, est refutatum num. 538. ubi probavi etiam indirectam imminutionem Ecclesiasticæ libertatis valere non posse.

Demum nunquam in jure est auditum, quod bonum publicum, aut necessitas conferat jurisdictionem, hæc enim est, aut ordinaria data aut à lege, aut à supremo Principe, vel à legitime præscripta consuetudine, aut est extraordinaria, seu delegata ab ordinario Judice *c. duo simul 9. de Offic. Judic. Ordinar.* sed nullo modo ex recensitis competit jurisdicção laico Principi in Clerum Rationem dat cit. Soarez num. 8. quod jurisdicção, seu potestas proveniat à voluntate superiore, unde etsi quis egeat pœnâ, nullus tamen privatus etiam in defectu superioris acquirit jurisdictionem in eum, qui eget correctione, sed ad summum privatus poterit corripere, quantum necesse foret ad justam, & moderatam sui aut alterius defensionem. Vide cit. Soarez eximie demonstrantem à num. 5. quod nulla necessitas fundare possit jurisdictionem in Ecclesiasticos.

Qui plura contra sufficienter annullatum fundamentum quartum desiderat, legat August. Michel Tom. 1. Theolog. Canonico-Moral. à fol. 721. sect. 5. ubi inter alia leget totam historiam inter Rempublicam Venetam, &

Pau-

Paulum V. ortam occasione incarcerationis quorundam Clericorum, ac decreti Amortizationis Anno 1605, promulgari pro toto Dominio Veneto, argumento ducto à Gallia, Lusitania, &c. intelligit ibidem à Paulo fuisse reprobatum utrumque, ac excommunicatum senatum publicantem illud ex sententia omnium Cardinalium (exceptis Venetis Delphino, & Valerio) totumque Dominium interdicto Ecclesiastico subiectum, quod revocare nollet decretum (etsi opponeret senatus Ecclesiasticis nullum inferri damnum, quia si eis quid testamento relinqui contingit, pretium bonorum solvitur) nec Clericos reos remittere foro Ecclesiastico.

§ 47. Fundamentum quintum. Decreta emanata juxta probabilem sententiam non sunt injusta, talia sunt Decreta Amortizationis, duo enim, tresve Authores Classici faciunt sententiam probabilem, sententiam autem quod licita sit, ac justa Amortizatio, sive Decretum vetans alienationem immobilium in Ecclesiasticos docetur à longè pluribus, nempe à Gaill. Molin. cit. n. 544. Henrico Zoëfio, ad 3. Decretal. tit. 27. n. 9. Cassaneo in consuet. Burgund. Rubr. 9. §. 10. n. 52. Jacobo de Graffeis lib. 4. c. 18. n. 233. Olibeno tract. de jure Fisci c. 7. n. 31. Alciato ad Auth. Cassa de SS. Ecclesijs, &c.

Respondeo ut in moralibus faciat Author opinionem suam verè probabilem plures requirunt conditiones Soarez, Vasquez, Sanchez, Palao, & alij innumeri Theologi, quæ revocantur ad duas, ut sit peritus & pius. Ad peritiam spectat notitia universalium principiorum, ex quibus deducuntur conclusio-

nes particulares in moralibus: ac ut non perfunctoriè, sed exactè materia nondum ab alijs ventilata discutiatur ex solidis rationibus, si autem jam ab alijs sit discussa, ipsèque oppositum sequatur, opus est, ut fundamentum suæ sententiæ sit novum à patronis communis sententiæ indissolutum, è contra diluat solidè rationes contrariæ sententiæ. Ad pietatem spectat, ut procedat ex Zelo bono, seu desiderio, quo cupit actiones humanas conformari receptis legibus non ad ostentationem ingenij, aut ex affectu Clericis infesto. Tales conditiones non habent præfati Authores, nam excepto Molin. (hic nihil scribit in favorem eorum, sed præcisè refert, quid in Lusitania fiat, uti patet cuivis eum legenti: & Graffeis Clerico sæculari, sunt meri Jurisconsulti, & quidem plerique scribentes ante controversiam inter Venetos, & Paulum V. dempto Zoëfio: sæculares autem in rebus moralibus non habere sufficientem peritiam proximè expositam, discimus ex oraculo Pontificio. [C. 3. de immunit. Ecclesiarum in 6. Clericis, inquit, laicos infestos oppido tradit antiquitas, quod & presentium experimenta temporum manifestè declarant, dum suis finibus non contenti nituntur in vetitum, ad illicita fræna relaxant, nec prudenter attendunt, quàm sit eis in Clericos Ecclesiæ Ecclesiasticasve personas, & bona, interdicta potestas. Hoc solum sufficeret ad infirmendam assertam probabilitatem. Verum ut luculentius patescat fundamenti quinti nullitas amplius sic progredior adversus istos Doctores.

548. Suae opinionis, torrenti Canonistarum, Theologorum, & Oraculo Pontificio Pauli V. oppositæ, nullum solidum producant fundamentum, minus diluunt argumenta nostræ opinionis, nam Princeps, & Coryphæus Amortizantium inter Germanos est B. Schmid, cujus fundamenta hucusque examinavimus, vidimusque imbecilia, *reducuntur enim ad ista: fas est Ecclesia præjudicare in acquirendo: lex lata boni publici intentione non violat libertatem Ecclesiasticam: in pluribus Provincijs sic practicatur: est opinio probabilis licitam esse Amortizationem.*

Sed hæc omnia nihil probant, ut ex hæcenus dilutis constat, continentque petitionem principij, reddunt enim pro ratione id, de quo quæritur, quæstio enim est an in acquirendo potestas secularis possit præjudicare, ac præjudicet libertati Ecclesiasticæ, Respondes, quod sic: reddisque pro ratione, quod aut non præjudicet, aut præjudicare possit ex intentione boni publici: hoc totum est in quæstione, & si bonum publicum prætentum prævaleret, nulla lex civilis contra libertatem Ecclesiasticam esset injusta per *num. 546.* Veneti prætendebant bonum commune in suo Decreto Amortizationis, & tamen à Paulo V. damnati sunt, neque eos juverunt facta, quod prius ab annis trecentis fuerit Decretum, ne insciã Republicã novæ inducantur Ecclesiæ, morémque fuisse quodvis genus hominum in gravissimis criminibus judicare. Facta quarundam Provinciarum nullum faciunt jus, proinde nec justitiam Amortizationis. Patet ergo Patronos hujus nullâ niti soliditate positivâ, non etiam negativâ solvendo rationes nostræ sententiæ.

549. Fundamentum sextum. Potest testator repellere hæredem ab hæreditate, si Religiosus fiat, ut bona sint penes familiam, ergo etiam Princeps in sua ditione statuere, ne immobilia alienentur Ecclesiasticis. Consequentia hæc urgetur primò à paritate statuti ventantis efferti, aut inferti certas merces, etsi eo obligentur etiam Ecclesiastici tum domestici, tum externi. Secundò à paritate requisitæ solennitatis pro contractibus pupillorum, minorum, &c. quam tamen observare tenentur etiam Ecclesiastici. Tertiò à paritate prohibitæ lege civili alienationis fundi dotalis extendente se etiam ad Clericos, nam lex reddit scæminam inhabilem ad alienandum in favorem ejus, ut bona conserventur, cur non etiam favore boni publici prohiberi possit alienatio immobilium in Ecclesiasticos, ut bona conserventur penes sæculares.

Respondeo ad sextum negando consequentiam: disparitas est, quod testator sit Dominus rei, & ideo etiam moderator, ac arbiter *L. in re c. mandati*, intra limites bonorum morum, prout his non repugnat conservatio bonorum penes familiam pro casu ingressus in Monasterium. Econtra Princeps non est Dominus bonorum spectantium ad privatos, sed habet duntaxat jurisdictionem, quæ nec indirectè se potest extendere ad Ecclesiasticos in materia immunitatis per *n. 538.*

Ad consequentiæ probationem primam Respondeo cum Soarez *lib. 3. de leg. c. 24. n. 6.* Laym. *lib. 1. tract. 4. c. 13.* in pr. & communi leges civiles continentem materiam comunem laicis, & Clericis pro tota comunitate latas boni publici causa

causa, quæque possint servare cum decentia sine gravamine Clericorum obligare etiam Clericos quoad vim directivam, non coactivam *c. r. 8. & sequent. dist. 10. c. 1. de novi operis nunciat.* Ejusmodi est lex prohibens efferri, aut inferri certas merces; lex autem Amortizationis non concernit totam communitatem, sed solis sæcularibus, quibusvis dat facultatem acquirendi immobilia exclusis Ecclesiasticis, quæ exclusio est aperta status Ecclesiastici depressio, atque est lex iniqua, cum æquitas legis postulet æqualiter, & promiscue tangere omnes, prout tangit lex de mercibus non efferendis.

Dixi quæque possint servari *cum decentia*, ut insinuetur ad operas publicas statum Cericalem dedecentes obligari non posse.

Ad probationem secundam est eadem disparitas, nempe quod lex de solennitatibus sit promiscua, ac communis omni civium generi, in nostro casu est singularis, gravansque directè, aut indirectè solos Ecclesiasticos.

Ad tertiam est idem discrimen, nam quod fœmina inhabiletur ad dotem alienandam est commune laicis & Ecclesiasticis.

§ 50. Fundamentum septimum. Pontifex prohibuit, ne bona Ecclesiastica alienentur in sæculares sine certis solennitatibus, inter quas una est, ut fiat cum Licentia Pontificis prout constat *ex toto titulo de rebus Ecclesiæ alienand.* ergo etiam potest Princeps prohibere laicis, ne Ecclesiasticis vendant immobilia sine suo consensu. Respondeo argumentum niti trinâ, eaque falsâ suppositione. Prima supponit alienationem prohiberi fieri solis sæcularibus,

cum prohibeat alienari etiam in Ecclesiasticos. Secunda falsò supponit, quod solus Pontifex prohibeat, alienari bona Ecclesiæ, cum tamen prohibeat etiam civile *L. jubemus §. æconomus c. de SS. Eccles.* Tertia falsò supponit quod laici non sint subditi Pontificis indirectè quoad negotia civilia, quando horum prohibitio, aut concessio servit ad specialem finem spiritualem, rectam Ecclesiæ gubernationem, cultusque divini conservationem. Econtra Princeps sæcularis nec indirectè potest disponere in gravamen Ecclesiasticorum defectu jurisdictionis. Est ergo lata differentia.

§ 51. Fundamentum Octavum. Valet statutum sæculare, vi cuius primogenitus filius sit hæres honorum omnium, secundo vero geniti, ac generatim fœminæ ipso jure renuncient hereditati paternæ contentæ certâ patrimonij portione, ergo etiam valet statutum, vi cuius proles manentes in sæculo retineant immobilia, ingressuræ vero Religionem ipso jure habeantur pro renuntiantibus contentæ certâ portione tam ex testamento, quam ab intestato. Ita non pridem quidam Ministri suaserunt suo Principi, ut statueret, hocque argumentum plausibile existimârunt. Confirmatur *ex n. 444. vers. Dices valet, &c.* ubi pro valido agnitum est statutum præferens masculos fœminis, et si ex his tempore statuti fuerint aliquæ effectæ Monachæ ex Sanch. *Lib. 7. Moral. c. 12. num. 19.* contra communem quoad Monachas priùs effectas.

Respondeo argumentum concludere pro casu, quo secundo geniti, aut fœminæ genitæ nondum sunt in statu Religionis, quia pro tunc Princeps habet

ber jurisdictionem in omnes, nec conditio postea ingredientium redditur deterior, ita omnes, quando statutum generatim loquitur sine mentione statûs Ecclesiastici; at disponens pro sæcularibus cum mentione assumendi Clericatus, aut statûs Religiosi est juxta omnes Theologos & Canonistas, imò etiam Orthodoxos Legistas ex expresso textu *L. DEO nobis c. de Episcopis & Clericis, Auth. Cassa & irrita s. eod.* Paulo de Castro Bald. Socinus *Consl. 81. n. 5. & Conclus. 241.* Gaill. *lib. 2. Observ. 32. num. 4.* Ratio quia ingtellari fiunt deterioris conditionis, quam si in sæculo remanerent, ita cit. Socin. Jurisconsultus proinde in totum, aut ex parte tale statutum retrahit à Religione, hoc autem ipso est nullum. Unde à fortiori non valet respectu eorum, qui tempore conditi statuti erant Clerici, aut Religiosi, nisi statutum Generale sit præscindens à clericatu, &c. tunc omnino verius est valere etiam respectu effecti Cerici, aut Religiosi, quia præter intentionem statuentis, ac indirectè hunc afficit, huic extensioni ex communi contradicit cit. Michel *fol. 740. n. 20.*

§ 52. Fundamentum Nonum. A citatis Ministris suggestum, si Princeps statueret, ne deinceps Ecclesiasticis sive ex testamento, sive ab intestato relinquatur ultra legitimam, quod statui posse citra consensum Pontificis licitè ac validè, sic arguunt: Illud licitè, ac validè, & justè citra consensum Pontificis statuitur, quod nullo jure sive naturali, sive positivo Ecclesiastico, aut civili prætendi potest, sed nullo jure proles etiam Ecclesiasticæ efficiendæ possunt ultra legitimam prætere, ergo licitè, validè, ac justè Princeps sine consensu Pontificis po-

test statuere, ne Ecclesiasticæ proles habeant ultra legitimam.

Major probatur, quod ejusmodi statutum nihil superaddat, nisi cassationem Generalem, ne deinceps devenire possint bona ad Monasteria, seu manus mortuas. Respondeo hoc argumentum probare, quod sine consensu Pontificis licitè, validè, ac justè Princeps possit reddere Ecclesias, cæterâ que pia loca incapacia omnium donationum liberalium, piorum legatorum, &c. nam nullo jure naturali, aut positivo sive Ecclesiastico, sive civili debentur pijs locis donationes liberales, pia legata, &c. unde foret legitimum argumentum istud; cujus major sit major Adversariorum argumenti ab ijs formati, Minor ista; sed nulli pio loco debetur jure naturali, Ecclesiastico, aut civili, ulla donatio liberalis, ullum piûm legatum, ergo licitè, validè, ac justè sine consensu Pontificis statuitur, ne ullus pius locus capax sit ullius donationis liberalis, pij legati, &c. quod argumentum est impiissimum, erroneum, scandalosum, pugnans non solùm cum sacris Canonibus, sed etiam legibus civilibus caventibus, ut non solùm non priventur acquisitis Ecclesiasticis, verum etiam ne spolientur facultate acquirendi ea, quæ pij fideles oblaturi sunt. Quare argumentum nimium probat, proinde nihil: ejus ergo major est falsa, si aliunde ex tali statuto resultet absurdum, prout resultat hic, etsi enim nullo jure proles possint exigere ultra legitimam, nequeunt tamen tali statuto spoliari facultate acquirendi ultra legitimam, quale si valeret, fideles possent licitè & validè reddi incapaces instituendi pia loca, ijs donandi, legandi, &c. tale autem est statutum, de quo est argumentum. §. XVIII.

§. XVIII. Dissertationis III.

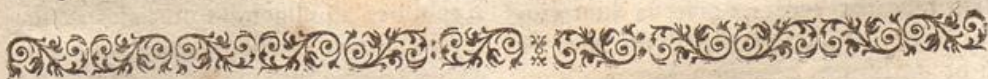
An Magistratus Secularis possit cogere Ecclesiasticos ad vendendum frumentum, ad taxam in venditione servandam, ad non efferendum id extra Provinciam, & an deprehensi egisse contra taxam, aut si extulerint frumentum, possint ab eodem puneri.

553. **R**espondeo ad primum negative cum Pelliz tom. 2. in Manual. Regular. tract. 3. c. 7. n. 125. Dian. p. 1. tract. 2. Resol. 3. contra Juris Consultos, & ex Theolog. Ortiz & Salas Ratio quod coactio sit actus jurisdictionis in eum, qui cogi potest, Magistratus autem secularis caret jurisdictione in Ecclesiasticos. Si tamen foret periculum in mora, quæ non patitur recursum ad superiorem Ec-

clesiasticum, frumentum posset extrahi id sequestrando non vi jurisdictionis, sed ratione instantis periculi titulo justæ defensionis adversus famem.

Respondeo ad secundum, & tertium affirmative ex n. 459. nam similibus legibus Ecclesiastici subjiciuntur quoad vim directivam, secus quoad coactivam. Hinc.

Respondeo ad quartum & quintum negative defectu jurisdictionis.

Articulus II. Dissertationis IV.

De injustitia in distributione Secularium officiorum, & Ecclesiasticorum Beneficiorum.

§. I.

De vitio injustitiæ distributiæ circa Officia seculari.

554. **P**ramitto Primò vitium justitiæ distributiæ oppositum dicitur acceptio personarum, hæc autem est crimen injustitiæ, in quo, in distributione bonorum & onerum communium, aut in jure dicendo, aut in honore ex-

hibendo non attenditur ratio causæ sive motivum justitiæ, sed personæ aliarumque qualitarum ad rem non pertinentium E. g. consanguinitatis, amicitia, divitiarum, munerum, &c.

T t t 3

Vitium

Vitium hoc generaliter habet locum in distributione bonorum communium ac onerum non attentâ proportionem meritorum, & dignitatis membrorum (quam dignitatem, & merita diximus esse motivum justitiæ distributiæ) in conferendis bonis communibus, aut non attentâ proportionem facultatis singulorum in imponendis oneribus, sed plus æquo gravando eos, qui habent minores facultates. Unde non solum opponitur Justitiæ distributiæ, sed etiam commutativæ cum obligatione restitutionis secundum omnes, quando subditi indebitè gravantur; uti & quando Judex in judicijs non servat formam & proportionem inter partes, aut si uni parti proroget causam, non alteri, aut minorem terminum præfigat non ex merito causæ, &c. contra Levit. 19. *non consideres personam pauperis, nec honores, vultum potentis justè judica proximo tuo.* Quam proportionem cum debeat servare erga partes etiam ex Justitia commutativa, fit, ut violando illam teneatur reparare; secus dum violat præcisè Justitiam distributivam: sic si fit distributio bonorum communium, prætermisissis dignis, aut dignioribus, his nihil est restituendum, uti nec quando acceptio personarum committitur in distributione honoris non tantum communis, ut in choro, Capitulo, senatu, sed etiam privati in privatis conventibus, ut notavit S. Jacobus C. 2. quia virtus observans quemvis honorat secundum proportionem excellentiæ in bonis facientibus dignum, ergo honorando hunc præ alio magis eccellente in bono digno honore accipit personas, consequenter peccat, non tamen graviter per

se, sive remoto scandalo, odio, contemptu proximi.

Præmitto secundò, quod acceptio personarum specialiter accidat in conferendis officiis secularibus, & Beneficijs Ecclesiasticis, nempe in horum collatione, electione, præsentatione.

§§. Dico primò acceptio Personarum est peccatum ex genere suo mortale, ita omnes apud Sanch. lib. 2. *Consil. C. 1. dub. 1. n. 9.* potest tamen esse veniale ob parvitatem materiæ contra Abul. Primum patet ex scriptura Jacobi 2. *si autem personas accipitis, peccatum operamini.* Ratio est, quod peccatum injustitiæ sit secundum omnes cum S. Thom. hic q. 59. ex genere suo mortale secundum constabit, ex dicendis.

Dico secundò electio indigni ad officia secularia, nisi parvitas materiæ excuset, est mortalis ex genere suo (nisi si tota Respublica eligit, aut conferat, quod nunquam vel rarissimè fit tunc enim cedit jure suo) quia constitutus à Republica ad eligendos officiales ex Justitia commutativa obligatur ad præcavenda mala Reipublicæ, ergo à fortiori, ne positivè cooperetur malis, sed conferendo officia notabiliter indignis positivè cooperatur. Lug. *Disput. 34. num. 9.* Amplia ad eum, qui habet officium cum jure id gratis renunciandi, aut vendendi si renunciaret indigno, au vendat, quia per facultatem renunciandi, vel vendendi constituitur Minister Principis, sed hic non habet jus eligendi indignum, ergo nec, &c. Lugo n. 11.

Dico tertio regulariter eligens ad officia secularia dignum, sive talem, qui communibus periculis, &c. occurrere possit

possit relicto Ministro digniore, qui exactâ suâ diligentia possit respublicas in melius promovere, ac periculis etiam rarioribus obviare, hæcque sagacitate subtiliore prævidere, est peccatum mortale ita communior sententia apud Lugo *n. 13.* cum Less. *lib. 2. c. 32. n. 17.* inquam sententiam ipse Lugo *n. 21.* post multa disputata adversus fundamenta Sanch. & Less. descendit, quod vera sit regulariter loquendo: probatur electores, aut collatores publicorum officiorum, ut Gubernatoris, aut Judicis alicujus Oppidi aut Arcis, quæstoris, Secretarij, Commissarij, &c. tenentur sub mortali ex Justitia commutativa ad impedienda damna Reipublicæ, sed hæc impedire non possunt, nisi Regulariter eligant digniores, quia communiter ij, qui creduntur digni, comperiuntur postea indigni, & negligendo digniores languent litteraria studia, nam homines advertentes non præmiari merita, sinunt torpere ingenia, nullusque curat promereri sibi Rempublicam obsequiis egregiis, hinc aut succrescunt sensim innumera vitia, quæ non possunt non esse grave damnum Reipublicæ. Hoc periculum cessat, dum semel aut iterum dignior postponitur, ergo tunc elector non peccat saltem mortaliter.

556. Infero venditionem officiorum inferiorum esse communiter illicitam, quia facillè indignis, aut minus dignis venduntur, hicque potiùs ad utilitatem propriam, quam in commune bonum administrant hujusmodi officia, Tanner. *Disp. 4. q. 8. n. 23.* Lugo *sect. 3.* bene docens *n. 29.* officia superiora ut Marchionatus, Ducatus, Comitatus, &

similia licitè vendi posse à Principe, quia emptor, ac hujus posteris, quod non minus aptos inferiores officiales sint assumpturi, quam ipse Princeps, sperari posset, & sic caventur incommoda Reipublicæ, quibus non obviatur, dum inferiora officia venduntur.

Infero secundò cum eligens scienter indignum (idem est de vendente aut renunciante officium indigno) aut cum ignorantia graviter culpabili sit causa totius damni ex mala administratione secuti, tenetur totum damnum resarcire in defectum electi indigni physicè in immediatè causantis damna, quia causa immediatè influens in damnum primo loco obligatur, secundo verò influens mediatè qualiter influit eligens, quod si ipse electus non se ingererit culpabiliter, sed crediderit se sufficientem, prout communiter accidit, tunc elector primo loco tenetur.

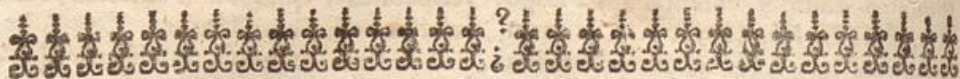
Hæc reparatio damni debetur non omisso digno, aut digniori, quia probabilius est, huic nullum jus strictum competere sed Reipublicæ, cui ex Justitia commutativa Ministri obstringuntur procurare bonum commune Lugo *D. 34. num. 42.* contra aliquos volentes non ex Justitia sed fidelitate esse obligationem eligendi digniorem præ minus digno.

Unde si ex ejusmodi indigni, aut minus digni electione secuta sint iniustæ sententiæ, latrociniæ, &c. damnum est reparandum passis illud. At si exinde secutus sit languor bonarum disciplinarum, litterarum Studium accumulandi opes, ac exinde ascendendi ad dignitates, proinde occasio variorum in

com-

communitate vitiorum, &c. tunc illi, penes quos est administratio Reipublicæ, debent impostero communiter eligere digniores, excitare ad artium studia evocando viros doctos propositis magnis

præmiis, eisque, qui hæcenus propositi fuerant, cum tamen mererentur promoveri, prævidentur de officiis, Lugocitatus sect. n. 49. & sequent.

§. II. Dissertationis IV. Articuli II.

De vitio opposito justitiæ distributiæ circa beneficia Ecclesiastica.

557. **E**X Beneficijs sunt alia curata, alia non curata, seu simplicia; his non est annexa cura animarum; curata sunt, quibus incumbit circa animarum id est, potestas ligandi, & solvendi in foro interno, cæteraque Sacramenta ministrandi nomine proprio, & ex obligatione obtenti Beneficij *c. extirpanda 30. §. qui verò de præbendis & dignitat.*

Ex curatis quædam sunt præmentia ferè cum jurisdictione fori externi eis annexa subdivisa in majora, & minora. Majora sunt Episcopatus cum Reliquis Episcopatu sublimioribus; Minora sunt Reliquæ dignitates Episcopo inferiores, ut Præposituræ, saltem in Germania Abbatia aut Prælaturæ Regulares, Prioratus, Guardianatus, Rectoratus, præsertim autem Provincialatus & Generalatus.

Ex simplicibus quædam sunt majoris momenti, ad Cardinalatus, Canonicatus, Decanatus, Archidiaconatus, &c. Archidiaconus enim vi sui præcisè officij non est necessario Sacer,

dos, proinde qua talis non habet propriè curam animatum, etsi habeat potestatem in foro externo in animas nempe contentiosam.

Ecclesiarum Regimen esse onus Angelicis humeris formidandum testatur Trid. Sess. 6. c. 1. reform. Hinc Sess. 24. c. 1. reform. tanta inquit in promovendis ad Cathedrales, & Superiores Ecclesias est rei magnitudo, ut nunquam satis cautum de ea videri possit, cum integritas præsentium verba sunt Trident. prioris loco cit *salus sit subditorum.*

Quantum autem onus in conscientia incumbat ijs, qui concurrunt ad promotionem ad Episcopatum, & Cardinalatum declarat cit. Sess. 24. c. 1. de ref. inquit: *omnes & singulos ad promotionem præficiendorum operam suam præstantes alienis peccatis communicare, & mortaliter peccare, nisi quos illi digniores, & Ecclesia magis utiles ipsi judicaverint, &c. præfici diligenter curaverint.*

558. Porro etsi Trident. cit. loco expresserit solum Promotionem ad Episcopatus, & Cardinalatus, extendendum, tamen est ad omnes curatos etiam inferiores ob identitatem rationis, quae est anima legis, quisque enim Curatus est Pastor Ecclesiae suae, proinde incumbit illi onus, etsi non tantum ut prioribus, Angelis etiam reformandum, suadetque rationis identitas Cit. Trid. sita in hoc, ut meminerint (nempe promotores) se nihil ad DEI gloriam & populorum salutem utilius facere posse, quam si Ecclesia Pastores idoneos promovere studeant, eosque alienis peccatis communicantes peccare mortaliter, nisi digniores Ecclesia praefici diligenter curaverint.

Quidam, ut rigorem Tridentini emollicent, promotoresque liberarent ab onere promovendi, aut eligendi digniorem dummodo eligant dignum, interpretati sunt verba Concilij, quod, vel comparativus digniores sonet positivum, seu dignum, proinde excludat solum indignos, non autem praecipiat extra concursum, vel quod digniores sint praeficiendi in concursu, tunc enim communis opinio contra Garziam apud Dominicum Viva ad proposit. 47. Innocent. XI. affirmat graviter peccari contra Iustitiam commutativam cum onere faciendae restitutionis, si eligatur dignus omisso digniore.

Hac interpretatio cum suis Authoribus debet nunc obmutescere ob proposit. cit. 47. quae ita sonat: Cum dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui, nisi, quos digniores, & Ecclesiae magis utiles ipsi judicave-

runt, ad Ecclesias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo, vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos vel tandem loquitur tertio, quando fit concursus. Merito damnatur, quia ly digniores contra intentum Concilij detorquet ad aliud significandum, aut praecipuum restringit ad casum concursus, Concilium loquitur ad mentem Innocent. III. c. unic. ut Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur, non ex carnali affectu ait sed discreto iudicio, debuisti Ecclesiasticum beneficium in personam magis idoneam dispensare.

Ratio ex Thoma 2. 2. q. 63. art. 2. est, quod praeterito digniore committatur acceptio personarum in re gravi contra iustitiam distributivam, beneficia enim sunt bona communia, & proemia meritorum: maiorque dignitas spectat ad bonum commune in curato beneficio, experientia enim constat teste Lugo hic Disp. 35. n. 19. Zelosum Pharoichum brevi tempero pietatem influere in omnes Parochianos, econtra uti n. 7. praemisit ex praetermissis dignioribus sequi morum perversio nem in populo, vel peccandi licentiam, vel certe tepiditatem. Ex his.

559. Deduco primò ad munus Episcopale esse eligendus sub peccato mortali (idem est de Cardinalatu) ille, qui ponderatis omnibus est dignior. Deductio sequitur ex propositione damnata, & Trid. textu cit. probatur ulterius: si ad Episcopatum tot sunt necessariae conditiones ut vix, & ne vix quidem inveniantur unus habens omnes, eligendus

est ex omnibus dignior, sed ad Episcopatum sunt necessariae tot conditiones, ut vix, & ne vix quidem inveniatur unus habens omnes, hæc minor constat ex Trid. *Sess. 24. c. 1. de ref. hoc tamen munus* (Episcopale) *inquit ejusmodi esse censet* (Synodus) *ut si pro magnitudine rei expendatur, nunquam satis cautum videri possit.* Nota *nunquam satis cautum, &c.* si enim aliquis inveniretur, jam aliquando satius cautum videri posset. Major autem argumenti est ex terminis. Ut autem sit peccatum mortale, necesse est, ut postpositus sit notabiliter dignior. Confirmatur dicta obligatio eligendi digniorem est juris naturalis, Carden. *Dissert. 28. ad damnatam propositionem n. 13. Lugo de just. Disp. 35. n. 12. Dominic. Viva ad eandem proposit. n. 9.* quia quando independentem à lege humana est necessitas eligendi digniorem, est obligatio ejusmodi juris naturalis, aut saltem positivi divini, sed independentem à lege humana est necessitas eligendi digniorem: hæc minor declaratur à Trid. cit. illis verbis: *nihil magis Ecclesia DEI esse necessarium, quam ut lectissimos tantum sibi Cardinales, & bonos maxime, atque idoneos esse Pastores singulis Ecclesijs praeferat.* Unde allegati Doctores colligunt, quod Trid. non imposuerit hanc obligationem quasi novam, sed declaraverit veterem manantem ex jure naturali.

560. Deduco secundò idem Trident. comprehendisse electionem omnium jurisdictionem quasi Episcopalem exercentium etiam Regularium, de quibus *n. 557. & seq. versu* Porro et si gravitas enim Officij postulat digniorem,

nec excusari potest ab acceptione personarum, qui quodcunque beneficium confert minus digno omittit meritis dignioris. Viva *n. 10.* ubi de Regularibus etiam dat hanc rationem, quod Prælati Regularis, aut aliud curatum beneficium sæpe plùs conferat ad salutem animarum, quam Episcopatus tenuis. Hæc sententia per se loquendo vera est teste Lugo *Dispnt. 35. n. 55.* per se, inquit, quia per accidens consentit Palao excusanti à mortali eligentes dignum, quia, ait Palao, ratio militans pro Episcopatu, aut alio curato beneficio non militat in Prælati Regulari, quia hæc non est perpetua, & facillè potest occurrere incommodis mutando superiorem. Contra hanc rationem arguit Viva *n. 17.* nullam esse differentiam, si enim superior est dignus, non potest mutari; si non est dignior, nequit præcavere mala, quæ præcavisset dignior, non etiam obstat, quod Prælati non sit perpetua nam si licet primo triennio eligere dignum licebit etiam alio triennio, & sic deinceps perpetuare. Lugo per accidens excusat ex alia ratione, quod Prælati Regularis non debita sic ex justitia distributiva, non enim est instituta ex intentione etiam secundaria, ut præmium, cum Religiosi debeant fugere omnem ambitionem. Est ergo instituta solum ob bonum communis, & ut habeat bonos Prælatos, à quibus regatur, fieri tamen potest, ut aliqua communitas Religiosa adeo sit disciplinata, ut Prælati dignus neglecto digniore sine ullo periculo ei possit præfici. Contra hanc rationem sic insurgit Viva *n. 17.* in fine ostendens contra Lugo etiam peccari contra justitiam distributivam acceptando personas in di-

stri.

distributione Prælaturarum, quæ licet à Religiosis expectari non debeant, nec sint institutæ per se in præmium meritorum, nihilominus electores debent attendere ad merita Religiosorum, quoties id fieri potest absque præjudicio publicæ utilitatis, cum etiam ista præmia alijs sæpe addant calcas ad Regularem observantiam, & sæpe scandalizentur, si paribus cæteris negligatur dignior, cum sine acceptione personarum fieri non contingat.

561. Deduco tertio idem dicendum esse de promotione ad quavis beneficia curata etiam Parochialia, quisque enim curatus est pastor suæ Ecclesiæ, de quo vide *num. 558. in pr. Lugo n. 36. Carden. n. 33. cit. Viva.*

Deduco quarto Principes, quibus ex privilegio sedis Apostolicæ, ut Regibus Hispaniæ, Lusitaniæ, Poloniæ, Ungariæ, Siciliæ, Galliæ jus nominandi seu præsentandi Episcopos permissum est (in Germania juxta concordata inter Nicolaum V. & Fridericum III. Imperatorem & Germaniæ Ordinarios penes Capitula retentum est jus, & vetus consuetudo eligendi Archi- & Episcopos, *Wiestner de Electione n. 15.*) sub eodem reatu mortali teneri nominare digniorem, *Wiestner de aetate & qualitate præficiendorum n. 60. Lugo n. 38. idque patet ex cit. c. 1. Trid. ibi: omnes & singulos, qui ad promotionem præficiendorum quodcunque jus, quacunque ratione à sede Apostolica habent.*

Hæc ratio suadet id ipsum stringere habentes jus præsentandi titulo foundationis *Lugo num. 40. Carden. à n. 21.* Est quidem Patronum Ecclesiasticum teneri præsentare digniorem est certum ex

cit. *Trid. Sess. 6. 18. de ref. post medium.*

Ista obligatio est extendenda cum CC. DD. ad patronos laicos contra Lambertinum & alios apud *Wiest. de jure patronat. n. 136.* nam etiam hi operam suam præstant, & præstare debent eo modo, quo est necessarium Ecclesiæ. Nulla hic contraria consuetudo prævalere potest, utpote contraria juri naturali per *n. 559.*

562. Ex isto rigore non sequitur patronos, & Reges mille scrupulis implicari, quia ut notat *Lugo n. 7. Sanch. Lib. 2. Consil. c. 1. dub. 12.* Elector non tenetur per orbem exquirere digniores, sed ex his, quos habet in promptu. Rex igitur secundum Sanchez satisfacit si ex sibi à Secretario, aut alio viro fidei oblatis seligat meliorem. Optimum foret imitari Philippum II. Regem Hispaniarum, qui in singulis Regni Urbibus habebat viros Zelo, & Religione claros, à quibus Secreto monebatur de moribus Ecclesiasticorum. Has informationes secretissimè occultabat, ac secundum eas, dum beneficium vacabat, conferebat digniori, nec cogitanti, nec oblato, nec commendato Regi, alios autem repellebat adjectâ quandoque ratione, quod non essent Eleemosinarij, aut quod essent nimij in commodis corporis. Hæc industriâ effecit, ut tunc præessent Ecclesijs Præsules suppres Episcopis primitivæ Ecclesiæ. Licet autem inquit *Lugo Princeps* non obligetur ad diligentiam ad eò exactam, debet tamen eligere meliorem ex moraliter possibiliibus.

Dices *Trid. Sess. 7. cap. 3. de ref.* contentum est personis dignis: *Inferiora*
U u u 2

ra, inquit: beneficia Ecclesiastica præsertim curam animarum habentia personis dignis, & habilibus conferantur: Et cit. Sess. 24 c. 18. de ref. facit differentiam inter Patronum laicum, & Ecclesiasticum, huic obligat ad præsentandum digniorem, præsentatum autem à laico admittit, dummodo præsentatus reperiat idoneus, ergo si Trident. non obligat laicum ad nominandum digniorem, nec nos tantum onus ei imponere debemus.

Respondeo Trident. cit. c. 3. loqui cum præcisione à concursu dignorum cum dignioribus vultque præfici dignos ex quo non sequitur, quod si patronus inter plures advertat unum cæteris digniorem, quod hunc possit præterire salvâ conscientia ob ea quæ solide deducta sunt à n. 560. Cur autem in c. 18. non expressè obligat laicum patronum ad præsentandum meliorem. Respondeo id factum ad vitandas lites, quæ cum patrono excitarentur sub prætextu non præsentati dignioris, Carden. n. 38. cæterum ut notat Lugo num. 43. eos non liberat ab onere præsentandi digniorem, cum hoc sit de jure naturæ, sed totum judicium in gratiam foundationis relinquit Patronis.

563. An præteritus rigor sit extendendus etiam ad collationem, & præsentationem beneficiorum simplicium, seu quibus cura animarum non annectitur, in utraque partem acriter disceptatur tum jure tum ratione. Negans allegat pro se C. grave nimis 29. de præbend. & dignit. ubi generaliter disponitur, idoneos esse assumendos, consonat Trid. Sess. 7 c. 3. de ref. proximè cit. cui non contradicit Sess. 24.

c. 1. & 18. de ref. quia hic agit de curatis.

Ratio etiam est, quod muneri præcipuo, quod est recitare officium divinum aequè satisfiat per dignum. Confirmatur ex consuetudine & præxi Prælatorum sine remorsu conscientia conferentium simplicia dignis omissis dignioribus, ita Navarra de restit. lib. 2. c. 2. n. 172. Cardenas ad Proposit. 47. n. 6. censet probabiliter excusari à mortali sic præficientes (secus à veniali secundum pleiòsque contra Navar. & Dian. quorum opinionem vocat Carden. probabilem) Lugo Disp. 35. n. 20. & 47. Less. lib. 2. de just. c. 34. dub. 14. hi tamen duo limitant, nempe dum semel aut iterum dignior negligitur, aliàs graviter læderetur Ecclesia ex ordinaria, seu frequentata digniorum præteritione.

Affirmativa nititur primò c. fin. de offic. Custodis, ubi ad non curatum officium Custodia jubentur assumi meliores & sanctiores, & c. unic. ut Ecclesiastica beneficia sine diminut. post medium Innocent. III. rescribens Archiepiscopo mediolan. Debuisse, inquit, Ecclesiasticum beneficium & officium (nempe Cancellaria quales estimplex Wiestn. de etate, & qualitate præficiendorum n. 65) in persona magis idonea dispensare. Secundò ratione tum quoad secundum S. Thom. 2. 2. q. 63. Art. 1. & 2. Collatio facta digno omissa digniore sit acceptio personarum ex genere suo graviter opposita justitiæ distributiæ sita in eo, quod collator non respiciat motivum justitiæ, seu merita, sed aliam qualitatem ad rem impertinentem, ut consanguinitatem, aut amicitiam, tum quod etiam benefi-

cia simplicia saltem secundo sunt præmia meritorum, à quibus multum pendet decor, dignitas Ecclesiæ, ac pulchritudo cultus Ecclesiastici, quem collatores promovere tenentur. Hæc sententia est præferenda *Wiest. num. 65.* Vasq. Palao præsertim in beneficijs magni momenti, ut Cardinalatu, &c. vid. *n. 557. vers. Ex simplicibus.*

564. Ad argumenta negativæ sententiæ respondeo jura contenta dignis intelligenda esse relativè ad indignos, de quibus agunt, secus ad digniores; aut pro foro externo, in quo sustinetur collatio facta digno ad vitandas lites, & calumnias, *Navarr. in Manual. c. 17. n. 72.* ex *S. Thoma Art. 2. ad 3.*

Ad rationem Respondeo non sufficere, quod æque possit recitare divinam officium, hoc enim non sufficit, ut satisfiat iustitiæ distributiue.

Ad Confirmationem dico proximè posse excusari ob probabilitatem contrariæ sententiæ (quam nec *Dominicus Viva num. 10.* etsi in hac materia sit valdè rigidus, negat spectatâ auctoritate extrinsecâ relate ad aliquos casus, quos perpendit *Lugo Disput. 35. sect. 4.* extrinsecâ, inquam, quia spectata ratione ab intrinseco censet oppositam non rationabilem videri) deinde sæpè excessus est dubius, aut non notabilis, aut causæ aliæ interveniunt deobligantes ab onere conferendi digniori: ipsæque *Viva n. 15.* in beneficijs simplicibus levioris momenti excusat à mortali ob parvitatem materiæ.

565. Imò nulla erit culpa si beneficium simplex sit de genere eorum, quæ non spectant ad debitum Ecclesiæ ordi-

nem, & decorem, ut erecta Capella pro familiæ sepultura cum redditibus pro Capellano; item Ecclesia Collegiata dotata redditibus pro Canonicis; pro his institutio, aut præsentia digni sufficit, *Lugo n. 47.* secus si beneficia simplicia sint ex illis, quæ ex se aliquo modo sunt necessaria ad debitum Ecclesiæ ordinem, & cultum ut Canonicatus, & dignitates in Capitulo Cathedrali: uti & illa beneficia, quibus ali possint Sacerdotes necessarij ad celebrandum, & interveniendum fidelibus: talia enim necessaria sunt, quæ, si non essent fundata à fidelibus, Episcopis incumberet onus erigendi exigendo decimas, aliasvè contributiones à fidelibus *Lugo n. 46.* Ad talia communiter sunt assumendi digniores, idem *n. 20. & 47.*

Concordant autem Canonistæ apud *Wiest. à n. 55.* licitè omitti digniorem, quando hic caret qualitate requisitâ à fundatore, aut alio speciali jure, quia jus jubet observari conditiones fundationi insertas, *Trid. Sess. 25 c. 5. de ref.*

Secundò vocari potest Domesticus, id est, ex gremio dignus ad Prælaturam omisso extraneo digniore *S. Thom. 2. 2. q. 63. Art. 2 ad 4.* censens quod talis sit magis dilecturus Ecclesiæ, proinde censet fore meliorem.

Ultra ea, quæ *n. 562.* annotavi pro Principibus præsentantibus addo ex *Lugo num. 48.* ubi tres classes beneficiorum distinguit; Primam Episcopatus, secundam beneficiorum curatorum, tertiam beneficiorum simplicium. His classibus semel constitutis non est, inquit, nimis curandum, quod hic, aut ille prius eligatur, cum possint alij

prudentes reservari ad alia similia beneficia, & fortasse meliora cito vacatura. Nec magnum Ecclesie incommodum timeri potest, quod paulo ante hic, quam ille alius, qui fortè dignior est, praeferatur. Item possunt beneficia simplicia conferri adolescentibus bonæ in-

dolis, & expectationis, quibus progredi possint in suis studijs, reddique aptiores ad majora munia, si enim digniores & æque boni censeari possunt, ac alij magis provectæ ætatis, de quibus in futurum non multum sperari potest.

§. III. Dissertationis IV. Articuli II.

Continuatur materia de vitio circa beneficia Ecclesiastica.

566. **Q**uaeres primò, quis censendus indignus? quis dignus? quis dignior? Respondeo indignum censeari, cui aliqua, aut plures qualitates jure ad ministerium requisitæ defunt; dignum è contra beneficio esse illum, cui nulla qualitas à fundatore, jure, aut statuto speciali postulata deficit. Unde est ille dignior, in quo qualitates illæ percellunt, ita ut pensatis omnibus judicetur aptior, & utilior beneficio, ita communis apud Pirhing *de prabend. & dignit. num. 98.* Quare dignitas hæc, ejusque majoritas non est absoluta, sed respectiva videlicet faciens personam utiliore tali beneficio, & ideo potest minus sanctus ob majorem doctrinam, prudentiam & experientiam esse aptior huic Ecclesie, quam sanctior & minus Doctus. Contra ex circumstantijs Ecclesie fieri potest, ut minus Doctus ob integritatem morum sit fructuosior futurus.

Hinc licitè confertur beneficium pinguius minùs digno, digniori verò magis tenue, quando hoc exigit majorem industriam à minùs digno non sperandam.

Pariter beneficia curata, quibus est annexa jurisdictio fori externi conferenda sunt potius Theologis Juristis, quam non juristis nam ob munus judicis est necessaria Canonum notitia.

Econtra Theologus est dignior Jurista beneficio curato carente foro externo, uti est Parochiale.

Item quandoquè major nobilitas, & potentia secularis præferenda est majori doctrinæ, aut prudentiæ, ut si beneficium poscat majorem resistantiam adversus improbos.

Ex his sequitur, quod præterito digniore sit eligibilis minus dignus, quando hic creditur magis utilis, quia aut est magis sedulus, aut magis expertus, aut est indigena, & residebit, è contra præter-

ter timetur, quod dignior non residebit; aut minus distinetur externis curis, aut alijs de causis Viva *n. 17. vers. sequitur tertio. Lugo Disp. 35. à n. 24.*

567. Quæres secundò an cooperantes ad electionem indigni, aut minus digni omisso digniore ad beneficium aut officium publicum debeant restituere aliquid communitati ad quam spectat beneficium aut officium? Item an ipsi digniori neglecto? De hac quæstione fusè disputat Lugo *de just. Disp. 35. Sect. 6.*

Respondeo ad primum ex sententia certa eligentes scienter, aut cum ignorantia graviter culpabili indignum, aut minus dignum obligari ad resarcienda omnia damna communitati, aut Ecclesiæ quæ sequuntur ex mala administratione indigni, aut minus digni, nisi hic resarciat, uti tenetur primo loco, causa enim immediatè influens in damnum primo loco tenetur, secundario verò influens mediatè, qualiter influit eligens; si ipse electus non se ingesserit culpabiliter, sed crediderit se sufficientem prout communiter accidit, tunc elector primo loco tenetur. Ratio quod eligentes &c. vi muneris, & contractus teneantur procurare bonum commune, consequenter ex justitia commutativa, sed si sic, tenentur resarcire omnia damna communitati, in qua officium gessit, aut Ecclesiæ cujus beneficium administravit, Viva *ad propositionem 48. Innoc. XI. n. 18. Lugo n. 76.*

Respondeo ad secundum cum distinctione vel dignior est talis extra concursum, vel in concursu, si negligatur extra concursum, nulla illi facienda est restitutio, quia nullum jus strictum habet ad beneficium per tradita à *n. 280.* seu quod perinde est nulla justitia commuta-

tiva violatur relate ad digniorem, & ita sentiunt communius, ac verius Doctores cum Soarez, Less. Lug. *n. 76* contra Cajetan. Salon. Vasq. & alios apud Lugo *n. 76.*

Loquendo de digniore ex concursu per examen, eisi Navar. Sor. Henriq. fateantur electores mortaliter peccare, non tamen agnoscunt aliquid esse restituendum omisso digniori, eorumque sententiam existimat probabilem Sanch. *lib. 2. Consil. c. 1. dub. 46. n. 6.* apud Lugo *n. 85*, verissimam tamen esse sententiam oppositam communem meritò docet Lugo *n. 86.* dans rationem quod ipsa ad concurrendum per edictum evocatio cuius det jus concurrenti, ac insuper saltem implicite spondetur collatio facienda cuius, si fuerit repertus dignior, hac per concursum purificatâ conditione acquirit jus strictum ad beneficium.

Dices cum aliquibus apud Lugo Edictum non dare jus concurrentibus, ut ex iis dignior eligatur, sed ne alius extra illorum numerum assumatur. Contra hos rectè insurgit Lugo: vi edicti electores non possunt eligere extra numerum competitorum, ergo multo minus ex competitoribus omitti potest dignior: quia ex natura rei magis debetur digniori electio, quam quod sit eligendus ex competitorum numero.

568. Quæres Tertio an concurrens minus dignus cum digniore graviter peccet? Circa hoc valde dissentiunt Doctores apud Lugo *n. 88*, multis negantibus peccare, quia non ejus est eligere nec de meritis judicare, nisi excipit Sanch. *dub. 48. n. 5.* Sciat se esse minus dignum, certoque advertat occasione sui impediendum digniorem, aut de hoc rationabiliter dubitet,

bitet, extra casum hunc licitè competit, potest enim superior ex aliquibus circumstantiis licitè conferre beneficium minus digno.

Turrianus mortalis damnat certo scientem ex proprio aliorum iudicio esse minus dignum, quia petit rem, quam iustè electores facere non possunt: Palao obligat illum ad satisfaciendum digniori, si per concursum huic præferatur.

Respondeo cum Cardinali Lugo à n. 89, tria statuendo. Primum est, quod raro contiodat, ut quis se iudicet minus dignum, ita ut nequeat iudicium suum submittere censuræ electorum, cum enim variæ sint competentium circumstantiæ, facillè unus alterum doctiorem superat charitate, prudentia &c. Licitè igitur concurrir, dummodo non appetat nisi dignior, aut æquè dignus iudicetur. Secundum est, quod in concursu, in quo aliquis est te dignior, reliqui minus, aut æque digni, licitè compareas ex fine, ut si contingat àb Electoribus non assumi digniorem, tu minus, aut æquè dignis præferaris, dummodo non sollicites præferri digniori, sed intendas id, quod licitè fieri potest. Tertium est, quod in casu, quo concurris cum unico, quem. Scis omnibus pensatis esse digniorem, possis te sistere examini ex fine, ut in futurum habeatur tui notitia, non tamen persistere, sed desistere antequam fiat electio, dum electores tenentur eligere digniorem, quia persistens vel peteres, ut scienter omittatur dignior, vel ut iudicaris dignior aut æque dignus: primum est intrinsecè malum, uti & secundum respectu tui, quia cum scias te esse minus dignum, non potes petere licitè id, quod electores non possunt

facere iustè nisi excusante eos ignorantia,

569. Quæres Quartò an in casu prioris quæstionis, seu concursus minus digni cum digniore licite ille queat acceptare, si præferatur digniori conscientius iniquæ electionis. Negant Tanner. de iustit. Disp. 4. q. 8. dub. 2. n. 15, Navar. lib. 2. de Restit. c. 2. n. 173. quia iniustitiz electorum acceptando beneficium cooperaretur. Respondeo cum Lugo Disp. 35. n. 93. & communiore affirmativè invertendo fundamentum Adversariorum; eatenus peccaret acceptatione, quatenus cooperaretur iniustæ electioni, sed huic non cooperatur, ergo. Minor probatur quia ante acceptationem jam est tota iniustitia iniquæ electionis posita, Dignior enim non habet immediatum jus ad beneficium sed ad sui electionem, seu ne postponatur minus digno, sed antequam hic acceptet, est dignior postpositus, in qua postpositione est sita adæquata iniustitia. Exemplificat Lugo in casu rei venditæ duobus Emptoribus, quorum primo res non est tradita, sed secundo, in hoc casu primus emptor nullum acquirit immediatum jus rei emptæ, sed mediatum nempe jus ad rem, quod est jus immediatum in personam venditoris; secundus verò acquirit jus immediatum seu jus in re emptæ rei, & ideo acceptatione ejus non peccat, nullumque jus lædit primi Emptoris, quia tota iniustitia jam est commissa per secundam venditionem, & traditionem. Si dignior appellet, prout appellare potest, ut revocetur prior electio, posita appellatione, eaque pendente minus dignus licitè retinet beneficium, donec per sententiam fiat revocatio, debetque pendente lite introduci ad possessionem, quia jus electi est

est melius, valida enim electio majus jus confert electo, quam sola major dignitas ad electionem.

570. Quæres Quintò an minùs dignus teneatur aliquid restituere digniori, aut minùs digno is, qui per vim, aut fraudem impediret electionem minùs digni, ut eligatur dignior. Respondeo ad Primum negativè, nam per numerum priorem digniori nullam fecit injuriam, sed habet se sicut secundus Emptor, qui, uti supponitur, non est causa, quod venditor non tradiderit primo, si enim esset causa, teneretur ex injusta actione, ita minùs dignus, si esset causa exclusionis dignioris, foret erga hunc injustus cum obligatione restituendi, secùs si non esset in causa, tunc enim nulla est radix restitutionis, non injusta acceptio, non enim est cooperatus, non res accepta nimirum beneficium, cum hoc non sit proprium dignioris, Lugo à n. 95. | universaliter deobligans minùs dignum, quoties justè debitòque modo competit, videlicet, vel si dubitet de excessu, & submittit se examini, vel petit non absolute, sed conditionate, nimirum si petit solùm jus sibi reservari, id est, ne minùs digno postponatur, aut ut præponatur, æque digno in casu non eligendi dignioris.

Respondeo ad secundum cum distinctione, aut enim supponis casum, in quo electores ex justitia commutativa saltem erga communitatem debent eligere digniores, vel verò est casus, in quo duntaxat ex justitia distributiva digniori debetur electio. In casu primo nihil teneris restituere minùs digno (nisi famam si forte falsò crimine impedivisti) quia tunc impeditur ab eo, quod sine alterius injuria acquirere non potest, ed

quod electio minùs digni tunc contineret injuriam erga communitatem, impediens autem injustè aliquam àb eo, quod injustè acquireret, non tenetur quidquam ei restituere Sanch, lib. 2, Consil. c. 1, dub. 49. n. 13. Lugo n. 100.

In casu secundo etiam deobligat cit. Sanch, n. 14. quia minùs dignus nullum habet jus ad beneficium, at bene dignior saltem titulo justitiæ distributivæ. Contra est quod non habeat ullum jus, non sequitur non fieri illi strictam injuriam impediendo illum violenter, aut fraudulenter: sicut et si pauperi non debeat Eleemosyna, aut Titio legatum &c. attamen impediens per vim, aut fraudem elemosynam, aut legatum reus est strictæ injuriæ obligantis ad restitutionem faciendam impedito, ergo etiam in casu nostro, Lugo à n. 97. Exemplificat: Cajus voto castitatis obstrictus vult ducere Titiam pauperem in uxorem, ut Cajum à nuptiis istis removeas, fingis illam non esse virginem, in hoc casu et si fraude tuâ Cajus inducas ad observantiam voti, ad quam Religio eum adstringit, nihilominus reus reus es mortalitatis injuriæ erga Titiam, et si careat jure ad nuptias cum Cajo, quia habet jus strictum, ne per vim, aut fraudem impediatur.

571. Quæres Sextò an resignans beneficium obligetur resignare digniori. Affirmant Sotus, Navarra, Vasq. parificantes renunciantem electoribus. Negant Sanch, dub. 7. n. 4. Less. Pal. quia resignans non distribuit beneficia, sed jus suum transfert, proinde non lædit justitiam distributivã non resignando digniori.

Huic opinioni nequit negari probabilitas teste Lugo n. 50. eamque fatetur etiam Navarra & Vasq. dummodo re-

X x x

signet

signet æquè digno, si enim sine peccato poterat retinere, etiam poterit subrogare æquè dignum.

Dominicus Viva *ad proposit.* 47. *Innocent. XI. n. 13.* adhæret Affirmativa credens communicare alienis peccatis, uti dicit Tridentinum, resignans curatum beneficium digno omisso digniore, qui sit aptior ad præcavenda peccata. An negativa sit probabilis non vult judicare, licet dicatur prædicari etiam à Pontifice.

Lugo à n. 51. regulam dat unicam tam de resignante, quam permutante beneficium simplex cum simplici, aut curatum cum curato; nimirum considerandas esse omnes causas, ac circumstantias, quibus ponderatis, si prudenter credatur parvum aut nullum damnum Ecclesiæ secururum, licitè sit resignatio, aut permutatio (ampliat etsi permutet cum minùs digno, quam ipse sit, quia etsi minus dignus tunc noceat aliquantulum Ecclesiæ, hoc tamen incommodum compensat dignior in Ecclesia pro qua permutavit.) Ex Regula data infert primò semper esse suspectam resignationem Episcopatus, quia communiter resignans reservat sibi pensionem, unde decedit Eleemosyna pauperibus. Secundò ob eandem rationem non debere admitti (nisi re bene examinata) resignationem beneficij curati in gratiam tertij; & etiam ex eo quod in resignatione non habeatur industria tanta, quanta adhibetur in electione. Tertio idem sentit de permutatione curati pro simplici, aut e contra ob easdem causas.

Respondeo insistendo rationi Dominici Viva, ejus sententia videtur probabilior, quia tamen nimis dura videtur

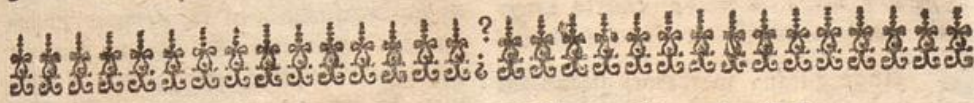
obligatio resignandi digniori, si datur resignatarius æquè dignus, nego tunc communicare alienis peccatis, aliàs etiam dicam peccaturum, nisi resignet digniori etsi aliàs non cogitarit resignare, hoc autem nemo dixit.

572 Quæres Septimò An ubi viget collatio beneficiorum curatorum per concursum, Episcopus debeat habere examinatores? An hi sint solùm consultores, & Judicès? an debeant judicare solùm, qui sint digni, aut etiam qui digniores? An Episcopi teneantur ex ipso exquirere judicium de majore dignitate, Respondeo ex vi Concilij Trid. *Sess. 24. c. 18. ref.* debere habere; ubi vero non viget concursus, nulla est obligatio. Etsi examinatores etiam non interrogati valeant exponere Episcopo tum dignos, tum digniores, num tamen judicium relate ad majorem dignitatem, non est decisivum, quia Concilium, uti constat ex ejus verbis, judicium de majoritate committit Episcopo, ibi, *Ex hisque* (nempe ex examinatis) *Episcopus eum eligat, quem cæteris magis idoneum judicaverit:* quia tamen finis Concilij fuit, ne inepti eligantur, ideo præcepit Episcopo ut habeat examinatores, debeatque ex ipso quærere, qui sint idonei, & hoc probat declaratio congr. apud Lugo n. 65. unde Episcopus non teneretur indagare ex illis quis dignior; proinde nec illi aperire, nisi interrogati, nam concilium eos ad id non obligat, nec officium, non enim sunt electores, sed consultores, ac Judicès: Judicès circa idoneitatem, non quoad excessum, consultores verò ad Episcopum instruendum àb eo interrogati.

Tota Responsio est Lugo *Disp. 35. à n. 64.* contra aliquos, qui examinatores

minatores obligant non solum declarare, qui digni, sed etiam qui digniores, sed hoc negatur, ut dictum, nisi interrogentur, interrogare autem non debet,

nisi ut rectè notat Lugo n. 67. Episcopus aliunde non habeat notitiam quis dignior, nec Sciatur modum se informandi de digniore.

Articulus XII. Dissertationis V.

Miscellaneæ resolutiones de restitutione

573.

Quæres Primò an debitor ex injusta acceptione, aut damnificatione debeat restituere præter rem totum interesse. De hoc fuscè disputat Haunold. tom. 5. tract. 5. à n. 140. notans ejus nomine specialiter sumpti prout sumitur in quæstione hac intelligi solum damnum à re principali, & hujus fructibus distinctum, illud definit Haunold. esse id quod nobis factò alieno abest, quodque lucrari potuimus. Est ergo quid extrinsecum rei, seu extra rem ipsam principalem accidit, ut si debitor tempore debito non solverit pecuniam, cessat lucrum, quod habuisset elocando illam, & quâ emisisset merces tunc minus constantes, quas postea cogitur solvere pretio majore, unde patitur etiam damnum emergens hinc tam damnum emergens, quam lucrum cessans uno vocabulo appellati solet interesse. Radix proinde obligationis, & condemnationis ad interesse inquit Haunold. n. 147. est mora in solvendo debitum, aut factum debitoris, sic si res aliena fide bonâ vendita,

& empta evincatur à vero Domino, venditor Emptori condemnatur in id, quod interest Emptoris rem non fuisse alienam, aut sibi non esse venditam L. 8. ff. de Evict.

Porro interesse est, vel ordinarium, vel extraordinarium: primum accidit, dum res uno tempore valet plus, quam alio sive id fiat ob accrementum rei intrinsecum, ut sit in equo factò ex hinnulo, sive ab extrinsecò crescat valor, ut si hoc mense pluris, quam alio æstimetur E. g. triticum, Extraordinarium erit, quando lucrum fundatur in extraordinaria opera creditoris E. g. in ejus negotiatione privans isto lucro dicitur privare interesse extraordinario, Tambur. Lib. 8. in Decal. tract. 3. c. 2. §. 6. n. 2. Ex. his.

Respondeo ad quæstionem affirmativè, seu debet ultra rem solvere totum damnum emergens, & lucrum cessans à tempore moræ culpabilis restituendi, quia privat dominum non tantum re principali, sed causat totum damnum, quod inde emergit, ac impedit totum lucrum cessans etiam extraordinarium, Molin.

X x x 2

Disp.

Disp. 724. Lugo Disp. 18. n. 26. et si creditor dum posset monere debitorem, non monet, quod hujus causa damnum patitur, Tamb. cit. §. 6. Dicastill. Lib. 2. tract. 2. à n. 109. contra Lugo num. 32.

Unde furans mercatori pecuniam præter hanc debet reddere lucrum cessans ex pecuniæ negotiatione, Molin. *Disputat. 315. num. 3.* quia tota ferè Mercatorum pecunia destinatur ad lucrum. Et hæc sunt vera, etsi mora ob impotentiam, aut inadvertentiam præsentem careret culpa in se, sufficit enim, quod sit culpabilis in radice nempe in injusta acceptione, aut culpabili retentione, exinde enim omnia damna imputabiliter sequuntur etiam pro tempore gravis, aut extremæ necessitatis, in qua est debitor ex delicto Lugo *num. 40. & Disput. 21. n. 17.* contra Less. *lib. 2. c. 16. à num. 33.* ubi excusat talem à restitutione damnorum, quæ sequuntur pro tempore, quo si restitueret gravem, aut extremam necessitatem pateretur.

574. Quæres secundò an restitutio differri possit ob lucrum cessans? Respondeo negativè cum Lugo *Disput. 21. num. 15.* Dicastill. *Lib. 2. tractat. 2. Disput. 10. num. 48.* ex Doctorum consensu, quia non possum licitè proximo accipere rem ob lucrum faciendum, ergo nec retinere, nisi ut limitat August. Michel *Tom. 2. Theolog. Canonico-Moral. tract. 6. fol. 943. q. 6.* Summa debita apud me multùm sit operatura, nihil autem, aut modicum apud creditorem, dummodo sim paratus illi resarcire lucrum cessans.

575. Quæres tertio an debitor debeat resarcire damnum totum (de quo *n. 573.*) quod creditor patitur ex justa debitoris dilatione, ut si mora restituendi sit inculpabilis in se propter impotentiam restituendi? Respondeo aut debitor est injustus, aut justus: si injustus est, affirmo ex *num. 573.* si justus, tunc, vel est in contractu præfixus terminus solutionis, vel non: si non, solutionis tempus est illud, quo alter non impeditus petere solutionem, petet solvi: si est præfixus, etsi creditor non petat, mox est præstanda solutio (vide *num. 364.*) dies enim solutionis interpellat pro creditore, terminus autem præfixus non Mathematicè, sed moraliter sumendus est per *num. 364.* Utrum autem mora debitoris justii, ut obliget ad reparandum totum interesse, debeat esse Theologicè graviter culpabilis, ut sit locus obligationi reparandi interesse, constat ex *num. 366.*

Quamvis Regula generalis sit injustam moram debitorem obligare ad restituendum tam lucrum creditori cessans, quam damnum emergens, ita tamen ista Regula generalis est restricta à jure civili *L. si sterilis §. cum per venditorem ff. de act. empt.* & alijs apud Lugo *Disp. 18. n. 27.* ut se non extendant ad contractum emptionis & venditionis modo indicato *n. 364.*

Hæc restrictio quoad morosum emptorem, & venditorem utrum eum liberet etiam in foro conscientiæ, vel duntaxat in foro externo est controversum Molin. *Disput. 368. antea conclus. ultimam* stat etiam pro foro conscientiæ, eo quod possit Princeps sic validè disponere, defactoque sic disposuisse præ-

præsumitur ad tollendas difficultates multiplices ita poscente summâ frequentia utriusque hujus contractus. Lugo *n. 28.* præfert opinionem Angeli oppositam, proinde dictas leges pro foro interno, aut non esse latas, aut usu receptas, atque adeò licet creditori negetur actio ultra ea, quæ illi vi legum competunt *per num. 364.* in conscientia tamen tenetur tam lucrum cessans, quam damnum emergens bonificare, quia juxta leges has, & Molin. res vendita ante persolutum pretium venditori fructificat, & ideo usuras compensativas fructuum Emptor debet venditori solvere, sed hæc dispositio non est intelligenda absolute, aliàs auctis, aut decrefcentibus fructibus crescerent aut decrefcerent usuræ, quod est falsum, cum hæc sint præstandæ semper in eadem quantitate juxta taxam usurarum, quæ solvi tunc solent ex mutuata pecunia, unde si leges hæc haberent locum in conscientia sæpe continerent usura illicitas, seu non compensativas, sed lucrativas.

576. Quæres quartò an uxor medij vivendi destituta possit frui rebus à marito furto sublatis. Apud Sanch. *L. 10. de Matrim. Dispus. 17. num. 9.* eam excusat Cajet. si habet propositum restituendi cum sui juris fuerit effecta: Navarrus verò *Summa c. 17. num. 268.* penitus liberat, dummodo non vivat sumptuosius, quam ejus statum deceat, quia sic quasi coacta jis bonis utitur: quam sententiam videtur sequi Sanchez, quia eam ultimo loco refert, nec refutat. Respondeo vel furto sublata transiverunt in dominium mariti per commixtionem, vel non: si ita, sequor

sententiam Navarri & Sanchez etsi prævideat maritum non esse solvendo, quia strictior est obligatio, inquit Navar. uxorem alendi, quam restituendi: si non, excuso illam à peccato, dummodo habeat propositum restituendi (cum hoc Dominus nequit esse rationabiliter invitus, supponitur enim non fuisse furtum) quale omnino debet concipere titulo rei acceptæ.

577. Quæres quintò an Petrus prævidens damnum à se illatum, imputandum innocenti, teneatur compensare damna quæ innocens postea subire cogitur, ut solvere Chirurgum, Medicinas vulnerato applicatas, &c. Respondeo affirmative de omnibus illis expensis, quas Petrus ex natura rei debuisset solvere læso, quia ejus loco innocens reparavit, Lugo *Disput. 8. num. 84.* negative verò reliqua, quæ in pœnam infliguntur innocenti, Lugo *num. 82.* Molin. *Dispus. 86. Less. Lib. 2. c. 9. n. 111.* Ratio quod Petrus nec sit causa physica, nec moralis damnorum, quæ imputantur innocenti, Lugo *num. 84.* nisi ut bene limitat, cum Molin. *num. 2.* Petrus gladio innocentis isto invito vulnerasset, Judexque præsumeret ex gladio vulnus illatum ab innocente, tunc enim omnino esset causa moralis, uti etiam, si alterum occidat, aut vulneret in domo, aut fundo vicini, quia communiter præsumitur facta damnificatio cum consensu Domini, secus si cadaver à te occisi ad tuam domum defers alio, unde postea Domino vicina don us imputatur occisio, nam ut plurimum non imputatur occisio Domino domus, ad quam reperitur Cadaver, cum alibi læsus potuerit ibi mori, ita cit. Lugo &

Disput. 18. n. 114. & 116. contra Sanch. Lib. 1. Consil. c. 8. dub. 6. n. 72. consentientem num. 70. in casu quo quis depositum infantem ad suam januam, deponit illum ad vicini januam, deponens enim secundus non peccat contra iustitiam erga vicinum suum, quia per hoc non facit, ut ex iustitia vicinus debeat infantem alere siquidem hic, nec ex charitate teneretur, sed potest mittere ad hospitale publicum, ubi pro infantibus est erectum.

578. Quæres sextò an sine iniustitia erga creditores debitor possit alienare è rebus suis se reddendo impotentem solvendi illos, & utrum alienatio talis sit valida? Respondeo ad primum negativè cum Molin. *Disput. 330. §. prima est & §. 60, qui mutuo* Less. *L. 2. c. 20. à n. 169.* Lugo *Disp. 20. num. 111.* quia contrahendo priora debita se obligat ad ea integrè solvenda, ergo etiam se obligat ad non ponendum impedimentum integræ solutionis, sed alienatio, de qua hic, est impedimentum integræ solutionis, ergo, &c.

Ob hanc causam debitor, dum est in proximo periculo impotentia solvendi, nequit uni eorum constituere hypothecam realem, quia per hoc faceret hunc melioris conditionis, reliquos verò deterioris, Lugo *num. 106. ex L. cum inventum ff. que in fraud. credit.* Hypotheca ergo tunc nequit esse privilegium in cæterorum præjudicium Amicus *Disp. 40. n. 32.*

Respondeo ad secundum validam esse atque adeo transferre Dominium, nam supponitur res aliis creditoribus non hypothecata (si esset, ex ea possent quærere solutionem) ergo alij habent

actionem purè personalem, qualis licet faciat alienationem injustam, non tamen invalidam, ut patet in equo uniprius vendito, sed non tradito alteri postea vendito, & tradito, ita potiores cum Lugo *num. 112.* Molin. *Disp. 328. num. 2. contra Sor.*

579. His non obstantibus difficultas gravis est, an res in dicto casu alienata v. g. per venditionem, aut donationem ab Emptore, vel donatario malâ fide accipiente, ut si scivit, quod alienans fiet impotens solvendi creditores, sit restituenda, & insuper satisfaciendum pro illatis inde damnis. Affirmat utrumque Lugo *num. 116.* cum Vasq. Banar. & communi, etsi non inducat, sed sponte oblatam acceptet gratis, aut cum onere E. g. pro pretio, Molin. *cit. & Disp. 330.* distinguit, consentiens in casu incitationis, negans verò si non induxit, quia ex parte accipientis supponitur tota malitia peccati: eum sequitur Less. *Lib. 2. c. 20. num. 168. & num. 170.* si ante alienationem debitor statuisset creditores non solvere, quia tunc causa non solvendi est illud pravum propositum. Sententiam Molinæ fateatur probabilem Lugo spectato jure naturali, naturali inquam, quia jus humanum *L. 1. & L. si debitor. & L. fin. ff. que in fraudem credit. & L. penult. c. eodem* contra accipientem malâ fide titulo oneroso dat intra annum à die, quo creditores resciant fraudem, actionem rescissoriam obligantem ad restituendum non recepto pretio, nisi quatenus reperitur apud alienantem, aut factus est ditior: si accepit titulo lucrativo conscius fraudis, similis actio in illum conceditur, ut rem restituat, aut
valo.

valorem rei, si hanc absumpsit: at fide bonâ accipiens ad nihil tenetur, nisi res exierit, aut id, in quo factus locupletior *L. qui autem §. simili modo, ff. qua in fraudem credit.* Hæ leges, cum sint iustæ procedunt in utroque foro. An, & qui fructus rei eo casu restituendi? vide Lugo n. 114.

Respondeo sententiam Lugo esse verisimiliorem, quia etsi non cooperetur malitiæ dantis antecedenter conceptæ, ac externæ consumatæ per oblationem rei, cooperatur tamen injustæ damnificationi externæ creditorum, his enim determinatè sequitur damnum non minus ex acceptatione, quam ex damnificatione, obligatio ergo restituendi non radicatur in cooperatione malitiæ dantis, sed in injustitia, quam acceptans causat creditoribus: instantiâ pulchrâ illustrat Lugo num. 117. unde manet soluta ratio Molinæ.

Petes quando quis censeatur conscius fraudis, seu hujus particeps? Respondeo cum Molin. *Disp. 328. num. 2. Amico num. 40.* quando scit debitorem non sufficere ad solvenda debita vetera: inscium fraudis liberat à restitutione rei, cum hujus sit factus Dominus citra omnem injustam actionem: & num. 43. concedit debitorem tempore impotentis contrahere licitè in casibus, in quibus licitè differt, aut omittit restitutionem procurando necessaria sustentationi statûs, idem censet Lugo n. 126.

Infero primò peccare contra justitiam creditorum illos, qui oberatos inducunt ad compositiones, &c. quibus evadunt impotentes expungendi vetera debita.

Infero secundò esse reos gravis culpæ contra justitiam erga uxorem, & proles, qui frequenter sunt Authores, quod ejusmodi mariti, aut parentes abliguriant sua cum damno ingenti uxoris, & prolium. Unde monet Gobat *Theolog. juridico-Moral. c. 12.* ut Confessarius quærat ex compotatoribus, an non fuerint Authores compotationum gravatis ære alieno, ac pro majoritate, aut minoritate, aut nullitate delicti imperet eisdem magnam, vel parvam, vel nullam restitutionem: nihilominus raro fit, ut prudenter consideratis omnibus hæc restitutio imperetur facienda uxoribus, aut creditoribus, quia vel non apprehendunt injustitiam, aut vix induci possent ad restituendum, atque adeò relinquendi sunt in bona fide.

§ 80. Quæres septimò an citra injustitiam fas sit primo largius propinare Legatis ad conciliandam ebrietatem ex fine expiscandi secreta, quæ Legati nequeunt licitè prodere?

Secundò an vicissim licita sit praxis legatorum inquirentium in occultos mores tam naturales, quam morales Ministrorum Aulae promotorum, vel promovendorum.

Tertiò an Legati inquirent licitè secreta bellica contra suam Principalem?

Respondeo ad primum negativè, quia talis propinatio est injusta utpote fraudulenta cooperatio ad peccatum, ex qua, si quæ sequantur damna, oritur obligatio reparandi. Imò isto medio non possunt licitè elici etiam illa secreta, quæ absque peccato prodi possunt citra obligationem, quia Legati sunt rationa-

tionabiliter inviti talibus mediis eruere Secretorum notitiam, Gobat *Theolog. Juridico-Moral. c. 13. Sect. 4. q. 4. n. mihi 47.*

Respondeo ad secundum affirmativè, si inquirant modis non fraudulentis, Balldellus *Theolog. Moral. lib. 3. Disput. 12. Navarr. Summa c. 18. n. 31.* docens fas esse Secretos alterius defectus prodere propter bonum commune Reipublicæ. S. Thom. 2. 2. q. 73. num. 2. *in corp. Verba*, inquit, *per quæ fama alterius diminuitur, proferre propter bonum aliquod, vel necessarium debitis circumstantiis observatum, non est peccatum, nec detractio.* Ratio est, quod præfata inquisitio non sit intrinsecè ita mala, ut nequeat ex fine bono honestari, uti liquet ex praxi superiorum inquiringentium in mores subditorum etiam ex solo rumore, & fama, in electionibus, electorum confirmationibus, ordinationibus, in contractu matrimoniali juxta Trid. *Sess. 24. c. 1. de reform. matrim.* ubi quisque sub mortali propalare debet impedimentum occultum in foro externo etiam improbabile, ac redundans in infamiam E. g. affinitatem ex illicita copula, si reus prius fraternè monitus nolit desistere à matrimonio, uti præmonendus est, quamdiu prudentis arbitrio speratur emendatio.

Quod autem Legati habeant finem honestum, nempe bonum commune, propter quod queant indagare, probatur spectat ad bonum commune pax, ac mutua intelligentia inter Principes, ad eam autem conducit aptitudo, & bonitas Ministrorum; unde sicut spectat ad Principem scire mores suorum Ministro-

rum, cum hinc dependeat bona gubernatio, ita indirectè, & per accidens spectat ad alios Principes scire mores eorundem Aulicorum. Unde resciscens aliquem, qui huic bono communi posset obesse, potest vijs licitis agere, ne Princeps eum audiat, vel ut eum removeat, aut non assumat.

Dixit autem cit. S. Thomas licere observatis debitis circumstantiis, quales ut sint, non sufficit intentio boni communis, sed insuper abesse debet omnis vitiosa circumstantia, quapropter cit. Navar. num. 41. subdit peccare Prælatum, Judicem, & quemvis alium cupientem nosse alterius Secreta, quando procurat nosse Secreta alicujus à quo, quando, quomodo, & ubi non debet.

Respondeo ad tertium affirmativè tum de illis, quæ de jure debeat revelari, ut belli indictio, & hujus causa, tum de alijs, quæ revelandi nulla est obligatio, sunt tamen licitè revelabilia (nisi de his, aut illis quis speciali titulo tacere sit obligatus) secus de jis, quæ salvâ conscientia revelari non possunt, tunc enim Legatus inquirens duplici se obstringeret peccato cooperationis, nempe injustitiæ contra jus Secreti, & infidelitatis, imò etiam contra Religionem, si vult rescire ex Ministris juratis, si verò ex non Ministris est crimen mortale prodicionis conformiter jis, quæ tradit Gobat cit. *quæst. 4. c. 19. sect. 9. c. 10.*

Si Secreta bellica sint injusta evidenter, Legatus Principis, contra quem cuduntur, licitè indagat, quia etsi per se non sint investiganda crimina aliena, eorum tamen scrutatio ob boni communis conservationem honestatur, quando

do moraliter non est possibilis via facilior, famaque consultior, de quo copiosè Lugo de *justitia Disput. 14. præsertim à n. 101. ad 108.* Hinc fas est scrutari in Consilia Turcorum contra Christianos utpote injustæ.

581. Quæres octavò quæ potissimum injustitiæ contingant in militia cum onere restituendi?

Respondeo sequentes. Primò si bona Ecclesiæ, & innocentium Ecclesiasticorum tollantur, non enim sunt pars Reipublicæ politicæ, unde etsi hanc in membris suis etiam innocentibus licitè Victor legitimus puniat exuendo bonis (extensio ad bona innocentium est contra Becan. Palao, &c. contententes post victoriam jesse bona restituenda laicis innocentibus) secùs tamen in Ecclesijs, ac Ecclesiasticis, atque adeò bonis rapta debent reddi Molin. *Disp. 121. Laym. lib. 2. tract. 2. c. 12. num. 11. & 13. Dicastill. lib. 2 tract. 1. Disp. 10. dub. 16. § 7. à num. 402.* Unde in direptione Urbis duces cavere debent, ne res Ecclesiarum personarum que Ecclesiasticarum diripiantur, nisi Ecclesiastici actu pugnent contra justum Victorem, tunc enim ante partam Victoriæ possunt bonis, imò etiam vitâ spoliari (quia tunc sunt hostes) secùs post partam Victoriæ, quia extra conflictum dux belli non est Clericorum Judex, Diana *p. 11. tract. 3. Resol. 1. num. 9. & p. 9 tract. 9. & Miscell. 4. Resol. 9. n. 4.*

Privilegio Ecclesiasticorum in dicta direptione gaudent bona peregrinorum, ac mercatorum externorum, quia non sunt pars civitatis hostilis.

Cæterum omnes conveniunt, quod spoliatis innocentibus etiam jis, qui sunt

membra Reipublicæ reliqui nocentes debeant refarcire damna. Item si quæ damna innocentibus inferenda ad finem belli nihil conducunt, ea justè non possunt inferri. Hinc si bellum commodè potest geri sine agricolarum spoliatione, injustè spoliantur, Diana *p. 6. tract. 4. Resol. 11. n. 31.* Pro immunitate rusticorum stat *c. innovamus de treuga, & pace*; quo tamen, inquit Molin. *vers. fin.* non prohibetur omne spoliium, sed solùm præcipitur, ut quando exeunt ad agriculturam, aut in ea cum animalibus morantur, aut redeunt, sint securi, sic enim bono publico prospicitur, ne ex agris incultis fames sequatur. Quid autem dicendum est de bonis sæcularium tali tempore in Ecclesiam comportatis, possuntne justè occupari ab expugnatore justo? Affirmat ut verius Dicastill. *num. 403.* contra Soarez de *charit. Disput. 13. Sect. 7. num. 14.* volentem gaudere immunitate. Ratio verioris opinionis est, quod bonis occupationi justæ obnoxijis Ecclesia non præbere possit immunitatem, cum sit per accidens ea ibi reperiri.

Imò ipsa Ecclesia, si pax, & victoria aliter non posset obtineri, potest vastari & comburi, ex illa hostes extrahi, aut in ea occidi, præsertim si est instar propugnaculi munita, sic enim ipso facto amittit immunitatem *Can. SS. Patrum. 10. q. 1.* nisi præcisè sit munita pro defendendis Ecclesiasticis, & innocentibus, Dicast. *n. 404.* cum Valent. Coninch, &c.

582. Tertio milites præsidarii, aut configentes, quamdiu spes est prævalendi, non possunt stationem deserre sub culpa mortalis injustitiæ etiam

Y y y

cum

cum vitæ periculo, aliàs obligarentur damna inde orta reparare, ac capitalem pœnam luere *L. 3. ff. ad L. Jul.*

Quartò duces militum gravissimè lædunt justiciam cum onere restitutionis omnium damnorum securorum præsentantes plures milites, quam habeant, hinc enim sequitur, quod numerus militum sit impar ut defendat Castrum, aut ut vincat hostem in conflictu, quo fit, ut hostis vincat, castrum cadat, belli sumptus reddantur inanes, &c. *Molin. Disp. 116. vers. solet cum hoc, &c.*

Pari culpæ, ac oneri subsunt Commissarij annonæ furaces, aut ob suam socordiam corruptum cibum aut potum porrigentes, unde mars multorum evenit, aut simulantes se habere sufficientem munitionem, dum eâ carent; unde Victoria non obrinetur aut retardatur non absque ingenti dispendio, cit. *Molin. vers. non dissimile.*

Si Principi annonam taxant pretio altiore, quam emeriat, injustè agunt, nam vi officij, proinde ex justitia debent agere utiles æconomos. Idem dic de jis, quibus incumbit cura comparandi pecora pro exercitu, si pretium attollant ultra expositum.

Commissarij Cassæ injusti sunt, non solventes, aut diminuentes stipendia, aut facientes difficultatem, ut extorqueant donaria, quæ non minus sunt restituenda, quam non soluta, aut dimidiata. Unde si occasione dilata, aut imminuta solutionis miles præderit, aut aufugiat, aut rebellet, uniuersa hæc damna jis imputantur.

Commissarij armilustrij peccant contra justiciam non prodentes defectum

numeri militaris in regiminibus, aliàs fiunt Rei totius nocuenti. Unde non possunt accipere pecuniam à Colonellis, ut sileant, sed acceptam debent reddere adhuc integrâ, videlicet, si opus turpe nondum sit patratum, ut si damnus est impedibile per manifestationem: at si jam sit patratum, ut si Commissarius tacuit etque colonellus jam mortuus, cum damnus sit inimpedibile, pecunia accepta retineri potest per *n. 214. & 216.* aut restat resarciendi jacturam numeri militaris, pro qua pretium acceperat. Doctrina hæc est certa ex *n. 328. & sequent.*

583. Quintò eandem culpam, ac obligationem restituendi contrahunt duces transeuntes cum exercitu, ac tenentes localvicina suspensa non manifestando diuersorium, ut sic quisque locus accedat, & offerat notabilem summam, ne illic traducatur exercitus, sic enim injustè gravatur populus, quia etsi ducibus sit liberum eligere transitum per hunc locum præ alio, dum nequit onus in omnes æqualiter dividi, injusta tamen est venalis electio hujus præ alio, pretijque retentio, cit. *Molin. vers. Molestum valde.*

Sextò malo simili, ac oneri se obstringunt dicti duces, qui signant suos famulos in milites, ut sibi stipendium pro militibus deputatum reseruent, *Bonac. de Restit. Disput. 2. q. fin. p. 12. num. 27.* notat tamen P. Richard. *Arsdeckin. Theolog. Tripart. tom. 2. p. 2. tract. 6 in tit. pro Missione Castrensi q. 1. in fin.* quod sit usu militari receptum Capitaneis concedi locum mortuorum pro duobus, aut tribus famulis, & unum

unum pro signifero, ceteri famulos actu non habeant.

Idem dic si stipendia debita militibus mortuis ab intestato non dent eorum heredibus (his enim de jure communi debetur hereditas cit. *Arsdeckin in q. 2.* cum nullum jus scriptum capiteis det jus ad ea stipendia: scriptum inquam, quia teste *Laym. lib. 2. tract. 3. c. 121 num. 18. vers. accedit.* quibusdam in locis heredibus nihil solvitur) aut mortuos in numerum vivorum referant, ut pro eis acquirant stipendia, nisi constet de voluntate donativa Principis, quæ tamen non est extendenda ad stipendia, quæ defunctus est meritis, & heredibus reliquit.

Septimò delinquent graviter, si militibus stipendia subtrahendo sinant eos prædari, obligantur tam prædas, quam subtracta stipendia refarcire *Laym. cit.* ubi Principem bellantem onerat ad reparanda omnia damna rapinis illata, quas miles destitutus stipendio exercet, facit tamen discrimen inter Principem spontè bellum inferentem, ac inter coactum præsertim ad defensivum; prior tenetur abstinere, nisi sciat se belli nervum tantum possidere, qui sufficiat ad continendum in officio militem, aliàs particeps erit omnium damnorum cum onere satisfaciendi; posterior verò excusatur, si ob penuriam æris stipendia tardius, aut tenacius solvantur, quo casu, si miles incolas molestat rapinis, quin valeat ab officialibus contineri, coguntur hi permittere inter duos mala minus, nempe damna in subditis, quam ut exercitus fiat perduellis, deficiatque ad hostem consentit cit. *Dicastill. duobis. 10.*

584. Consuetum est plerisque locis trium, quatuorve mensium stipendia retinere ad militem impediendum à fuga, & dum dimittitur stipendium imminuere in pœnam ob actas contra voluntatem ducum prædas multas, esto multi sint innocentes, quia dantes nomen militiæ, scientesque hunc morem videntur in eum tacitè consentire. Hæc & similia ait cit. *Laym.* interdum probabiliter excusantur, ut saltem à Confessariis tanquam manifestè injusta damnari non possint.

Verissima est Doctrina *Dianæ p. 6. tract. 4. Resol. 26.* nempe ea, quæ Rustici præter servitia, ut sunt Lumen, ignis, lectus, & paleæ offerunt: communiter non esse donationes spontaneas, sed coactus metu majoris mali, atque adedò peccant accipientes, nisi constet liberè omnino ea fieri, aut nisi gravi necessitate milites premantur, tunc enim licitè possunt etiam extorquere sustentationi necessaria, ne exercitus pereat cum maximo damno communi, tunc autem Princeps obligatur compensare gravamen.

In Principis subditorum, aut amici terra æquitatus non licitè pabuletur, si publicum aliunde sufficiens devehatur aut pretio haberi possit, miles enim sicut nihil juris habet in alienum gregem, ita nec in pabulum, *Less. in Posthumis verbo bellum p. 150.* nisi excuset extrema necessitas faciens omnia communia, dummodo enorme damnum passis, sicut in alijs rebus magni pretij solet fieri, compensetur, cit. *Arsdeckin q. 7. moñens aliquos existimare, quod communis consuetudo in castris recepta faciat liberam pabulationem, quam si verè talis*

fit, non audet condemnare Less, si à Principe positivè permittatur, & fiat pauperibus graviter læsis satisfactio. An autem Princeps hanc facultatem pabulandi fecerit, est quaestio facti: quod non insinuat causam cit. Arsdeckin.

Contingit sæpe, quod conscribens militem, ut alliciat, largè polliceatur alicui vexillum, alteri, quod futurus sit scriba lustratorius vulgò *Musterschreiber* / aut Decurio, at prodeuntes in campum nihil horum præstant, est ne fas sub tali conditione opposita conductis clam fugere citra culpam. Respondeo affirmativè cum Joachimo Bürgers in *Observat. Juridico-Polit. Jurisconsulto centur. 5. Observat. 19.* quia contractus ob non securum implementum resolvitur Carpzou. *Lib. 2. Respons. 88. n. 13.*

585. Quæres nonò quid restituendum præcisè pro occisione, mutilatione, vulneratione, cicatrice & deformitate. Est duplex sententia: prima nullam agnoscit restitutionem, seu reparationem jacturæ bonorum naturalium corporis: Probatum primò: *c. 21. Exod. vers. 19.* dicitur: pro percussione solùm obligari percussorem operas, & impensas in percussum factas solvere. Secundò *L. fin. ff. de his, qui effuderint*, habetur: *cum quid læsum fuerit, Judex computat mercedes Medicis præstitas, & cætera impendia, quæ in curatione facta sunt, præterea operarum, quibus caruit, aut cariturus est ob id, quod inutilis factus est, cicatricum autem, aut deformitatis nulla fit æstimatio, quia liberum corpus nullam recipit æstimationem.* Tertio probatur ratione: tum quod pro vita, aut mutilatione &c,

æquale reddi non possit, vita enim, & membra nullo precio sunt comparabilia; tum quia sunt bona altioris ordinis, quæ per bona ordinis inferioris non possunt resarciri, tunc quia si ex natura rei esset facienda pro his restitutio, hæc non cessaret, etsi percussor lueret delictum præbâ capitali, quod tamen communicet negant etiam Adversarij cum Molin. *Tom. 4. Disp. 84. n. 8.* Hæc Prima sententia est Vasq. *de Restit. c. 2. §. 2. dub. 6. n. 17.* Sanch. *Lib. 1. Consil. c. 4. dub. 2. n. 7.* Lugo *Disp. 11. Sect. 1.* Less, *Lib. 2. c. 9. n. 141.* post Navar. *in man. c. 15. à n. 22. ad 27.*

Secunda sententia stat pro reparatione cum S. Thom. *2. 2. q. 62. art. 2. ad 1.* ubi ad objectionem factam, quod pro membro & vita ablatis sit impossibilis restitutio? Respondet: *in quibus non potest recompensari æquivalens, sufficit, quod ibi recompensetur, quod possibile est.* Quam sententiam amplectitur Molin. *à. n. 3.* Valent. *in 22. Disp. 15. q. 6. p. 5.* Azor. *p. 3. Lib. 5. c. 3. q. 4. &c.* Ratio est: quòd etsi bona corporis sint ordinis superioris, proinde ad æqualitatem æstimari non possint, attamea bona inferioris ordinis augeri possunt, ut prudentis arbitrio accedant ad æqualitatem damni illati in bonis superioris ordinis, quis enim dicet agere imprudenter eum, qui excussionem unius dentis pateretur pro amplo dominio: bona fortunæ sunt ordinis inferioris, quam sit vita canis aut bovis, ut argumentatur Scotus, & tamen horum injusta damnificatio est compensabilis bonis fortunæ, ergo etiam vita corporalis hominis. Non ergo mens est jurium, quæ pro se allegat prima sententia, quod bona

na corporis sint prorsus inestimabilia etiam in casu, quo accedit arbitrium & moderamen Judicis taxantis restitutionem pro damno injuriæ, nam ut notat Navar. n. 25. præter vindictam publicam læsori inferendam agi potest actione injuriarum ad vindictam privatam pro damno privato seu injuria quam illæsus incurrit,

Norandum hic ex Molin. *Disp.* 40. n. 1. & 2. quod secundum Vulpian. *L. 1. in pr. ff. de injurijs* injuria sumatur vel latissimè pro omni eo quod non jure fit, id est, contra jus; sub injuria sic sumpta comprehenditur omne damnum injustè illatum etiam sine contumelia. Secundò presse pro contumelia id est, pro eo, quod in contemptum & dedecus ejus cedit, cui est illata injuria, quæ uti exponit n. 3. dividitur in atrocem, seu gravem, & in levem; dupliciter autem contingit contumelia, nempe aut verbis (horum nomine venit omne signum minoris æstimationis significativum) æstimationem minuentibus, aut factis, ut percussione, violentæ manûs injectione, percussione attentatione E. g. baculum aut manum elevando ad percutiendum, aut iuclusione in aliquo loco, aliòvè modo simili qui cedat in nostrum dedecus contra bona corporis nostri, aut personarum nobis conjunctarum, de hac injuria hoc loco agitur (secùs de contumelia contra bona alterius generis E. g. honoris, æstimationis, aut in præjudicium bonorum nostrorum externorum) Ex contumelia explicata contra bona corporis oritur actio injuriarum, de qua agitur in cit tit. ff. estque per se æstimanda,

Unde patet injuriam utramque scilicet tam latè, quam specialiter sumptam posse concurrere, ac (ex utraque actionem læso, aut hujus hæredibus competere posse; ex injuria latè accepta competit actio legis Aquiliæ tendens ad reparationem damni E. g. illari in bruto occiso, & actio injuriarum ratione contumeliæ.

§ 86. Porro plerique apud Molin. n. 7. videntur exigere satisfactionem in pecunia, ipse verò cum aliis est contentus aliquâ sive ea sit pecuniaria, sive spiritualis.

Coveniunt Doctores utriusque sententiæ, consuluntque, quod sicut Juxta fori externi potest multare homicidas pecuniâ, si vitæ parcat, applicanda hæredibus, ita confessarius homicidæ possit imponere satisfactionem spiritualem (nisi constaret decessisse in statu peccati) E. g. Sacrificia, eleemosynas preces applicantes animæ occisi, præsertim si interfectus, ut notat Molin. n. 10. defraudatus sacrificijs, quæ præcepisset, si non fuisset occisus, esto hæredes occisi condonent mortem occisori.

Cæterum idem Molin. n. 8. docet etiam in sua sententia in foro conscientie nihil esse satisfaciendum pro vita, si occisor pænâ mortis condemnatur, quia reddit æquivalens in eodem genere bonorum, ibidemque asserit secundum jura ad compensaticam mortis non agi civiliter, sed solùm criminaliter ad talionis pænâ, quod n. 9. extendit, si hæredes condonent mortem, sic enim cedunt juri ad satisfactionem pro vita Lugo n. 3. Navar. cit. n. 25. contradicit Molin. quatenus docet, quod etiam luens ex sententia Judicis pænâ mortis

Y y 3

mortis

mortis adhuc hujus hæredes non minus quam pro alijs debitis debeant refarcire damnnum illatum læsæ parti.

Respondeo utramque sententiam esse probabilem, primam tamen esse probabiliorem, utpote conformiorem juri, juxta quam negandum est secundæ, quod unquam fieri possit compensatio ad æqualitatem, tunc enim tantum est ad æqualitatem compensatio, quando idem in specie recipitur, vel æquivalens, æquivalens autem tunc accipitur, quando eo, quod accipitur, potest per se comparari illud in specie, quod ablatum, prout fit in compensatione pecuniariâ pro vitâ canis, aut bovis, secus pro vita aut membro hominis.

§87. Quæres Decimò an occisor, mutilator, vulnerator debeat restituere omnia realia damna secuta ex occisione, &c. ante mortem occisi? Respondeo affirmativè de damnis ob expensas necessarias, & rationabiles, videlicet moderatas secundum conditionem statûs occisi, vulnerati &c. sic ad damna mortem præcedentia spectant expensæ in medicinas, Medicos, chyrurgos, victum delicatorem (detractis expensis, quas aliunde fecisset in sui sustentationem) jactura lucris ex arte aut negatione cedentis in commodum uxoris, prolium &c. horum enim omnium est injusta causa, ita omnes cum Molin. *Disp. 83. n. 1.*

Infero Primò occisorem, mutilatorem &c. teneri alere eos, quibus strictum jus competeat in occisum pro alimentis, hi autem sunt occisi uxor, proles, nepotes, parentes præsertim egentes, & ab occiso soliti accipere alimenta, Molin. *n. 6.* secus alij cognati, ut fratres, sorores, amici, mendici, et hæc alverit, quia ex liberalitate, non ex juris obligatione id fecit,

Infero Secundò occisorem, &c. liberari à restitutione luctorum, si occisus nihil lucrabatur, aut si lucrabatur, ipse autem prodigebat sine commo-
dum uxoris &c. aut si aliqui senserunt quidem commodum, attamen occisus non tenebatur illos alere, ut si parentes sint divites, proles jam puberes aptæ ad se ipsas alendas, uxor non egeat, nisi obdorem ex justitia sit alenda, sed nec tunc si æquè commodè possit alteri nubere, quia præfati tunc non habent jus, ut ab occiso alantur.

Infero tertio si occisus est Nobilis (nobiles ob ingenuitatem facile solent condonare Molin.) aut opulentus absque arte, aut laboribus suos sustentans, aut jam ob ætatem decrepitam laboribus ineptus cessat compensandi obligatio, nihilominus de Nobilibus vult ex circumstantijs dijudicandum Lugo *n. 49.* si enim sunt substantiæ tenuis, proles teneræ &c. credit non præsumi remissionem, quam etiam non agnoscit Molin, dum res est dubia.

§88. Infero Quartò quando occisus negotiando, aut laborando sustentabat eos, quos de jure tenebatur non est restitutio facienda secundum æqualitatem rei, ac certum annorum numerum, sed secundum moralem æstimationem prudentis judicio taxandam attentis circumstantijs occisi, nempe ætatis, complexionis, valetudinis, artis, diligentiæ, ita ut sit moralis certitudo habitæ ratione spei lucrandi, ac periculi amittendi, aut non consequendi lucrum præfatos tantum emolumentum fuisse precepturos, nisi esset occisus. Quanti ergo ante occisionem spes ista, si foret venalis, prudenter venderetur, tantum est

est restituendum. Molin. *Disp.* 87. (notans *Disp.* 83. in fin. hanc restitutionem melius fieri transigendo cum ijs, quibus est restituendum ad vitandam molestiam ponderandi omnes circumstantias, à quibus quantitas restitutionis pender) Lugo à n. 46. Less. c. 9. dub. 26, addens etiam speratum augmentum hereditatis obventurum uxori, & proli- bus, si vixisset, esse restituendam, secus alijs heredibus, sive ex testamento, sive à intestato, hos enim non tenetur heredes facere, Molin. *Disp.* 83. n. 7. Verum cum hereditatis augmentum regulariter sit valde incertum ob contingentiam mortis tum occisi, tum heredum, ideo negat Sporer *Tract.* 5. *Decal.* c. 3. n. 228. titulo solius hereditatis esse restituendum, nisi sit moraliter certum augmentum speratum.

Infero Quintò etsi certum sit heredes occisoris non teneri compensare damna, quæ occisus passus est in sua persona usque ad mortem, si ea condonet, cum juri suo cedere possit validè & licitè, attamen probabilius est remitti non posse damna, quæ patiuntur personæ post mortem habentes jus ad alimenta, ut uxor, proles, quia horum juri non potest cedere occisus, cum id ad eos non deriveretur (imò per n. 101, vi juris proprietatis, etsi non solius, tenetur alere proles contra salmaticenses *tract.* 13. c. 2. n. 113. agnoscentes solum obligationem pietatis, aut charitatis) ita Lugo n. 63. contra Less. n. 158. Thom Sanch. *Lib.* 1. *Consil.* c. 4. dub. 12. n. 5. quorum sententiam censet probabilem Tambur. *Lib.* 6. in *Decal.* c. 4. §. 3. n. 11. quia patiuntur quidem damna, hæc in sua persona, totum ta-

men debebant habere à defuncti voluntate.

Infero Sextò in quæstione illa an heredes occisoris debeant restituere damna, quæ patiuntur creditores, in qua affirmativam sustinet. Molin. *cit.* *Disp.* 83. n. 8. Laym. *Lib.* 3. p. 3. c. 6. n. 4. Sporer n. 230. eo quod justitia arctius obliget occisum ad satisfaciendum creditoribus, quam necessarijs heredibus, quales sunt proles; & uxori, quæ non est necessaria hæres, nam nec heredibus præstantur alimenta, nec uxori jus, præter dotalia, competit, nisi deducto priùs ære alieno, negativam tueretur communior cum Less. n. 151. Lugo n. 83. Tambur. n. 12. quia proles, uxor parentisque occisi sunt una moraliter persona cum occiso (& ideo occisor est causa per se damni eorum) secus creditores cum occiso, eorumque damnum per accidens utpote rarissimè sequitur ex occisione debitoris. Negativa est verosimilior.

589. Quæres Undecimò, an, & qualis sit obligatio restituendi ex duello, aut rixa. Differt duellum à rixa, quod illud sit singulare *ex causis privatis certamen inter tuos, aut plures ex conditio designato tempore, & loco.* Sanch. *Lib.* 2. c. 39. si non sit ex conditio, ut si ex duobus ita commotis unus dicat, exeamus eodemque impetu exeuntes in aliquo loco extractis gladijs pugnare incipiant, non est duellum sed rixa, & quidem verius, etsi aliquis eorum condicat in locum, & tempus durante illo impetu E. g. hic te expecto, donec armatus huc redeas, quia conventio, & pagna in illo calore non sunt duæ, sed una moraliter actio, Tamb. c. 1. §. 3. n. 12. Re.

Respondeo Primò quando duo se mutuo sponte prouocârunt, neuter tenetur refarcire damna realia, siue antecedentia siue subsequenter mortem, *Molin Disp. 82. n. 1. Lugo n. 66.* ex communi consensu contra Turrianum, quia etsi sit verum homicidium utpote autoritate privatâ & sine necessitate commissum, non tamen est iniustum seu cum injuria occisi, in qua sola fundatur obligatio restituendi. Amplia, quando unus prouocat, alter ad declinandam pusillanimitatem, ac infamiam coram mundo coactus consensit *Lugo n. 71.* contra *Molin. n. 2.* idque locum habet etiam respectu damnorum realium mortem subsequentium, quæ patientur proles (de quorum jure relege *n. 587.*) quia etsi post vulnus lethale occisus nequeat remittere damna prolium, cum jam sit læsum jus illorum atamen ante injuriam potest impedire, ne sequatur obligatio compensandi, consensus enim in necem suam impedit, ne occisio sit iniusta etiam respectu prolium &c. juxta communem sententiam, quæ negat ex iustitia teneri parentem alere proles oppositum sentio secundum sententiam affirmantem, quia tunc non potuit impedire iniustitiam relatè ad proles, consentit *Lugo n. 72.* ubi à priori doctrina excipit casum, quo prouocans ex iustitia tenetur aliquem alere, tunc enim prouocatus occisor peccat respectu hujus contra iustitiam (quia cooperatur prouocantis iniustitiæ,) quem casum putat esse rarissimum.

590. Quæres Duodecimò an iniuste inuasus occidens inuasorem cum excessu notabili moderaminis inculpatae tutelæ teneatur restituere damna,

de quibus hætenus. Est autem moderamen inculpatae tutelæ vis repellens vim iniuste illatam quantum necessitas postulat, ut dum quis vim aliter mortaliter nequeat vitare, quam occidendo consideratis circumstantijs loci, temporis, personarum, quod in particulari boni viri arbitrio relinquendum monet *Laym. l. 3. tract. 3. p. 3. c. 3. n. 1.* tres autem generaliter requiruntur conditiones. Prima est ut sit vera aggressio per violentiam, siue vi apertâ siue occultâ per insidias attentatâ. Secunda ut sit vera, & necessaria defensio nempe facta in ipso actu aggressionis, aut cum certum sit, quod alter me sit aggressurus, secus ante aggressionem, aut hac jam cessante. Tertia ut defensio non excedat modum necessitatis, unde si inuasus potest fugere citra ignominiam, uti potest Religiosus, aut clericus, secus vir nobilis, vel miles *Laym. n. 2.* aut clamare cum spe auxiliij; vel vulnerando se liberare, non est licita occisio utpote non necessaria ad sui defensionem, consequenter nec est inculpata tutelæ, *Sporer Tract. 5. in De cal. c. 2. n. 133.* ex communi.

Respondeo nunc ad nihil teneri inuasum occisorem notabiliter excedentem moderamen inculpatae tutelæ consistentem in eo, quod non fugerit, dum posset sine nota ignominia *Laym. n. 2. Less. Lib 2. c. 9. n. 136.* contra *Lugo n. 55.* quia non tenetur ex iustitia, sed charitate E. g. Religiosus, &c. qui numero sequenti *ex n. 105.* extendit contra *Nauar. Sylvest.* ad casum, quo occisor contumelia, aliâve injuriâ præbuisset occisori ansum invadendi armis, quia convitium non est via iusta ad ulciscendum armis.

Alius

Alius non obligatus fugere excedens notabiliter moderamen tutelæ inculpatae à plerisque damnatur ad restitutionem damnorum apud Less. n. 134, approbantem, quia est injusta occisio, subdit tamen cum aliquibus, quod probabiliter non teneatur ad tantum, ad quantum aperta vi, aut ex insidijs occidens, sed notabiliter minus, quia ex parte amittit jus ad damni compensationem, imò probabile est ad nihil teneri, injustus enim invasor censetur æquè remittere, ac provocans, cum sciat, quod invasus sit omnia tentaturus ad vim repellendam, ergo licet posset vitam tueri vulnerando, proinde mortaliter peccat propter notabilem excessum occidendo, non tamen peccat contra justitiam erga occisum, Sporer c. 3. n. 217. post Tambur. c. 4. §. 3. n. 15. Ex his.

591. Deduco Primò, quod adulter occidens cum moderamine inculpatae tutelæ maritum invasorem ad nihil teneatur, quia occisio non est culpabilis in defensionem sui. Nec obstat quod adulter præbuerit occasionem, nam adulterium non est causa proxima, sed occasio remota occisionis mariti Less. c. 9. n. 317. Molin. Tom. 4. Tract. 3. Disp. 81. n. 3. qui n. 10. probat: maritum, quando hic in adulterio cum uxore deprehensum occidit in foro conscientia non teneri damna refarcire, donec causa ad Judicem delata cognoscatur, utrum in pœnam delicti an compensationem injuriæ sit facienda restitutio, habens enim jus ad justè excipiendum contra eum, qui potest petere restitutionem, hanc differre valet, donec petatur à Judice, qui de ea cognoscat.

Deduco Secundò incipiens rixari absque animo occidendi postea advertens invasum prævaliturum, seque ab eo occidendum, nisi præveniat, licitè prosequitur defensionem sui cum occisione invasi, quia invasus non habet jus aggressorem, qui mortem non intentat occidendi, si tamen invasus credit aggressorem non destitutum hic tenetur damna restituere hæredibus occisi invasi, est enim per injustam aggressionem damnorum causa, nisi aggressor sit protestatus se nolle ulterius pugnare, tunc enim cessat esse causa injusta, proinde invasus non se tueretur prosequendo, sed injustè ulciscitur Molin. n. 4.

Ex Resolutione postremæ partis sequitur, quod tempore belli, si hostis offerat adæquatam satisfactionem, nequeat amplius pars altera bellum continuare, bellum enim inquit Augustinus non est voluntatis sed necessitatis. Ratio est, quod à momento oblata adæquata satisfactionis pro injuria, quam pars justè bellans potest ulcisci cesset injuria ex parte hostis injustè bellum moventis, aut resistentis, sed cessante injuriâ ex parte hostis, & ablatâ adæquatâ satisfactione, dummodo hæc sit tuta, pars justè bellans tenetur ex justitia desistere à bello etiam in actuali conflictu Molin. Tract. 2. Disp. 103. vers. cessat ergo &c. contra aliquos apud eundem vers. Postquam autem &c. negantes ex rigore justitiæ teneri desistere, quia dum ante pugnam non offertur satisfactio, Princeps justè bellans est factus judex, & vindex, Judex autem non te-

Z z z

netur

netur oblatam satisfactionem à Reo acceptare, si enim teneretur, jam non daretur locus justitiæ vindicativæ, sed tantum commutativæ, Princeps autem belli justus est judex, & vindex, qui etsi repararetur injuria per actum justitiæ commutativæ, non impeditur, quò minus propter delictum sumat pœnam de Reo, ita cit Molin. Dicastill, *Lib. 2. tract. 11. de just. Disp. 10. à. n. 321.*

Confirmatur quando non offertur debita satisfactio, non est obligatio cessandi à bello, sed in conflictu actuali vix potest offerri debita satisfactio præsertim secunda, nam ut notat Dicastill, *n. 318.* ad debitam satisfactionem ultra restitutionem ablatorum ac reparationem vastationum spectant etiam expensæ belli, æstimatio periculorum, quæ miles subivit, & quidquid spectat ad securitatem pacis futuræ, horum autem omnium in actuali Conflictu vix est possibilis sufficiens satisfactio. Nihilominus uterque cit. Author addit, quod sæpe ex lege charitatis sit obligatio cessandi àb inchoato conflictu, ne afflicti agantur in desperationem.

592. Deduco Tertio servatâ inculpatâ tutelâ invasus licitè occidit quemvis injustum aggressorem Primò etiam proprium patrem, Dicastill, *n. 30.* ex communi.

Secundò furiosum, amentem, aut ebrium, nullus enim horum habet jus servandi vitam cum morte innocentis, etsi esset Princeps, nisi hic multùm prodesset Reipublicæ, tunc enim bonum commune prævalet vitæ privati, Less. *Lib. 2. c. 9. n. 42.* ex communi.

Tertio etiam constitutum in peccato mortali, & quidem si est rationis

compos, ratio est aperta, quod non egeat extremè spiritualiter, cum si vellet, posset desistere, damnationemque æternam evitare, nemo vitam corporalem pro alterius non extremè egentis spirituali salute prodigete teneatur. Si autem sit rationis incompos, tunc aut est certum, quod sit in mortali peccato, aut est incertum, si incertum, potest occidi, quia etiam invasus est incertus, an sit in gratia: si est certum, tunc si invasus est moraliter certus de statu gratiæ, aut de sua pœnitentia finali, teneatur potius permittere sui occisionem, quam occidere ex jure charitatis præferendis vitam alienam spiritualem propriæ corporali, Dicastill, *n. 39.* Gobat *Theolog. Juridicomoral. c. 19. n. 5.* Cum S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 5. ab omnibus recepto.

Quartò dictis locus est, etsi invasus sit clericus, aut det operam rei illicitæ præbenti ansam injustæ aggressioni per *n. 591.* in princip.

593. Controvertitur an invasus etiam obligetur invasorem vitæ occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ. Communior negat apud Tambur. *Lib. 6. Decal. c. 1. n. 5.* Less. *n. 55. & 92.* Dicastill, *n. 34.* Molin. *Tract. 3. Disp. 14. n. 1.* nisi invasus mortalis culpæ conscius æternum damnaretur, aut ex ejus morte magna imminerent damna familiæ, uxori, prolibus, aut aggressor esset summe utilis bono communi, nam in isto casu prævalet bonum commune, in secundo præponderant damna familiæ, in primo ordinata charitas præfert propriam salutem alienæ. Extra hos casus ratio negativè est, quod laudabiliter in pari necessitate charitas suam vitam postponat

nat alienæ, seu non tenetur tueri suam cum iactura vitæ proximi, sicut nemo tenetur eandem tueri cum abscissione brachij aut propriæ tibie.

Citatus Tambur. Affirmativæ ut probabiliori subscribit, quando invasor, & invasus sunt æquales, & attenditur solus ordo charitatis, quia ista cæteris paribus præfert propriam vitam vitæ proximi, cum non simus vitæ Domini, si tamen accedat motivum excellentioris charitatis, aut alterius virtutis E. g. fidei, aut pietatis licitè etiam secundum Tambur. negligitur vita propria præ vita E. g. patris, avi ex motivo pietatis, aut præ vita scientis in fidei odium etiam privata autoritate, tunc enim ob motivum fidei christianæ licitè occumbit martyr, et si posse se tueri, aut si invasus bonâ fide se credat in gratia, invasorem verò in peccato.

594. Quæres 13. an licitum sit laico, aut Religioso & Clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua Religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit uti suppetere non videtur, si calumniator sit paratus vel ipse laico, vel ipse Religioso, vel ejus Religioni publicè & coram gravissimis viris impingere nisi occidatur. Est autem calumniator propriè is, qui per fraudem alios accusando vexat Pereyra in *Elucid. Juridico, Theolog. n. 1193.*

Ratio affirmandi de laico est, quod periculum famæ & honoris æquiparetur periculo vitæ præsertim apud illustres personas ex communi iuristarum apud Less. *Lib. 2. c. 9. n. 81.* & Thomistarum apud Mendo in *statera opin. Dissert. 4. 4. q. 2. n. 4. c. 9.* estque con-

forme scripturæ Proverb. 22. *melius est bonum nomen, quam divitiæ multæ, sed ad harum & vitæ defensionem est licita invasoris occisio cum inculcata tutela, et si spectent ad Clericum, vel Religiosum, ergo etiam hic licitè potest cum occisione calumniatoris tueri nomen bonum, seu famam, eam scilicet, quæ ex virtute & sapientia nascitur, talis enim fama conciliat Religiosis, & clericis æstimabilitatem, quæ est aptissimum medium lucrandi affectum populi ad sui spiritualem directionem. Et cum quisque Religiosus, aut clericus suæ Religionis, aut statûs Ecclesiastici bonam famam ex lege charitatis debet tueri, ex eadem debet impedire imminens infamiam, quâ integra Religio infamabitur.*

Pro decisione nota quod honor possit dupliciter impeti nempe verbis, aut factis ignominiosis: verbis calumnia infertur per detractionem famæ sive coram, sive in absentia factam: factis si quis attemptet violare al' cuius thorum, aut virum nobilem nititur fuste, aut alapâ percutere, aut violentus stuprator virginem deflorare, aut sodomita pudicitiam viri violare.

Nota secundò quod propositio affirmativa ad quæstionem proposita sit ipsissima propositio 17. ab Alexandro VII. proscripta, cui consonat 30. Innocentij XI. quæ ita habet: *fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: Idem quoque dicendum, si quis impingat alapam vel fuste percutiat, & post impactam alapam vel ictum fustis fugiat.*

595. Respondeo Primò ad quæstionem prout jacet propositam negativè,

Z z z 2

nam

nā quatenus movetur de laico est censura ac damnata ab Innocentio XI in allegata propositione 30. de Religioso autem, & clerico ab Alexandro VII. utraque habuit ante decreta Pontificum plures defensores apud cit. Mendo censuram Pontificiam esse justissimam constat ex ratione ad hanc eandem quaestionem n. 320.

Confirmatur Responso ex Regula generali, ut in vaforis occisio sit licita duo sunt necessaria, nempe quod is evidenter inferat grave damnum, sitque evidens moraliter non posse aliā viā illud impediri, quam nece in vaforis, ab aliis innumeris caedibus panderetur ostium, sed in casu proposito in vafor per hoc, quod nitatur calumniam inferre, non infert evidenter grave damnum, eo quod sapientia viri cordati calumniam habeant ut calumniam, qualis nocet soli calumniatori, non etiam est evidens non posse eam aliā viā impediri. E. g. per judicem adhibendo testes. Deinde licet daretur, quod aliquando utrumque evidens appareret, minimè tamen etiam tunc liceret occidere, quia facillimum est in vasum ex passione hallucinari, atque adeo jus naturale absolute debuit prohibere ne in dicto casu in vasum unquam queat uti nece in vaforis velut medio calumniam vitandi, longè enim graviora damna per caedes sequerentur in Republica, quam bonum inde sperari posset, publicumque bonum cum praevaleret privato, ideo potius praestat, ut in vasum innocenter aliquo qualiter dehonoreretur, quam ei sit concessa defensio occisiva in vaforis. Vide cit. Didac. Hurtad. à n. 14. idem quoad substantiam argumentum urgentem.

Respondeo Secundò ad quaestionem n. 594. fas esse resistere armis calumniam niteanti inferre ipso facto, ut dictum est in notatione prima, tunc enim possum gladium opponere, ne violet thorum, quo calu si persistat, tunc non solum est aggressor honoris, sed etiam vitae, proinde occidi poterit cum moderamine inculpatae tutelae, non propter solum honorem, sed vitae defensionem. De violento stupratore virginis, aut sodomita constat Responso ex n. 320. *vers. similiter.*

Illi, qui vult viro Nobili alapam impingere, aut eum fuste percutere fas est opponere arma, quibus appositis si nolit desistere, jam sit etiam aggressor vitae, proinde contra hunc servato moderamine inculpatae tutelae est licita defensio etiam cum morte in vaforis. Catden. n. 50.

An post inflictam alapam aut fustem impetum licitum sit repercutere in continenti injuriantem si stet, aut si fugit, insequi, atque repercutere, Victoria Navar. Summae c. 15. n. 4. pluresque alij apud Mendo *in statera opin. Dissert. 4. q. 3.* affirmant. Cui opinioni negat Mendo n. 15. intrinsecam probabilitatem, imò etiam nunc caret omni probabilitate extrinsecâ, cum sit certo falsa, uti patet ex propositione 30. Innocentij relata n. 594. *in fin.* quia post injuriam consummatam repercussio non esset injuriae propulsatio, sed ultio, & ideo est etiam illicita insecutio, fugiens enim post alapam datam non secum defert honorem ablatum instar furis fugientis cum furto, unde tunc repercussio non foret medium impediendi ignominiam, sed fieret ad resarciendum honorem

rem sublatum, quod est proprium non defensionis, sed ultionis, Dominicus Viva ad proposit. Alexand. VII. 17. n. 9. monens quod Pontifex solum damnet propositionem quæ justificat occisionem impingentis alapam, si fugiat; secus docentem, quod percussus ad vitandam infamiam continuò possit repercutere, quantum sufficit ad recuperationem honoris, ut si sit repercussio moderata, & ad correctionem & non ad vindictam, quæ opinio etsi speculativè sit visa probabilis etiam Lessio *lib. 2. c. 9. dub. 12. n. 80.* practicè tamen meritò censet esse improbabilem ob periculum odij, vindictæ, rixarum, &c. His sic stabilitis,

596. Respondeo ad rationem affirmandi productam *num. 594.* primò negando prudenter æquiparari, cum vita sit longè præstantior utpote fundamentum honoris & famæ.

Respondeo secundò transeat major, & concessa minore nego consequentiam: disparitas eruitur ex confirmatione, quod dum quis stricto gladio me invadit, sit evidens periculum, simulque evidens illud esse inevitabile, nisi nece invaloris, oppositum sit in calumnia, hæc enim vel est jam illata, vel imminet, si illata, occisio non est defensio famæ utpote jam sublata, sed ultio, si imminet, occisio est medium immoderatum excedensque moderamè inculpatæ tutelæ præsertim in Ecclesiasticis personis per *n. 590.*

Dicitis adde Primò quod fas sit tueri pudicitiam proximi etiam cum occisione invaloris servato moderamine ita Lugo. *Disp. 10. à n. 201.* Ex communi, quia quod quisque potest per se ipsum facere licitè, id ipsum etiam est præstabile ab

aljis, nisi ut bene excipit Sporer *tract. 5. in Decal. c. 2. n. 172.* post Lugo *n. 203.* persona in vasa consentiat in libidinem, quia tunc invadens cessat esse injustus aggressor; si tamen non obstante consensu redundet in tuam injuriam adhuc potes defendere etiam cum nece, ut si deprehensus in copula cum uxore aut filia consentiente nolit desistere, nam respectu tui est injustus invalor Lugo citatus,

An autem tenearis defendere pudicitiam innocentis Lege Lugo *à n. 204.* Adde secundò quod occisiva defensio pudicitie propriæ sit obligatoria, quando est periculum consensus, quale vix best, Tolet *lib. 5. in Decal. c. 6. n. 3.* Tambur. *lib. 6. Decal. c. 1. n. 5.*

Adde tertio quod sit licita percussio moderata impudicè sollicitantis, tangentis, osculantis etiam post sollicitationem, tactum, osculum, quia aliàs sollicitas non crederet, quod sit serius dissensus sollicitatæ, atque adeo facilè denuo instaret, quapropter percussio non est vindicta, sed defensio pudicitie adhuc periclitantis, Tambur. *num. 7.* Sporer *num. 167.* Lugo *num. 196.*

597. Quæres 14. ad quid teneatur adulter propter adulterium cum conjugate alterius? Respondeo primò cum nihil debere restituere præcisè pro injuria in adulterio inclusa est communis cum Lugo *Disput. 13. n. 6.* contra aliquos, quia illa est quid transiens nullum aliud post se relinquens damnum in honore, fama. Si maritus exinde patiatur dedecus, & infamiam, ut si adulterium publicetur, adhæret ei nomen cornuti, damnum istud tenetur adulter reparare, si potest, sicut teneretur, si detraheret, Lugo *num. 1.* notans dictam infamiam

miam communiter esse inaufribilem, compensari tamen aliquando posse honorando maritum, aut promovendo ad altiore gradum. Hinc uxor istud dedecus viro causans obligatur refarcire, secus maritus adulter uxori, quia hæc vix patitur dedecus ex mariti adulterio, cit. Lugo.

Respondeo secundò adulter tenetur marito adulteræ omne dampnum temporale, si quod patitur ex prole spuria, seu adulterio concepta videlicet à primo triennio alere, nisi maritus adulteræ remittat, vel adulteræ possit, ac velit alimentum præstare, uti velle debet, si adulter non possit, Lugo n. 9, tradens ut certum post Less. c. 10. n. 41. quod si adulter suadet adulteræ, ut marito prolem suam supponat, uterque teneatur ex æquo, proinde quisque illorum ad totum dampnum in defectum alterius, ut si maritus alat prolem, relinquat hæreditatem, sic enim diminuitur legitimorum hæreditas.

Quid si adulter non suadeat suppositionem prolis, teneturne saltem partialiter prolis legitimis, aut hæredibus damna restituere. Affirmat Lugo num. 10. cum communiore, quia mater supponens tenetur, etsi positivè non asserat esse prolem legitimam, sed sufficit ab ea permitti prolem in domo mariti manere, hinc enim maritus decipitur credens esse prolem suam, & ideo uxor censetur esse causa proxima ejusmodi damnorum, ergo etiam adulter proximè concurrat, imò magis, quam adulteræ, quia adultero post primum triennium incumbit obligatio prolem alendi, consequenter ad se accipiendi.

Nihilominus negativa sententia pluribus videtur probabilis apud Less. n. 43. Tambur. lib. 7. Decal. c. 3. §. 4. n. 6. Dian. p. 2. tract. 3. Miscell. Resol. 55. Sporer de matrimon. seu in 4. part. Tyrosinij Sacramentalis c. 2. n. 292. præfert tamen affirmativam, solvitque argumenta negativæ, inter quæ est illud præcipuum, quod adulter sit causa proxima, ac directa solius adulterij, suppositionis verò duntaxat indirectè, ac per accidens, utpote non consulens sicut is, qui tibi furatus est equum, tu verò occasione hujus furri, si fureris tercio equum, fur tui equi non est causa furri à te facti tercio, nec tenetur ad hujus restitutionem. Verùm Lugo num. 12. dat disparitatem, quod adulter moralem necessitatem imponat adulteræ supponendi prolem, qualem tibi ut tercio equum fureris non imponit furans tibi equum. Et rectè n. 46. ostendit adulterum per se esse causam, quia cum error, quo creditur proles legitima, uti plurimum, proinde per se sequitur ex facto injusto, est ejus causa per se, atque adeò etiam damnorum ex errore secutorum, quæ facile poterant prævideri.

Respondeo esse adharendum affirmativæ.

598. Ut adulter sit obligatus prolem pro sua agnoscere, consequenter refarcire damna præmemorata, qualis certitudo, aut probabilitas necessaria quod proles sit sua? Respondeo non sufficere probabilitatem, sed moralem certitudinem: is autem est moraliter certus in casu præsentis, qui ita prudenter credit, ut oppositum non appareat ullatenus probabile, ut si partus correspon-

deat cum tempore conceptionis, & adulterij commissi, maritusque tunc abfuerit, aut ob morbum impotens, aut alias nunquam genuit, aut aliunde sit merito fides adhibenda adulteræ asserenti se ex adulterio concepisse, Less. c. 10. n. 39. Lugo n. 13. n. 20. Sporer n. 295. Responsio ejusque probatio fusè cum solutione sententiæ oppositæ videatur à num. 107.

Si maritus resciat adulteram, an hic possit, aut teneatur transigere cum marito? Respondeo non teneri, posse tamen occultè transigere, ita Less. n. 37. & sequent. Ratio primi quo transactio pro injuria adulterij sit à jure verita, ne maritus videatur fovere lenocinium, seu uxorem prostituere *L. transigere c. de transactionibus*, ibi: *transigere vel pasci de crimine capitali excepto adulterio prohibitum non est.*

Ratio secundi quod occulta transactio non sit scandalosa, consequenter nec peccaminosa Leges verantes concernunt potius Judices, ne concedant marito actionem ob præsumptum lenocinium, quam forum conscientia.

599. Quæres 15. quæ sit obligatio adulteræ. Constat ex n. 111. vers. *Infero primo* deobligari prædere crimen marito, aut filio legitimo, nisi moraliter sit certa se impedituram damna, imò nec tunc, si periclitaretur de vita, aut de tanta infamia, quanta præponderet notabiliter damno temporali mariti, aut legitimæ proli.

Respondeo eam per se obligari ad restitutionem omnium damnorum, quæ marito, aut aliis prolibus legitimis per se ex adulterio sequuntur, si sit moraliter certa prolem esse adulteram, qua-

liter non est certa, quando sub idem tempus est à marito cognita.

Amplia cum Sporer *Theolog. Sacram. p. 4. c. 2. n. 547*, ad casum, quo adultera post adulterium de industria petit copulam à marito, si præcisè facit ad occultandum crimen, ne fortè nata proles aliquando innotescat esse spuria, tunc enim utitur jure suo, secùs si id facit directè intendendo, quod proles fortè postea nata supponatur marito, cum hujus & legitimarum prolium damno, Lugo *Disput. 13 n. 38. & 39.*

Infero adulteram teneri restituere marito alimenta præstita proli spuria etiam post primum triennium, prolibus verò legitimis diminutionem debita hæreditatis paternæ, maternæ, avi, avunculi, ab his enim provenientia per se videntur pertinere ad legitimos propter maximam eorum conjunctionem, unde mater per se obligatur restituere majoratum, fideicommissum, si perveniret ad spurium. Idem est si mariti consanguineus jam sit paratus facere hæredem primogenitum ejus, & hic esset spurius, aut si spurius ab intestato succedat alicui ex fratribus legitimis, vel alteri consanguineo, omnia enim hæc damna per se sequuntur ex adulterio, secùs autem si consanguineus patris putatitij ex affectu erga illum spurium, quem purat legitimum, aliqua donet, aut in testamento relinquat, aut si amici, aut si consanguinei ob amorem vel gratitudinem erga parentem putatitium se exhiberent, spurio munificos, vel procurarent nuptias honestas, aut in studiis alerent, aut facerent hæredem, quia proles legitimæ non habent jus in dictam hæreditatem. Hæc enim & similia per accidens sequuntur

tur ex adulterio. Tradita illatio est Lugo num. 39. & 40. & 41. pramittentis n. 38. spurium si sciret se esse talem, obligari ejusmodi donationes saltem mag- ni momenti restituere, quia intentio donandi videtur alligata veræ non putati- tiæ proli, unde restitui deberent jis, ad quos pervenissent, si spurio non da- rentur vide Lugo n. 37.

600. Dubitatur primò ex quibus bonis & quomodo adultera resarcire de- bet damna marito, & legitimis prolibus. Respondeo debere facere ex bonis para- phernalibus relinquendo legitimis proli- bus æquivalens quantitati, quantum spuria proles habet ex hæreditate pater- na. Non obstat, quod spuria proles de communi jure nequeat succedere pa- tri, aut matri ex testamento, aut ab in- testato, quia per hoc non est capax acci- pere à matre per viam donationis, unde mater compensando legitimis portionem hæreditariam spuria proli datam, hæc retinet illam titulo donationis, Lugo n. 36. vide Less. Lib. 2. c. 19. num. 66. ubi ait non esse improbable spurium posse retinere ea, quæ mater ipsi reliquit, donec per Judicis sententiam privetur, legesque oppositas quasdam loqui de pa- tre, quæ utpote odiosæ non sunt exten- dendæ ad matrem: quasdam autem lo- quuntur de muliere illustri, unde non comprehendit matres non illustres, imò nec illustres, si careant aliis prolibus.

Dum adultera paraphernalis est desti- ruita, debet aliis modis pro posse resar- cire, nempe rem domesticam accura- tius administrando, parcendo sumpti- bus concessis in suam usum, &c. si hæc media desunt, debet conari inducere spuriam prolem ad statum Ecclesiasti-

cum, aut Religiosum; ac persuadere renuntiationem hæreditatis, Lugo n. 41. Less. num. 47. & communissima sen- tentia.

Si demum nullo ex prædictis modo potest satisfacere, regulariter non obli- gatur adulterium proderi marito, aut proli illegitimæ, ita plerique cum Laym. Lib. 3. tract. 3. p. 3. c. 14. n. 1. Non marito ob certum infamiam, divor- tij, perpetui odij, aut etiam mortis pe- riculum. Non filio, quia rarissimè præsumi potest eum crediturum, aut, licet crederet, recessurum à portione sibi relicta aut relinquenda cum tanto de- decore.

Dixi Regulariter nam utrum sal- tem aliquando obligetur se spuria proli proderi, dependet ab ea quæstione, an quodòque filius teneatur matri credere se esse illegitimum.

Et quidem in foro externo est inter utriusque Juris Doctores certum non sta- ri dicto matris, nisi indubitatis argu- mentis id ostendat! Less. Lib. 2. c. 10. n. 51. ex L. quia semper ff. de in jus vocando, ibi: Mater semper est cer- ta, pater vero juris præsumptione, est is, quem nuptia demonstrant, etsi ma- ter sub tempus conceptionis esset depre- hensa in adulterio, quia cum possit esse alterius, præsumitur esse potiùs mariti, nisi graves sint conjecturæ in contrarium, ut dictum superius n. 598. Lugo num. 61. Laym. lib. 3. tract. 3. p. 3. c. 14. num. 1. Doctrina priores versus probabilius ha- bet locum etiam in foro conscientia, id est, proles hæcenus possidens legitimos natales non tenetur credere matri asseve- ranti esse spuriam, n. 62. nisi liquidis probet argumentis, tunc enim deberet crede-

credere, consequenter nec hæreditatem capere. Vide de hoc *n. 111.*

601. Dubitatur secundò an quando matris infamia ex manifestatione adulterij nihil, aut non multum præponderat damno prolium legitimarum, obligetur manifestare. Negat Less. à *n. 53. Navar. Vasq.* ob tria argumenta. Primum est *exc. officij penitent. & remissionib.* ubi Pontifex consultus an fœminæ adulteræ partum marito supponenti, timentique marito detegere sit deneganda absolutio, respondet negativè, sed duntaxat, quod sit illi imponenda competens satisfactio. Secundum est autoritas scripturæ Proverb. 22. *melius enim est nomen bonum, quam divitiæ multa*, ergo bona fama adulteræ præponderat temporalibus, in quibus patientur proles legitima, & maritus. Tertium est quod fama sit superioris ordinis, quàm sint bona temporalia, ergo pro his illa non est prostituenda. Ex hoc principio homo etiam vilissimus non tenetur vitam exponere pro restitutione Thesauri, & reparatione famæ personæ illustri.

Affirmant Molin. *Disp. 102. n. 12.* Lugo *n. 45.* Sporer *Theolog. Sacram. p. 4. c. 2. n. 564.* in *Tyrocinio autem Sacram. p. 4. n. 302* | *vers. quodocunque, &c.* Distinguunt duo postremi inter hæc duo; pro damno boni unius Ordinis non est obligatio amittendi bonum alterius Ordinis (sic pecunia non est danda ad compensandum damnum vitæ, aut membrorum, ut fert communissima sententia) & damnum in bonis unius Ordinis non debet reparari cum damno in bonis alterius Ordinis, primum fatentur esse verissimum, secundum verò esse falsum, quia ibi non potest haberi æqua-

litas intenta à justitia, at benè in secundo, læsus enim potest recuperare sibi ablatum, etsi hæc recuperatio non fiat ex parte restituentis sine damno famæ, restitutio enim non fit per infamationem, sed formaliter per id, aut æquivalenter, quod ablatum est in temporalibus marito, & prolibus, quapropter ut mater excusetur ab horum restitutione, si citra infamiam fieri non potest, recurrendum est ad regulam aliam, nempe utrum infamatio matris in morali æstimatione notabiliter sit major jacturâ temporalium, quam subeunt proles legitima, vel non, si ita, deobligatur, si non, minimè deobligatur. Ratio prioris partis est, quod universaliter possit differri, aut quandoque etiam penitus omitti restitutio, quando fieri nequit sine longo notabiliore damno Lugo *num. 47.* idque constat ex *num. 379.* Ratio posterioris quod injustus læsor teneatur reparare damna, quoties sine suo majore damno potest, adultera autem in casu nostro potest sine majore damno reparare damnum marito, & prolibus manifestando adulterium, uti hæc pars posterior supponit, maximè si fiat per confessarium cum licentia adulteræ sub Sigillo prodendi prolibus, & rursus de super loquendi cum adultera, hæc enim modica est infamia facta sub Sigillo Lugo *n. 50.* Sporer *Theolog. Sacram. p. 4. n. 566.* qui *n. 564.* ex Lugo *num. 53.* ostendit, etsi fama sit altioris Ordinis, quam temporalia, ea tamen in prudenti æstimatione potest æquiparari, aut etiam superari à bono Ordinis inferioris, sic major quantitas argenti potest æquare, aut etiam superare parvam quantitatem auri, ergo ex eo capite, quod fa-

ma sit bonum altius bonis fortunæ non sequitur ab his superari non posse, atque adeo ex hoc capite adultera non potest excusari.

Ex his solvuntur argumenta Lessij. Primum quod illud Capitulum supponat metum justum, seu causam excusantem ob malum notabiliter præponderans. Secundum procedit de bono nomine, seu vera fama radicata in virtuosa vita, qualem non habet adultera, sed fictam, & fundatam in ignorantia hominum, ad qualem conservandam, utpote non multum conducentem ad animæ salutem non est credibile scripturam respexisse in casu nostro. Tertium solvit fundamentum pro sententia affirmativa allatum.

602. Respondeo utramque sententiam esse probabilem, negativam tamen videri probabiliorem ob ea, quæ discussa sunt in quæstione, an pro mutilatione, occisione, &c. sit aliquid restituendum *num. 585.* cit. Sporer *n. 566.* scribit esse sibi certum tribus in casibus esse prodendum adulterium spurio filio, dum moraliter est certa crediturum. Primum, quando nullus modus alius superest, ut legitimis resarciantur damna, hæc enim infamia est modica. At ut obligetur prodere etiam marito est longe majus periculum, proinde raro potest obligari, cautè ergo Confessarius procedat. Secundò si est adeo vilis conditionis, ut prudentum judicio sit modicæ æstimationis. Tertio si adultera jam aliunde sit notabiliter suspecta. Tria hæc etiam sententiæ negativæ Doctores concedunt apud, & cum Lugo à *n. 57.* ubi *n. 58.* ex Molin. *n. 13.* observat aliquando adulteram excusari à revelatione

criminis, nimirum quando prudenter potest præsumi maritum, & proles potius velle cedere juri ad reparationem damnorum, quam scire crimen. Ex hoc resolvit eam deobligari, dum est certa, quod si prolibus detegeret in communi unam ex his esse spuriam, rogaretque mutuam invicem in sui gratiam remissionem, spontè remitterent, quod tunc accideret, quando etsi noscerent spuriam, ei condonarent, secus si remitterent ob metum, aut dubium, quod singuli de se conciperent. Idem tenuit Molin. *tom. 4. Disp. 102. n. 13.* ita scribens: sæpe est credendum Patrem putatitium velle, ut res potius sit occulta, & potius spurius in bonis succedat, quam quod cum tanto suo dedecore detegatur, afflictione id ipse sciat, legibusque hujus sæculi cogatur interficere suam uxorem aut alia facere, quæ ne adduceretur, ut faceret, optaret potius se nunquam scivisse id uxoris delictum. Talem nobilem testatur se reperisse, qui propter adulterium ab alio delectam suam interfecerat uxorem, valdeque conquirebatur de quodam, qui id adulterium patefecerat.

603. Quæres 16. an, & quid debeat restituere stuprator, aut deflorator Virginis sine, aut cum ficta promissione matrimonij. De hac quæstione egi in tractatu Canonistico de matrim. à *n. 52. usque ad 61.* Omnium primo exposui significationem vocum sequentium, *deflorationis, seductionis & stupri.* *Defloratio* est fornicatio cum virgine, *seductio* est vera deceptio; suasiones, & importunas preces esse seductionem censebat Gobat *tract. 10. n. 200. & 210.* Lugo verò de *justitia Disp. 12. n. 2*

n. 12. dubitat. *Stuprum* propriè est non violenta illicita Virginis sub cura parentum existentis violatio, ita S. Th. 2. 2. q. 154. Art. 6. aut (addit Gobat) *vidua honesta*: si violatio fit cum violentia, seu oppressione, est stuprum strictissimè sumptum. Latè sumptum ex communi Canonistarum, & Legistarum est illicitus concubitus cum Virgine, aut vidua honestè vivente §. *item Lex 4. Instit. de publicis judicijs.* Seductorem c. 1. de adulterijs obligat ut seductam dotet, & simul habeat uxorem; stupratori verò c. 2. eod. statuit: ut vel stupratam ducat, vel corporaliter castigatus, & excommunicatus, detrususque in Monasterium agat pœnitentiam absque egressu sine licentia. Hodie neutrum Capitulum integrè servatur teste Fagnano ad *cit. c. 2. n. 3.* sed ex consuetudine etiam in Romano imperio recepta stuprator non violentus obligatur alternativè stupratam, aut ducere, aut dotare, si autem sit Clericus, cum dotatione deponitur ab officio apud Jul. Clar. Hodie autem teste Wiestner de adulterijs n. 20. cum dotatione punitur arbitrio Judicis pœnâ, vel pecuniariâ, vel corporali E. g. incarceratione, vel depositione.

Violentus stuprator de jure civili punitur pœnâ Capitali apud Clar. §. *stuprum n. 3. qui. n. 4. testator* stuprum non violentum cum vidua se nunquam vidisse puniri.

Resp. Nunc ad quæstionem violentum stupratorem (idem est, si metu gravi, aut fraude, aut deceptione defloret) obligati totum damnum reparare ducendo, aut dotando secundum

omnes, ita ut electio sit penès fœminam, Lugo de just. *Disput. 12. num. 12.* Gobat *tract. 10. n. 217.* contra Molin. *tract. 3. Disp. 104. & alios.* Ratio quia stuprator, vel est sortis inferioris, vel paris, vel majoris, si inferioris, conjugio non compensatur damnum, uti nec, si est paris, adhuc enim esset inæqualitas, si deberet ei nubere, quia privaretur nubendi libertate; si est majoris, potest eum in maritum pscere, quando aliter damnum est irreparabile, ut si aliàs careret nuptijs, aut cogereetur nubere inferiori, tunc enim nuptiæ sunt unicum medium satisfaciendi prout in contingencia facti Lugo *Lib. 6. Respons. Moral. dub. 19.* obligavit nobilem juvenem ad nuptias cum violenter oppressa minùs nobili.

Nihilominus si oppressor sit longè majoris conditionis non tenetur violatam ducere, etsi defectu facultatum dotare non potest, Lugo *num. 18.* Gobat n. 221. ex generali principio, quod debita etiam ex delicto non sint compensanda in conscientia quando compensatio est longè gravior damno, tali autem nuptiæ essent longè graviores damno illato, idem in simili docet Molin. *Disput. 752. in fin.*

Quid si ejusmodi oppressor majoris conditionis se offerret ad eam ducendam, at illa, vel parentes nolunt, teneretur refarcire damnum dotando. *Respon-* deo affirmativè, quia juxta Canones cogi non potest ad matrimonium seclusâ promissione.

Ex his colligitur, quod in casu *Respon-* sionis principalis ad quæstionem non sit locus *Regulæ 70. Juris in 6. in*

alternativis debitoris est electio propter rationem supra allegatam.

605. Respondeo secundò ad quæstionem 16. si oppressa æque benè nubat alteri, ad nullam compensationem teneri oppressorem in conscientia ante sententiam judicis, Lugo *num. 16.* cum alijs contra Molin. *tom. 4. Disp. 106. n. 6.* quia nullum patitur damnum distinctum à Sigilli virginalis ruptura, pro qua nihil est restituendum contra Molin. est enim de genere pretio non æstimabilem.

Respondeo tertio ad quæstionem 16. stuprator non violentus viduæ honestæ, & deflorator Virginis simplici petitioni consentientis sine promissio matrimonio in foro conscientia ante sententiam judicis, nec tenetur ducere, nec dotare, ita sentit communis opinio cum Lugo *Disput. 12. n. 2.* quia scienter volenti nulla fit injuria sive viduæ, sive Virgini: talis enim non est seducta, qualem *c. 1. de adulteriis* obligat ad ducendam, & dotandam, ubi copulativa *Et hodie ex recepto more* sumenda est pro disjunctiva *vel.*

An precibus importunis, aut muneribus allecta censenda sit seducta, atque adeò debeat duci, aut dotari, affirmat Molin. *Disput. 104.* & multi apud Lugo *num. 4.* cum quo *num. 10.* negativam esse probabilior sentio, quia preces, munera, &c. relinquunt perfectam libertatem, nisi ut rectè ibidem excipit preces importunæ sint Domini, Principis, aut superioris puellæ, tunc enim causant metum reverentialem, consequenter quandam injuriam; quæ obligat, ut ducatur, aut dotetur, Gebat *tract. 10. n. 214. in edit. anni 1681.*

Dixi ante sententiam Judicis, nam post hanc cogitur eam ducere Less. *lib. 2. c. 7 n. 44.* ad hoc enim justè secundum leges potest condemnari.

605. Respondeo quarto ad quæstionem 16. violatorem fœminæ cum sincera matrimonij promissione obligari determinatè ad eam ducendam, nisi superveniat impedimentum dirimens, aut sufficiens ad divortium, si esset matrimonium contractum. Responso est certa apud Sanch. *lib. 1. de matrim. Disp. 27. & 28.* Sponsalia enim sunt contractus onerosus, isque reciprocus obligans non ex sola fidelitate, sed etiam ex justitia sub mortali.

Utrum si ejusmodi violator fuisset obstrictus voto simplici castitatis, aut ingrediendi Religionem, priusquam promississet & violasset, nihilominus adhuc teneatur ducere? Negant plures cum Laym. *lib. 5. tract. 10. p. 1. c. 2. n. 5.* quia votum non cessat, præponderatque sponsalibus utpote nullis, ac irritis, aliàs obligarent ad illicitum nempe ad matrimonium. Affirmant Sanch. *Disput. 45.* Lugo *de just. Disp. 12. n. 42.* Ratio est, quod obligatio voti ortum habeat à gratuita voventis voluntate, proinde imbat conditionem, si rerum status notabiliter non mutetur, ita ut citra magnam difficultatem promissum nequeat impleri, uti explicat Lugo *Disput. 20. n. 140.* in casu autem proposito observatio voti præjudicaret juri à deflorata acquisito, non titulo promissionis matrimonij utpote post votum irriti, sed titulo oneris ab inducta sub spe matrimonij injustè illati.

Re:

Respondeo affirmativam esse probabiliorem eamque in tract. Canonistico impresso Anno 1713. amplexus sum n. 56. ibique argumenta probabiliter dissentientium solvi.

606. Respondeo quintò ad quaestionem 16. fictè promittens fœminæ matrimonium, eaque abutens debet determinatè ducere, non vi promissionis, utpote nullius, seu factæ sine animo se obligandi, sed quia ex rigore justitiæ ex natura hujus contractûs debuit sincerè promittere, id est, habere animum se obligandi, quem cum defacto possit concipere, tenetur ad id ex justitia. Sanch. lib. 1. de matrim. Disput. 10. contra Perez, Bonacin. &c. obligantes duntaxat indeterminatè, nempe si nolite dotare. Excipit à dato Responso Sanch. à num. 5. si fœmina advertat fictionem, præsumitur autem advertisse, quando scit viri conditionem esse notabiliter majorem: quando autem id accidat arbitrio viri prudentis relinquit, exemplificatque, si vir sit nobilis, fœmina autem rustica, aut si pares sint conditione, multum tamen dispares in divitijs, estque id verum, esto ficta promissio esset juramento confirmata animo se non obligandi, Sanch. n. 8. imò sufficit, quod facile potuerit advertere, etsi non adverterit fictionem Sanch. n. 5. dat rationem Gobat tract. 10. num. 232. quod fingens prudenter præsumat fictionem esse notatam, proinde à Fœmina fieri potestatem corporis non ob promissionem, sed libidinem, unde videtur hic locus Regulae penultim in 6. *damnum, quod quis suâ culpâ sentit, sibi debet non aliis imputare.*

Sed quid? si Fictus promissor dignioris conditionis defloret ignaram excessûs, aut consciam, sed cui ita promisit matrimonium, ut prudenter crederet esse veram promissionem. Multi cum Dicastill. de matrim. Disput. 1. n. 187. obligant ad ducendam; promissor enim est conscius notabilis excessûs, estque hujus Dominus, atque adeò sponte promittens cedit juri suo, donatque excessum, unde à fortiori tenetur, si ab ea accepit usum corporis, Vasq. de matrim. Disput. 6. c. 4. & in opuscul. de Restit. dub. 3. num. 21. Hanc sententiam esse satis probabilem sentit Molin. tract. 4. Disputat. 106. Sanch. n. 20. cum quo n. 21. Respondeo negativè, tenetur ergo instar vi, aut fraude deflorantis ob datam rationem num. 603. vers. *Nihilominus*, nimirum cessare obligationem ducendi, quando nuptiæ cum tali forent longè gravius damnum, quam sit damnum fœminæ tam dispari illatum.

607. Quæres 17. an docens falsum, aut ad peccatum inducens peccet contra justitiam, sive an sit quid restituendum ab eo, qui alterum læsit in bonis animæ naturalibus, aut spiritalibus.

Respondeo primò inducens culpabiliter alterum in errorem practicum E.g. ut restituat, quod non est restituendum, aut è contra peccat graviter contra justitiam cum onere restitutionis, aut si nondum sit Consilium datum executioni, revocare, Lugo de just. Disp. 9. n. 2.

Respondeo Secundo inducens in errorem purè speculativum unum, aut alterum non peccat mortaliter contra ju-

stiriam etsi ex officio doceat, quia est damnum exiguum, nisi error concernat principia universalis, ex quibus multæ falsæ conclusiones deducerentur, aut error sit contra mysteria fidei principalia, seu gravia, ut si doceret spiritum S. non procedere à filio; tunc enim est damnum grave, Lugo à n. 3. Sanch. *Lib. 1. Consil. c. 3. dub. 4. à n. 10. Prior. n. 6.* addit Magistrum ex officio satisfacere suo muneri tradendo doctrinam probabilem, etsi ipse crederet falsam.

De comprehensis hoc secundo Responsio in *Tract. de actib. human.* Sequentem tradidi conclusionem. Professor in quacunque materia sive speculativa, sive practica, sive fidei, sive morum scienter docens opinioniones falsas peccat, quia omnis error voluntarius est peccatum, ergo illum docens peccat, & quidem indubiè mortaliter erronea docens in materia fidei, aut morum, præbet enim suis auditoribus occasionem gravis ruinæ, eisque infert gravem injuriam, agitque contra munus magistri, unde est mortale contra justitiam præsertim in Magistris stipendiatis, idque probabilius procedit contra falsas etiam in Philosophicis, nisi materiz erroneæ parvitas excuset, Rhodes *de Actib. Human. Disp. 2. q. 2. sect. 3. §. 3.* excusans à mortali docentem minus probabilem relicta eâ, quam censet probabilior, putatque esse verius contra Sanch. *Lib. 1. Moral. c. 9. n. 26.* nec venialiter delinquere, cum cuius fas sit sequi probabilia; & contra Soarez *1. 2. D. 12. sect. n. 9.* damnantem mortalis apud cit, Rhodes, P. Stephan, Champs *in questione facti c. 3* ubi sub finem inducit sic loquentem: *teneretur præceptor sa-*

niorem, & veriolem doctrinam docere, in quo potest per gradus peccare juxta materia qualitatem. & Becan, *in Summa p. 2. c. 4. q. 9. n. 64.* ait. *tertio sequitur Præceptorem teneri docere sententias, quas credit esse probabiles, & adhibere moralem diligentiam, ut veritatem assequatur, quia alioquin injuriam facit discipulis.* assumendo enim munus publici Magistri, videtur ad id se obligare, cum Reipublicæ mens sit tradi doctrinam propriam Magistri, quia tamen doctrina minus probabilis adhuc est sana, idcirco non videtur esse intentio se obligandi graviter, sed solum leviter. Et hoc existimo esse probabilius, pro hac conclusione plures Doctores vide apud Champs *in cit. quest. facti* quam P. Honorat, Fabri sui Apologetici appressit *in p. 2. in princ. à fol. 4.*

Addo Consiliarium danrem consilium obligari aperire sensum proprium quia hæc est mens consulentis.

608. Respondeo Tertio ad questionem 17. inducens vi, metu aut fraude alterum ad peccatum, vel errorem in moribus, & rebus fidei peccat in materia gravi mortaliter contra justitiam cum obligatione restituendi, quia invito graviter nocet in bonis animæ, ita Lugo *n. 9.* merito negans contra Scotum, & plures alios, quorum opinionem probabilioram amplectitur Sporer *Tract. 5. in De cal. c. 1. n. 115.* secluso metu, vi, aut fraude peccari solum contra charitatem, quia ubi non est vis, aut fraus, non est injuria; imo Vasq. apud Lugo existimat, quod seducens sine vi per deceptionem, & fraudem non peccet contra justitiam, nisi inducat ad peccatum contra justitiam, at
in

in alijs materijs reus sit solùm peccati contra præceptum illud, contra quod est error. Verùm rectius Lugo n. 12. cum Less. Lib. 2. c. 8. dub. 2. n. 3. arguit peccati injustitiæ etiam sine vi decipientem, omnes enim dolum vel fraudem æquiparant violentiæ, cum quisque habeat jus, ne inducatur ad peccandum etiam fraudulenter.

Amplia datum Responsum præcedens ad casum, quo inductus hic, & nunc invincibiliter ignorat culpam, patitur enim grave malum materiale, quod etsi per se grave non sit, per accidens tamen grave esse potest, ut si innocenti puella persuadeas peccatum carnale non esse peccatum, tunc enim graviter nocet cooperando amissæ virginitati, exponisque periculo continuandi postea peccatum sublatâ hujus ignorantia Sporer n. 116. ex Lugo n. 14. notans ex *Disp.* 16. de *pœnit.* à n. 155. non esse peccatum ejusdem speciei inducere invincibiliter ignorantem in peccatum cum inductione sine ignorantia (nisi sit inductio ad injustitiam, tunc enim præter scandalum continet injustitiam ob cooperationem ad læsionem juris alieni) sicut non est peccatum ejusdem speciei violare jejunium, & provocare ad id violandum, sicut non est ejusdem virtutis velle jejunare, & velle quod alij jejunent, quia singulæ virtutes directè obligant ad suos actus directè præceptos, indirectè verò, ne alij avertant àb earum observantia.

Quamvis quisque ex charitate obligatus sit corrigere proximum peccantem, majori tamen titulo obligatur vi, aut fraude inducens, quia hic est Author peccati, secùs alij, at tamen communiter non

tenetur sub mortali ad plus, quam alij, quia charitas non obligat sub mortali, nisi urgente necessitate gravi proximi, quo casu etiam cæteri tenentur Less. n. 10. approbatus à Lugo n. 15.

Qui malo suo exemplo E. g. furto est occasio furri gravis alterius prævisi, sed non intenti, an peccet mortaliter non solùm peccato scandali indirecti contra charitatem, sed etiam contra justitiam cum obligatione restituendi, dubitari potest; Lugo cit. *Disp.* de *pœnit.* n. 159. negat peccari contra justitiam, sed solam charitatem rationem reddens n. 161. quod quævis quidem virtus obliget non solum directè ad sui amplexum, sed etiam indirectè, ne in alijs positivè impediam non tamen me obligat, ut positivè procurem ejus impletionem. Hinc docet non teneri pœnitentem explicare in confessione speciem peccati, ad quod indirectè exemplo suo induxit, sed sufficit exponere malitiam scandali dicendo E. g. meo exemplo, aut opere dedi proximo occasionem gravis lapsus. Affirmat. Sanch. Lib. 1. in *Decal.* c. 6. n. 8. Vasq. 1. 2. *Disp.* 102. c. 3. n. 5. & c. 7. n. 23. Coninch. *Disp.* 32. de *charit.* dub 5. n. 35. Dicastill. de *pœnis.* *Disp.* 9. n. 336. cum quibus sensi in *Tract.* de *pœnit.* & defacto teneo, etsi fatear sententiam Lugo esse tutam.

Respondeo ergo ad primum probabilius opponi etiam justitiæ, proinde esse peccatum injustitiæ saltè reductivè, quia quævis virtus non solùm obligat, ne directè procuretur violatio ejus, sed etiam indirectè, nempe exemplo pravo positivo.

Respondeo ad secundum non obligari restituere etiam in nostra sententia,

Sanch

Sanch. n. 5, Dicastill. n. 343. Soarez de *charitate Disp.* 10. *Sect.* 2. n. 10. Ratio est, quod obligatio restituendi fundetur in actione perfectè lapsiva iustitiæ, talis autem est sola verè, ac directè influens.

609. Quæres 18. quæ sit culpa, & obligatio primò impediens aliquem àb ingressu Religionis. Secundò extrahentis ex Religione. Tertiò negantis suffragium pro professione.

Respondeo Primò ad Primum vi, aut fraude impediens àb ingressu secundum omnes peccat contra iustitiam mortaliter, quisque enim habet jus, ne violenter, aut fraudulenter impediatur, estque materia gravis, & ideo ex iustitia debet tollere vim aut fraudem. At impediens, aut extrahens ex Novitiatu sine vi, aut dolo, sed blanditijs, & precibus peccat contra solam charitatem Lugo, *de just. Disp.* 9. n. 27. & quidem non mortaliter. Filliuc. *Tom.* 2. *Tract.* 32. c. 6. n. 171. Dian. p. 11. *Tract.* 3. *Resol.* 22. ex communi, etsi enim hoc sit spirituale damnum sat magnum, alter tamen voluntariè patitur, est tamen grande veniale seclusà causà justà Soarez *tom.* 3. *de Relig. Lib.* 5. c. 9. n. 9. addens quod intendens solam dilationem minus peccat, imò vacat omni culpâ si adsit causa justa; unde parentes licitè aliquantulum filios detinent ad probandam eorum constantiam; in margine autem sic habet: qui avertit alterum àb ingressu Religionis solùm precibus, & promissionibus, non graviter peccat, nisi preces sint importunæ, ac sine ulla causa contra certam Spiritûs S. Vocationem.

Respondeo Secundò ad Primum ul-

tra ablatam vim aut dolum, obligatur reparare ex iustitia totum damnum tam temporale, quam spirituale, si quod passus est impeditus à Religione; item debet impeditum inducere ad Religionis ingressum ex charitate, non ex iustitia, Lugo n. 28 Sanch. *Lib.* 1. *Consl.* c. 3 *dub.* 2. n. 8. contra Aragon. quia ablatâ vi, & fraude non ampliùs patitur invitus damnum, si non persuasit ingressum non tenetur ex iustitia procurare ingressum alterius æquè boni, aut eo non reperto ipse ingredi Lugo n. 30. & sequent. contra Scot, Sylvest, Molin *Tom.* 5. *Disp.* 51. n. 8. quia forum externum non condemnaret eum, ut ipse ingrediat, aut alium procuraret, ergo signum est non esse obligationem iustitiæ, idque probatur etiam à priori, quod non sit obligatio compensandi damnum ordinis inferioris per damnum ordinis superioris, si autem deberet ipse ingredi, aut alium substituere, damnum ordinis inferioris deberet compensare per damnum ordinis superioris, nempe per amissionem suæ, aut alterius libertatis jacturam impediti ab ingressu Religionis &c. quæ jactura est damnum temporale ordinis inferioris libertate humanâ.

610. An ex iustitiâ debeat resarcire Religioni damna si quæ patitur occasione per vim, aut fraudem impediti, ut si hic attulisset aliqua Religioni emolumenta, est controversum. Negat Sanchez n. 22. quia Religio nullum habet jus ad emolumenta Novitij ante professionem. Communis apud Lugo n. 33. affirmat, quia etsi Religio non habeat jus dictum, habet tamen jus, ne vi, aut fraude impediatur àb emolumentis spe-

ratis

ratis ab ingressuro, sicut habet jus, ne quis vi, aut fraude impediatur, volentem legare tibi centum, sed impediens tenetur tibi restituere, quantum valet spes legati, etsi ad hoc nullum habeas jus ergo etiam, &c.

Lugo n. 34. Distinguit inter emolumenta per se connexa cum persona impediti, uti est industria ipsius personae. E. g. ex peritia juris &c. & emolumenta per se non connexa, uti si sit dives, aut speret hereditatem, nam ante professionem potest alijs donare, Emolumenta primi generis debet refundere Religioni, quia voluntas ingrediendi est per se connexa cum hisce, emolumentis non minus quam voluntas legandi cum emolumento legati, sed hoc debet resarciri, etsi impeditus ab eo ad illud non habeat jus, ergo etiam emolumenta primi generis debent resarciri Religioni, etsi haec ad illa non habeat jus, unde solutum est fundamentum Sanchezij quatenus huic parti opponitur.

De Emolumentis secundi generis, seu per se non connexis cum persona ingressura subdistinguit, si vi, aut fraude impediatur ingressum Religionis ex intentione, ne bona talia perveniant ad Religionem, amplectitur affirmativam, proinde esse restituenda emolumenta non integrè, sed secundum spem presentem (sunt enim multipliciter impedibilia) & deductis expensis, quia haec prava intentio est vera causa influens in jacturam talium emolumentorum per actionem externam graviter injustam, si verò impediatur sine tali intentione censet opinionem Sanchez esse probabilem, quia cum persona possit ingredi, quin bona sua det Religioni, voluntas per se ten-

dens ad impediendum ingressum, non est causa per se jacturae bonorum respectu Religionis, sed per accidens, cum bona talia per se non sint connexa cum persona.

611. Respondeo Primò ad Secundum in quaestione 18. propositum, si fiat extractio ex Novitiatu, dicta n. 609. de impedito ab ingressione applica extractioni, quae similiter fieri potest cum vi aut fraude, aut sine vi & fraude.

Respondeo Secundò ad secundum in quaestione 18. qui absque vi, aut fraude, sed consilio vel precibus &c. extrahit Professum aut Religiosum societatis post vota emissa simplicia gravissimè peccat tum contra charitatem, tum contra Religionis virtutem, attamen ad nihil ex justitia tenetur Professo, aut dicto Religioso, scienti enim, & volenti non fit injuria, obligatur tamen ex charitate, & quidem plus quam alij regressum ipsius, & poenitentiam procurare. Molin, tom. 5. Disp. 51. n. 3. ob rationem n. 608. in Fin. Ratio autem primi, & secundi est, quod Consilium, aut preces ejusmodi intendunt malum grave proximi, ad cuius oppositum se Religiosus obstrinxit per vota, proinde exitus est sacrilegus, si autem vi, aut fraude est extractus, debet extrahens reparare ex justitia omnia damna spiritualia, & temporalia, peccat enim gravissimè contra justitiam. Hunc applica n. 609. Responsum secundum ad Primum.

612. Difficultas major est, ad quid ex justitia teneatur Religioni extrahens etiam Consilio, aut precibus, aut promissis, si enim peccat contra justitiam, sequitur teneri resarcire totum damnum. Utrum autem peccet contra justitiam, B b b b multum

multum controvertitur. Affirmant cit. Molin. Vasq. & communis obligantes ad omnem curam impendendam, ut abstractus reducatur, si abstrahens id nequit facere, volunt Scotus, Sylvest. Palud. &c. ut alium æque commodum inducat, aut si nec hoc, quod ipse abstrahens debeat se offerre Religioni exemplo S. Raymundi ex tali causa ordinem S. Dominici ingressi. Verum hæc opinio quatenus obligat ad procurandum alium, aut quod debeat ipse abstrahens se offerre, est refutata in Fin. n. 609. Ratio affirmativæ est, quod Religio habeat verum, & strictum jus ad Religiosum, & omnia ejus emolumenta, hoc jus violatur per extractionem etiam non violentam, aut fraudulentam.

Negat Sanch. *Lib. 1. Consil. c. 3. dub. 2. n. 6.* Less. *c. 8. dub. 3. n. 16.* Lugo. *n. 41.* quia quando causa principalis non peccat contra justitiam, etiam non peccat contra justitiam causa secundaria, sed professus egrediendo non peccat contra justitiam, sed contra virtutem Religionis, etsi sit causa Principalis, utpote causa exequens, ergo nec peccat causa secundaria, talis autem est consulens &c. comparativè ad exequentem.

Respondent affirmantes, sive Professus obligetur ex justitia, sive ex obedientia procurare bona ordini, hic habet verum jus ad commoda àb eo procuranda, ergo ijs absque injuria ordo nequit privari, estque egressio verè Ordini injuriosa, atque adeò etiam privatio commodorum temporalium, cum qua per se connectitur egressio, est injuriosa Ordini.

Reponit Lessius *n. 18. & 19.* primò negando àb abstrahente fieri injuri-

am, quæ sit contra justitiam, sed contra virtutem Religionis, quæ non obligat ad restitutionem. Secundò etsi verius sit, quod egressio sit injuria opposita juri, quod habet Ordo in eum, quia tamen non obligatur ex justitia, sed sola obedientia procurare emolumenta Ordinis, idcirco horum non procuratio ut pendens ab egrediente non est injustitia, consequenter nec suadens egressionem, etsi sit injustus relatè ad egressionem, non tamen respectu damni alterius distincti, si quod sequitur ex ipsa injusta egressione, nec ex suasionem, sed immediatè ex Libera voluntate egredientis, oppositum sit, quando vi, aut fraude extrahitur.

Respondeo utramque sententiam esse probabilem, præfero tamen affirmativam, quia etsi ipse Religiosus non sit injustus contra Religionem, sed Sactilegus, cum ex justitia non teneatur curare commoda Religionis, quia tamen Religio habet jura sicutatis, ac dominium professi, etiam habet jus ad rem in emolumenta àb eo promanatura, hoc jus lædit extrahens consequenter est verè injustus.

613. Pro coronide ad secundum punctum superioris quæstionis nempe 18. n. 609. propositæ circa restitutionem per vim, aut fraudem inducentis ut Professus, aut Novitius egrederetur, aut ne quis Religionem ingrederetur, plura tradit Vasq. apud Lugo *de just. Disp. 9. n. 45.* qui colligit sequentem Regulam in sententia Vasquezij, si is, qui induxit, fraudem, vel vim abstulit post tempus illud, quo aliquis Religionem ingredi volebat, vel donationem facere &c. obligatur damna resarcire, secus si ante illud tempus fraus, aut vis ablata verè fuit

fuit. Idem ferè Sentit Sanchez *n. 19.* ubi de extra hente vi aut fraude Professū, docet, quod si extrahens manifestet veritatē, tollatque vim extracto Religioso, qui tamen nolle regredi ad Monasteriū, non teneatur de damno in futurum secuturo ipsi Monasterio, quia tota iniustitia consistebat in vi, & dolo, quo ablato nequit amplius esse causa iniusta respectu damni sequentis

Lugo *n. 49.* censet Regulam præfatam procedere, si ita retractetur vis, aut dolus, ut postea nullatenus ea de causa moveatur inductus ad non regrediendum, aut non ingrediendum Religionem nec in affectus subsequentes aliquem influxum habeat facta vis, aut dolus, tunc omnino illi imputari non possunt sequentia damna, nec debet reparare, id tamen rarissimum esse, ut post sublatam vim aut fraudem adhuc non moveatur à causa posita per extractorem, hic enim sustulit primum fervorem non facile recuperabilem, aut si posuit aliquid reddens difficiliorem redditum, ut si mores corruptit curis secularibus, aut debitis intricavit, igitur ordinariè iniustus impeditor etiam sublatâ vi, aut fraude influit in damna, consequenter debet refarcire Religionem non integrè, sed secundum proportionem spei, ut superius dictum. Imò frequenter cessat in totum, aut potiore ex parte obligatio restituendi, ut si defectus extracti facile suppleatur per alium æque utilem monasterio; Lugo *n. 52. in fin. ex Vasq. & Less.*

614. Respondeo ad Tertium *n. 609* propositæ quæstionis 18. Punctum, Novitio negantes suffragium absque causa iusta peccant mortaliter tum contra charitatem, tum contra

justitiam legalem, tum commutativam. Pars Prima est communis cum Lugo *n. 54.* Soarez &c. contra Sanch. *Lib. 5. in Decal. c. 4. n. 59.* (e fundantem in hoc: Novitius absque causa egrediens non peccat mortaliter, ergo nec Religio cum non admittens ad Professionem. Verùm disparitas est, quod sponte exiens nullam incurrat notam, secus dimissus, cum sciant omnes volentem non dimitti ullum, nisi ob defectus naturales, aut morales reddentes inhabilem, aut minus aptum, quæ opinio non potest non esse gravi dedecori dimisso, proinde nequit à mortali contra charitatem excusari Religio, aut Prælatus absque causa sufficiente dimittens. Advertit autem Lugo *n. 55.* ad licitè dimittendum non requiri defectus notabiles, sed sufficit, quod sanitas, aut indoles, aut aliud Novitij talentum minus utile Religionem videatur, ut si parentum indignatio parentum obesse ordini timeatur.

Pars Secunda probatur cum Sporer *Tract. 5. in Decal. c. 1. n. 143.* quod hoc sit contra officium suffragatorum, horum enim muneris est iudicare de aptitudine & causæ meritis, atqui iudicare absque causa iusta aliquem non esse aptum Religionem est gravis disordinatio contra communitatem talem Religiosam consequenter contra justitiam Legalem, cuius est procurare bonum communitatis.

Probatur pars tertia quod receptio Novitij sit contractus mutuos onerosus, vi cuius Religio offert alimenta, probationem, examen, & iudicium legitimum ferendum de Novitij Professione secundum experimenta probati-

bationis, Novitius verò ex parte sua subit onus probationis, periculum majoris damni si fortè non corresponderit. Est ergo contra contractum onerosum, atque adèd contra justitiam commutativam absque justa causa ad professionem non admittere.

An qui absque causa egreditur ex Novitiatu debeat expensas Monasterio refundere, communior veriorque sententia apud Lugo n. 61. Negat teneri etiam ad partem contra aliquos benè fide ingredientem, affirmat verò de ingrediente malà fide, seu animo re-

deundi ad sæculum, unde scholasticus societatis vora emittens animo exeundi peractis studijs, teneretur refundere, licèt postea extorqueat dimissionem, quia decipit injustè societatem, Lugo n. 65. Ratio primæ partis suadet ex praxi Religionum. Ratio secundæ, quod tunc dolus Novitij de causam contractui, de quo proxime est dictum cum damno religionis. Hæc Ratio etiam probat partem tertiam, deduci tamen deberet valor operæ à Novitio, aut scholastico Societatis Religionis præstitæ.

ARTICULUS. XIII

De Beneficijs seu privilegijs à jure statutis pro, aut contra debitores aut circa contractus.

615. **Q**uaeres Primò quid sit beneficium senatûs Consulti Macedoniani. Respondeo esse illud, vi cuius parentes, si quid sinè horum scitu est filijs familias concessum, & in non necessaria, aut utilia, aut parentibus commoda, sed in ludicra, superba, comestationes &c. expensum excipi potest contra mutuatores postulantes solutionem, ac debitum non solvi, ita habetur in *Legibus ff. de S. C. Macedoniano* de quo vide n. 116.

Quæres secundò quid sit beneficium Senatûs consulti Vellejanum, de quo in *LL. C. ad Senat. consul. Vellejanum* ? &c

quibus in casibus cessat ejus usus? Respondeo ad Primum, quod sit id, vigore cuius succurritur faminis propter eorum imbecillitatem, simplicitatem, ac facilitatem iminentis ejusdem deceptionis, ne earum fidejussio non confecto publico instrumento à tribus testibus subscripto sit ullius Roboris ad pariendum obligationem, sive civilem, sive naturalem, confecto verò instrumento solenni datur quidem creditori actio, mulieri verò opus est oppositione exceptionis ex senat. consult. Vellejano, si velit liberari àb obligatione per *L. 23. §. fin. e. ad senat. Consul. Vellejan.* imò jurè novissimo *Novell. 134.*
cx

ex qua est desumpta *Auth. in qua mulier. cod. cod.* fidejussio etiam solemnizata pro marito facta non valet, nisi manifestè probetur, quod creditum pecuniarium fuerit expensum in propriam utilitatem ipsius mulieris, aut consuetudo contraria recepta sit, prout in Germania passim mercatorum uxores quasi sociæ, & correa debendi pro maritis tenentur teste Gaill. *lib. 2. Obser. 90. num. 5.* solum pro casu, quo pecuniam, aut merces accepit, & comparavit pro communi negotiatione, secus quoad accepta in suam propriam utilitatem. In Bavaria tamen aliter est constitutum apud Haunold. *tract. 9. de contr. 7. senat. Consul. Vellejan. n. 117. vers. in Germania.*

Respondeo ad secundum questionis secundæ non habere locum primò, quando mulier adhuc tutrix prolium (huic ante Reliquos agnatos, uti & Avia tutela permittitur) nondum datis rationibus administrationis suæ convolat ad vota secunda, *Auth. marri, & Avia c. quando mulier offic. tutel. fung.* quia sine fidejussione nequit tutela commodè administrari. Eo casu maritus secundus pro uxore tenetur, & ejus bona liberis primi matrimonij tacitè obligantur *per textum in L. penult. c. in quibus causis pig. tacit. contrah. Gaill. cit. num. 2.* monens id singulari pupillorum favore esse receptum, ob quem mulier tutrix etiam incarcerari potest, & aliàs in causa civili mulier Regulariter ratione debiti ob sexus pudorem nequeat carceri mancipari. Unde idem Gaill. insinuat, ut viri volentes contrahere cum vidua implicata rationibus pro-

lium prioris matrimonij non contrahant ante rationes liquidatas. Secundò, si pro eo, pro quo fidejussit, sit parata judicium accipere, ut non detur actio in veterem debitorem, &c. cavere debet se non usuram exceptione sibi concessâ & sic ad judicem ire *L. fin. ff. de senat. consult. Vell.* adhuc §. fin. supponit Gloss. interlinealis Bartoli quod cautio fieri debeat.

Tertiò fidejussio non gaudet dicto privilegio, quando fidejubendo mulier intendit decipere creditorem, *L. 30. c. ad senat. consult. Vell.* ut si permittat dissimulanter oppignorari bona sua à marito quasi propria mariti, aut fingit pecunias mutuas accipere in suam utilitatem, vel si pro fidejussione accipit pretium, *L. 23. c. eod.* vel si biennio elapso à fidejussione pignus det, aut ratificet illam, *L. 21. cod. eod.* vel si fidejusserit in suam utilitatem E. g. pro suo creditore, *L. 2. cod. cit. & L. 3 ff. eod.*

Si petatur differentia inter senat. consult. Macedon. & senat. consult. Vell. Respondeo esse hanc, quod Vellejanum sit favor inductus præcisè in favorem mulierum, Marcedonianum verò constitutum est etiam, ac æquè in odium sceneratorum, & ideo filiusfamilias nequit renuntiare suo favori, quem habet ex Macedoniano, nec si solvit debitum non excipiendo contra mutuatore, solum repetere *per num. 116.* Econtra mulier potest saltem judicialiter renuntiare Vellejano, ac solum repetere, secus extra judicialiter, nisi juramento firmet renuntiationem, Haunold. *tr. 9. n. 135. & 138.*

Bbbb 3

616. Quæ-

616. Quæres tertio quid sit beneficium cessionis bonorum? quibus concedatur? an bonis cedens possit occultare necessaria ad tenuem victum, De eo agitur in tit. ff. de cessione bonorum & C. qui bonis cedere possunt. Respondeo ad primum esse beneficium inductum in remedium debitorum incarcerabilium ob solvendi impotentiam; dictum *Flebile ac miserabile*, ut possint unum ex duobus eligere, carcerem aut cessionem bonorum. Traditis juridicè bonis, ut creditoribus pro posse satisfiat, duo habet emolumenta debitor; primum, quod amplius ob debita nequeat incarcerari; Secundum quod ad cedenda bona post cessionem acquirenda nequeat cogi, sed solum ex jis debet solvere restantia debita, quantum commode potest.

Respondeo ad secundum quæstionis tertiæ id denegari debitoribus ex delicto *L. generaliter ff. de pœnis*. Huc spectant sua bona in creditorum fraudem alienantes, aut qui spe futuræ cessionis debita contraxerunt, modo de ea voluntate indubitatè constet, aut qui bona sua prodegerunt, aut æs alienum contraxerunt conscij se non esse solvendo, aut qui bona, aut partem bonorum celarunt, dum crederent. Secundò denegatur tutoribus conventis ob administratam tutelam. Ad hos Fuldenius revocat administratores priorum locorum, verum consuetudo loci est consulenda, Haunold. 443.

Respondeo ad tertium quæstionis tertiæ affirmativè, quia leges statuentes, ut omnia manifestentur (relinquitur illis solus vestitus, exceptis jis, qui sunt

privilegiati) sunt pœnales, forèque iniqua iudicis sententia conjiciens in extremam, aut gravem necessitatem debitorem, cum sit contra jus naturale. Hinc in Germania opificibus relinquuntur instrumenta ad victum quærendum teste Manzio apud Haunold. n. 445.

Circa beneficium cessionis ulterius nota primò plures personas à jure esse privilegiatas, quæ non possunt incarcerari pro civili debito apud Haunold, *trakt. 2. à n. 434.* videlicet primo scæminas honestæ vitæ. Secundò milites armatæ militiæ. Tertiò personas Nobiles, ac Illustres. Quartò constitutos in dignitate, ut Doctores, & Professores. Quintò Clericos gaudentes privilegio fori, nisi sint de fuga suspecti.

Nota secundò præter dictas personas privilegiatas etiã incarcerari non posse, de quibus notoriè constat non esse solvendo, non titulo privilegij, sed quia non sunt contumaces: proinde illi soli sunt incarcerabiles, qui vero similiter sunt solvendo (horum carcer non dicitur pœnalis sed obedientialis) imò nec hi si jurent se nihil habere ad solvendum, dummodo inculpabiliter sint effecti inopes, *Novel. 135.*

Nota tertio debitor de fuga non suspectus conventus à creditoribus ad bonis cedendum, potest ab jis petere inducias quinquennales ad solvendum, ne cogatur facere cessionem: jis obtentis, si non solvit, nequit uti amplius beneficio cessionis, sed aut integre solvere in ære, aut luere in pelle, nempe carcere *Gloss. in L. fin. c. qui bonis cedere possunt.*

617. Quæres quartò quid sit beneficium competentiæ, & quibus concessum?

sum? Respondeo ad primum esse illud, vi cuius quis non possit conveniri in plus, quam salvâ competente sustentatione præstare possit, Haunold, n. 453.

Respondeo ad secundum ex Regula generali contra Hunnium quicunque cogi non possunt ad cedendum bonis, gaudent beneficio competentæ, Haunold, num. 458. à n. 453. numerans sequentes personas, quæ nequeunt conveniri, nisi salvâ sustentatione congruâ, uti parentes conventi à liberis, frater à fratre Germano, Socius à Socio, maritus ab uxore dorem repetente, idem privilegium competit militi armato ff. de re judic. éstque probabilius extendendum cum Haunold, n. 457. ad milites togatos contra Zasium, Duaren. Hunnium, videlicet ad Doctores juris, Advocatos, Medicos, Professores, eorumque uxores, & filios idque colligitur ex L. Medicos 6. c. de Professoribus & Medic. eos liberante ab incarceratione ob debita civilia. Accensentur jisdem ex communiore contra CC. propter eandem causam Clerici in sacris constituti, quod aliqui ampliant ad omnes Clericos privilegio fori gaudentes.

Item competit viri focero, seu patris uxoris, si durante matrimonio conveniatur titulo dotis insolutæ, secus soluto matrimonio L. penult. ff. de jur. dot. focero verò uxoris, seu patri mariti, si convenitur à nura tam stante, quam soluto matrimonio L. 15. §. 2. ff. solut. matrim.

Item redactis ad inopiam ob temporum iniquitatem, ita ut probabilius cum Manzio & alijs decem Jurisconsultis tradit Haunold, n. 460. quibus num. 435.

ex communiore addit personas nobiles, ac Illustres.

618. Quæres quintò, quid sit beneficium c. Odoardus de solutionibus? quibus competat, aut non competat? & an sit renuntiabile? Respondeo ad primum esse privilegium, seu immunitatem personalem personæ Ecclesiasticæ concessam in casu, quo conventa à creditoribus ob civilia debita solvendi impotens liberatur à cessione bonorum, & incarceratione, instantibus tamen creditoribus redditus, & fructus beneficii in solum assignandi sunt deducto semper eo, quod exigit honesta sustentatio præstita cautione juratoria (pignoratitiam aut fidejussoriam pauperes communiter præstare non possunt) de solutione integra pinguioris fortunæ tempore.

Ad hoc beneficium non admittitur Clericus, nisi instent debitores adversus illum, Barbos, Lib. 1. Jur. Univers. c. 39. §. 6. n. 3. debetque prius probare suam paupertatem, quia solvendi impossibilitas fundat dictum privilegium, sufficit autem probatio summaria, eaque non multum scrupulosa, sed urbane fiat, ita servatur in Curia Romana.

Respondeo ad secundum quæstionis quintæ id competere primò Religiosis, Barbos, ad cit. c. Odoardus num. 5. Secundò probabiliter etiam Clericis minoribus, aut Tonsuristis destitutis beneficio, aut servitio Ecclesiæ, dummodo Clericam gestent, Pirhing de solutionibus n. 25. Faguan, ibid. à n. 24.

Econtra non prodest hoc privilegium Clericis, Primò redactis ad inopiam culpabiliter Barbos, num. 21. contra Hostien. & Joannem Andream. Secundò

cundò ob dolum commissum, ut si quis spe hujus beneficii contraxit debita, aut bona dissipavit in fraudem creditorum Barbos, *num. 17. & 18.* Tertio conventis ex delicto, quo casu pœna pecuniaria, quæ de jure infligeretur, commutatur in corporalem propter inopiam Rei, *L. 1. §. fin. ff. de pœnis c. 5. de dolo & contumacia*; hoc intelligendum, quando actor agit de delicto criminaliter, seu de pœna fisco applicanda: si agit de pœna sibi applicanda sine ejus consensu nequit commutari in corporalem *Arg. can. Fraternitatis 11. 12. q. 2.* qui interest tantum actoris: si autem agitur civiliter, sive ad interesse actoris, non potest fieri commutatio, sed differenda est executio, donec debitor veniat ad pinguiorem fortunam, *cit. c. Odoardus.* Quarto conventis actione reali, quia beneficium præsens est personale Barbos, *num. 20.* Quinto debitorum negantibus *Gloss. incit. c. Odoardus.* Sexto obligantis ex causa depositi restituendi, Barbos, *num. 13.* Septimo si creditor sit pauperior debitore, Barbos, *num. 7.* Octavo non conficientibus inventarium in administratione tutelæ, aut curatelæ, Barbos, *n. 22.*

Respondeo ad tertium quaestionis quinta verius esse, quod renuntiari non possit, quia est in favorem totius Ordinis Clericalis. Amplia ex verosimilitudine, etsi renuntiaret quis cum juramento se non usurum hoc beneficio, quia tale pactum est contra bonos mores naturales, utpote oppositum juri statûs Clericalis, Pirhing, *num. 29.* ex communi Canonist. juramentum siquidem promissioni adjectum sortitur conditio-

nes, & naturam hujus, est contra plures apud Egid. Ranbeck, in *Panoplia libertatis. Ecclesiast. Disp. 2. sect. 2 c. unic. §. 2.* contententes posse renuntiari indirectè, ut si juret se centum mutuo acceptos soluturum, quo casu indirectè jurat se cedere beneficio huic, plura enim principaliter, ac directè à jure prohibita, accessorie, ac indirectè fieri possunt, sic jus patronatûs directè vendi non potest si tamen castro est affixum, isto vendito illud indirectè venditur.

619. Quæres sextò quid sit beneficium restitutionis in integrum? an sit personale aut reale privilegium? de extat titulus in utroque jure; in civili quidem *lib. 4. in ff. tit. 1.* in Canonico autem *in lib. 1. Decret. tit. 41.*

Respondeo ad primum de finiri communius cum *Gloss. in cap. auditis de integ. restit. Quod sit reductio in eum locum, seu statum, in quo quis fuit ante lesionem.* Clarius alii apud Wiestner *h. t. n. 1.* ex Molin. *Disp. 573. n. 1.* vocant remedium extraordinarium à Pratore introductum, quo minori, & instar illius aliis (quibus reperitur id jure concessum cuicunque utriusque sexus) ex contractu, vel quasi contractu validè celebrato graviter læsis Judex ex aequitate subvenit eos in pristinum statum reponendo. Tria autem, ut hoc beneficium concedatur, prærequiruntur, nempe ut contractus valeat, probetur legitimè læsio, & hæc sit gravis, ut patet.

Dicitur primò *extraordinarium*, quia non habet locum nisi deficiente medio ordinario, unde si contractus, vel quasi contractus minoris, aut Ecclesiæ est

est nullus defectus solennitatis non conceditur, cum laesus tunc agere possit viâ nullitatis v. g. rei vindicatione, vel etiam ad interesse, vel excipiendo contra laedentem, quando hic nihil praestitit.

Dicitur secundò *minori*, id est nondum 25. annos punctualiter expletos nato, sive sit mas sive foemina *L. 1. ff. de minorib. c. constitutus 8. de in integ. restit.*

Amplia ad minoris haeredes *L. non solum 6. ff. h. t.* sunt enim eadem moraliter persona cum defuncto *Novell. 48. pr.* & huic in jus universum succedunt *L. nihil 24. ff. de V. S.* An ad fidejussorem ejus extendendum, vid. *Wiestn. h. t. à n. 14.* negantem ob clarum jus *L. in causa 13. pr. ff. de minoribus.*

620. Dicitur tertio & *instar illius alius, &c.* nam plures alii secundum jura gaudent beneficio isto. Primò Ecclesia aequalitatur minoribus, gaudetque horum *jure c. requisivit 1. & c. auditis 3. h. t.* vide de hoc *Molin. Disputat. 574. num. 1.* notat, cum Ecclesia non sit minor, semperque in eodem statu permaneat, illam gaudere solum isto privilegio quadriennio à celebrato contractu, aut quasi contractu, aut acceptâ læsione.

Secundò cum nomine Ecclesiae veniant omnia loca pia, & sacra, sequitur extendi ad hospitalia auctoritate Episcopi erecta, Monasteria, Capitula, & Collegia Clericorum, confraternitates ad Religionis augmentum institutas, &c, omnia enim hæc gaudent privilegiis Ecclesiae datis *L. omnia 24. c. de Episcop. & Cleric. Pir-*

hing. h. t. num. 13. rectè observans cum *Molin. num. 2.* de Ecclesijs Capitulis, vel Collegijs procedere quoad læsionem in bonis, aut juribus ipsius Ecclesiae, aut Capituli, &c. quæ talis, secùs quoad bona propria Clericorum etiam ex beneficijs acquisita, *Haunold. tract. 2. num. 477. Wiestn. num. 18.* quia in his cessat publicus favor Ecclesiae.

Adde cum *Wiestn. num. 24.* beneficium istud competere etiam Collegijs Studiosorum ratione personarum in jis degentium, hæ enim ferè sunt minores, *Abb. in c. 1. h. tit. num. 15.*

Tertio secundum veriore opinionem uti potest isto privilegio Republica cit. *Haunold. ex L. penult. c. ex quibus causis major, ibi: Respublica minorum jure uti solet, idòque auxilium restitutionis implorare potest.* Porro hujus nomine non venit solum integra, ac suprema, sed etiam inferior, quæ per administratores regitur, ut civitas, oppidum, pagus, quoad bona, & jura communia, *Wiestn. num. 25.* extendens ad Principem quoad bona coronæ, seu Principatus, & fisci.

Quarto quandoque etiam majoribus 25. annis, nempe dum præter gravem læsionem (hæc sola sufficit in minoribus) concurrat causa justa concernens absentiam non ob privatum negotium, sed necessitatem, aut utilitatem Reipublicæ, ut Governatores Provinciae alicujus, Legati, absentesque in expeditione militari, sive in castris, sive in praesidijs, hi cum suis uxoribus maritos comitantibus, quamdiu commode reverti non possunt,

Cccc

fruu-

frauantur beneficio restitutionis in integrum apud Wiestn. *num. 26.* extendentem ad majores absentes ex causa necessaria, ut ob metum justum mortis, atrocis cruciatus, &c. ob infirmitatem, vel luem Epidemicam, vel captivitatem, &c. Hæ enim, & similes personæ ex clausula generali edicti Prætoriani in *L. 1. num. fin. ff. ex quibus causis majores: si qua inquit alia mihi justa causa esse videbitur, in integrum restituam.*

Restitutio minoris, & Ecclesiæ à restitutione majorum tripliciter differt. Primò quod, ut minor restituatur, probanda sit sola læsio, majoribus etiam justa causa absentis. Secundò quod minoribus, & Ecclesiæ etiã sine instantia succurratur isto beneficio ex Officio Judicis, majoribus duntaxat ad ipsorum instantiam. Tertio non succurritur majoribus, quando possunt appellare, aliove medio ordinario juvari, è contra minor, & Ecclesia possunt alterutrum eligere, videlicet beneficium restitutionis, quando hoc est pinguius, prout pinguius est, ac facilius remedio appellationis cum non sit necessitas novam inchoandi instantiam, aut addeundi Judicem appellationis fortè remorum, Piching. *h. t. n. 31. in not. 3. Wiest, n. 27.*

621. Dicitur quartò in definitione beneficij hujus *ex contractu, vel quasi contractu validè celebrato*, nam ex invalido læsus nullus restituitur per *n. 619.*

Dicitur quintò *graviter læsus: non ergo est necessaria* enormis contra aliquos apud Wiest, *n. 6.* id est tanta,

ut pretij justii dimidium excedat, ut si rem valentem mille florenis vendas 400, aut 450. quia tunc venditor tueri se potest ordinatio juris remedio *L. 2. c. de rescindenda vendit. decidentis*, quod etsi non de rigore juris, attamen ex æquitate possit sperare rescissionem relicta libertate Emptori, ut recepto pretio restituat rem, aut hæc retentã suppleat pretium justum, verum etsi in casu læsionis infra infimum pretium non sit necessarium beneficium restitutionis, probabilius tamen eo posse succuri sic læso tradit Wiestn. *n. 11.*

Proinde ad hoc beneficium sufficit mediocris, seu gravis, & notabilis non gravitate absolutã, sed respectivã attentã qualitate contractus, conditioneque personæ læsæ E. g. an Ecclesia, aut minor sit dives, vel pauper; item quantitas, an magna, aut parva, ex his enim, & similibus, si arbitrio prudentis viri definiatur, quod sit gravis, peti potest restitutio, ut si fundus valens mille sit venditus 900. aut 800. aut 700. censetur gravis etsi læsio sit multum infra dimidium; è contra læsio in 20. aut 30. foret levis respectu tantæ summæ, ob qualem non est locus restitutionis beneficio; at si res valet centum, si vendatur 90. læsio est gravis, decem enim ad centum sunt notabilis pars relate ad talem summam, & ideo læsus potest restitui in integrum, Molin. *Disput. 573. num. 9. Abb. inc. requisivit 1. n. 8. h. t.*

Læsio dupliciter potest contingere primò in substantia contractus, ut si minor, aut Ecclesia vend. t. aut emat, quod absolutè non expediebat vendete aut

aut emere, Secundò, si læsio fiat in quantitate pretij. In læsione substantiali, rescinditur ex toto contractus Officio Judicis læsioque E. g. in venditione datur actio contra quemvis rei alienatæ possessorem, etsi cum eo non sit initus contractus, *L. in causa 13. §. interdum ff. de minoribus.* In læsione quoad quantitatem contractus non debet rescindi, sed sufficit reductio ad æqualitatem pretij, est tamen in optione Emptoris rescindere aut pretium supplere. Ratio autem, cur tunc non sit necessitas rescindendi, est, quod pars læsa non sit restituenda, nisi in eo, in quo est læsa, ergo si est læsa in sola pretij quantitate, in ista sola debet restitui, si autem in substantia, tunc in totum contractus debet rescindi, Pirhing. *num. 17 b. t.* desumens utramque partem ex *L. si res 12. §. mulier ff. de jur. dot.* verum Westner *num. 10.* cum Fachin. Palao tuetur ut probabilius etiam in priori casu peti rescissionem posse.

Restitutio fit ob læsionem sive hæc contingat ex negligentia proptia minoris E. g. ex omisa probatione, *L. minor, 36. ff. de minorib.* sive ex culpa Tutoris, aut Administratoris, aut Procuratoris negligentis probationes producere, aut exceptiones necessarias opponere, ita de minoribus est decisum, *L. etiam in his c. si tutor, vel curator interven.* De Ecclesia verò *c. veniens 2. h. t.*

Item minoribus succurritur non solum damnum passis, sed etiam titulo notabilis lucri cessantis Pirhing. *b. t. n. 8. & 38. ex L. ait, Prætor. 7. §. Ho-*

die ff. de minorib. ibi: hodie certo jure utimur, ut & in lucro minoribus succurratur. Exemplum in ea ponitur, si Ecclesia, aut minor repudiasset lucrosam sibi hæreditatem.

Dicitur sextò in definitione beneficii restitutionis *Judex ex aequitate subvenit*, qualis autem & cujus Judex restituere possit in integrum patebit ex mox subjiciendis.

622. Quartes igitur septimò à quo, contra quem, & coram quali judice petendum est beneficium restitutionis in integrum. Respondeo peti posse non à solo minore læso, sed etiam ejus hæredibus per *n. 619. versu Amplia ad Minoris.*

Hinc sequitur privilegium restitutionis in integrum non esse præcisè personale, quale extinguitur cum persona, sed esse mixtum, non enim est concessum purè titulo minoritatis, seu imbecillitatis judicij, sed etiam ratione causæ, seu damni in rebus, aut juri- bus emergentis Wiest. *num. 13. Haunold. trakt. 2. n. 470.* adducens *R. J. 196. Privilegia quadam causa sunt; quadam persone: & ideo quadam ad hæredes transmittuntur, qua cause sunt; qua verò persona sunt, ad hæredem non transeunt.*

Petitio restitutionis fit non solum contra Emptorè, sed etiam contra hujus hæredem, imò etiam aliquando contra tertium possessorem, nempe quando læsio fuit in substantia exposita *n. 621 L. in causa 13. §. 1. pr. ff. de minoribus* scilicet quando est læsio in pretio, tunc enim contra tertium læsus non restituitur, nisi sciverit fuisse Emptam à minore

C c c c 2

nore &c. Hæc petitio est facienda coram iudice illius, contra quem agitur de restitutione in integrum, cum Actor sequatur forum rei, & quidem vel in loco hujus domicilij, vel in loco rei, cujus petitur restitutio per *L. in causa 13. §. 1. ff. de minorib.* vel in loco initi contractus, si tunc ibi moratur, Felin. in *c. fin. 24. de foro compet.* Wiest. *n. 82.* Inferior Magistratus non potest restituere contra sententiam Magistratus superioris per apertam *L. 18. ff. de minoribus, in pr.* Unde cum delegatus Principis nullum agnoscit superiorem præter suum Principem, hic solus potest restituere contra sententiam ab illo latam per *cit. L. §. penult.*

De Jure potest restituere non solum supremus Princeps, sed etiam inferior ordinariâ pollens jurisdictione cum rerum administratione in aliquo territorio *c. causa. 9. h. t. cit. L. in causa. 13.* (Secus Ordinarius carens administratione, sed habens judicandi potestatem simpliciter, talis enim jurisdictionis non exercetur per nobile judicis officium, sed mercenarium nec actus hujus sunt actus imperij mixti, ad quod spectat restitutio in integrum Pirhing. *h. t. n. 64.*) ut Episcopus, alijque jurisdictione quasi Episcopali præditi, uti etiam sæcularis Magistratus in tali territorio forum contentiosum habentes cum administratione. Item ab his delegati specialiter ad restituendum in integrum, uti & delegati generaliter ad universitatem causarum, hi enim æquiparantur Judici-

bus Ordinarijs, Pirhing *n. 63.* Wiest. *n. 84.* ubi etiam de delegatis sine administratione pro aliquo territorio ad causarum universitatem docet posse solum incidenter restituere in integrum, hoc ipsum prius tradidit Pirhing *n. 66.* de quovis iudice habente jurisdictionem simplicem sine administratione, imo etiam de hujus delegato E. g. minor, aut Ecclesia est læsa ex probationis necessitate, aut exceptionis in termino peremptorio omissione, potest Ecclesia, vel minor implorare beneficium restitutionis, idque concedi *c. penult. h. t. L. Fin. c. ubi & apud quem cognit in integ. restit.* Ratio quod delegatio ad causam principalem sit implicita delegatio ad coincidentia velut accessoria (nisi res sit majoris momenti, ac præjudicij) ex generali regula quod Judex causæ principalis sit etiam Judex incidentis.

Dicitur est, quod de jure Judex etiam inferior possit restituere in integrum, nam Zoës in *ff. de integrum restitutionibus n. 5.* testator supremos Principes in pluribus locis reservare sibi, aut supremo suo consilio istud beneficium commisso inferioribus solo examine an preces supplicantis pro isto beneficio subsistant.

In casu læsæ Ecclesiæ potest hoc beneficium peti, & concedi à iudice proprio Ecclesiastico etiam contra laicum, Ecclesia enim agens ex jure speciali, seu privilegio habet hunc favorem *in c. penult. de rebus Eccles. alien.* Wiest. *n. 96.* Pirhing. *n. 60.* contra aliquos, 62

623. Quæres Octavo an cum re principali etiam fructus inde percepti extant in se, aut in æquivalenti, ut si emptor factus est ditor, fiat restituendi. Effectus restitutionis in integrum est, ut quisque suum jus integrum recipiat *L. quod minor 24. §. Restitutio ff. de minorib.* unde non sola Ecclesia, aut minor læsus reponitur, sed etiam contrahens cum minore, aut Ecclesia, proinde sicut emptor debet restituere E. g. fundum, ita minor, vel Ecclesia pretium Emptori (si probetur versum in utilitatem minoris) læsi *L. pradiorum 10. c. de pradijs minorum*, Secus si pretium esset absumptum, Pirhing n. 70.) imo etiam expensas necessarias, aut utiles bonæ fide factas in fundum emptum &c. ante earum refusionem non tenetur emptor restituere fundum. Hinc quæstio movetur etiam de fructibus interea ab emptore perceptis, an reddendi?

Affirmant multi cum *Abb. inc. 1. n. 4. b. t. fundantes se in L. quod si minor 24. §. Restitutio & in L. Patri 27. §. si pecuniam ff. de minorib.* Quibus recepto pretio mandatur restitutio prædij cum fructibus, nec sine ratione, quia beneficio restitutionis in integrum reponitur Ecclesia, vel minor in statum pristinum atque adeò non debet habere minus, quam si prædium non alienasset, sed si non alienasset habuisset etiam fructus, ergo &c.

Negat *Laym. lib. 3. tract. 4. c. 11. n. 7.* cum *Less. lib. 2. c. 17. n. 70.* *Molin. Disp. 575. à n. 4. ex c. ad nos.*

rum 11. de reb. Eccles alien. Ubi Monasterio est restitutus fundus, fructus verò sunt adjudicati restituendi, nec absque fundamento, supponitur enim fuisse emptum justo pretio, consequenter sine læsione in fructibus, loco horum poterat etiam Monasterium lucrum capere ex pretio: proinde fuerat læsio solum ratione rei venditæ, seu quia non expediebat venditio. Tertia sententia Pirhing à n. 72. *Wiest. n. 90.* Distinguit inter contractum gratuitum, & onerosum, quo fundus est alienatus, si alienatus est per gratuitum, ut si fundus sit donatus, aut si venies titulo hæreditatis fuit repudiatus fundus cum fructibus, detractis expensis in culturam, & in fructuum collectionem debet restitui, tunc enim læsio est in re, nempe fundo, & in fructibus, *Molin. n. 6, Less. cit.* Consentiant ceteri primæ sententiæ Doctores teste Pirhing. Contra hanc pattem non urget fundamentum sententiæ negativæ, & quidem non est c. ad nostram, quia ut probat *Wiest.* fundus erat feudalis, cujus fructus ex ipsa natura feudi pertinent ad Vasallum. Non etiam urget ratio, quæ solum ostendit possessorem facere fructus suos, sed non irrevocabiliter ob privilegium concessum minori, & Ecclesiæ

Si autem fundus est alienatus per contractum onerosum cum læsione in pretio ut si datus sit pro florenis 800. valens mille, fructus non sunt restituendi omnes, sed soli correspondentes florenis ducentis deficientibus à justo pretio, sicut enim Emptor ex fundo

fructus accepit, ita venditor poterat lucrari ex florenis 800. perceptis, quæ ratio etiam probat, si iusto pretio est venditus, proinde læsio est facta in substantia, videlicet quod non expediebat vendere, fructus non debent restitui cum læsio fiat in re solùm, secùs in fructibus, siquidem his respondens lucrum percipi potuit ex pretio.

Ad iura pro sententia affirmativa allata respondet Wiestn. *num. 91.* eorum rigorem esse mitigandum ex æquitate, ut ratio proximè allata suadet, aliàs si dictus rigor esset servandus in conscientia, non essent iura rationi consona Less. *num. 71.* intelligens illa quoad fructus perceptos post rescissum contractum concordat Lugo *Disp. 22. num. 328.*

624. Quæres nonò an minor contra minorem, & Ecclesia contra Ecclesiam læsam restituatur. Ratio negandi desumitur ex illo axiomaie juridico: *Privilegiatus non utitur suo privilegio contra aq̄e privilegiatum*, sed servari debet in utroque casu jus commune, communis apud Pirhing. *h. t. num. 39.* Nihilominus affirmandum est ex communiore Canonistarum sensu idque eruitur ex *cap. auditis 3. h. t.* ubi dux Ecclesiæ invicem litigantes, etiam propter omissam necessariam probationem utraque esset læsa, ambæ sunt restitutæ.

Ad axioma Respondetur id procedere, quando est par utriusque causa, ut si utraque pars agat de lucro captando, aut damno vitando, tunc enim locus est juri communi stanti pro possessore: casum ponit Wiestn. *num. 20.* si minor temerè concessisset alteri minori pecuniam, hîcque eam prodegis-

set, concedens non restitueretur contra prodigenterem creditorem, hujus enim utpote possidentis, seu ut dicitur in *L. si minor. 34 ff. de minorib.* consumentis est melior conditio, nisi hic inde evasisset ditior: aliud exemplum de repudiata ab una Ecclesia hæreditate, & alteri quæsitæ adfert Sanch. *Lib. 6. de matrim. Disp. 4. n. 15.*

Econtra quando est causa dispar, ut si una pars est læsa, & altera lædens, agitque una de lucro captando, altera de damno vitando, hæc contra illam restitueretur, Laym. *n. 6.* Wiest. *n. 19.* re- cte observans isto casu non concurrere privilegatum cum privilegiato, quia privilegium restitutionis est indultum solis Læsis, non lædentibus.

625. Quæres Decimò ob quas causas est concessum, aut non concessum beneficium restitutionis in integrum? Respondeo de utroque membro quæ- siti susè vide disputantem; Wiest. *n. 31. ad 63.* qui *n. 32.* negat minorem restitui contra factam donationem causæ piæ E. g: Ecclesiæ, aut Monasterio, aut hospitali, & *num. 42.* in quæstione, an restitui de jure possit adversus tres sententias conformes, & post allegatas utrinque sententias duas extremas, eas concordat beneficio distinctionis, vel enim sub pretextu injustæ sententiæ, aut erroris, & imprudentiæ ætatis minor petit restitui, si primum, denegatur restitutio eo quod trina conformis sententia fundet præsumptionem pro Judicum Justitia. Si secundum, restituitur, dummodo summarie informet tum de bono suo jure, tum de præsenso ætatis lapsu, tunc enim executio sententiæ su-
spen-

spenditur, estque à sic restituto probandus error commissus, ac inde ortus laesio.

Secundò beneficium restitutionis in integrum excludit contractus matrimonij tum carnalis, tum spiritualis per Professionem in Religione approbata validè emissam, primum enim est indissolubile jure divino naturali Math. 19. vers. 6. Professio verò etiam est perpetua ex natura votorum Religiosorum, nemoque per eam sponte factam læditur.

Dixi validè emissam: nam prætendens invaliditatem intra quinquennium à die emissæ Professionis computandum reclamans audiendus est deductis coram suo superiore, et Episcopo Ordinatio rationibus. Reclamans post quinquennium à nullo audiri potest viâ ordinariâ ex Decreto Tridentini Sess. 25. c. 19. de Regular. sed ut in integrum restitui possit viâ extraordinariâ, debet adire Papam, vel congregationem Concilij Tridentini, vel congregationem Regulariû negotijs præpositam, quæ summarie prius auditis rationibus deducendis nullitatis, ac justo impedimento intra quinquennium non reclamandi allegato, restitutionem concedere solet teste Barbos. in collectan ad cit. locum Trid. n. 9. & 10. subdens ad probandam ignorantiam nullitatis ac justo impedimento intra quinquennium non reclamandi allegato, restitutionem concedere solet teste Barbos in Collectan, ad cit. locum Trid. n. 9. & 10. Subdens ad probandam ignorantiam nullitatis

Professionis, aut reclamandi impedimentum non sufficere juramentum ignorantis, vel impediti, licet in alijs causis sufficiat, nam post quinquennium præsumitur à jure scientia dicti decreti Sanch. Lib. 7. de Matrim. Disp. 37. n. 14. in qua Disp. fasè præsentem materiam de reclamatione disputat.

Tertiò contra gesta in ætate minori non restituitur is, qui ea factus major annis 25. rata verbo, aut facto habuit scienterque confirmavit, L. 1. & fin. c. si. major. factus ratum.

Quartò nec minor in pubertate confirmans juramento se contractum in integrum restituitur ob reverentiam juramenti velut non dispendiosi animæ, aut tertio. Hinc non est paritas à juramento Prælati quod sit irrevocabiliter observaturus contractum, juramentum enim nequit Ecclesiæ præjudicare, estque de re illicita, dum contractus Ecclesiæ nocet, juramentum verò minoris præjudicat soli huic West n. 54. Reliquos casus vide apud eundem à n. 55.

626. Quæres Undecimò intra quod tempus est petenda restitutio in integrum? Respondeo minoribus competit totum tempus ætatis minoris usque ad exactum 25. & exiade integrum quadriennium computandum à Primo die anni vigesimi sexti usque ad ultimum diem ultimum anni vigesimi noni L. fin. c. de tempor in integr. restit. In minoribus veniam ætatis habentibus (quæ masculis saltem non illustribus non ante annum vigesimum, feminis

ſceminis non ante decimum octavum expletum ſolet concedi. *L. omnes 2. c. de his qui ven. atat.*) computatur quadriennium à die impetratæ, ac intimatæ *L. 1. c. eod. intimatæ*, inquam, ſive cognitæ, ignorantia enim læſionis eſt cauſa juſta, puia eâ ſtante læſus eſt legitime impeditus, cui non currit quadriennium ex tunc, ita plurimi apud *Wieſtner n. 70.* alij verò inchoant à die læſionis etiam ignoratæ, quia in *Clem. de reſtit. in integr.* dicitur intra quadriennium continuum à tempore læſionis debere fieri reſtitutionem in integrum, eſtque argumentum à minoribus, quibus incipit currere quadriennium à 15, expleto atatis anno, & à majoribus, quibus etiam currit à die ceſſantis impedimenti non habitâ ratione ſcientiæ, aut ignorantæ, ita *Zoës. in ff. de minorib. n. 62.* *Perez in c. de tempor. in integr. reſtit. n. 6.* pluresque celebres Doctores.

Primam ſententiam praticari à Tribunalibus præfertim Eccleſiaſticis æſtantur aliqui apud *Wieſtner n. 72.* ipſe vero judicat poſtiorẽ in puncto juris eſſe veriorem, unde ait Eccleſiæ à die læſionis E. g. præſcriptionis completæ etiam ignorantæ currere quadriennium, argumenta primæ ſententiæ ſolvit *num. 73.* Majoribus reſtituendis currit quadriennium à die, quo ceſſat cauſa abſentiæ, aut alterius impedimenti propter quod impeditus reſtituitur.

Eccleſiæ, cæteriſque pijs locis, ac Reipublicæ conceditur quadriennium à die factæ læſionis, aut læſæ ſen-

ſententiæ. *c. Ecceſſa 1. de in integr. reſtit. in 6. juncta clem. unie. Verb. à tempore eodem*, aut à tempore quo primum ceſſat impedimentum, nam legitime impedito non currit tempus jure definitum, unde ſi primitus non patet læſio, ſed poſtea detegitur, tempus eſt computandum à die detectæ læſionis, *Laym. Lib. 3. tract. 4. c. 11. n. 4.* Hinc ſi Prælatus læſit Eccleſiam male adminiſtrando, & facile non eſt inducibilis, quamdiu vivit, ut factum ſuum revocet, ejus ſucceſſor poteſt petere beneficium reſtitutionis, *Wieſt. n. 69.* ſubjungens præſumi juſtam ignorantiam læſionis, quando ſunt frequentes, ac repentinæ Prælatorum mutationes, ob quas non ſuppetebar tempus perquirendi ac examinandi geſta antecelſorum.

Idem eſt ſi Eccleſia non fuerit auſa petere reſtitutionem à judice inquam ferente ſententiam *Abb. in 6. eum. ex literis 5. n. 10. de in integr. reſtit.*

Negleſſâ petitione reſtitutionis intra quadriennium non conceditur, niſi Eccleſiæ, & reipublicæ ob juſtam cauſam, id enim ſpeciale in his locum habet ob favorem publicum, unde minoribus non conceditur *Pirhing. n. 56.* *Molin. Diſp. 574. n. 3.* concedi autem poteſt non ſolùm ad alterum quadriennium, ſed etiam ad longiſſimum tempus nempe 30. annorum uterque cit. contra aliquos. Cauſas rationabiles, ob quas hoc beneficium concedatur Eccleſiæ, & Reipublicæ ponit *Molin.* Primò ſi læſa ſit fraude, ſecundò ſi læſio

læsio fit enormissima, qualis est dimidium justì valoris excedens. Tertio si quaedam alia rationabilis causa moveat superiorem ad restituendum. Postea dat rationem, cur minoribus denegetur ultra quadriennium lapsum à die prima vigesimi sexti anni, quod tacite approbent, & confirmant gesta in ætate minori negligentes petere intra quadriennium: Ecclesia verò cum semper in eodem statu permaneat, ut minori comparatur, & hujus gaudeat privilegio, fuit illi concessum, ut licet regulariter habeat quadriennium, si tamen enormiter sit læsa, aliave causa rationabilis occurrat, extraordinarie illud prorogetur.

Demum vide Gloss. ad cit. clem. verb. *continuum* distingventem cum jure, tempus continuum à tempore utili *Continuum est, quod continuo currit diebus feriatis, & non feriatis, in presentia, & in absentia, sive sit copia judicis, sive non L. fin. c. de præscript. long. tem. Tempus verò inutile non currit diebus feriatis, diebus absentia, & diebus, quibus non est agendi copia.* Postea, Verb. *A tempore læsionis* notat per hæc verba differre Ecclesiam à minore, & majore læsis, quod minori currat quadriennium à principio anni 26. majori tempore absentia læso post reversionem, Ecclesia verò à læsionis tempore.

627, Quæres Duodecimò quænam adhuc beneficia sint in jure circa contrahentes, aut debitores? Respondeo sequentia: Primò beneficium excussionis in *Auth. Prasente c. de fidejusso-*

ribus situm in eo, quod fidejussor ante conventum debitorem, hujusque bonorum excussionem nequeat à creditore conveniri, debet proinde inspicere prius, an debitor sit ex toto, aut ex parte solvendo? nisi debitor sit absens, fidejussor verò præsens.

Secundò est beneficium cedendarum actionum juxta *cit. Auth. & Auth. fidejussoribus c. 1.* Vi hujus conventus fidejussor à creditore potest petere sibi cedi actionem, quam habet contra debitorem, hujusque fidejussores, renventi cedere, non tenetur solvere.

Tertio est beneficium novæ constitutionis de duobus Reis debendi, vel promittendi contentum in *L. 1. c. de duobus Reis stipulandi, & promittendi, Auth. Hoc ita e. eod. & Novell. 99. de duobus Reis promittendi.* Verb. *Interim.* Istud juvat illos, qui sunt debitores simul facti creditoris ejusdem in eadem summa in solidum aut non insolitum, si non in solidum, nullus tenetur solvere plus, quam partem, nisi condebitor sit absens, aut solvendi impotens: si in solidum, non quisque ab initio potest conveniri in solidum, sed secundum partem, quæ quisque est obligatus, postea apparet condebitorum non esse solvendo, aut si est absens, debet totum solvere.

Simile beneficium est dividendarum actionum competens Tutoribus, & contutoribus, vi hujus viriliter, hoc est pro numero personarum, inquit Gloss. Verb. *proportionibus virilibus L. 1. ff. de tutelis.* conveniuntur exemplo

D d d

emplo

emplo fidejussorum, dividiturque actio prout quisque est solvendo.

Ab hoc beneficio excluduntur fidejussores tutorum, aut tutoris pupilli, hic enim propter malam administrationem potest convenire in solidum ex pluribus, quem maluerit cessâ illi actione contra alium fidejussorem, *L. si plures 12. ff. rem pupilli, vel Adolescentis &c.*

Quartò est beneficium provocationis, seu appellationis, vigore hujus condemnatus credens sententiam esse vel erroneam, vel injustam provocat ad superiorem Judicem. Unde definitur, quod sit à *judice minore ratione illati, aut inferendi gravaminis ad majorem provocatio*. Fieri debet de Jure communi intra decendum: concessa suspendit sententiam executionis. D. fert à supplicatione propriè tali, quod per istam allegato gravamine petatur, ut lata sententia contra supplicantem retractetur ex mera gratia Principis, cum enim contra supremum Principem non detur remedium appellationis, æquitas postulat, ut gravato succurratur per supplicationem, unde cum nullus, nisi Princeps possit sententiam extra casus in jure expressos ob jus patri acquisitum rescindere, supplicatio strictè talis non potest fieri ad judicem inferiorem. Non suspendit executionis sententiam, & ideo is, pro quo est lata sententia, debet præstare cautionem, quod restituet sibi adjudicata, si supplicans causam obtinebit. *Auth. que supplicatio c. de practib. Imperat offerend.*

Judex à quò appellatur, dat appel-

lanti litteras dimissorias ad Judicem, ad quem appellatur, in quibus attestatur à sua sententia appellatum. Ejusmodi litteræ dimissoriæ vulgò vocantur Apostoli, id est, quasi missi, quia condemnatus mittitur ad Judicem ad quem ut instruat de causa appellationis,

Quintò est beneficium recursus ad arbitrium boni viri *L. 1. & 3. §. 1. de receptis arbitris*. Isto utuntur, qui ut in re controversa sumptibus parcant vitentque contentiones, compromittunt in arbitratorem, qui suum judicium (quod juris consulti etiam *laudum* vocant) animique sensum dicat. Si arbitrator iniquum tulerit arbitrium, gravatus potest recurrere ad judicem Ordinarium controversiæ ut cognoscat, hujusque sententiæ super relato arbitrio debet stare.

Sextò est beneficium hypothecarum competens primo uxori in bonis mariti pro dotis securitate, vi illius præfertur omnibus creditoribus etiam antiquioribus, & habentibus tacitas hypothecas per *n. 24.* Secundò competit creditori, creditor enim expressam aut tacitam hypothecam habens præfertur alijs *L. 2. c. qui potior in pignor de isto beneficio fuscè tractavi à. n. 415. ad 421.*

Septimò est beneficium redhibitorium contentum in *Lib. 21. ff. tit. 1. de Edilit. Edicto, & redhibitione, & quando minoris*. Quod fuit conceptum de solis iumentis, & servis, postea est extensum ad alia. Dux actiones ex isto edicto oriuntur, una redhibitoria, altera æstimatoria, seu quanto minoris,

minoris. Prior agit ad recipiendam à venditore rem venditam, & ad restituendum à eo pretium; agit istà tunc quando vitium rei emptæ fuit Emptori ignotum, quo cognito non emisset rem etiam minore pretio: posteriore agit, quando rem emisset quidem agnito pretio, minoris tamen, quam emerit, consequenter venditor debet reddere de pretio tantum, quanto minoris emisset. Prima conceditur per sex menses, æstimatoria per annum *L. 2. c. de Ædilit. Actionib.* Est in arbitrio emptoris, quæ ex illis velit experiri, electâ unâ succumbens in ea, non habet recursum ad aliam *L. 21. ff. de except. rei judic.*

Octavò est beneficium conditionis indebiti, ut si solvisti per errorem credens esse debitum, quod non debebatur, potest repetere rigore hujus beneficii per *L. L. ff. de conditione indebiti.* De hoc consule Haunold *de jure tract. 10. c. 13. contr. 9.* ubi *n. 1170.* notat, quod secundum omnes solvens ex errore indebitum transferat dominium, nisi enim esset translatum, non esset necessaria conditio indebiti, sed competeret rei vindicatio. Conditio indebiti, seu actio condicictia competit hæredi solventis, & contra hæredes soluti, prior pars habetur in *L. 12. ff.*

eod. posterior ex generali Regula quod hæres defuncti teneatur jisdem obligationibus realibus, quibus defunctus. Reliqua lege apud cit. Haunold.

Nonò est beneficium exceptionis generalem renuntiationem non valere, nisi præcedat specialibus. Isto beneficio defenduntur instrumenta, in quibus specificè, ac nominatim non exprimuntur beneficia, quibus meritiò in jis renuntiari debuisset, sed solùm est adhibita clausula generalis E. g. hæc: *Hisce renuntio omnibus juribus, vel quibuscunque alijs beneficijs, statutis, constitutionibus, ordinationibus papalibus, imperialibus, Regijs, localibus, temporalibus à Jure, vel ab homine editis, aut edendis, in genere, vel in specie concessis, aut concedendis.* Unde Notarius, aut quivis alius judicij Assessor diligenter attendat, quibus beneficijs, & exceptionibus juxta formam contractus sit necessarium renuntiare, ut eorum specificatio nominatim inferatur instrumento, uti pulchrè tradit Gaill, *Lib. 2. Observ. 77. n. 5. & 6.* Alioquin si non fit, tunc exceptioni isti datur locus *Arg. L.*

obligatione 6. ff. de pignor.

Et hæc de jure, & justitia dicta sint

Omnia ad majorem DEI Gloriam.

D d d d z

Index